

OSZACOWANIE KOSZTÓW I KORZYŚCI DLA OBSZARU METROPOLITALNEGO ŁÓDZI WYNIKAJĄCYCH Z POWSTANIA UKŁADU BIPOLARNEGO

Łódź, 20.11.2014

RAPORT KOŃCOWY
wersja robocza

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

BPR WŁ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Wykonanie ekspertyzy współfinansowane jest ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach projektu POKL
05.02.01-00-011/13 „Wdrożenie systemu monitorowania polityk publicznych w województwie łódzkim”

Opracowanie:	OSZACOWANIE KOSZTÓW I KORZYŚCI DLA OBSZARU METROPOLITALNEGO ŁODZI WYNIKAJĄCYCH Z POWSTANIA UKŁADU BIPOLARNEGO
Zamawiający:	Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego ul. Sienkiewicza 3, 90-113 Łódź
Umowa:	z dnia 1 października 2014 r

Wykonawca:	Pheno Group Sp. z o.o., ul. Głogowa 22, 91-479 Łódź
------------	---

Zespół autorski:

kierownik zespołu badawczego
prof. nadzw UŁ dr hab. Marcin Wójcik

członkowie zespołu badawczego:
prof. dr hab. Andrzej Suliborski
dr Karolina Dmochowska – Dudek
mgr inż. arch. Małgorzata Grodzicka-Kowalczyk

SPIS TREŚCI

1. WPROWADZENIE.....	4
1.1. CELE, PRZEDMIOT I PODMIOT BADAŃ	4
1.2. TEORETYCZNE PODSTAWY FUNKCJONOWANIA I BADAŃ BIPOLARNYCH UKŁADÓW METROPOLITALNYCH	6
1.2.1. Wprowadzenie.....	6
1.2.2. Metropolie i funkcje metropolitalne.....	7
1.2.3. Pojęcie spójności terytorialnej jako podstawa badań i planowania układów osadniczych	8
1.2.4. Policentryczny układ osadniczy jako rdzeń regionu metropolitalnego	11
2. STRUKTURA I FUNKCJONOWANIE POLICENTRYCZNYCH UKŁADÓW METROPOLITALNYCH	13
2.1. GENEZA POLICENTRYCZNYCH UKŁADÓW OSADNICZYCH	13
2.2. POLICENTRYCZNE UKŁADY OSADNICZE NA ŚWIECIE I W POLSCE	15
2.3. BIPOLARNY UKŁAD OSADNICZY WARSZAWA – ŁÓDŹ W Koncepcjach Planistycznych.....	23
2.3.1. Warszawa i Łódź w pierwszych planach zagospodarowania przestrzennego kraju (Studium Planu Krajowego)	23
2.3.2. Aglomeracje Warszawy i Łodzi w koncepcji pasmowo-węzłowego kształtowania struktury przestrzennej kraju.....	26
2.3.3. Aglomeracje Warszawy i Łodzi w koncepcji równoważenia rozwoju w przestrzeni kraju	29
2.3.4. Bipolarny układ metropolitalny Warszawy i Łodzi w Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	31
3. ANALIZA SPÓJNOŚCI KSZTAŁTUJĄCEGO SIĘ BIPOLARNEGO UKŁADU METROPOLITALNEGO WARSZAWY I ŁÓDZI.....	36
3.1. ZRÓŻNICOWANIE FUNKCJONALNE GMIN BIPOLARNEGO UKŁADU METROPOLITALNEGO ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM POTENCJAŁU FUNKCJONALNEGO ŁÓDZKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO	36
3.1.1. Potencjał ludnościowy.....	36
3.1.2. Funkcje mieszkaniowe.....	49
3.1.3. Potencjał przestrzenny i inwestycyjny	54
3.2. POWIĄZANIA FUNKCJONALNE W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM	62
3.2.1. Baza ekonomiczna	62
3.2.2. Powiązania transportowe	64
3.2.3. Dojazdy do pracy	68
3.3. ZRÓŻNICOWANIE POZIOMU ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO GMIN W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM .	71
3.4. RELACJE POMIĘDZY POTENCJAŁEM FUNKCJONALNYM A POZIOMEM ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO GMIN W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM	73
4. POZIOM ROZWOJU FUNKCJI METROPOLITALNYCH I POTENCJAŁ DLA ROZWOJU STRATEGICZNYCH PÓŁ WSPÓŁPRACY W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM (ROLNICTWO I PRZETWÓRSTWO, PRZEMYSŁY KREATYWNE, TRANSPORT I LOGISTYKA, BADANIA I NAUKA, FARMACJA I MEDYCYNĄ)	75
5. WIZERUNEK OBSZARÓW METROPOLITALNYCH ŁÓDZI I WARSZAWY	87
5.1. RELACJE WARSZAWSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO I ŁÓDZKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO OKREŚLONE W PODSTAWOWYCH DOKUMENTACH PLANISTYCZNYCH	87
5.1.1. KONCEPCJA STRATEGII ROZWOJU MAKROREGIONU POLSKI CENTRALNEJ 2030.....	87
5.1.2. STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO 2020.....	90
5.1.3. STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO 2030 Innowacyjne Mazowsze	92
5.1.4. STRATEGIA ZINTEGROWANEGO ROZWOJU ŁÓDZI 2020 +.....	96
5.1.5. STRATEGIA PRZESTRZENNEGO ROZWOJU ŁÓDZI 2020 +.....	98
5.1.6. STRATEGIA ROZWOJU MIASTA STOŁECZNEGO WARSZAWY DO 2020 ROKU	99

5.1.7.	PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO (AKTUALIZACJA)...	100
5.1.8.	PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO.....	107
5.1.9.	STRATEGIA ROZWOJU ŁÓDZKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO 2020+	110
5.1.10.	STRATEGIA ZINTEGROWANYCH INWESTYCJI TERYTORIALNYCH DLA WARSZAWSKIEGO OBSZARU FUNKcjONALNEGO 2014 - 2020+	111
5.2.	WIZERUNEK METROPOLII WARSZAWY I ŁÓDZI W MEDIACH	113
5.2.1.	Opis tematu badania.....	115
5.2.2.	Uzasadnienie wyboru czasopism do analizy.....	115
5.2.3.	Analiza.....	117
5.2.4.	Podsumowanie badania.....	122
5.3.	MOŻLIWOŚCI INTEGRACJI OBSZARÓW METROPOLITALNYCH WARSZAWY I ŁÓDZI W OPINII ELIT POLITYCZNYCH, PLANOWANIA I ZARZĄDZANIA	122
5.3.1.	Możliwości integracji obszarów metropolitalnych Warszawy i Łodzi w opinii elit politycznych, planowania i zarządzania.....	122
5.3.2.	Metoda scenariuszowa jako sposób planowania strategicznego	127
6.	SCENARIUSZE ROZWOJU BIPOLARNEGO UKŁADU METROPOLITALNEGO WARSZAWY I ŁÓDZI	130
6.1.	SCENARIUSZ OPTYMISTYCZNY	131
6.1.1.	Płaszczyzna demograficzno-społeczna.....	131
6.1.2.	Płaszczyzna funkcjonalna i ekonomiczna	133
6.1.3.	Płaszczyzna infrastrukturalna.....	135
6.1.4.	Płaszczyzna polityczna i instytucjonalna	136
6.2.	SCENARIUSZ PESYMISTYCZNY	138
6.2.1.	Płaszczyzna demograficzno-społeczna.....	138
6.2.2.	Płaszczyzna funkcjonalna i ekonomiczna	140
6.2.3.	Płaszczyzna infrastrukturalna.....	142
6.2.4.	Płaszczyzna polityczna i instytucjonalna	143
6.3.	SCENARIUSZ NEUTRALNY.....	144
6.3.1.	Płaszczyzna demograficzno-społeczna.....	144
6.3.2.	Płaszczyzna funkcjonalna i ekonomiczna	146
6.3.3.	Płaszczyzna infrastrukturalna.....	148
6.3.4.	Płaszczyzna polityczna i instytucjonalna	149
7.	NIEFINANSOWY BILANS KOSZTÓW I KORZYŚCI.....	151
8.	STRATEGICZNE KIERUNKI DZIAŁAŃ	153
9.	REKOMENDACJE DLA SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO	154

1. Wprowadzenie

1.1. Cele, przedmiot i podmiot badań

Celem ekspertyzy jest oszacowanie obserwowanych i przewidywanych kosztów oraz korzyści dla dalszego rozwoju Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego wynikających z powstania układu bipolarnego z obszarem metropolitalnym Warszawy.

Koszty i korzyści opracowane zostaną w trzech wariantach – jako scenariusz optymistyczny (zwiększenie dynamiki rozwoju poprzez wystąpienie nowych bodźców rozwojowych), scenariusz pesymistyczny (utrwalenie obecnych i wystąpienie kolejnych negatywnych czynników rozwojowych) oraz scenariusz neutralny (równoważenie korzyści i strat).

Cele szczegółowe ekspertyzy obejmują:

1. określenie podstaw teoretyczno-metodologicznych w zakresie formowania się i funkcjonowania policentrycznych układów metropolitalnych;
2. ocenę obecnych oraz oszacowanie przyszłych procesów metropolizacji Łodzi w kontekście funkcjonowania bipolarnego układu Warszawy i Łodzi (na podstawie doświadczeń układów bipolarnych);
3. ocenę dystansu dzielącego obszary metropolitalne Łodzi i Warszawy oraz strefy ich wpływu pod względem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego;
4. ocenę poziomu rozwoju funkcji metropolitalnych oraz potencjału dla rozwoju strategicznych pól współpracy w bipolarnym układzie metropolitalnym;
5. określenie możliwości współpracy obszarów metropolitalnych Warszawy i Łodzi wynikających z zapisów w kluczowych dokumentach strategicznych, treści zawartych w publikacjach prasowych oraz z oceny procesu integracji metropolitalnej z punktu widzenia przedstawicieli elit politycznych i społecznych;
6. identyfikację oraz oszacowanie wielkości niefinansowych kosztów społeczno-gospodarczych dla obszaru metropolitalnego Łodzi, wynikających z powstania układu bipolarnego Łodzi i Warszawy (według trzech scenariuszy rozwoju układu bipolarnego);
7. identyfikację i oszacowanie wielkości potencjalnych korzyści rozwojowych dla obszaru metropolitalnego Łodzi będących skutkiem powstania i rozwoju układu bipolarnego Warszawy i Łodzi (według trzech scenariuszy rozwoju układu bipolarnego);
8. określenie kierunków działań umożliwiających optymalizację pozytywnych efektów oddziaływania powiązań w ramach układu bipolarnego na rozwój społeczno-gospodarczy obszaru metropolitalnego Łodzi (minimalizacja kosztów, maksymalizacja korzyści);
9. sformułowanie rekomendacji dla Samorządu Województwa Łódzkiego.

Przedmiotem badań są struktury i procesy kształtujące bipolarny układ metropolitalny, których efekty są rozpatrywane w kontekście obserwowanych i potencjalnych kosztów oraz korzyści dla obszaru metropolitalnego Łodzi. Badania w tym zakresie prowadzą do określenia scenariuszy rozwoju specyficznego układu osadniczego, który zgodnie z przyjętymi podstawami teoretyczno-metodologicznymi traktowany jest jako rdzeń kształtującego się regionu metropolitalnego. Jego obecny potencjał, wzmocniony przez intensyfikację współpracy wszystkich aktorów rozwoju regionalnego województw: mazowieckiego i łódzkiego, może doprowadzić do wzmocnienia oddziaływania funkcji metropolitalnych w przestrzeni krajowej, europejskiej i światowej.

Przedmiot opracowania ma potrójnie złożoną strukturę, w której zasadnicze problemy dotyczą:

- struktury i procesów kształtujących rdzeń regionu metropolitalnego w kierunku zwiększania jego spójności, w tym budowania potencjalnych strategicznych pól współpracy,
- scenariuszy jego dalszego rozwoju, przede wszystkim w kontekście kluczowych wyzwań rozwoju województw (określonych w Strategiach Rozwoju Województw) oraz polskiej przestrzeni określonych w koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030,
- rekomendacji dla władz samorządowych województwa łódzkiego, które pomogą w kształtowaniu spójnego obszaru społeczno-gospodarczego w trzech wymiarach, tj. strukturalnym, funkcjonalnym i instytucjonalnym.

Podmiotem ekspertyzy jest obszar bipolarnego układu metropolitalnego Warszawy i Łodzi, który traktowany jest jako rdzeń kształtującego się regionu metropolitalnego i w przyszłości ma odgrywać kluczową rolę w kraju oraz stanowić układ bipolarny o zasięgu europejskim. W szczególności uwaga zwrócona jest na łódzki Obszar Metropolitalny (ŁOM), którego granice wyznaczono w Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020 stanowiącej załącznik do Uchwały nr XXXIII/644/13 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dn. 26.02.2013 r. Ważną rolę w procesie jego dalszych przekształceń ma odegrać związek między metropoliami Warszawy i Łodzi wraz z ich strefą powiązań funkcjonalnych w ramach układu bipolarnego. Granice Warszawskiego Obszaru Metropolitalnego (WOM) przyjęto zgodnie z delimitacją zatwierdzoną przez Wojewódzką Komisję Urbanistyczno-Architektoniczną, Komisję Strategii Rozwoju Regionalnego i Zagospodarowania Przestrzennego Sejmiku Województwa Mazowieckiego, Zarząd Województwa Mazowieckiego (styczeń, 2006)¹. Obszary poza ŁOM i WOM przyjęte do analizy to teren powiązań funkcjonalnych między ŁOM i WOM (powiaty pomiędzy obszary metropolitalnymi), a także strefy, w których zidentyfikowano silne funkcjonalne związki pomiędzy miastami centralnymi i ich otoczeniem. Ważną częścią obszaru bipolarnego są rolnicze strefy żywicielskie dla obu układów wielkomiejskich, zwłaszcza w granicach województwa łódzkiego, tj. powiat kutnowski, łęczycki i łowicki.

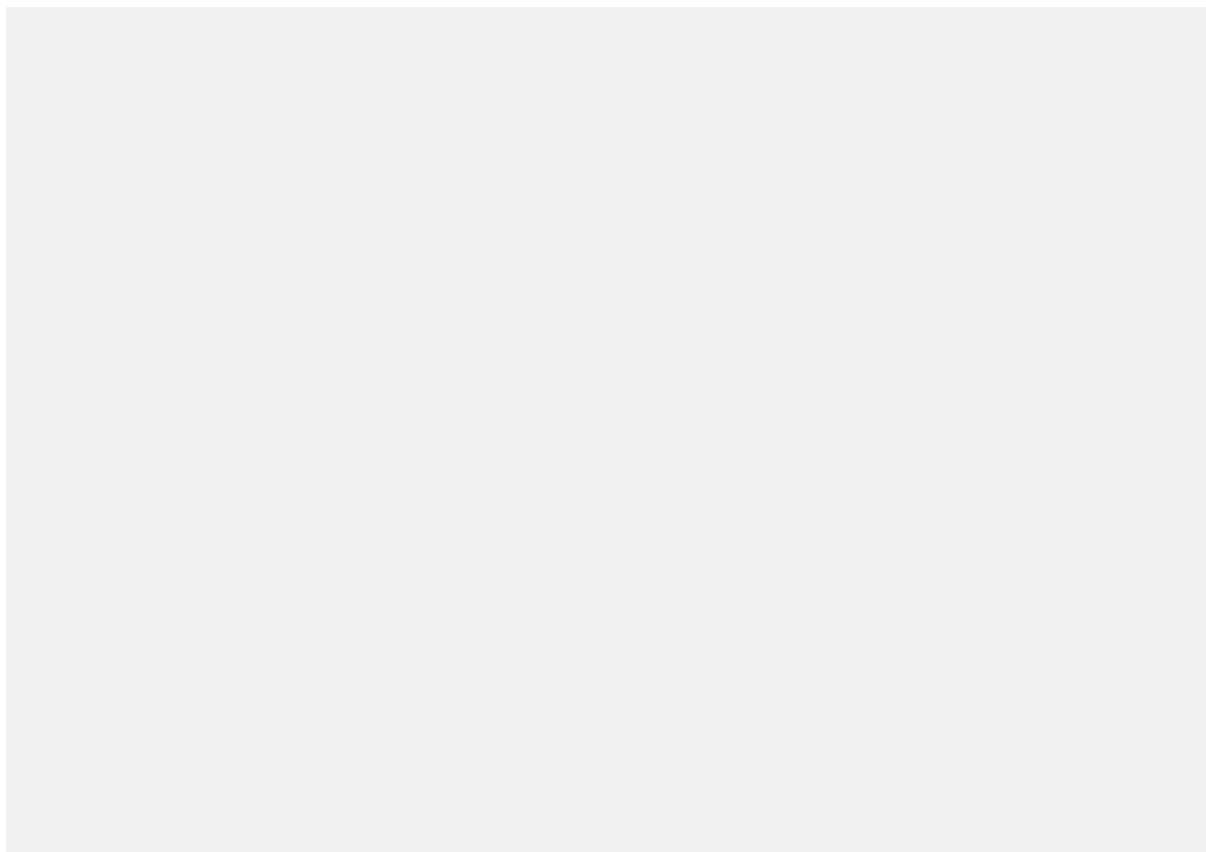
Przyjęta w ekspertyzie koncepcja badań (regionu metropolitalnego) pozwala określić strukturę przestrzenną obszarów metropolitalnych Warszawy i Łodzi w kategoriach rdzenia regionu metropolitalnego o specyficznym układzie osadniczym (bipol). Z formalnego punktu widzenia granice regionu metropolitalnego pokrywają się z granicami regionów administracyjnych, czyli województwa mazowieckiego i województwa łódzkiego, które tworzą Makroregion Centralny.

Podstawowymi jednostkami przestrzennymi badań są jednostki ewidencyjne (gminy miejskie, wiejskie, miasta i obszary wiejskie w gminach miejsko-wiejskich), co jest uwarunkowane koniecznością

¹ Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030, Załącznik do Uchwały nr 158/13 Sejmiku Województwa Mazowieckiego, 28.10.2013 r., s. 72.

uwzględnienia specyfiki obszarów przeważająco wiejskich (obejmujących zarówno małe miasta, jak i tereny wiejskie) powiązanych funkcjonalnie z rdzeniem regionu metropolitalnego. W przypadku niektórych wskaźników (m.in. prognozy ludnościowe), poziom agregacji danych jest na poziomie jednostek powiatowych.

Zakres czasowy większości analiz obejmuje dane dla 2013 roku. W przypadku analiz w ujęciu dynamicznym konieczne jest odniesienie się do danych z lat ubiegłych – najwcześniej z 2002 roku. Horyzont czasowy scenariuszy rozwoju ustalono na rok 2030.

Rysunek 1 - Granice obszaru objętego badaniem (opracowanie własne)

1.2. Teoretyczne podstawy funkcjonowania i badań bipolarnych układów metropolitalnych

1.2.1. Wprowadzenie

Kształtowanie struktur przestrzennych obszarów metropolitalnych należy obecnie do kluczowych zagadnień w badaniach i planowaniu układów osadniczych. Istotną rolę odgrywa rozwój procesów intensyfikacji kontaktów ekonomicznych i społecznych zarówno w obrębie Unii Europejskiej, jak i w przestrzeni światowej. Wzrost wymiany międzynarodowej i duża mobilność społeczna prowadzą do nasilenia się

zjawiska konkurencji ekonomicznej, co wymusza jednocześnie koncentrację przestrzenną zasobów w wielkich miastach.

Forma miast, zwłaszcza dużych, ewoluuje w kierunku zintegrowanych funkcjonalnie i przestrzennie układów osadnictwa, które w wymiarze morfologicznym nazywamy aglomeracjami miejskimi, natomiast w wymiarze funkcjonalnym zespołami lub regionami miejskimi (por. Rykiel 2002). Metropolia jest specyficznym rodzajem układu wielkomiejskiego, który „odrywa” się od otaczających go obszarów (regionu) i wchodzi w interakcje z podobnymi ośrodkami w przestrzeni globalnej. Proces integracji zachodzi pod wpływem pewnego typu funkcji egzogenicznych, które powszechnie nazywane są funkcjami metropolitalnymi. Z punktu widzenia organizacji przestrzeni złożonych układów osadniczych jakimi są metropolie wraz z otoczeniem (obszar metropolitalny) istotną kwestią jest transformacja struktury morfologicznej i funkcjonalno-przestrzennej, co ma związek z lokalizacją określonych instytucji (w szerokim pojęciu) oraz przebudową przestrzeni rezydencjonalnej (suburbanizacja, dezurbanizacja, reurbanizacja).

Polska stając się częścią struktury społeczno-ekonomicznej, a zarazem przestrzennej Unii Europejskiej bierze udział we wspólnotowych pracach nad monitoringiem rozwoju regionalnego (por. Olechnicka, Wojnar 2013). Jednym z jego elementów jest określenie zaawansowania procesu metropolizacji polskiej przestrzeni, przede wszystkim w kontekście konkurencji z innymi wielkomiejskimi układami osadniczymi zarówno w Unii Europejskiej, jak na zewnątrz jej granic (por. Gorzelak, Smętkowski 2005). Proces ten należy widzieć w szerszym kontekście. Prognozy demograficzne wskazują, że do końca XXI wieku liczba ludności Polski zmniejszy się o połowę (do ok. 20 mln). Powstanie regionu metropolitalnego w Polsce centralnej, składającego się z metropolii warszawskiej i łódzkiej (wraz z ich strefami wpływu), rozległej zurbanizowanej przestrzeni o zróżnicowanych jakościowo, silnych funkcjach endogenicznych i egzogenicznych stanowi strategiczne wyzwanie planistyczne pierwszej połowy XXI w.

1.2.2. Metropolie i funkcje metropolitalne

Pojęcie miasta metropolitalnego (metropolii) oraz badanie jego funkcji ma charakter relatywny. Z faktu tego wynika brak ściśle określonych parametrów, które z całą pewnością określiłyby zakres treści tego, co nazywamy metropolią (Maik 2003). Pojęcie metropolii było dyskutowane w polskiej literaturze od przełomu lat 60. i 70. XX w. P. Korcelli (1974) podkreślał, że pojęcie obszaru metropolitalnego (metropolii) dotyczy przede wszystkim aspektu funkcjonalnego, a w skład obszaru metropolitalnego wchodzi miasto główne (metropolia) oraz zbiór jednostek osadniczych silnie z nim zintegrowanych funkcjonalnie i przestrzennie.

Metropolia powstaje w wyniku procesu metropolizacji, który uważa się za reakcję systemów osadniczych na procesy globalizacji (por. Markowski, Marszał 2006). Głównym przejawem metropolizacji jest selektywna przestrzennie koncentracja zasobów. Miejscami koncentracji są miasta, które uzyskując funkcje wysokiej rangi, tzn. takiej, które prowadzą do rozbudowy poziomych relacji między nimi, z pominięciem otaczających je przestrzeni regionalnych (zerwanie z zasadą hierarchiczności w systemach osadniczych). A. Lisowski (2009, s. 64) uważa, że metropolizacja to z jednej strony proces przekształceń powiązań funkcjonalnych obszaru metropolitalnego, z drugiej zaś jego przestrzeni miejskiej. Charakter metropolizacji wyraża się w osłabieniu więzi miasta z zapleczem regionalnym na rzecz powiązań z innymi metropoliami oraz we wzroście nieciągłego wykorzystania sposobu użytkowania przestrzeni zurbanizowanych.

Koncepcja obszaru metropolitalnego wywodzi się z systemu planowania przestrzennego (cele statystyczne) w Stanach Zjednoczonych, gdzie pod tym pojęciem rozumie się obszar powiązany funkcjonalnie z miastem

liczącym ponad 50 tys. mieszkańców. Związki te wyrażają się przede wszystkim w codziennych (wahadłowych) ruchach ludności. Koncepcja ta ma duży związek z analizami rynku pracy i jego przestrzennego wymiaru ujętą w modelu „dziennego systemu miejskiego” (por. Rykiel 2002, Korcelli 1981). Zdaniem T. Czyż (2009) obszar metropolitalny należy rozumieć jako układ osadniczy o wyraźnych aspektach systemowych. Obszar metropolitalny jest szczególną formą wielkomiejskiego układu osadniczego, którego wewnętrzną zwartość (spójność) funkcjonalno-przestrzenna oraz związki z innymi układami osadniczymi (zwłaszcza tej samej kategorii) kształtowane są przez specyficzny rodzaj działalności (funkcji). T. Czyż (2009) do aspektów systemowych obszaru metropolitalnego zalicza m.in. 1) występowanie powiązań w całym układzie wewnętrznym obszaru metropolitalnego, 2) ukształtowany podsystem dziennych powiązań między miejscami pracy, zamieszkania, wypoczynku i współżycia zbiorowego, 3) domknięcie zasięgu pewnych powiązań egzogenicznych ośrodka w obrębie sieci osadniczej tego obszaru, 4) rozwój powiązań zewnętrznych.

J. Parysek (2009) twierdzi, że obszar metropolitalny stanowi specyficzny typ aglomeracji miejskiej. Dotyczy to takich struktur przestrzennych, których ośrodkiem jest metropolia – miasto o wykształconych funkcjach metropolitalnych oraz spełniających te funkcje metropolitalnych strukturach przestrzennych (przynajmniej krajowy zasięg oddziaływania). P. Korcelli (1998) dodaje natomiast, że funkcje metropolitalne powinny być rozmieszczone w różnych częściach obszaru metropolitalnego, a nie tylko w centrum metropolii. A. Lisowski (2009, s. 65, za Hall'em 2001) określa dyfuzję funkcji metropolitalnych (z metropolii do obszaru metropolitalnego) jako dyspersję obszarów węzłowych metropolii. W ramach obszaru metropolitalnego powstają wówczas wewnętrzne, zewnętrzne i peryferyjne centra konkurencyjne. Decentralizacja funkcji metropolitalnych prowadzi do odejścia od układów opartych na silnej polaryzacji na rzecz modelu wielordzeniowego (szachownicowego) o znacznej komplikacji powiązań funkcjonalno-przestrzennych (por. Gorzelak, Smętkowski 2005, s. 45).

Z perspektywy podjętego problemu ważne jest regionalna skala analizy procesu metropolizacji i opracowane dla takich ujęć koncepcje badawcze. W funkcjonalnym ujęciu poznawczym dla regionalnej skali przestrzennej opracowano koncepcję funkcjonalnego regionu miejskiego oraz regionu metropolitalnego (Rykiel 2002, s. 17). Koncepcja funkcjonalnego regionu miejskiego opiera się na założeniu, że podstawową zmienną identyfikującą wewnętrzne związki w obszarze miasta i jego strefy wpływów są dobowe (cykliczne) zachowania przestrzenne mieszkańców, głównie dojazdy do pracy, szkół, usług innych. Zdaniem Z. Rykła (2002, s. 13) koncepcja regionu metropolitalnego jest rozszerzeniem koncepcji funkcjonalnych regionów miejskich. Analiza oddziaływania metropolii nie dotyczy tylko zachowań przestrzennych, ale odnosi się do wielu innych powiązań o charakterze społecznym i ekonomicznym. Atrakcyjność koncepcji regionów metropolitalnych wzrasta przede wszystkim z uwagi na nasilanie się konkurencji pomiędzy metropoliami w europejskiej i światowej przestrzeni ekonomicznej. Koncepcje tworzenia super-metropolii składających się z dwóch lub więcej obszarów metropolitalnych (układy multipolarne) odpowiadają na wyzwania globalizacji, która prowadzi do koncentracji funkcji ekonomicznych, w tym również funkcji zarządzania.

1.2.3. Pojęcie spójności terytorialnej jako podstawa badań i planowania układów osadniczych

Nowe podejście do polityki regionalnej polega m.in. na promowaniu spójności terytorialnej jako równoważnej innym typom spójności, tj. społecznej i ekonomicznej. Badania terytorialnego aspektu rozwoju zdobyły w ostatnich 20 latach licznych zwolenników, co jednocześnie nie oznaczało odejścia o ujęć sektorowych. Rozwój Unii Europejskiej, poszerzanie jej o kraje zróżnicowane regionalnie oraz o różnym

stopniu rozwoju społeczno-ekonomicznego uświadomiło z całą mocą decydentom słusność zwrócenia uwagi na problem spójności terytorialnej obszaru liczącego w chwili obecnej 28 państw. Jak piszą autorzy Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (2012, s. 32) terytorialny wymiar rozwoju nabrał szczególnej mocy po zapisach Traktatu z Lizbony, zwłaszcza w zakresie tzw. place-based policy. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (2012, s. 32) podkreśla rolę tzw. obszarów funkcjonalnych, które są efektem postrzegania (delimitacji) przestrzeni z punktu widzenia dominacji określonych działalności i ich związku z poziomem rozwoju społeczno-ekonomicznego. Istotne znaczenie dla spojrzenia na charakter spójności przestrzennej ma skala badań lub analiz eksperckich. Większość badań nad różnymi aspektami spójności przestrzennej prowadzona jest w skali makro, gdzie znawcy problemu opierają się na danych zagregowanych do dużych jednostek – państw, regionów (podregionów). Szeroki wybór problemów w tym zakresie prezentuje ESPON – Europejska Sieć Obserwacyjna Rozwoju Terytorialnego i Spójności Terytorialnej (por. np. Olechnicka, Wojnar 2013). Zagadnienie spójności terytorialnej (względnie integracji) poruszane jest często w opracowaniach dotyczących związków w obszarach metropolitalnych (por. np. Jewtuchowicz, Wójcik 2010; Bartosiewicz, Marszał, Pielesiak 2012) lub obszarów metropolitalnych z regionalnym zapleczem (por. np. Gorzelak, Smętkowski 2005).

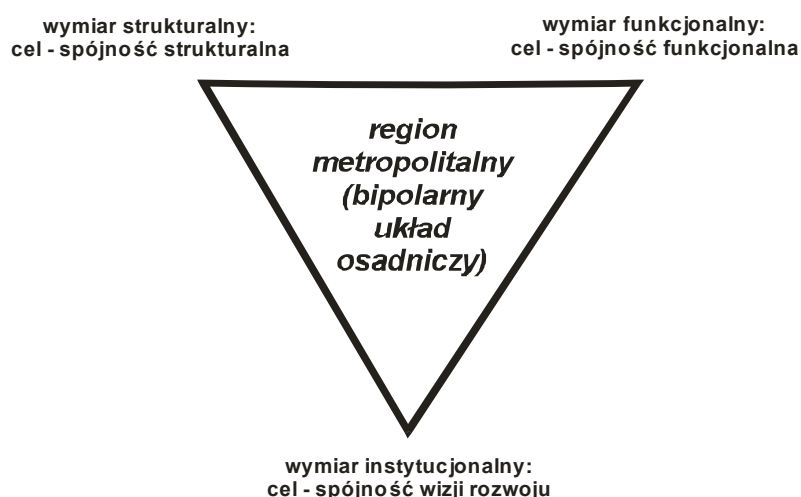
Współczesne rozważania nad pojęciem spójności są wielowymiarowe. T. Zarycki (2000) dyskusję nad przestrzenią społeczną formułuje w postaci dylematów (kontrowersji) o charakterze wartościującym. Jeden z tych dylematów dotyczy sporu pomiędzy zwolennikami jednorodności i różnorodności jako przyczyny rozwoju społeczno-gospodarczego. Autor słusznie argumentuje, że zwolennicy spójności przestrzeni traktują jej brak jako zagrożenie dla istnienia jednostki terytorialnej. Spór ten w literaturze często opisywany jest jako opozycja paradygmatów rozwoju regionalnego w postaci „równoważenie” vs. „polaryzacja” (por. również Gorzelak 2001, Bański 2007). Jednak o wiele istotniejszą kwestią jest pytanie, czy spójność wynika z homogenizacji przestrzeni czy raczej z tego, że mamy do czynienia z różnymi elementami struktury między którymi istnieją ukształtowane związki (Zarycki 2000, s. 17). G. Gorzelak (2007, s. 28) twierdzi, że problem kształtowania polityki spójności wynika w znacznej mierze z jej interpretacji. Autor uzasadnia, że nie można utożsamiać spójności z konwergencją. Spójność należy bowiem rozumieć w kategoriach funkcjonalnych. W odniesieniu do regionów oraz przestrzeni spójność powinno się rozumieć jako eliminowanie barier i ograniczeń wynikających z zagospodarowania przestrzennego ograniczających możliwości uzyskiwania spójności gospodarczej i społecznej (Gorzelak 2007, s. 30). W podobny sposób problem ten widzi M. Smętkowski (2013, s. 42) pisząc „Od czasu przyjęcia traktatu lizbońskiego w grudniu 2007 r. wśród celów Unii Europejskich obok tradycyjnych zagadnień spójności społecznej i gospodarczej pojawiła się również spójność terytorialna. Należy jednocześnie podkreślić, że jej definicja nastrocza wielu problemów, czego wyrazem jest spór o to, czy rozumieć ją w ujęciu tradycyjnym – zmniejszenia dysproporcji w poziomach rozwoju różnych regionów oraz ograniczenia zacofania regionów najmniej uprzywilejowanych, czy też funkcjonalnym, zakładającym dyfuzję procesów rozwoju i rozwój powiązań między różnymi układami terytorialnymi, prowadzące do ich wzajemnej współzależności”.

W formułowaniu podstaw badawczych, w tym określaniu wymiarów, w których można rozpatrywać „spójność” układów osadniczych, wykorzystano koncepcję wytwarzania przestrzeni autorstwa francuskiego filozofa H. Lefevbre (1991). Proponowany schemat analizy opiera się na diagnozie i ewaluacji wybranych wskaźników wynikających z faktu „uprzestrzenniania” zjawisk społeczno-gospodarczych, co z kolei pozwala opisać przestrzeń układu bipolarnego jako złożony system w wyniku działania którego jest ona wytwarzana i reprodukowana. Z praktycznego punktu widzenia, dopasowanego do wymogów planowania przestrzennego, elementami analizy są (por. Rys. 2):

- praktyki przestrzenne interpretowane jako strukturalna oraz funkcjonalna organizacja przestrzeni, co dotyczy głównie analizy zagospodarowania przestrzennego w różnych wymiarach (kapitał ludzki, społeczny, ekonomiczny, infrastrukturalny) oraz relacji interpretowanych w kategoriach przepływów osób i dóbr;
- przedstawienia przestrzeni – oficjalne dokumenty i wizje rozwoju określonych terytoriów, tj. planów rozwoju, strategii rozwoju, studiów kierunków zagospodarowania, a także sposoby przedstawień określonych terytoriów w mediach (tv, prasa), opinie ludzi (wywiady i sondaże). Analiza w tym przypadku odnosi się do dokumentów wytworzonych przez odpowiedzialne za ten proces instytucje oraz instytucje zarządzania i wdrażania określonych programów rozwoju (głównie rządowe i samorządowe).

Poniżej przedstawiono schemat badania wymiarów analizy przestrzennej układu bipolarnego. „Spójność” można rozpatrywać w trzech wymiarach. I tak można wyróżnić:

- **wymiar strukturalny** – odnoszący się do budowy struktury. W tym znaczeniu spójność oznacza istnienie pewnej jednolitości (podobnie jak w przypadku regionu jednolitego) we współwystępowaniu cech określających stan zagospodarowania (podstawa materialna) lub wyposażenia w zasoby (np. różne formy kapitałów). Spójność odznacza się wyrównanym stanem, zbieżnością (konwergencją) lub inaczej homogenicznością;
- **wymiar funkcjonalny** – odnoszący się do relacji pomiędzy elementami struktury. W tym znaczeniu spójność interpretowana jest w kategoriach występowania funkcjonalnych związków pomiędzy częściami struktury (podobnie jak w regionie węzłowym), co wynika z różnorodności działalności ekonomicznej lub/i zagospodarowania przestrzeni. Spójność jest efektem natężenia przepływów ogniskujących się w rdzeniu, który jest centrum ciężarów dla pewnego obszaru.
- **wymiar instytucjonalny** – odnoszący się do wspólnej wizji rozwoju układu osadniczego i zgody w zasadniczych kwestiach dotyczących działań na rzecz wspólnoty terytorialnej, co wynika z działalności instytucji zarządzania i wdrażania programów rozwoju regionalnego (samorząd terytorialny, planowanie regionalne i przestrzenne, rozwój regionalny).

Rysunek 2 - Wymiary analizy przestrzennej bipolarnego układu metropolitalnego (opracowanie własne)

1.2.4. Policentryczny układ osadniczy jako rdzeń regionu metropolitalnego

Interpretacja policentrycznego układu osadniczego, którego najprostszą formą jest układ bipolarny (bipol, duopol, duopolis), w kategoriach regionu metropolitalnego ma długą tradycję zarówno w kategoriach badawczych, jak i planistycznych (por. Korcelli-Olejniczak 2012).

Pojęcia obszaru metropolitalnego i regionu metropolitalnego nie są tożsame, podobnie jak w przypadku pojęcia funkcjonalnego obszaru miejskiego i funkcjonalnego regionu miejskiego. Pojęcie obszaru metropolitalnego pełni przede wszystkim funkcje instrumentalne, z których najczęściej stosowaną jest funkcja planistyczna (ujęcie statystyczno-planistyczne). Koncepcja regionów metropolitalnych jest nie tylko szersza w zakresie przestrzennym, tzn. region metropolitalny jest zespołem obszarów metropolitalnych, ale również tworzy szeroką interpretację (umocowaną w długiej tradycji myśli nauk społecznych) dla badań naukowych oraz możliwości ich zastosowania w praktyce (por. Chojnicki 1996, Suliborski 2006).

Przestrzeń regionów metropolitalnych zorganizowana jest wokół dużego wielofunkcyjnego ośrodka miejskiego (metropolii) wraz z ośrodkami współdominującymi. Integracja ta jest wynikiem wzajemnego uzupełniania w zakresie funkcji wyższego rzędu (Korcelli-Olejniczak 2012, s. 135-136).

W systemowym ujęciu osadnictwa nacisk kładzie się na relatywny charakter funkcji określonych jednostek osadniczych zależnie od poziomu analizy (Maik 1976). W badaniach regionów metropolitalnych wyraża się to traktowaniu systemu osadniczego jako struktury przestrzennej składającej się z hierarchicznie uporządkowanych układów osadniczych (krajowy, regionalny, lokalny). Przedmiotem badań tak ujętego regionu metropolitalnego są relacje w systemach osadniczych wraz z określeniem hierarchii ośrodków (poziom centralności). Zazwyczaj jedno z miast regionu metropolitalnego uznaje się za miasto główne (centrum regionu metropolitalnego). Z drugiej strony region metropolitalny może być rozpatrywany z czysto strukturalnego punktu widzenia, tzn. przez określenie natężenia cech określających poziom zurbanizowania jednostek wchodzących w jego skład.

Powyższe rozważania teoretyczne pozwalają przyjąć w ekspertyzie następujące definicje podstawowych pojęć:

- **miasto** – jednostka osadnicza (osiedle), w którego strukturze zatrudnienia dominują działalności ekonomiczne niezwiązane z produkcją pierwotną (rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo), o zwartym i intensywnie użytkowanym układzie przestrzennym (wysoka gęstość zaludnienia) oraz specyficznym stylu życia mieszkańców, dla którego najbardziej charakterystyczna jest duże zróżnicowanie (formy i charakter) relacji interpersonalnych oraz różnorodność społecznych potrzeb (społeczność heterogeniczna). Z formalnego punktu widzenia za miasto uznaje się osiedle, któremu nadano prawa miejskie;
- **funkcje miasta** – ogół działalności społeczno-ekonomicznych wykonywanych mieście niezależnie od ich rangi ekonomicznej i przestrzennej, które są rozpatrywane z punktu widzenia tego miasta oraz sieci osadniczej w skład której wchodzi;
- **układ osadniczy** – zbiór jednostek osadniczych (miast, wsi) między którymi istnieją więzi o charakterze ekonomicznym i społecznym. Powstanie i funkcjonowanie układu osadniczego jest wyrazem specjalizacji funkcjonalnej, a tym samym wzajemnego uzupełniania się ośrodków w określone dobra i usługi, a także wymiany (przepływy) siły roboczej. Identyfikacja układów osadniczych może być prowadzona na różnych poziomach systemu osadniczego – lokalnym, regionalnym, krajowym, ponadkrajowym. Rozrost przestrzenny jednostek osadniczych (urbanizacja przestrzenna) może prowadzić w układach lokalnych (rzadziej regionalnych) do sprzężeń

topograficznych, a tym samym wytworzenia się zwartych układów osadnictwa. Z morfologicznego punktu widzenia (budowa) układy osadnicze tego typu na poziomie lokalnym określane są aglomeracjami miejskimi (monocentryczne, policentryczne), natomiast z funkcjonalnego – zespołami miejskimi;

- **miejski obszar funkcjonalny** – układ osadniczy złożony z samodzielnych pod względem prawno-administracyjnym jednostek osadniczych (gminy miejskie, wiejskie i miejsko-wiejskie), zintegrowanych przestrzennie i funkcjonalnie. Rdzeniem obszaru jest miasto centralne oraz powiązana z nim strefa zurbanizowana, tj. podległe mu mniejsze ośrodki miejskie oraz tereny wiejskie. Miejskie obszary funkcjonalne istnieją w oparciu o różne typy ośrodków, tj. o randze krajowej, regionalnej, subregionalnej i lokalnej. Kluczowym kryterium w delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych są związki oparte na relacji pomiędzy miejscami pracy i usług oraz miejscami zamieszkania, które wyrażają się w codziennym ruchach wahadłowych ludności (dojazdy do pracy i usług). W przypadku miejskich obszarów funkcjonalnych, w których centrum znajdują duże ośrodki o funkcjach regionalnych, stosuje się określenie funkcjonalnych regionów miejskich;
- **funkcje egzogeniczne miasta** – działalności społeczno-gospodarcze skoncentrowane w mieście, których oddziaływanie przekracza jego granice administracyjne. Funkcje egzogeniczne to działalności wykonywane na rzecz innych ośrodków miejskich i wiejskich, a tym samym są podstawą integracji systemów osadniczych. Funkcje egzogeniczne tworzą podstawę dla specjalizacji społeczno-ekonomicznej ośrodka w obrębie systemów osadniczych różnej rangi, tj. lokalny, regionalny, krajowy, ponadkrajowy;
- **funkcje metropolitalne** – typ funkcji egzogenicznej. Działalności społeczno-ekonomiczne, których wysoka ranga jest podstawą łączności miasta (obszaru metropolitalnego), w którym się koncentrują, z innymi ośrodkami tego typu w przestrzeni przynajmniej krajowej. Proces nabywania funkcji metropolitalnych oraz przekształcania pod ich wpływem przestrzeni, w której się lokalizują (obszar metropolitalny) określa się mianem metropolizacji. Wykształcone funkcje metropolitalne są generowane przede wszystkim przez lokalizację:
 - instytucji odpowiedzialnych za kierowanie i zarządzanie międzynarodowymi korporacjami gospodarczymi (centrale i filie),
 - instytucji reprezentujących światowe instytucje finansowe, ubezpieczeniowe, rynków kapitałowych (centrale i filie),
 - instytucji kulturalnych o najwyższej renomie i wyjątkowości, tj. specjalistyczne muzea, galerie, teatry, filharmonie i opery, a także festiwale i wydarzenia artystyczne,
 - renomowanych oraz unikatowych placówek o charakterze naukowym i badawczo-rozwojowym,
 - infrastruktury komunikacyjnej obsługującej połączenia dalekobieżne (lotniska, szybka kolej i zbiorowa komunikacja kołowa) oraz ogniskującej przepływy ludności i towarów w układach ponadregionalnych (węzły komunikacyjne), a także obsługi hotelarskiej i gastronomicznej wysokiego rzędu,
 - instytucji tworzących wyjątkowy (oryginalny) charakter miasta, tj. np. centra religijno-wyznaniowe np. (siedziby metropolii kościelnych), obsługi turystycznej, oraz uwydatniające dziedzictwo kulturowe (specyfika, klimat miasta),
 - obiektów (lub dzielnic) o wysokim standardzie zamieszkiwania (np. apartamentowce) dostosowane do potrzeb społecznej klasy metropolitalnej;
- **obszar metropolitalny** – rodzaj wielkomiejskiego układu osadniczego, rozpatrywany w wymiarze funkcjonalnym. Jest zintegrowanym funkcjonalnie i przestrzennie układem osadniczym, w którym można wyróżnić miasto centralne (układ monocentryczny) lub miasta centralne (układ

policentryczny) oraz obszar ich bezpośredniego wpływu. Warunkiem wydzielenia obszaru metropolitalnego jest występowanie funkcji metropolitalnych, które decydują o odpowiednio wysokiej randze ekonomicznej obszaru metropolitalnego w krajowym oraz ponadkrajowym systemie osadniczym, powstawaniu działalności wspomagających instytucje metropolitalne, wzmacnianiu wewnętrznej integracji układu osadniczego oraz przekształceniach w zagospodarowaniu przestrzennym (układ przestrzenny oraz fizjonomia obszaru metropolitalnego);

- **region metropolitalny** – w podziałach przestrzeni społeczno-ekonomicznej utożsamiany jest z regionem ekonomicznym pierwszego rzędu, którego rdzeniem jest wielki ośrodek miejski o funkcjach ponadregionalnych. Region metropolitalny stanowi rozległy przestrzennie system osadniczy zorganizowany wokół polifunkcyjnego ośrodka miejskiego o dużej liczbie ludności. W regionie metropolitalnym mogą występować ośrodki współdominujące, które przez pełnienie również funkcji metropolitalnych wytwarzają własne obszary metropolitalne. Rdzeniem regionu metropolitalnego mogą być dwa obszary metropolitalne (bipolarny układ metropolitalny). W przypadku większej liczby obszarów metropolitalnych rdzeniem regionu metropolitalnego jest multipolarny układ metropolitalny. Integracja przestrzenna w układzie regionalnym (bipolarnym, multipolarnym) prowadzi do wytworzenia się rozległych przestrzeni zurbanizowanych, które określane są jako megalopolis;
- **spójność** – zgodność będąca podstawą tworzenia zintegrowanych wewnętrznie całości. Zgodność ta odnosi się do dopasowania poszczególnych elementów względem siebie, ich właściwości, w tym ich zachowań.
- **spójność terytorialna** – w polityce regionalnej rozumiana jest jako zgodność warunków, stanów i celów rozwoju społeczno-ekonomicznego obszarów, najczęściej jednostek podziału terytorialnego. W wymiarze strukturalnym oznacza stan konwergencji (zbieżności) rozwoju społeczno-ekonomicznego jednostek terytorialnych. W ujęciu funkcjonalnym oznacza stan integracji pomiędzy jednostkami terytorialnymi.

2. Struktura i funkcjonowanie policentrycznych układów metropolitalnych

2.1. Geneza policentrycznych układów osadniczych

Procesy uprzemysłowienia i urbanizacji są rozpatrywane bardzo często w odniesieniu do form sieci osadniczej – jej typów i zmienności w czasie. Problematyka układów osadniczych w różnych ich odmianach koncepcyjnych jest jednym z głównych zagadnień w badaniach przemian sieci osadniczej oraz planowaniu jej rozwoju. Najważniejszymi aspektami analiz planistycznych są budowa (morfologia) oraz funkcje układów osadniczych (Golachowski i in. 1974).

W tradycji badań osadniczych i powiązanych z nią zagadnień rozwojowych największy wkład teorię i praktykę planistyczną miały koncepcje funkcjonalne. W teorii badań osadniczych i praktyce planistycznej od lat 50. XX w. podnosi się kwestie funkcji wyspecjalizowanych (nadrzędnych, egzogenicznych) miast i ich interpretacji w kategoriach systemotwórczych. Odmianą funkcji egzogenicznych są funkcje zespołotwórcze, których istnienie i rozwój odzwierciedla powiązania między osiedlami różnego typu (miasto-miasto, wieś-

wieś, miasto-wieś, wieś-miasto) na różnych poziomach analizy (lokalny, regionalny, krajowy). Koncepcja ta była wykorzystywana do oceny i kształtowania nowych obszarów urbanizacji pod wpływem rozwoju funkcji przemysłowych (por. np. Zagórz 1974).

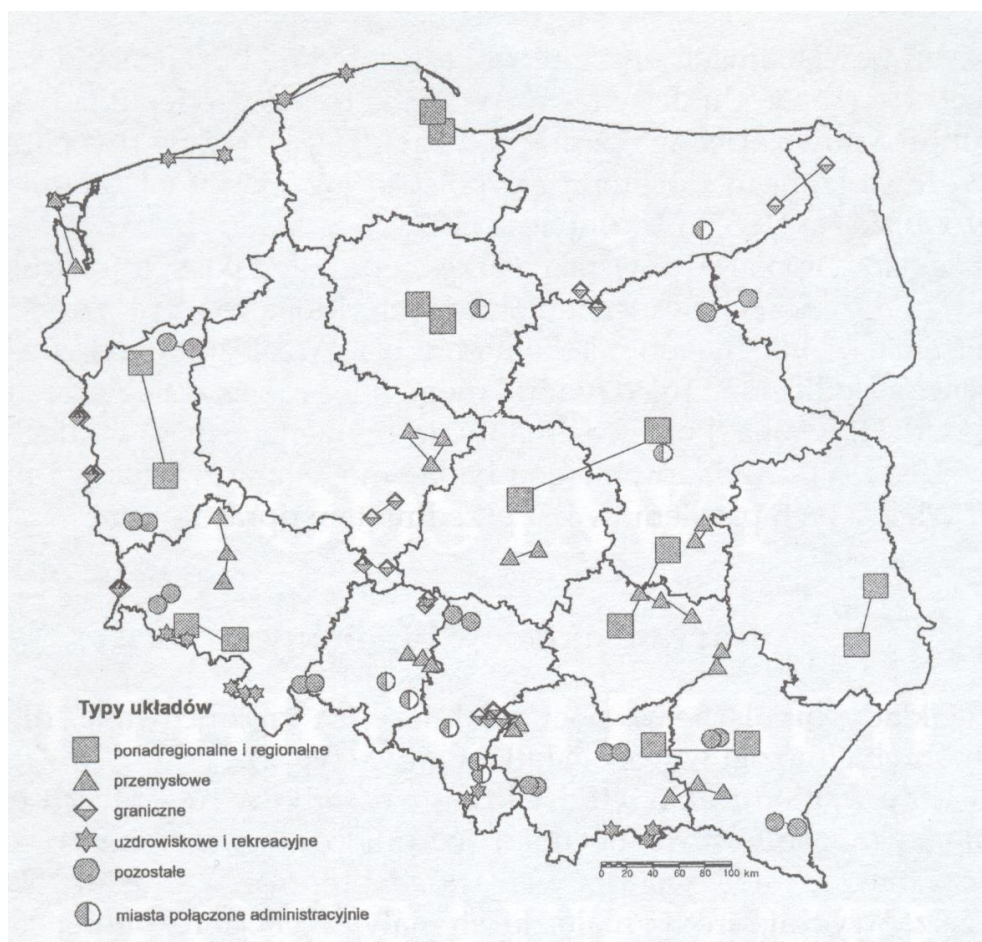
W kontekście współczesnych przekształceń systemu osadniczego Polski próbę określenia genezy i obecnego rozumienia bipolarności podjął S. Liszewski (2009). Aglomeracja bipolarna jest wyjątkową formą skupiska miejskiego pomiędzy aglomeracją monocentryczną a konurbacją. W literaturze istnieją zbliżone pojęciowo terminy interurbacji oraz „miast bliźniaczych” (Liszewski 2009, s. 76). Istotną kwestią wynikającą z analizy przeprowadzonej przez autora jest rozpatrywanie pojęcia „bipolarności” w ujęciu genetycznym oraz w odniesieniu do skali analizy (por. również Jakubowicz, Ciok 2003, por. Rys. 3).

Próba historycznej refleksji nad rozwojem osadnictwa pozwala sformułować wniosek, że przykładów osadniczych układów bipolarnych w Polsce można podać wiele z różnych okresów historycznych, kiedy obok „starych” miejskich układów przestrzennych lokowano nowe ośrodki „nowe miasta” (Liszewski 2009).

Większość współczesnych miast zbudowanych jest ze zintegrowanych ze sobą różnych jednostek osadniczych, rozrastających się, łączących się i zmieniających się w czasie pod względem morfologicznym, funkcjonalnym i społecznym. Szczególnie dotyczyło to intensywnie rozwijających układów przemysłowych, których załącznikiem były zakłady przemysłowe (np. kopalnie). Konurbacje czyli aglomeracje policentryczne stanowią w istocie układy wielokrotnie złożone, a złożoność tą można rozpatrywać na wielu poziomach, od mikro (układy sąsiedzkie i lokalne) do makro (układ regionalny).

W nazewnictwie wielu ośrodków zachowana jest „bipolarność”, zwłaszcza tam gdzie istniała równowaga rangi jednostek a rozrastające się osiedla wschodziły w fazę sprzężeń topograficznych, np. Bielsko-Biała, Kędzierzyn-Koźle, Czechowice-Dziedzice, Skarżysko-Kamienna, itd. W wielu przypadkach nazwa informuje o dwóch najważniejszych osiedlach, które utworzyły strukturę zintegrowanej przestrzeni miejskiej, natomiast w rzeczywistości liczba biegunów (osiedli) był zazwyczaj większa. Współcześnie takimi podwójnymi układami osadniczymi są miasta rozdzielone granicą państwową, jak ma to miejsce w przypadku takich bipoli jak Cieszyn – Č. Tesin, Frankfurt nad Odrą – Słubice, Görlitz – Zgorzelec.

Współczesny kontekst bipolarnych układów osadniczych wiąże się przede wszystkim ze skalą regionalną lub ponadregionalną i odnosi się do wzmacniania pozycji wielkich miast w przestrzeni krajowej i międzynarodowej. Stąd też analiza rzeczywistych i potencjalnych układów multipolarnych, w tym ich specyficznej odmiany czyli układu bipolarnego, dotyczy najczęściej oceny rozwoju struktury przestrzennej osadnictwa na poziomie krajowym i międzynarodowym. Dyskusja nad podstawami funkcjonowania takich układów osadniczych ma w dużej mierze związek z koncepcją polityki zagospodarowania przestrzennego Unii Europejskiej, w tym określenie roli Polski w tej przestrzeni, zwłaszcza w odniesieniu do istnienia i kreowania wielkich obszarów wzrostu ekonomicznego opartych na najważniejszych miastach i ich obszarach metropolitalnych (Smętkowski 2013).

Rysunek 3 - Wybrane genetyczne typy miejskich układów multipolarnych
(źródło: E. Jakubowicz, S. Ciok, 2003)

Koncepcje planistyczne odnoszą się w dużej mierze do aspektu strukturalnego zjawisk osadniczych i zwracają uwagę na istniejące lub potencjalne **połączenia** przestrzenne (sprężenia topograficzne). Określenie potencjalnych bipolarnych układów metropolitalnych musi zawierać przede wszystkim aspekt **powiązań** (funkcjonalnych), bo to one w największym zakresie kreują możliwości wytworzenia efektu synergii. Innym rodzajem relacji są **więzi**, co odnosi się przede wszystkim do układów społecznych, indywidualnych i grupowych oraz relacji pomiędzy instytucjami, np. samorządowymi (województwa, powiaty, gminy). Ze względów praktycznych najbardziej istotnym elementem tworzenia się złożonych układów osadniczych są powiązania funkcjonalne. Połączenia, tj. sprężenia topograficzne wiążą się z rozrostem przestrzeni zurbanizowanych i można je uznawać jako efekt różnych rozbudowanych powiazań społeczno-gospodarczych. Więzi, zwłaszcza społeczne, są istotnym elementem tworzenia spójności układów osadniczych, jednak w przypadku związków miast metropolitalnych o różnej tożsamości (historii, dziedzictwie kulturowym) są one bardzo trudne do osiągnięcia. Więzi społeczne rozwijają się w długim czasie.

2.2. Policentryczne układy osadnicze na świecie i w Polsce

Wytwarzanie się policentrycznych układów osadniczych jest charakterystyczne przede wszystkim dla państw wysoko rozwiniętych, o zaawansowanych procesach urbanizacyjnych. Wyzdzielanie z przestrzeni takich układów zależy od przyjętej skali opracowania. Do opisu wielkich skupisk osadnictwa stosujemy często pojęcie megalopolis, czyli rozległego obszaru zurbanizowanego, którego strukturę tworzą połączone

aglomeracje miejskie, a liczba ludności takiego układu wynosi od kilkunastu do kilkudziesięciu milionów ludzi. Przykładami takich wielkoprzestrzennych układów osadnictwa są megalopolis wschodniego wybrzeża Stanów Zjednoczonych (tzw. Bos-Wash), gdzie w obszarze ok. 150 tys. km² mieszka ok. 50 mln ludzi, oraz megalopolis Pas Taiheiyo w Japonii z liczbą mieszkańców ok. 80 mln. W Europie najczęściej wskazuje się na rozległy obszar zurbanizowany ciągnący się od południowej Anglii, przez północną Francję i kraje Beneluxu, zachodnie Niemcy, po północne Włochy.

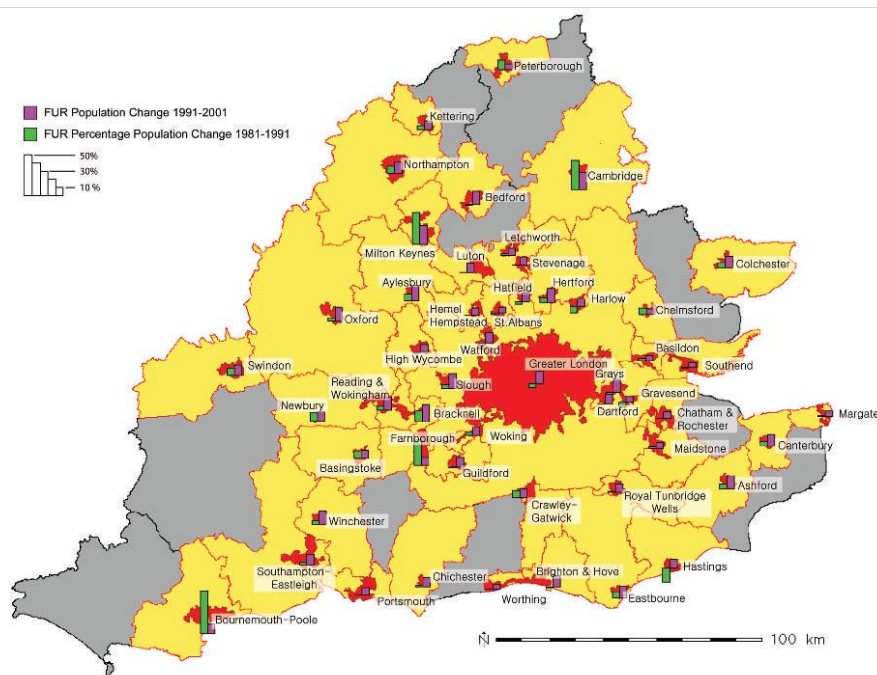
Delimitacja policentrycznych układów osadniczych ma realne znaczenie w przestrzeni krajowej i regionalnej (regionów administrowania i zarządzania). Tworzenie i wzmacnianie policentrycznych regionów o rozwiniętych funkcjach metropolitalnych ma przede wszystkim na celu intensyfikację powiązań między blisko położonymi dużymi miejskimi ośrodkami wzrostu społeczno-gospodarczego (efekt synergii), co w wielu przypadkach prowadzi do powstania zinstytucjonalizowanych form zarządzania (ustroje terytorialno-administracyjne, por. Kaczmarek, Mięka 2007, Hall, Pain 2006). Regiony metropolitalne decydują o przewadze konkurencyjnej państw oraz tworzonych przez nie ugrupowań integracyjnych (UE).

W przestrzeni europejskiej od ponad 30 lat prowadzone są badania nad przestrzennym zróżnicowaniem rozwoju. Ikoną tego rodzaju studiów była koncepcja „błękitnego banana”. Znaczenie badań nad przestrzennymi uwarunkowaniami rozwoju wzrosło po zapisach Traktatu z Lizbony, zwłaszcza w zakresie tzw. *place-based policy*, co w istocie odnosi się do patrzenia na problemy społeczne i ekonomiczne poprzez przestrzeń. Nowe podejście w europejskiej polityce regionalnej polega m.in. na promowaniu spójności terytorialnej jako równoważnej innym typom spójności, tj. społecznej i ekonomicznej. Rozwój Unii Europejskiej, rozszerzanie jej o kraje zróżnicowane regionalnie oraz o różnym stopniu rozwoju społecznego i ekonomicznego uświadomiło z całą mocą decydentom potrzebę zwrócenia uwagi na problem spójności terytorialnej obszaru liczącego w chwili obecnej 28 krajów (por. np. Bonde 2007).

Największe regiony metropolitalne znajdują się w krajach o wysokim ogólnym poziomie urbanizacji oraz poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego (w liczbach bezwzględnych i względnych), tj. Wielkiej Brytanii, Francji, Niemczech i Holandii. Przykłady i charakterystykę regionów metropolitalnych zaprezentowano poniżej.

Region metropolitalny południowo-wschodniej Anglii (Londyński)

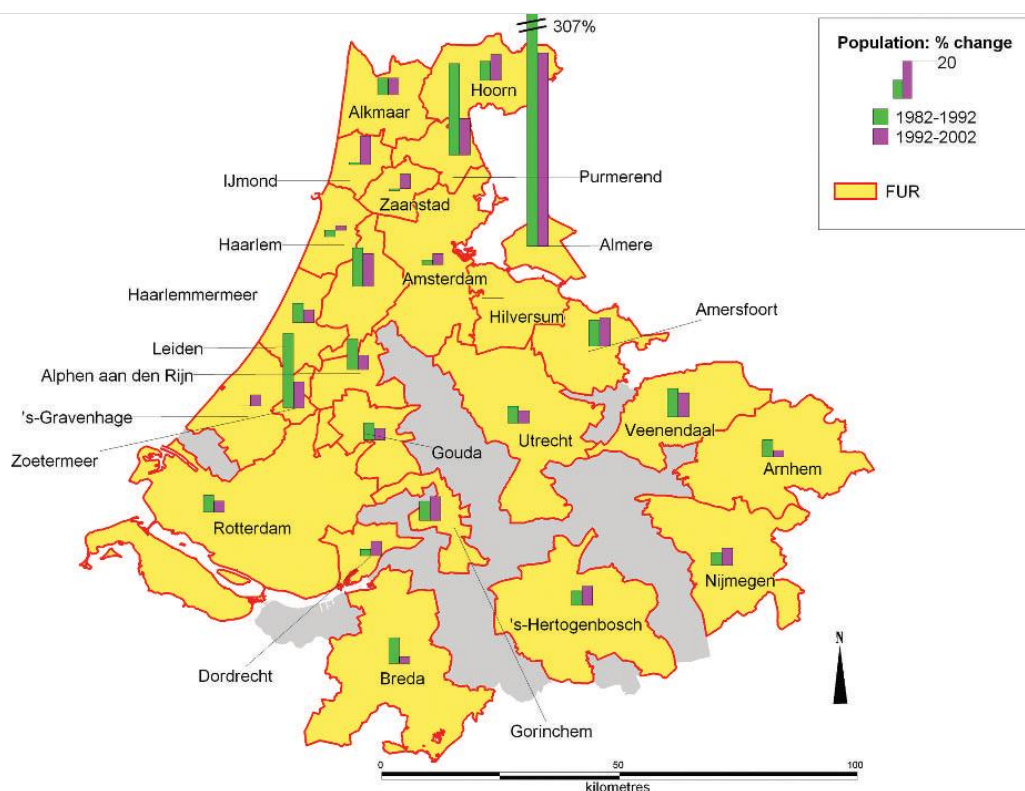
Region metropolitalny jest bardzo rozległy przestrzennie i zajmuje ponad 20% Anglii oraz koncentruje niemal 40% ludności tego historycznego kraju w obrębie Wielkiej Brytanii. Podstawowym elementem struktury przestrzennej regionu metropolitalnego jest „Wielki Londyn” (specjalny status administracyjny w Anglii) oraz obszar w promieniu 20-30 km od jego granic. Ośrodki miejskie funkcjonalnie powiązane z Londynem znajdują się w maksymalnej odległości 120-130 km. Funkcjonalny region miejski Londynu dominuje nad innymi ośrodkami zróżnicowanymi i bardzo dobrze rozwiniętymi funkcjami miasta globalnego oraz liczbą ludności (ponad 9 mln). Region metropolitalny zawiera ok. 50 różnych ważnych jednostek miejskich o liczbie mieszkańców od ok. 80 tys. do 600 000 tys. Wszystkie one doświadczyły szybkiego wzrostu ekonomicznego od lat 80. XX w. Region ten jest przykładem, gdzie powiązania pomiędzy jednostkami choć są skoncentrowane na Londynie, to jednocześnie istnieje gęsta sieć powiązań pomiędzy ośrodkami położonymi wokół miasta stołecznego. Sytuacja ta jest wynikiem realizacji konsekwentnej polityki przestrzennej niekumulowania dalszego wzrostu w ośrodku najsilniejszych, ale również w tych bardziej oddalonych (powstrzymanie rozlewania się przestrzeni zurbanizowanej Londynu). Współcześnie polityka ta zmierza do utrwalenia tego stanu przez budowę połączeń transportowych gwarantujących szybkie przemieszczanie się ludzi i towarów pomiędzy Londynem i peryferiami układu metropolitalnego, a także poszczególnymi jego częściami.

Rysunek 4 – Region Londyński, opracowanie wykonane na podstawie pracy Hall P., Pain K., 2006, *The Polycentric Metropolis Learning from Mega-City Regions in Europe*, Earthscan, London (rycina zaczerpnięta z ww. opracowania)

Region metropolitalny Randstad

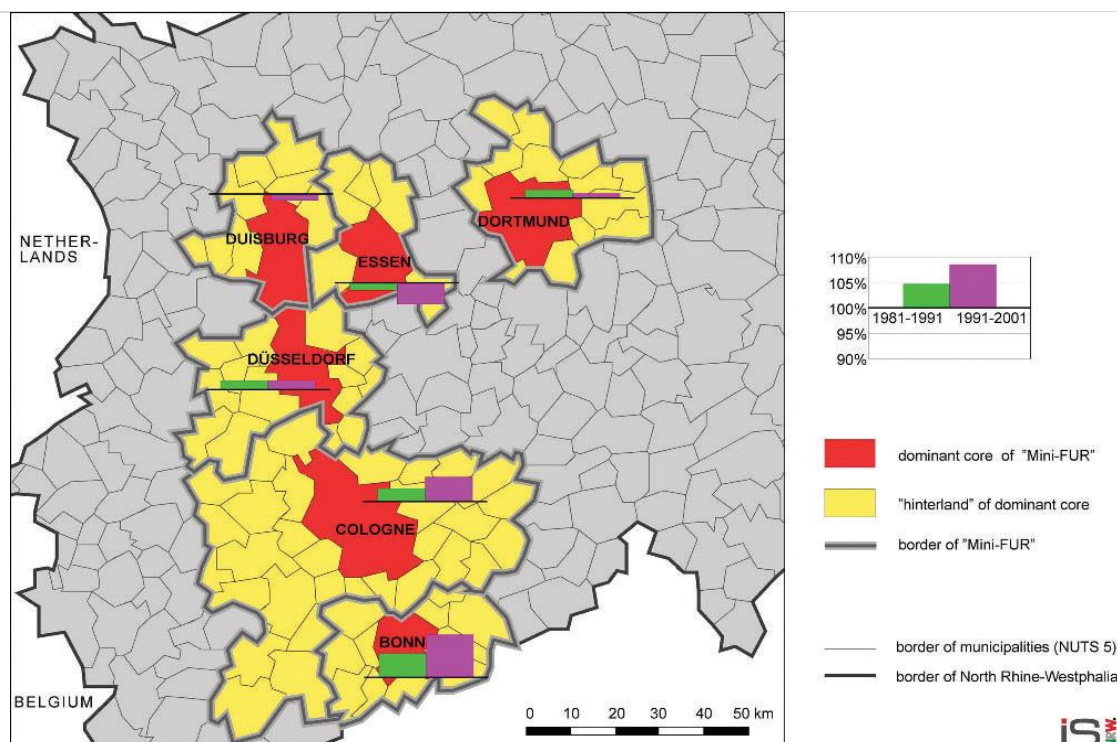
Region metropolitalny Randstad położony jest w Holandii, czyli w jednym z państw, które zapoczątkowały proces integracji europejskiej. Jego struktura przestrzenna i funkcje o światowym zasięgu są efektem wielowiekowych procesów rozwoju stosunków kapitalistycznych, otwartości na zewnątrz oraz dużej przedsiębiorczości mieszkańców. Ze względu na dużą liczbę ludności zamieszkującej region oraz małą powierzchnię państwa Holandia prowadzi bardzo restrykcyjny system planowania przestrzennego, który łączy priorytety silnego rozwoju ekonomicznego z poszanowaniem dla zasobów środowiska naturalnego i kulturowego. Region pod względem struktury przestrzennej osadnictwa ma bardzo złożony charakter. Złożoność ta jest wynikiem istnienia wielu równoważnych sobie ośrodków o różnej wielkości, tj. bardzo dużych (Amsterdam, Haga, Rotterdam, Utrecht) oraz dużych i średnich. Ich położenie i połączenia przestrzenne są uwarunkowane istnieniem w środkowej części stref ochrony krajobrazu, a tym samym restrykcji względem intensyfikacji zagospodarowania przestrzennego. Region Randstad decyduje o potencjale ekonomicznym kraju, a istotną funkcję pełni tu wielkie węzły transportowe, port morski (Rotterdam) i port lotniczy (Amsterdam). Planowanie przestrzenne wzmocniło pozycję mniejszych ośrodków i ich wzrost ekonomiczny w tym również urbanizację nowych terenów. Obecnie prace nad kształtem przestrzennym policentrycznego układu zmierzają do realizacji koncepcji miasta kompaktowego, w tym odbudowy obszarów centralnych. Poruszanie się pomiędzy ośrodkami zapewnia gęsta sieć połączeń drogowych i kolejowych.

Rysunek 5 – Region Randstad, opracowanie wykonane na podstawie pracy Hall P., Pain K., 2006, The Polycentric Metropolis Learning from Mega-City Regions in Europe, Earthscan, London (rycina zaczerpnięta z ww. opracowania)

Region metropolitalny Nadrenia – Zagłębie Ruhry

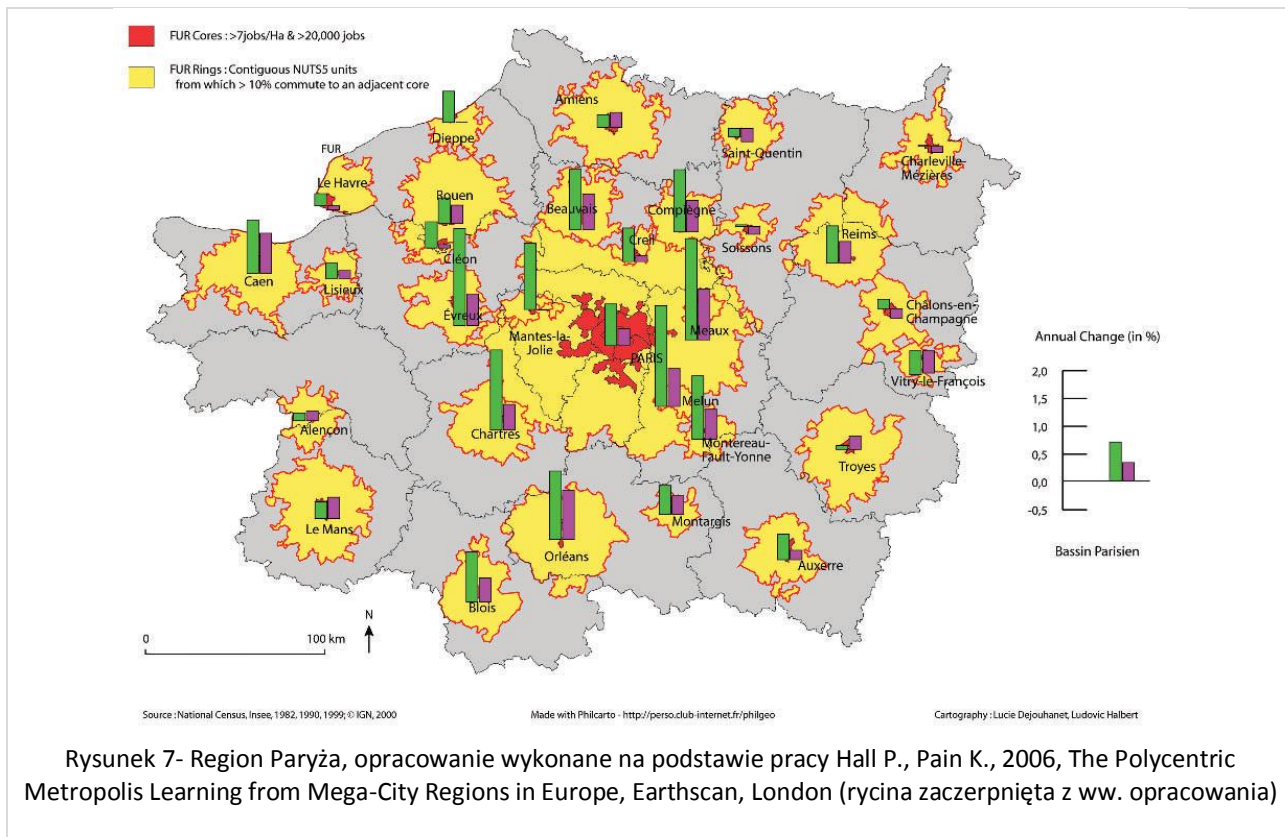
Region ma strukturę wybitnie policentryczną z dobrze wykształconą siecią miast dużych – Kolonia, Duisburg, Essen, Dortmund, Dusseldorf. Łącznie na całym zurbanizowanym obszarze mieszka ok. 11 mln osób. Podstawowy układ powiązań ma kierunek południkowy i pokrywa się z wykształconym w dziejach szlakiem komunikacyjnym wzdłuż rzeki Ren. Celem planowania przestrzennego jest rozproszenie różnych funkcji w najważniejszych miastach regionu, aby wytworzyć wzajemne gęste powiązania (złożony układ komplementarny). Nowe zagospodarowanie terenów przemysłowych zmusza również planistów do realizacji pomysłu miast kompaktowych, gdzie policentryczny układ ośrodków miejskich ma oferować podobny zakres funkcji obsługi mieszkańców w zakresie potrzeb dnia codziennego. Działania te stworzyły z regionu metropolitalnego jeden z najlepszych obszarów pod względem warunków życia, a tym samym ośrodki metropolitalne regionu przyciągają nowych mieszkańców. Region pełni również funkcje pośrednika pomiędzy ośrodkami metropolitalnym Holandii, Belgii, Francji, Szwajcarii, a terenami położonymi na wschodzie (zwłaszcza Berlin). Region ten ma najlepiej wykształcone ze wszystkich takich obszarów Niemczech powiązania wewnętrzne oraz najstarsze formy instytucjonalizacji wspólnego zarządzania (1920 r.). Obecny *Regionalverband Ruhr* skupia 15 powiatów i koncentruje 2,5 mln mieszkańców.

Rysunek 6 – Region Nadrenia, opracowanie wykonane na podstawie pracy Hall P., Pain K., 2006, The Polycentric Metropolis Learning from Mega-City Regions in Europe, Earthscan, London (rycina zaczerpnięta z ww. opracowania)

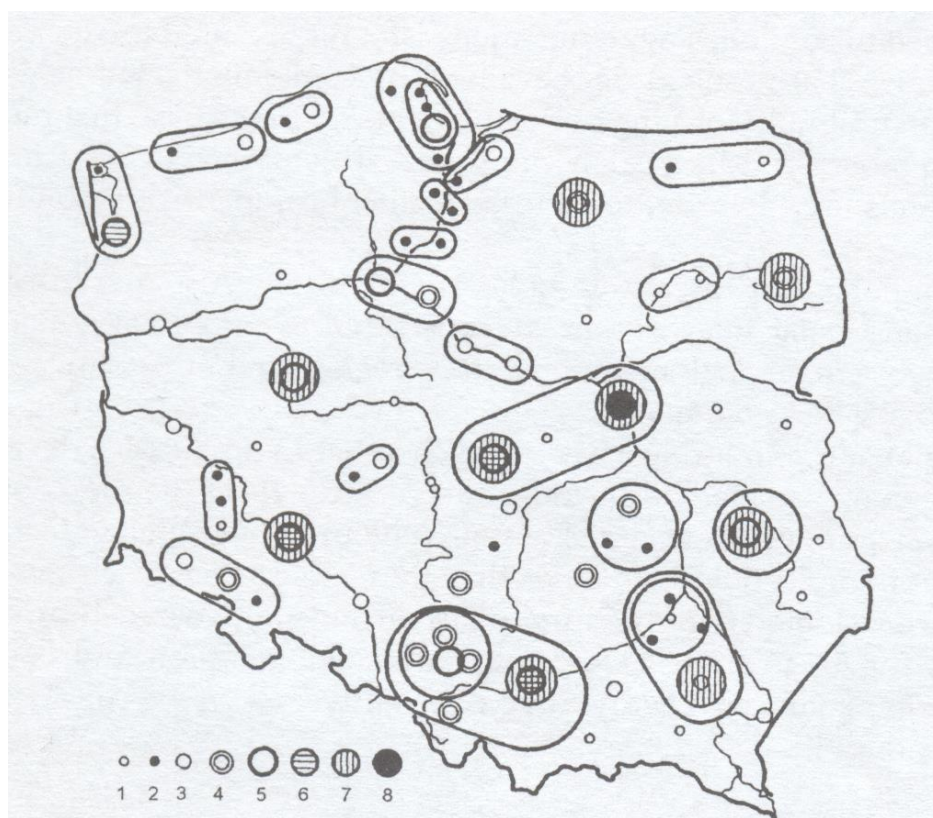
Region metropolitalny Paryża

Region metropolitalny Paryża jest bardzo rozległym obszarem (zurbanizowany obszar w promieniu 250-300 km od miasta centralnego w układzie osadniczym), którego liczba mieszkańców wynosi ok. 11 mln. Region ma silne i zwarte przestrzenne centrum o bardzo dobrze wykształconych funkcjach metropolitalnych oraz bardzo długich tradycjach kształtowania się funkcji władzy i wpływu na okoliczne tereny. Układ metropolitalny charakteryzuje się występowaniem dwóch pierścieni miast o różnej sile związków z Paryżem. Najbliżej położony jest pierścień miast średniej wielkości, a ich rozwój wynikał z planowej decentralizacji niektórych funkcji, zwłaszcza transportowych, logistycznych oraz niektórych ekonomicznych. Celem była aktywizacja mniejszych ośrodków i rozłożenie fali migracji do stolicy na najbliższe otoczenie. Obecnie dzięki rozwojowi układu komunikacyjnego działania planistyczne zmierzają do aktywizacji ośrodków położonych w dalszej odległości, zwłaszcza tych o długiej tradycji rozwoju historycznego, jednak bez osłabiania samej aglomeracji Paryża. Przykład regionu metropolitalnego Paryża należy zaliczyć do typu skoncentrowanego na rozwoju ośrodka centralnego i jego obszaru metropolitalnego.

Analiza różnicowania przestrzeni europejskiej (zachodniej Europy) pod względem rozwoju regionów metropolitalnych (por. np. Kaczmarek Mikołaj 2007, Hall, Pain 2006), ich wewnętrznych powiązań, sposobów zarządzania i planowania przestrzennego pokazuje, że procesy zachodzące w Polsce pod tym względem można zaliczyć do potencjalnych lub w pierwszej (wstępnej) fazie kształtowania się.

Studia w zakresie badania i planowania układów policentrycznych, w tym bipolarnych, zaczęto w Polsce rozwijać od lat 70. XX w., co było związane z rosnącą urbanizacją kraju oraz rozwijaną w tym kontekście koncepcją policentrycznego rozwoju osadniczego. Zwracano uwagę przede wszystkim na położone blisko siebie miasta o podobnej randze funkcjonalnej oraz administracyjnej (por. Rys. 8). R. Karłowicz (1978) wyróżnił wówczas wiele układów bipolarnych, z których za najważniejsze uznano aglomerację górnośląską i aglomeracje krakowską oraz aglomerację warszawską i aglomerację łódzką. Do dużych układów ponadregionalnych, głównie z uwagi na ówczesną rangę przemysłową, zaliczono układ kształtujących się aglomeracji Rzeszowa i Tarnobrzega. W nieco mniejszej skali istotne znaczenie przypisywano również układowi bipolarnemu aglomeracji Bydgoszczy i Torunia oraz konurbacji Trójmiasta.

Rysunek 8 - Podstawowe formy, struktury przestrzenne i przykłady aglomeracji miejskich (źródło: R. Karłowicz, 1978)

Współcześnie wyróżnia się wiele rodzajów bipolarnych układów osadniczych (por. Jakubowicz, Ciok 2003, Liszewski 2009). Na podstawie przeglądu literatury naukowej powstałej w ostatnich 20 latach, w której zespoły ekspertów oceniają stan i możliwości rozwoju układów multipolarnych, w tym przede wszystkim bipolarnych (m.in. Stasiak 1994, Markowski, Marszał 2002, Ziło 2003, Maik 2009) szczególną rolę przypisuje się trzem układom, tj. ponadregionalnym układom aglomeracji warszawskiej i łódzkiej oraz aglomeracji górnośląskiej i krakowskiej oraz wewnątrzregionalnemu układowi Bydgoszcz-Toruń. W tabeli poniżej przedstawiono syntetyczne wnioski dotyczące funkcjonowania i problemów rozwojowych układów osadniczych, tj. aglomeracji górnośląskiej i krakowskiej oraz aglomeracji bydgoskiej i aglomeracji toruńskiej z wybranych prac ekspertów.

Problemy funkcjonowania i rozwoju wybranych bipolarnych układów osadniczych na przykładzie aglomeracji górnośląskiej i krakowskiej oraz aglomeracji bydgoskiej i toruńskiej (na podstawie reprezentatywnych prac eksperckich) przedstawiono poniżej.

Bipolarny układ osadniczy – aglomeracja górnośląska i aglomeracja krakowska

E. Jakubowicz i S. Ciok, 2003, s. 66.

„W wyniku intensywnych procesów industrializacji i urbanizacji w ostatnich kilkudziesięciu latach powstał zintegrowany przestrzennie i funkcjonalnie zespół kilku aglomeracji: górnośląska, częstochowska, bielsko-bialska, rybnicka, opolska. Natomiast od południa obszar ten styka się z silnie zurbanizowanym rejonem Ostrawy, Karwiny i Czeskiego Cieszyńska. Obecnie trudno postawić granicę pomiędzy poszczególnymi aglomeracjami, co może świadczyć o wejściu tego obszaru w fazę metropolizacji układów osadniczych. Razem tworzą one strukturę

policentryczną z wyraźnie mniej dominującym ośrodkiem na terenie GOP-u (choć często wskazuje się Katowice) i wyraźną dominantą drugiego bieguna – Krakowa. Zdecydowanie dominuje na tym obszarze funkcja przemysłowa z mało konkurencyjnym przemysłem wydobywczym i przetwórczym – ciężkim. Uzupełnieniem są kulturotwórcze funkcje Krakowa nawet o zasięgu międzynarodowym.

K. Trafas, 2003, s. 103-104.

„Integracja dwóch aglomeracji zależy w równej mierze od cech samych aglomeracji, jak też charakteru przestrzeni, która te aglomeracje rozdziela oraz otacza. W przypadku Krakowa i Katowic jednym z głównych czynników sprzyjających kreowaniu układu bipolarnego jest niewielka odległość oraz połączenia komunikacyjne zapewniające łatwe jej pokonanie. Wykorzystuje to na razie elita biznesu (wielu np. menedżerów czy inwestorów, w tym także zagranicznych woli mieszkać w bardziej atrakcyjnym Krakowie niż na Śląsku, gdzie pracuje i gdzie znajdują się ich firmy.

Ta przestrzeń międzyaglomeracyjna, a więc cała zachodnia część woj. małopolskiego może:

- stanowić rezerwę przestrzeni otwierającą nowe szanse rozwoju dla aglomeracji, przyciągające nowe inwestycje;
- dostarczać pewnych usług niedostępnych lub słabo dostępnych w aglomeracjach np. w zakresie rekreacji i turystyki;
- rozwijać infrastrukturę, która może być użyteczna w obu częściach układu bipolarnego lub służyć jego integracji.

Natomiast konkurencyjność układu bipolarnego tworzonego przez aglomerację krakowską i katowicką zależy w dużym stopniu od sprawności ich systemu innowacyjnego, tj. zbioru różnych instytucji wzajemnie powiązanych na wydzielonym terytorium i działających na rzecz lub sprzyjających procesom innowacji w gospodarce, a więc kumulujących korzyści zewnętrzne. [...]

Siłę potencjału obu aglomeracji wyznacza ich system gospodarczy, łączący różne sektory gospodarcze grawitujące wokół podstawowych dziedzin wytwórczości. We współzawodnictwie o przyciąganie nowych kapitałów i inwestorów atutem powinna być rosnąca sieć małych i średnich przedsiębiorstw (zjawisko obserwowane np. na obrzeżach metropolii Krakowa).

Bipolarny układ osadniczy – aglomeracja bydgoska i aglomeracja toruńska

E. Jakubowicz i S. Ciok, 2003, s. 67.

„Aglomeracja z głównymi ośrodkami, Bydgoszczą i Toruniem, nie jest w pełni wykształcona, a obszar pomiędzy tymi ośrodkami nie ma jeszcze cech obszaru zurbanizowanego. Ponadto oba bieguny, jak wykazują badania Maika i in. (1996) nie wykazują integracji funkcjonalnej, ekonomicznej i społecznej, są samowystarczalne w skali regionalnej, a co gorsza rywalizują ze sobą nie tylko w płaszczyźnie interpersonalnej ale także instytucjonalnej i gospodarczej. Wychodząc z powyższych konstatacji dokonują osobnych delimitacji dla każdej z nich”.

D. Sokołowski, 2009, s. 223-224

„Koncepcja traktowania bydgosko-toruńskiego układu osadniczo-funkcjonalnego w kategoriach aglomeracji jest – obiektywnie rzecz biorąc – dyskusyjna. Liczne opracowania na ten temat kwestionują istnienie aglomeracji bydgosko-toruńskiej, podkreślając, że bliższe rzeczywistości jest traktowanie jej obszaru jako dwóch rozłącznych

układów.

[...] Za istnieniem aglomeracji przemawiają następujące argumenty:

1. znaczny potencjał demograficzny, gospodarczy i naukowo-kulturalny obydwu miast,
2. ich względnie dobre powiązanie komunikacyjne,
3. bliskość przestrzenna głównych miast (ok. 30 km między strefami zainwestowania miejskiego),
4. położenie w pobliżu centrum rozległego obszaru pomiędzy aglomeracjami: Poznania, Łodzi i Warszawy na południu oraz aglomeracji Trójmiasta na północy, co wiąże się z istnieniem znacznego potencjalnie i w rzeczywistości obszaru oddziaływania,
5. częściowa komplementarność funkcji.

Za uznaniem odrębności przemawiają natomiast:

1. rozdzielenie miast przestrzenią słabo zurbanizowaną, słabo zaludnioną i silnie zalesioną,
2. słabo wykształcona strefa podmiejska/strefy podmiejskie,
3. ukierunkowanie obszarów ciężar do poszczególnych kierunków na zewnątrz, w kierunkach „od siebie” – głównie w tych kierunkach rozwijają się ich strefy podmiejskie,
4. warunki środowiska naturalnego utrudniające rozwój zabudowy „zbliżającej” oba miasta (zwłaszcza wzdłuż lewego brzegu Wisły),
5. brak integracji funkcjonalnej, ekonomicznej i społecznej Bydgoszczy i Torunia, przy postępującym wzroście poziomu ich samowystarczalności w skali regionalnej,
6. rywalizacja, a nawet wzajemna niechęć między głównymi ośrodkami, obejmująca różne płaszczyzny kontaktów: instytucjonalne, gospodarcze, często również osobiste,
7. oparcie dotychczasowych delimitacji aglomeracji bydgosko-toruńskiej na zaniżonych kryteriach parametrycznych oraz niespełnianie warunków ciągłości przestrzennej. [...]

Istnienie aglomeracji bydgosko-toruńskiej w znaczeniu zarówno morfologicznym, jak i funkcjonalnym, pozostaje zatem kwestią otwartą. Warunkiem istnienia tej aglomeracji jest integralność układu osadniczego, gospodarczego i społecznego – znacznie większa niż jest to obecnie.”

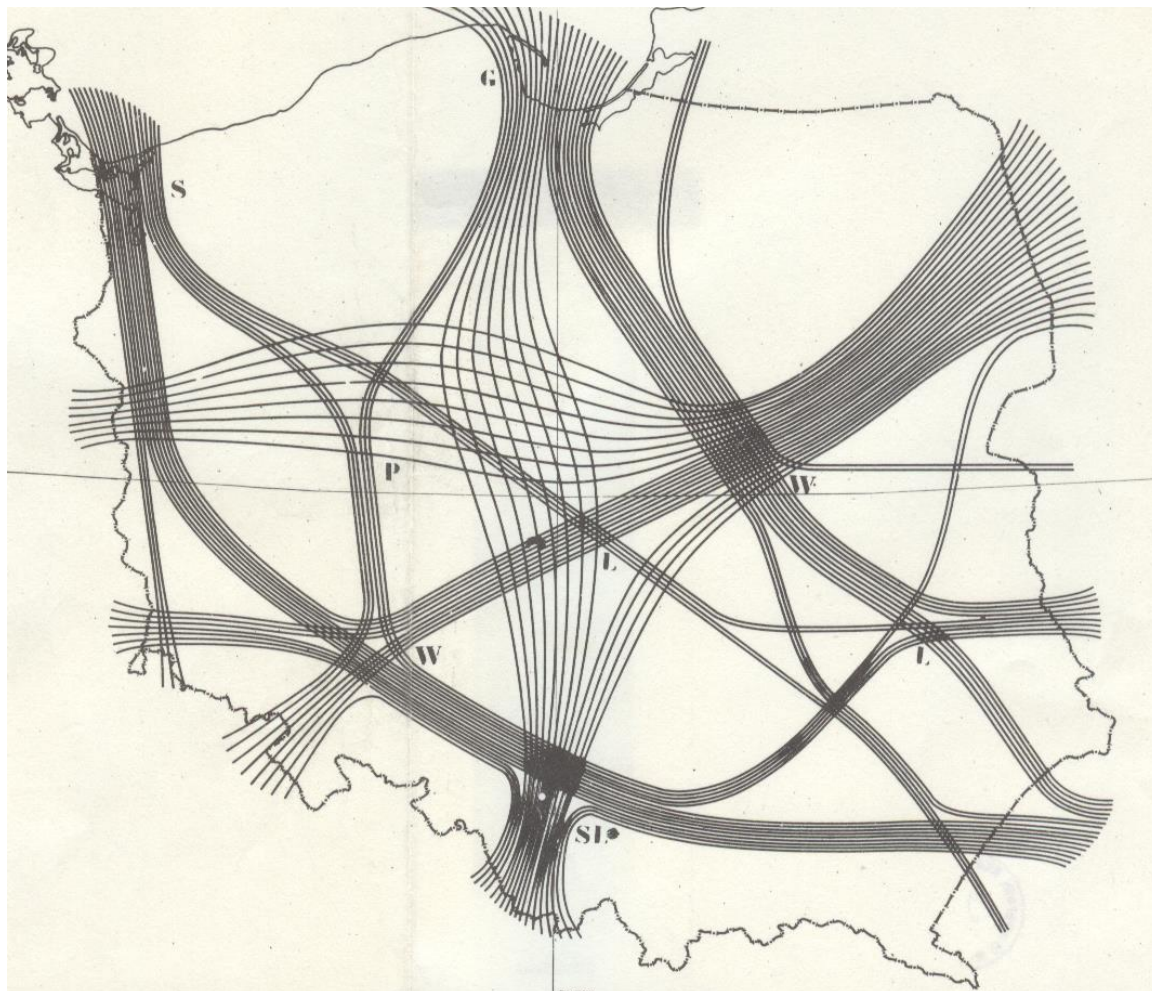
2.3. Bipolarny układ osadniczy Warszawa – Łódź w koncepcjach planistycznych

2.3.1. Warszawa i Łódź w pierwszych planach zagospodarowania przestrzennego kraju (Studium Planu Krajowego)

Geneza współczesnych koncepcji zagospodarowania przestrzennego kraju, w tym określanie kierunków przekształceń systemu osadniczego opartych na pojęciu funkcji i struktury funkcjonalno-przestrzennej sięga okresu międzywojennego, kiedy J. Chmielewski i Sz. Syrkus (1935) opracowali dokument planistyczny „Warszawa funkcjonalna (przyczynek do urbanizacji regionu warszawskiego)”. Stał się on podstawą dla pierwszych powojennych opracowań, które rozpoczęły przebudowę struktury zagospodarowania przestrzennego oraz jej dalszego rozwoju zgodnie z założeniami obowiązującego wówczas systemu planowania centralnego (por. Malisz 1978).

K. L. Toeplitz (1978, s. 23) za cezurę rozpoczynającą centralno-rządowy program budowy krajowych planów planowania wskazał dekret z 1946 r. „O planowym zagospodarowaniu przestrzennym kraju”. Instytucją odpowiedzialną za jego realizację był Główny Urząd Planowania Przestrzennego. Jednym z głównych zadań

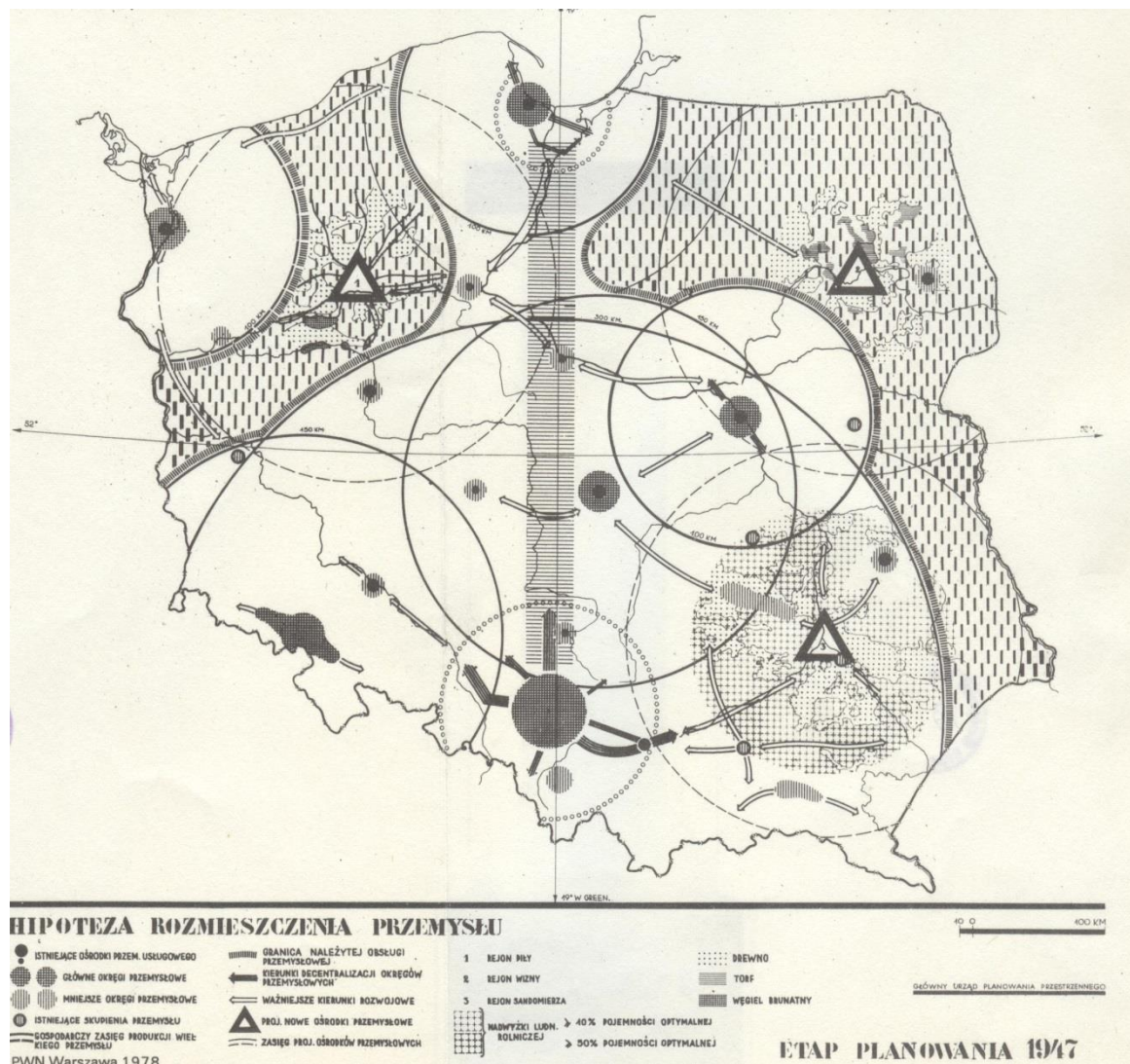
w określeniu stanu zagospodarowania przestrzennego był problem rozmieszczenia ludności i sieć głównych miejskich. Z zagadnieniem tym w największym stopniu korespondowały problemy lokalizacji produkcji (rolniczej i przemysłowej) oraz podział kraju na regiony administracyjne. Planowanie krajowe w takim zakresie i związanie go z planowaniem regionalnym i miejscowym było wyzwaniem, które nie miało wcześniej precedensu. Stwierdzono wówczas, że istota planowania przestrzennego wyraża się m.in. w perspektywie długookresowej, bo kształtowanie i przebudowa struktur przestrzennych jest procesem rozciągniętym w czasie i mającym umocowanie w trwałych elementach przestrzeni fizycznej, głównie osadnictwie oraz infrastrukturze.

Rysunek 9 - Tendencje kierunkowe wyznaczone w Studium Planu Krajowego (1946) (źródło: K. L. Toeplitz, 1978)

Główna idea planowania struktury przestrzennej Polski została w początkowej fazie zaczerpnięta z przedwojennej koncepcji „Warszawy funkcjonalnej” (Toeplitz 1978). Ogólny schemat postępowania w modelowaniu rzeczywistych i potencjalnych układów przestrzennych polegał na tworzeniu pasm rozwojowych, których szkieletem były wiązki infrastruktury transportowej. W ten sposób opracowano układ tendencji kierunkowych, które odpowiadały historycznie ukształtowanym szlakom komunikacyjnym, przy czym w ustaleniu ich przebiegu kierowano się w dużym zakresie możliwościami środowiska geograficznego w zakresie potencjalnych obszarów kopalnictwa czy rozwoju układów osadniczych. Na skrzyżowaniach wrysowanych w kontur kraju tendencji kierunkowych znajdowały się główne ogniwa systemu osadniczego, tj. Warszawa, Łódź, Wrocław, Aglomeracja Górnośląska, Poznań, Lublin, a także ze względu na specyficzne

położenie (styk szlaków lądowych i morskich) – Gdańsk i Szczecin. Ten sposób myślenia o głównych przestrzennych kierunkach zagospodarowania kraju był podstawą do wielu kolejnych koncepcji, których zasadnicze szkielet odnosił się do relacji węzeł (ognisko ciężer) – pasmo rozwojowe (kierunek rozwojowy w przestrzeni).

Rysunek 10 - Hipoteza rozmieszczenia przemysłu (1947) (źródło: K. L. Toeplitz, 1978)

W odniesieniu do relacji Warszawy i Łodzi powojenna koncepcja zagospodarowania przestrzennego była dla Łodzi na najbardziej korzystna zarówno w układzie synchronicznym jak i diachronicznym. Zniszczenie Warszawy podczas II wojny światowej spowodowało przejściowe zlokalizowanie w Łodzi funkcji stołecznych, w tym części funkcji zarządzania ekonomicznego. W pierwszych latach po II wojnie światowej w koncepcjach zagospodarowania przestrzennego kraju zakładano, że Łódź będzie jednym z głównych ośrodków rozwoju ekonomicznego, w tym przemysłu i ośrodkiem impulsów polaryzacji przestrzeni. Wynikało to z braku ściśle określonego, długofalowego planu dla rozwoju Warszawy oraz znacznych zniszczeń ośrodków miejskich na ziemiach przyłączonych do Polski w 1945 r. Studium Planu Krajowego w zakresie hipotezy rozmieszczenia przemysłu zakładało równowagę funkcji produkcyjnych Łodzi i Warszawy z tendencją do powstania między nimi relacji wiążących (kierunki rozwojowe). Dla Łodzi

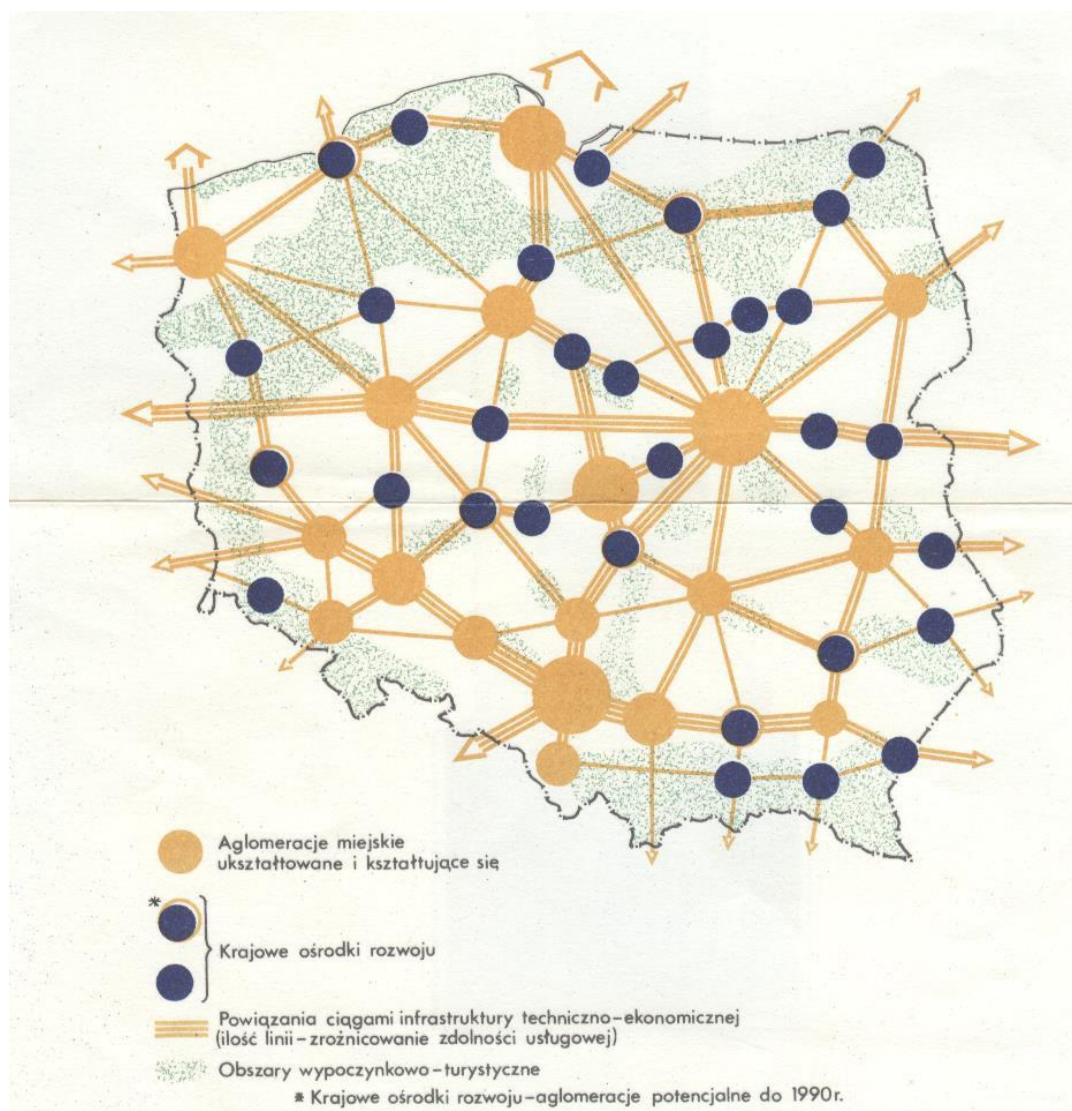
zakreślano wówczas dużo większy przestrzenny zasięg produkcji wielkiego przemysłu niż dla Warszawy (Rys 10). Podobnie rzecz się miała z oddziaływaniem usług, a tym samym urbanizacją i zasięgiem oddziaływania funkcji wielkomiejskich. Szlaki transportowe pomiędzy miastami miały natomiast pełnić funkcję aktywizacji gospodarczej.

Przyczyna obniżenia rangi Łodzi w planach nowego kształtu zagospodarowania przestrzennego kraju leżała przede wszystkim w płaszczyźnie decyzji politycznych. K. L. Toeplitz dowodził, że zasadnicza trudność w ustaleniach planu zagospodarowania przestrzennego związana była z różnicą horyzontu czasowego wizji pomiędzy planowaniem ekonomicznym a planowaniem przestrzennym. Planowanie ekonomiczne przyjmowało okresy krótkie, podczas gdy plan zagospodarowania był wizją długookresową i opierał się na założeniu istnienia stałych priorytetów w rozwoju struktury przestrzennej. Różnica ta obejmowała również nierówności w zarządzaniu procesem odbudowy systemu osadniczego. Autorzy pierwszych koncepcji wskazują przede wszystkim na powstanie stanu uprzywilejowania ośrodka stołecznego. Planowanie przestrzenne Warszawy charakteryzowało się znaczną autonomią. Plan odbudowy stolicy przekształcił się z czasem w ogromne przedsięwzięcie inwestycyjne polegające na budowie nowych dzielnic przemysłowych i mieszkaniowych, co efektywnie prowadziło do wzmocnienia funkcji stołecznych i centralnych poziomu krajowego. Dodatkowo stopniowe wzmocnianie miast regionów zachodnich, określenie priorytetów inwestycyjnych na Górnym Śląsku prowadziło do zawężenia wizji roli Łodzi, co w przypadku funkcjonowania gospodarki centralnie planowanej i zasady hierarchicznej redystrybucji dóbr stało się przyczyną odejścia od wizji równowagi przestrzennej Warszawy i Łodzi.

2.3.2. Aglomeracje Warszawy i Łodzi w koncepcji pasmowo-węzłowego kształtowania struktury przestrzennej kraju

Koncepcja pasmowo-węzłowego kształtowania struktury przestrzennej kraju opierała się na szczególnym traktowaniu osadnictwa jako jego kluczowego elementu. R. Grabowiecki i S. M. Zawadzki (1978, s. 145) określali planowanie osadnictwa jako syntetyczny wyraz planowania społeczno-gospodarczego w jego przekroju przestrzennym. W planowaniu osadnictwa podkreślano wówczas istotę kilku przesłanek, tj.:

- istnienie zróżnicowania funkcjonalnego i przestrzennego osiedli, a tym samym różnorodności ich aktualnych i perspektywicznych czynników rozwojowych,
- nieprzekraczanie progów koncentracji zasobów, zwłaszcza w przypadku dużych aglomeracji miejskich,
- dopasowanie wielkości i zakresu oddziaływania usług do rangi ośrodka (hierarchiczność),
- uznanie sieci osadnictwa jako układu dynamicznego i współzależnego.

Rysunek 11 - System osadniczy policentrycznej umiarkowanej koncentracji
(źródło: R. Grabowiecki, S. M. Zawadzki, 1978)

Przesłanki te były podstawą do przyjęcia modelu policentrycznej umiarkowanej koncentracji systemu osadniczego. Podstawowym założeniem było koncentrowanie wzrostu w określonych ogniwach systemu osadniczego przy powszechności procesów rozwojowych. Za najważniejszy czynnik przemian społecznych i gospodarczych uważano wzrost aglomeracji miejskich oraz dyfuzję miejskich form zagospodarowania przestrzennego wzdłuż głównych pasm infrastruktury drogowej i kolejowej. Koncepcja ta oparta jest na zwróceniu szczególnej uwagi na proces urbanizacji jako czynnik przemian społecznych i kulturowych. Najbardziej jednoznacznym elementem tej koncepcji była rola aglomeracji jako podstawowych ogniw systemu osadniczego kraju (Leszczycki, Eberhardt, Herman 1971). Dla potrzeb planowania wydzielono trzy strefy o różnej intensywności procesów urbanizacji, tj. węzłową, zurbanizowaną i urbanizującą się. Dla tworzenia się pasm urbanizacji, czyli łączników pomiędzy wielkimi ośrodkami wzrostu najważniejszą rolę ogrywała strefa urbanizująca się. W planie zagospodarowania przestrzennego kraju traktowano ją jako obszar studiów poświęconych analizie nakładających się powiązań regionalnych i powiązań z aglomeracją. Obszary urbanizujące się miały zazwyczaj w planach strefy kontynuacji, które uznawano jako tereny

2.3.3. Aglomeracje Warszawy i Łodzi w koncepcji równoważenia rozwoju w przestrzeni kraju

Koncepcja dynamicznego równoważenia rozwoju była powiązana z pracami nad Koncepcją polityki przestrzennego zagospodarowania kraju (1995) i odpowiadała na zmiany ustrojowe, w tym nowe podejście do organizacji przestrzeni w okresie transformacji struktur społeczno-gospodarczych państwa (Kołodziejski 2000). W koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w latach 90. XX brano pod uwagę wzrost znaczenia uwarunkowań przestrzennych w rozwoju i powiązania ich z polityką społeczno-gospodarczą i ekologiczną. Zdaniem autorów tej koncepcji kluczową kwestią było oddziaływanie określonych polityk rozwojowych na polską przestrzeń w nowych uwarunkowaniach systemowych – europejskiej i globalnej. Zasadnicza zmiana odnosiła się również do decentralizacji struktur państwa, rozwoju samorządności i przebudowy struktury regionalnej kraju.

Położenie nacisku na zrównoważony rozwój wynikał w dużej mierze z procesu dostosowawczego Polski do warunków stawianych przez Unię Europejską w okresie przedakcesyjnym. Odtwarzalność rozwoju jako wynik zrównoważonej działalności człowieka w środowisku przyrodniczym ma ułatwiać osiągnięcie społecznej i regionalnej spójności (Kołodziejski 2000).

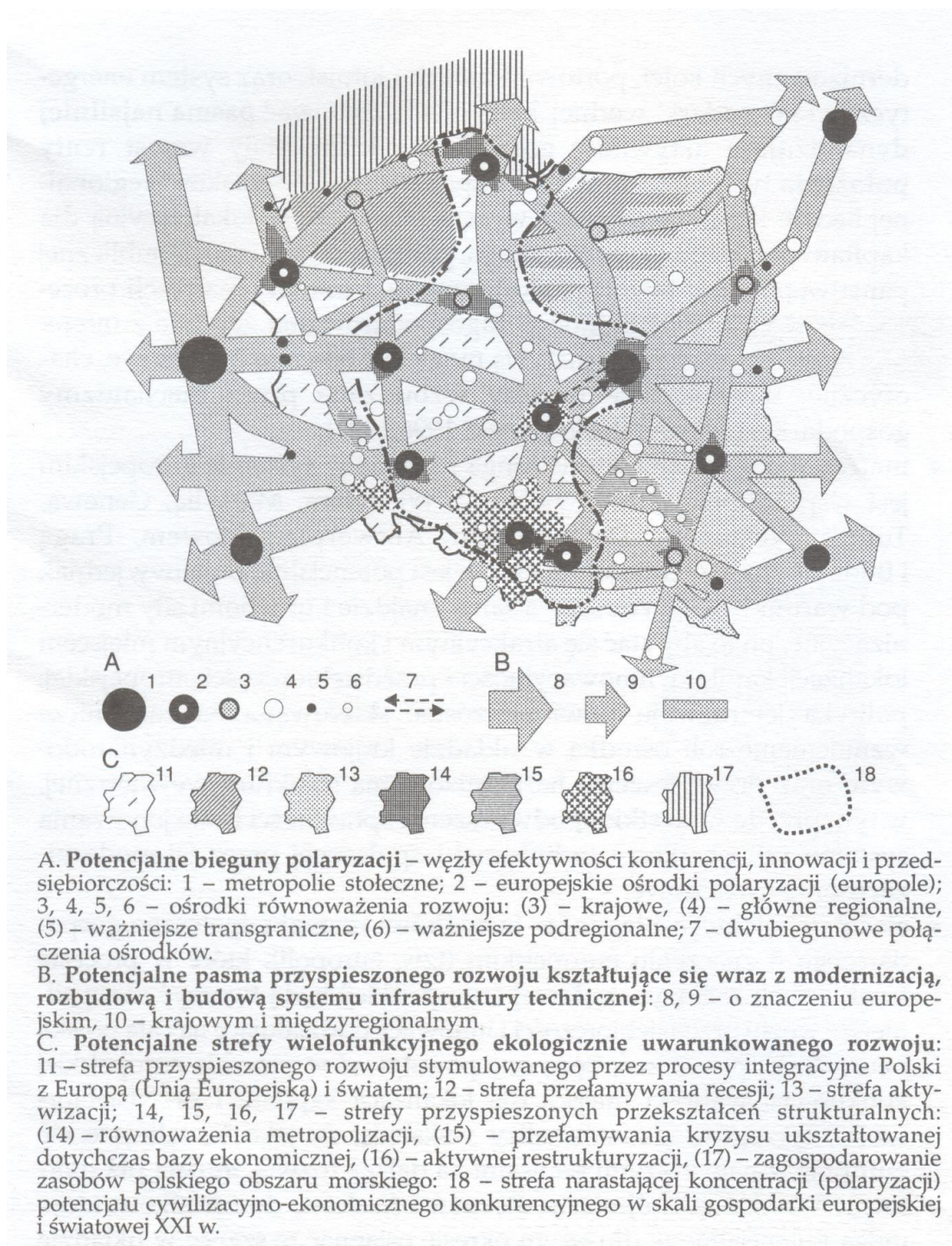
Założeniem koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju było w tym przypadku tworzenie warunków dla przyspieszenia rozwoju regionów, obszarów, miast zapóźnionych pod względem rozwoju społeczno-gospodarczego. Celem polityki przestrzennej państwa jest ograniczenie dysproporcji w poziomie zagospodarowania pomiędzy Polską zachodnią a wschodnią i północno-wschodnią, a ponadto korzystanie z walorów środowiska przyrodniczego bez uszczuplania jego zasobów. Głównym celem polityki przestrzennej lat 90. XX w. było równoważenie rozwoju, co uwzględniało trzy współzależne założenia (Kołodziejski 1997), tzn.:

- polaryzacja struktury społeczno-przestrzennej jest nieuchronnym wynikiem dążeń podmiotów gospodarczych do poprawy efektywności;
- niezbywalnym zadaniem państwa jest dążenie do jak najszerzej realizacji zasady „równych szans”;
- najlepszą i jedyną realną drogą równoważenia rozwoju w układach przestrzennych jest sprzyjanie przenikaniu efektywności z biegunów wzrostu układu spolaryzowanego na całą przestrzeń kraju.

J. Kołodziejski (2000, s. 238) postulował takie kształtowanie węzłów, nisz, pasm i stref aktywności i innowacji w miejscach, aby impulsy tam zachodzące były przenoszone (dyfuzja) na całą strukturę przestrzenną kraju i tworzenia się ogniw równowagi. Istotną kwestią był zatem wybór tych ognisk, które będą ukierunkowywać i pobudzać proces modernizacji. Niezmienne uważano, że kluczową rolę odgrywają w tym zakresie węzły o pasma rozwojowe, choć w porównaniu do poprzednich planów, z okresu gospodarki centralnie sterowanej, nie każda aglomeracja i połącznie wcześniej wytworzone miało taką funkcję.

Łódź i jej aglomeracja została zaliczona do typu procesu aktywnej restrukturyzacji, co wiązało się z regresem funkcji przemysłowych silnie wyspecjalizowanego w tym zakresie ośrodka. Łódź określono jako jeden z kilku europejskich ośrodków polaryzacji leżący w strefie „narastającej koncentracji (polaryzacji) potencjału cywilizacyjno-ekonomicznego” konkurencyjnego w skali gospodarki europejskiej i światowej XXI w. W koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju aglomeracja łódzka była przedstawiana jako jedno z głównych skrzyżowań (węzłów) pasm przyspieszonego rozwoju kształtujących się wraz z modernizacją, rozbudową i budową systemu infrastruktury technicznej. Podobne funkcje przypisano również aglomeracji warszawskiej, której nadano rangę najważniejszego bieguna polaryzacji. Bliskie położenie aglomeracji warszawskiej i aglomeracji łódzkiej i nadanie im roli biegunów polaryzacji było

przyczyną związania ich określeniem układu dwubiegunowego – konurbacji warszawsko-łódzkiej – najważniejszego centrum polaryzacji procesów rozwojowych (Rys. 13). Centralne położenie tego układu oraz dobre powiązania infrastrukturalne sprzyjałyby dyfuzji aktywności i postępu na obszar Polski a usytuowanie go na ważnych szlakach komunikacyjnych wschód-zachód i północ-południe byłoby ważnym czynnikiem wzmocnienia roli takiej konurbacji oraz samej Polski w przestrzeni europejskiej i światowej.

Rysunek 13 - Model równoważenia rozwoju (źródło: J. Kołodziejki, 2000)

2.3.4. Bipolarny układ metropolitalny Warszawy i Łodzi w koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Ogólne założenia KPZK 2030 w kontekście przemian systemu osadniczego

Dokument *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030)* jest najważniejszym dokumentem strategicznym dotyczącym zagospodarowania przestrzennego Polski. Został on opracowany zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym kraju z dnia 27 marca 2003 roku. W dokumencie przedstawiono wizję zagospodarowania przestrzennego Polski do 2030 r., czyli w perspektywie najbliższych 15 lat, a także określono cele i kierunki polityki zagospodarowania kraju oraz wskazano zasady oraz mechanizmy koordynacji i wdrażania polityk rozwojowych odnoszących się do kształtowania polskiej przestrzeni. KPZK 2030 ma cechy strategii ogólnorozwojowej, tj. elementy zagospodarowania przestrzennego przedstawia w kontekście wielu czynników rozwoju społecznego i gospodarczego.

KPZK 2030 zrywa z dotychczasową dychotomią planowania przestrzennego i społeczno-gospodarczego na poziomie krajowym, regionalnym (województwa) i lokalnym. Odnosi się do obszarów funkcjonalnych (ukierunkowanie terytorialne) i wprowadza wzajemną zależność celów polityki przestrzennej z celami polityki regionalnej, w tym przede wszystkim z programowaniem działań w ramach programów rozwoju i programów operacyjnych współfinansowanych ze środków UE.

W kontekście kształtowania systemu osadniczego kraju, a tym samym kierunków przekształceń koncentracji zasobów ludzkich i ekonomicznych wizja zaproponowana w KPZK 2030 zakłada istotną zmianę dotychczasowej ogólnej polityki przestrzennej. Odchodzi się od koncepcji polskiego terytorium jako zwornika między wschodem i zachodem na rzecz silniejszego akcentowania znaczenia uwarunkowań przestrzennych dla wykorzystania endogenicznych potencjałów i czynników rozwoju. Istota tej zmiany polega na zwróceniu uwagi na przebudowę struktury przestrzennej kraju, w której ważną rolę odegrają przekształcenia w systemie osadniczym, zwłaszcza wielkie miasta, m.in. pod wpływem procesów inwestycyjnych w zakresie infrastruktury (m.in. dzięki środkom UE), zwiększenia zatrudnienia w sektorach o większej wydajności i wartości dodanej, zmianie modelu życia i konsumpcji. Zakłada się, że nastąpi dalsza koncentracja funkcji ośrodków krajowych i europejskich oraz intensyfikacja powiązań funkcjonalnych między nimi.

Dla ogólnej koncepcji zagospodarowania przestrzennego kraju oznacza to odejście od rozwoju w pasmach i jednocześnie opartej na tezie zwornikowego położenia Polski w Europie na rzecz wizji rozwoju sieci powiązań funkcjonalnych krajowych ośrodków wzrostu połączonych z europejską (głównie zachodnioeuropejską) siecią metropolii. Krytyka autorów KPZK 2030 koncentruje się na zbyt wysokich kosztach realizacji idei rozwoju pasmowego. Dowodzą oni, że dzisiejsze wyzwania rozwojowe wymagają przede wszystkim odpowiedniej masy krytycznej kapitału ludzkiego i społecznego, dobrze zorganizowanej przestrzeni lokalnej (rynek pracy, brak kongestii, wysoki poziom życia) i sprzyjającej rozwojowi tkanki instytucjonalnej (regulacje prawne, administracja).

KPZK 2030 określa system osadniczy Polski jako regularny pod względem wielkości rozkładu miast z wykształconą, kilkustopniową strukturą hierarchiczną oraz niewielką na tle innych krajów europejskich przewagą największego – stołecznego miasta nad innymi ośrodkami regionalnymi. Rozmieszczenie miast,

zwłaszcza małych i średniej wielkości, jest równomierne w przestrzeni. System ten określa się mianem policentrycznego, sprzyjającego realizacji celów rozwoju zrównoważonego – konkurencyjności gospodarki, spójności społecznej i terytorialnej oraz ekorozwoju.

Autorzy KPZK 2030 w pierwszej kolejności jako główne ogniwa systemu osadniczego kraju wymieniają Warszawę, Kraków, Gdańsk-Gdynię, Wrocław i Poznań. Druga piątka zawiera Katowice – Aglomerację Górnośląską, Łódź, Szczecin, Bydgoszcz z Toruniem oraz Lublin. Miasta te (bez Bydgoszczy, Torunia i Lublina) są wymieniane w opracowaniach polityki przestrzennej w skali Unii Europejskiej jako tzw. MEGA ośrodki, wśród 72 największych układów miejskich.

Z punktu widzenia polityki kształtowania policentrycznych układów metropolitalnych istotna jest wstępna ocena procesów rozwojowych największych ośrodków miejskich w kraju. W opinii autorów KPZK 2030 główne problemy kształtowania relacji pomiędzy ośrodkami wynikają z następujących procesów:

1. rosnącej koncentracji ośrodków zarządzania przedsiębiorstwami w Warszawie, co może stanowić zakłócenie policentrycznej struktury osadniczej kraju. Niezgodność lokalizacji funkcji decyzyjno-kontrolnych w stosunku do rozmieszczenia sił wytwórczych i zasobów ludnościowych wskazuje na nierównowagę systemową;
2. występowania w Aglomeracji Górnośląskiej szeregu zjawisk wymagających umiejętnego gospodarowania przestrzennego oraz spadek potencjału demograficznego;
3. niezakończonej transformacji struktury przemysłowej w Łodzi i przewidywany spadek potencjału demograficznego.

Podkreślenie we wstępnej części opracowania KPZK 2030 dynamiki rosnącej przewagi konkurencyjnej Warszawy nad innymi ośrodkami oraz niekorzystnych procesów demograficznych i ekonomicznych w Łodzi (niezależnie od braku wyjaśnienia podstaw dla określenia „niezakończona transformacja struktury przemysłowej”) wskazuje na bardzo dużą nierównowagę i potencjalne trudności w kształtowaniu spójnego i zrównoważonego układu bipolarnego Warszawy i Łodzi.

System osadniczy kraju w wizji rozwoju określonej w KPZK 2030

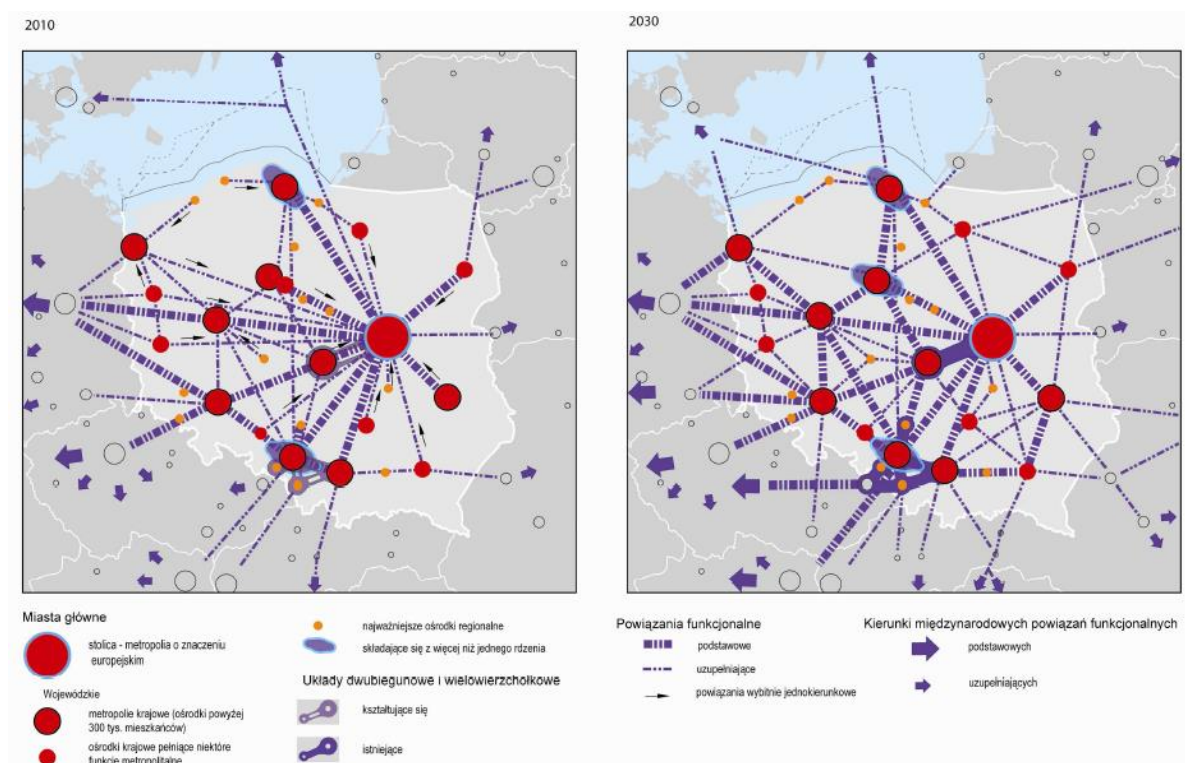
W KPZK 2030 sformułowano wizję przestrzennego zagospodarowania Polski 2030. Wizja ta opiera się na pięciu pożądanym cechach polskiej przestrzeni, tj. konkurencyjności i innowacyjności, spójności wewnętrznej, bogactwie i różnorodności biologicznej, bezpieczeństwie oraz ładzie przestrzennym (Rys 14).

KPZK 2030 zakłada, że ukształtowany policentryczny charakter struktury osadniczej zostanie utrzymany. Celem jest jego wzmocnienie, co będzie sprzyjało rozwojowi społecznemu, gospodarczemu oraz spójności terytorialnej kraju. W zakresie struktury głównych ogniów systemu osadniczego zakłada się, że podstawowymi węzłami w układach powiązań funkcjonalnych będą stolica i największe polskie miasta tj. aglomeracja górnośląska, Łódź, Kraków, Trójmiasto, Wrocław, Poznań, Szczecin, kształtujący się duopol Bydgoszcz-Toruń oraz Lublin.

Najistotniejszym elementem wizji rozwoju współzależności w systemie osadniczym są procesy integracji funkcjonalnej ośrodków, co decyduje o wytwarzaniu się silnych układów dwubiegunowych i wielowierzchołkowych: Warszawa – Łódź, Kraków – Częstochowa – Aglomeracja Górnośląska – Bielsko-Biała – Rybnik (układ powiązany z konurbacją Ostrawy w Czechach), Gdańsk – Sopot – Gdynia oraz Bydgoszcz – Toruń (Rys 15).

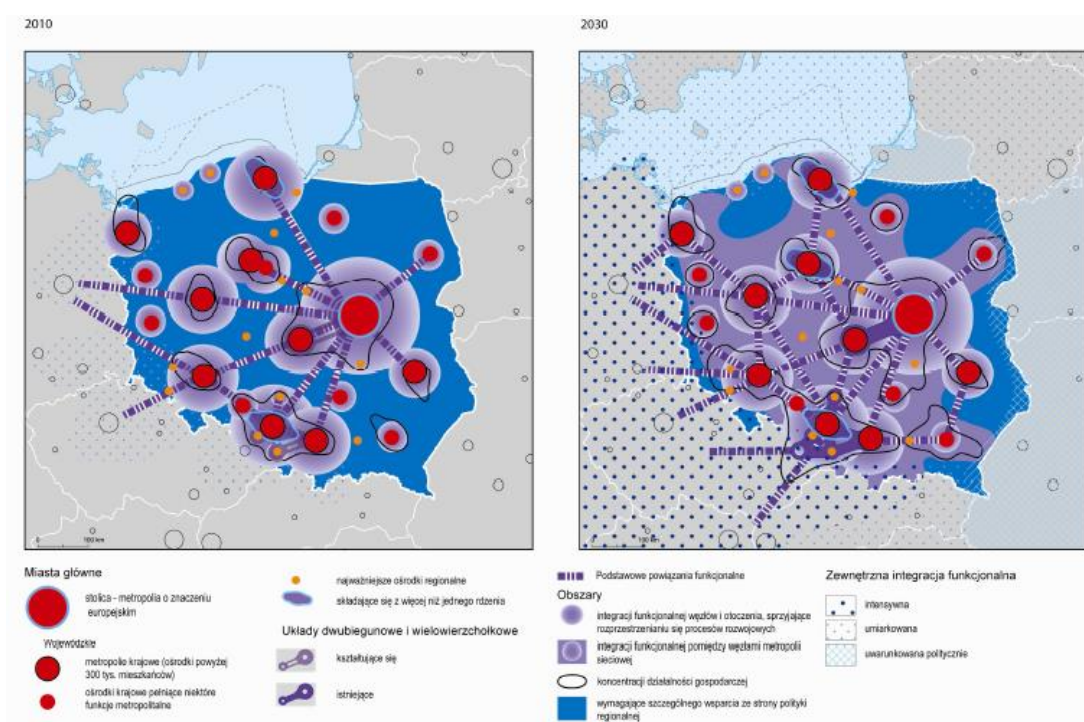

Rysunek 14 - Główne cechy polskiej przestrzeni 2030 (źródło: KPZK 2030)

Rysunek 15 - Powiązania funkcjonalne głównych ośrodków miejskich 2010 i 2030 (źródło: KPZK 2030)

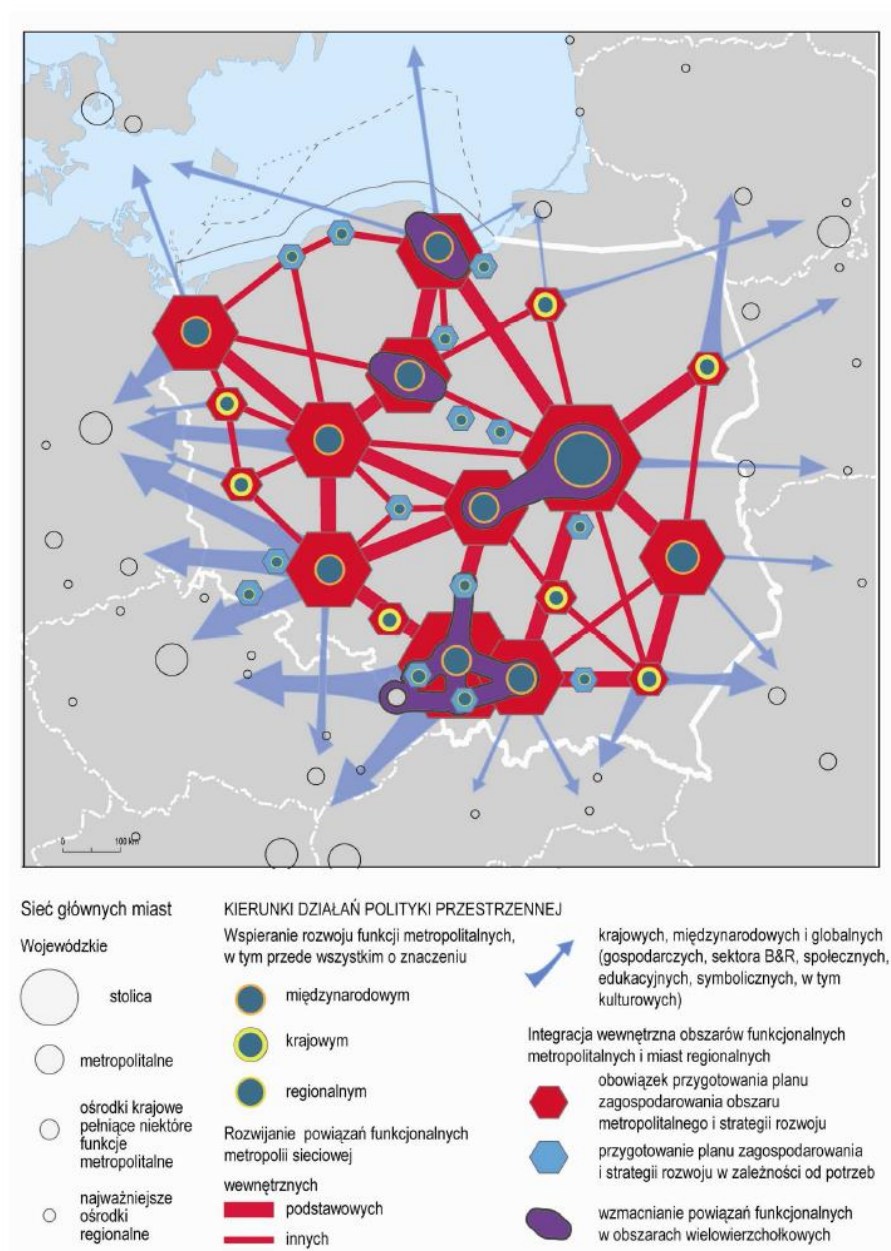
KPK 2030 zakłada, że polska przestrzeń w roku 2030 będzie przestrzenią zintegrowaną i spójną, a ważną rolę w procesach integralności odegra rozwój funkcji komplementarnych oraz zwiększenie intensywności powiązań funkcjonalnych w ramach głównych węzłów układu osadniczego oraz pomiędzy tymi węzłami (integracja) a otaczającymi je obszarami. W skali krajowej dotyczy to przede wszystkim integracji funkcjonalnej w ramach sieci współpracy miast oraz integracji z obszarami problemowymi polityki regionalnej o znaczeniu krajowym. Największą uwagę autorzy KPK 2030 r. skoncentrowali na perspektywnym układzie policentrycznym, którego centrum ma stanowić Aglomeracja Górnośląska. Impulsem jej rozwoju ma być intensywna współpraca z obszarem metropolitalnym Krakowa i Ostrawy, które wspólnie stworzą transnarodowy obszar intensywnego rozwoju o znaczeniu europejskim.

Rysunek 16 - Kierunki integracji polskiej przestrzeni 2010 i 2030 (źródło: KPK 2030)

Rola systemu osadniczego w kształtowaniu koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju wyrażona jest przez jeden z głównych celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju, tj. „podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich kraju w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności”.

Najważniejszą rolę odgrywa tu tworzenie i intensyfikacja powiązań między ośrodkami metropolitalnymi a ośrodkami regionalnymi, które w przyszłości mają uzupełniać policentryczną sieć metropolii. W układach ponadregionalnych bodźce rozwojowe zwiększające zakres i pola współpracy, ma dostarczyć intensyfikacja współpracy i zapewnienie synergii rozwoju takich obszarów jak układ bipolarny Warszawa – Łódź, układ multipolarny Aglomeracja Górnośląska – Kraków (wraz z miastem Bielsko-Biała, Częstochowa, Rybnik) i Gdańsk-Gdynia oraz bipol miast Bydgoszczy i Torunia. Działania polityki przestrzennej na tym obszarze obejmą m.in. integrację systemów transportu publicznego oraz stworzenie planów rozwoju dla obszarów funkcjonalnych obejmujących układy wielowierzchołkowe (Rys 17).

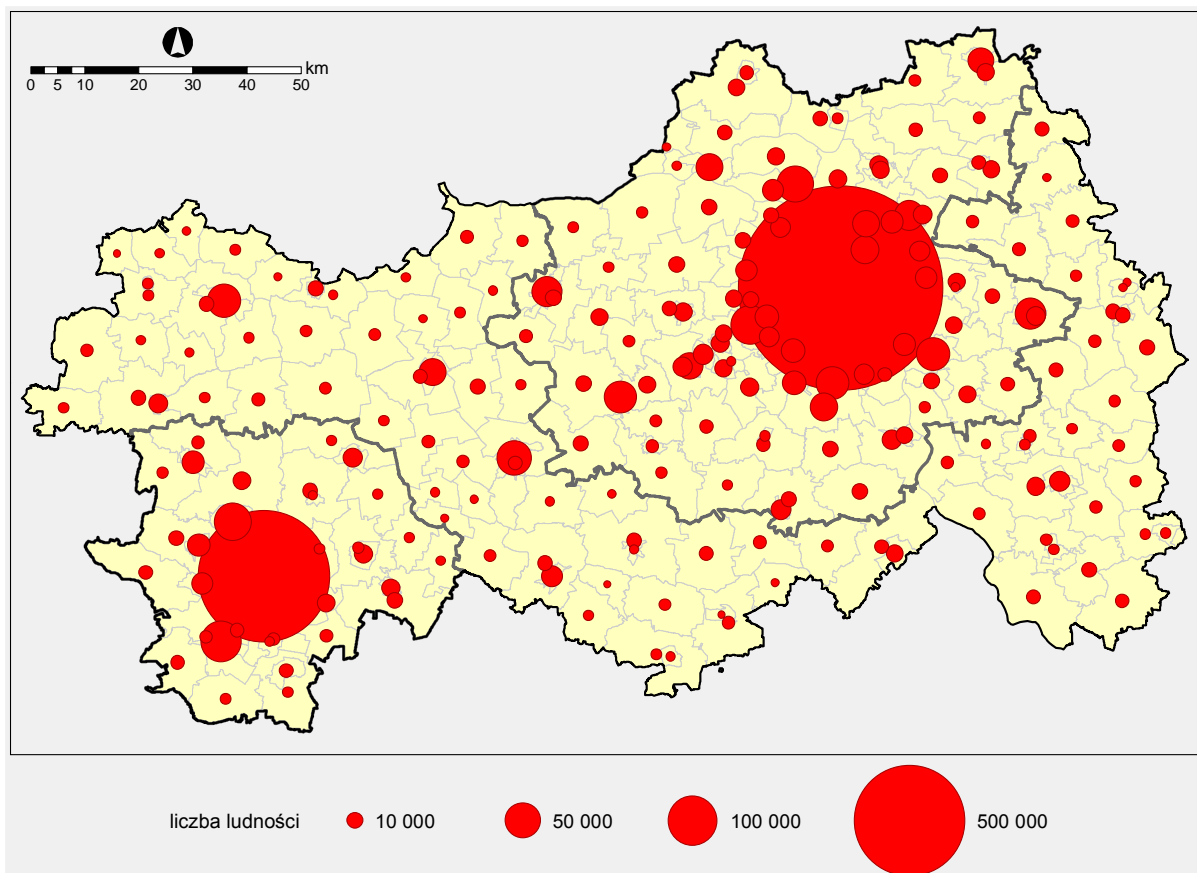
Rysunek 17 - Kierunki działań polityki przestrzennej służące podniesieniu konkurencyjności głównych ośrodków miejskich (źródło: KPZK 2030)

3. Analiza spójności kształtującego się bipolarnego układu metropolitalnego Warszawy i Łodzi

3.1. Zróżnicowanie funkcjonalne gmin bipolarnego układu metropolitalnego ze szczególnym uwzględnieniem potencjału funkcjonalnego Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego

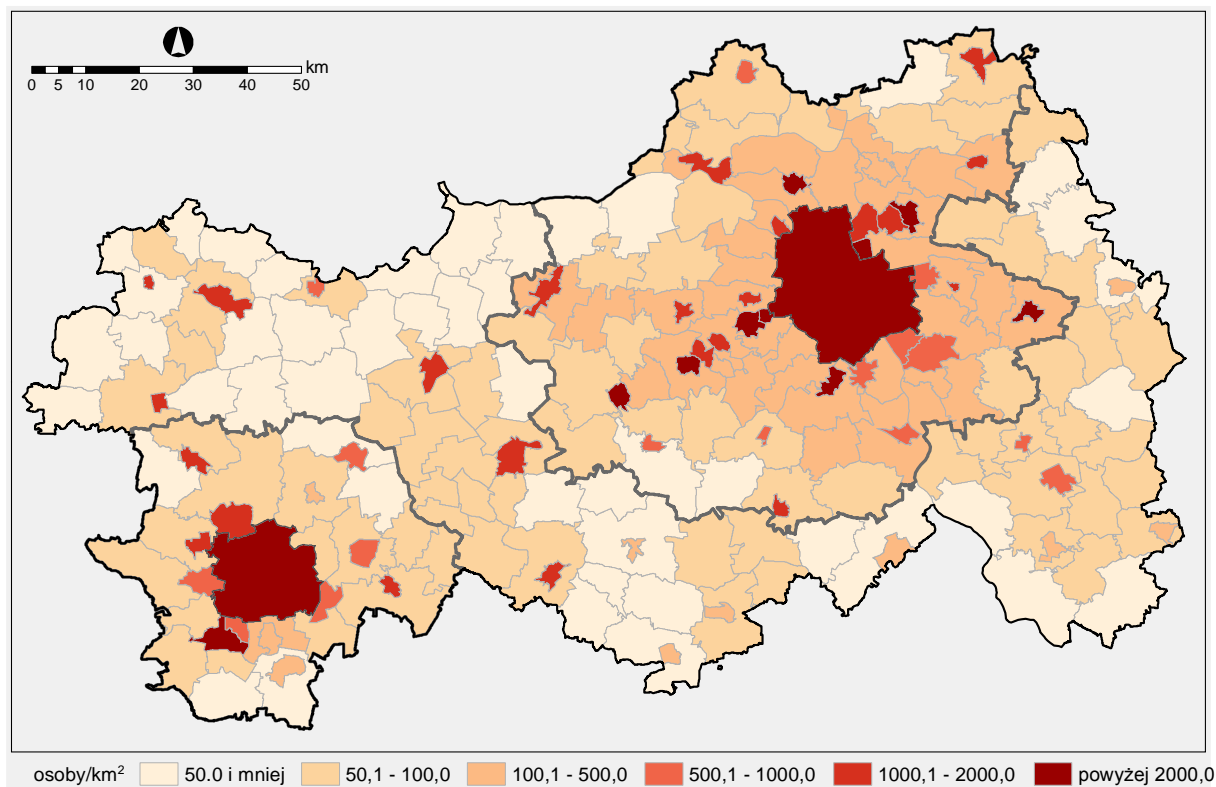
3.1.1. Potencjał ludnościowy

W 2013 r. w bipolarnym obszarze metropolitalnym zamieszkiwało blisko 4,9 mln. ludności, z czego ponad 64% (3,1 mln osób) w Warszawskim Obszarze Metropolitalnym (WOM) i nieco ponad 22% (1,1 mln osób) w Łódzkim Obszarze Metropolitalnym (ŁOM). W pozostałej części obszaru, poza ŁOM i WOM zamieszkiwało około 13% ludności. Poza Warszawą i Łodzią, do największych ośrodków zaliczają się miasta położone w ich bezpośrednim sąsiedztwie m.in. Pabianice (67,7 tys. mieszkańców), Pruszków (59,6 tys.), Zgierz (57,5 tys.), Legionowo (54,2 tys.), Otwock (45 tys.), Piaseczno (44,9 tys.), a także ośrodki powiatowe: Skierniewice (48,6 tys.), Kutno (45,7 tys.), Żyrardów (41,1 tys.), Mińsk Mazowiecki (39,9 tys.), Sochaczew (37,5 tys.). Rozmieszczenie ludności w obszarze bipola wskazuje na wyraźną koncentrację liczby ludności w rdzeniu regionu (Łódź, Warszawa i ich strefy podmiejskie) oraz wzdłuż głównych szlaków komunikacyjnych łączących główne miasta (Rys. 18).

Rysunek 18 - Liczba ludności w bipolarnym układzie metropolitalnym w 2013 r (opracowanie własne)

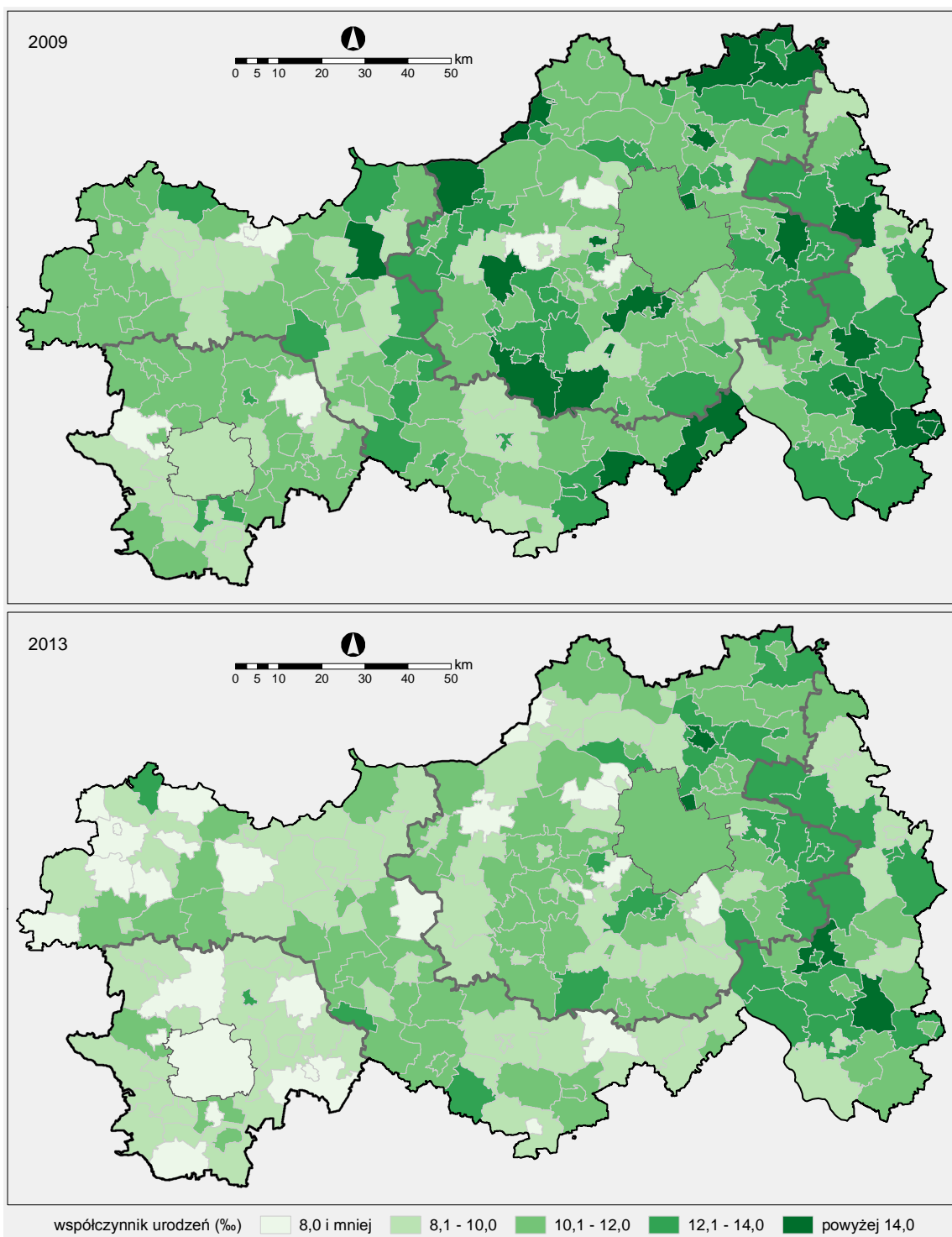
Prawidłowość ta znajduje również swoje odzwierciedlenie w gęstości zaludnienia, która jest najwyższa w Warszawie (3,3 tys. osób/km²) i sąsiednich miastach (m.in. Legionowo – 4,0; Piastów – 4,0; Pruszków – 3,1), dzięki czemu średnia gęstość zaludnienia WOM osiąga wartość blisko 700 os/km². W ŁOM średnia gęstość zaludnienia jest niższa (zbliżona do średniej gęstości zaludnienia obszaru bipolarnego, która wynosi ok. 440 os/km²) – w Łodzi i Pabianicach ponad 2 tys. osób/km², zaś w pozostałych miastach sąsiadujących z Łodzią wartość tego wskaźnika zawiera się pomiędzy 1,0 a 1,5 tys. osób na km² (Rys. 19). Obszary peryferyjne układu bipolarnego charakteryzują się zdecydowanie niższą gęstością zaludnienia, która wynosi średnio 180 os/km² i najniższe wartości osiąga na obszarach wiejskich – Strachówka i Nowe Miasto nad Pilicą (poniżej 30 os./km²), Bielawy, Kowiesy, Bolimów (ok. 35 os./km²).

Rysunek 19 - Gęstość zaludnienia w bipolarnym układzie metropolitalnym w 2013 r.

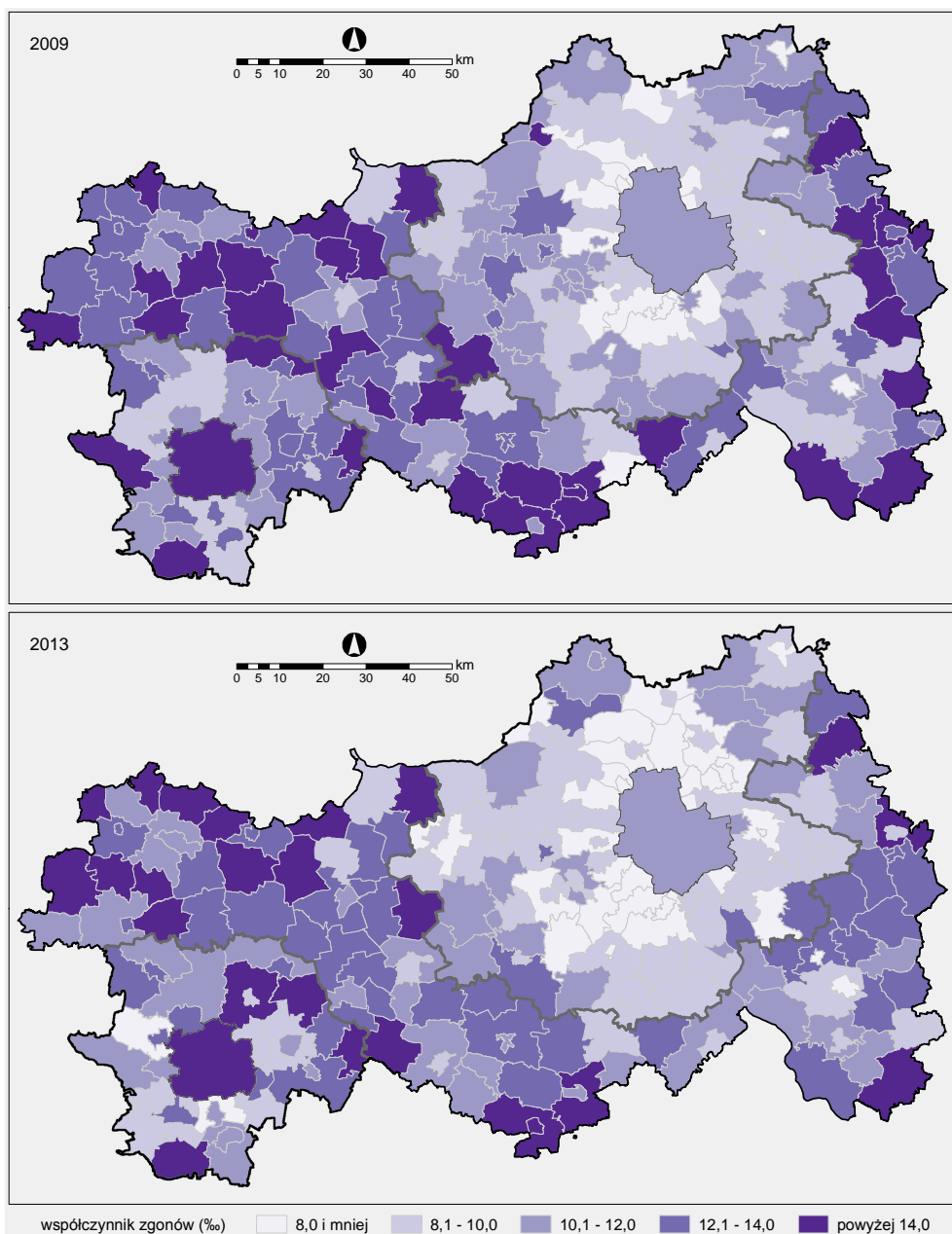
Wartość współczynnika urodzeń w ciągu ostatnich 5 lat spadła w gminach bipolarnego układu metropolitalnego, co jest prawidłowością obserwowaną w całym kraju. O ile w 2009 r. w obszarze bipola znajdowało się 25 gmin (większość w województwie mazowieckim) osiągających wartość wskaźnika powyżej 14‰ (najwięcej – 17‰ – w Żąbkach sąsiadujących z Warszawą), to w 2013 r. tylko w 4 gminach wskaźnik ten osiągnął porównywalne wartości (Żąbki – 15,5‰, obszar wiejski gminy Pilawa – 15,3‰, Górzno – 14,7‰ i Radzymin – 14,5‰). W samej Warszawie współczynnik urodzeń spadł z 11,1 na 10,7‰.

W Łódzkim Obszarze Metropolitalnym wartości współczynnika urodzeń były niższe niż w WOM i dodatkowo na przestrzeni ostatnich 5 lat znacznie spadły (Rys 20). W Zgierzu i Dłutowie współczynnik urodzeń spadł z ponad 10‰ do nieco ponad 7‰, zaś w Łodzi z 9,3‰ do 8‰. Wzrost wartości współczynnika urodzeń w ŁOM nastąpił jedynie na obszarach wiejskich gmin Rzgów i Aleksandrów Łódzki.

Rysunek 20 - Współczynnik urodzeń w bipolarnym układzie metropolitalnym w 2009 i 2013 r.

W całym układzie bipolarnym spada umieralność, choć najintensywniej spadek wskaźnika zgonów widoczny jest w WOM, a szczególnie w gminach sąsiadujących z Warszawą, gdzie jego wartość w 2013 r. spadła w porównaniu do 2009 r. (Rys. 21). W ŁOM pozytywny kierunek zmian współczynnika zgonów nie jest tak widoczny. Jedynie na obszarach wiejskich gmin Rzgów i Aleksandrów Łódzki skala zmian jest porównywalna do tych z WOM. W samej Łodzi i Warszawie wartość współczynnika zgonów w ciągu 5 lat wzrosła nieznacznie, przy czym w Łodzi wartość ta jest bardzo wysoka i w 2013 r. wynosiła 14,4‰.

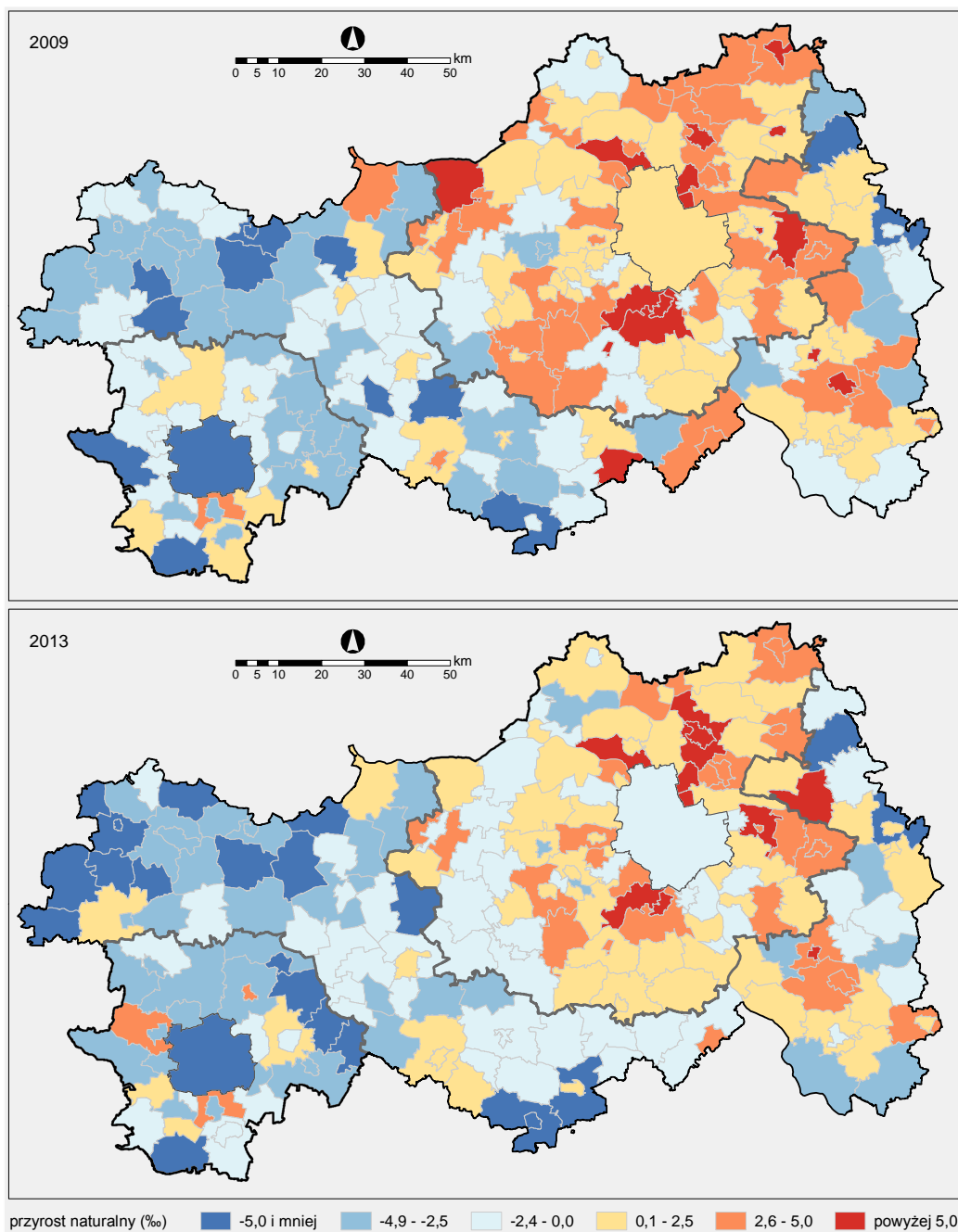

Rysunek 21 - Współczynnik zgonów w bipolarnym układzie metropolitalnym w 2009 i 2013 r
(opracowanie własne)

Syntetyczny wykładnik procesów związanych ze zmianami współczynników urodzeń i zgonów przedstawia wartość współczynnika przyrostu naturalnego. Liczba gmin w bipolarnym układzie metropolitalnym, w których liczba urodzeń przewyższa liczbę zgonów spadła o 17 (ze 115 do 98) i w zasadzie na całym analizowanym obszarze następuje stopniowy spadek wartości współczynnika przyrostu naturalnego. Dotyczy to zarówno obszaru rdzeniowego, jak i pozostałych ośrodków miejskich. Największy wzrost wystąpił tylko w niektórych gminach wiejskich i obszarach wiejskich gmin miejsko-wiejskich (m.in. Chąsno, Błonie, Cielądz oraz Aleksandrów Łódzki i Brzeziny w ŁOM). Natomiast największy spadek odnotowano w gminach wiejskich położonych poza obszarem rdzeniowym bipola (m.in. w Nowym Mieście nad Pilicą i gminach: Goszczyn, Bolimów, Dmosin).

W ŁOM dodatni przyrost naturalny w 2013 r. występował jedynie w Strykowie (3,9‰) i na obszarach wiejskich gmin: Rzgów (3,4‰), Aleksandrów Łódzki (3,3‰), Pabianice (0,8‰) i Brzeziny (0,7‰).

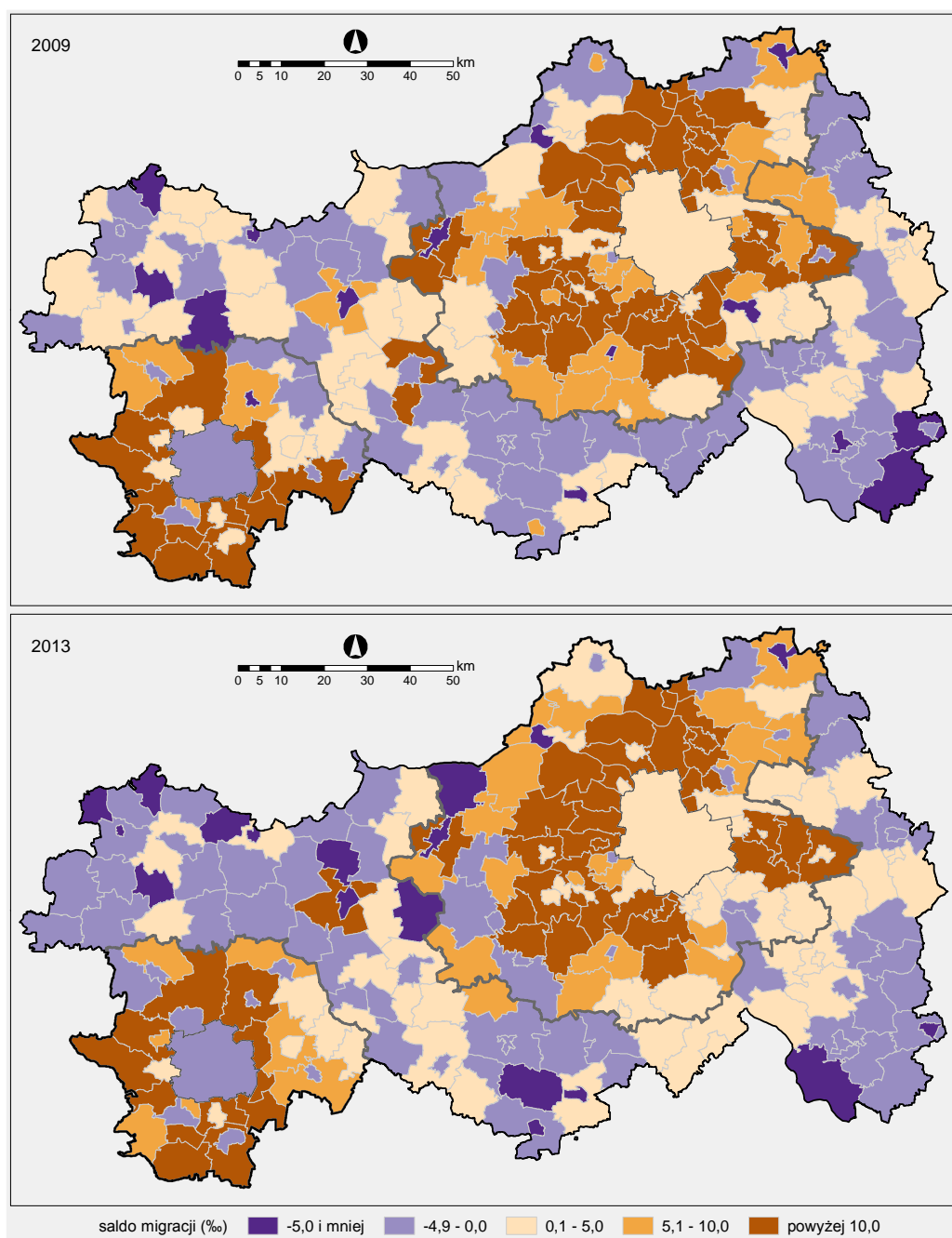
W pozostałej części ŁOM liczba zgonów przeważała nad liczbą urodzeń. W Łodzi przyrost naturalny spadł z -5 do -6,5‰ (Rys 21).

Rysunek 22 - Współczynnik przyrostu w naturalnego bipolarnym układzie metropolitalnym w 2009 i 2013 r. (opracowanie własne)

Kolejnym czynnikiem wpływającym na liczbę ludności w gminach obszaru bipolarnego są procesy związane z migracjami ludności. W ciągu ostatnich pięciu lat saldo migracji wewnątrz obszarów metropolitalnych zmieniło się w niewielkim stopniu – ogólne saldo migracji w bipolarnym obszarze metropolitalnym wzrosło do poziomu 3,7‰ w 2013 r., było ono jednak bardzo zróżnicowane wewnątrz bipolarnego układu metropolitalnego, ponieważ wskaźnik ten nieco wzrósł w Warszawie (z 2,2‰ w 2005 r. do 4,8‰ w 2013r.) i nieznacznie spadł w Łodzi (z -1,8‰ do -2,2‰), natomiast koncentracja gmin o dodatnim saldzie

migracyjnym w ŁOM i WOM zasadniczo nie uległa zmianie (Rys. 23). Saldo migracji spadło w ŁOM (z 0,4 do -0,03‰) i w strefie między ŁOM i WOM (z -0,7 do -1,5‰) i wzrosło nieznacznie w WOM – z 5,4 do 6,1‰.

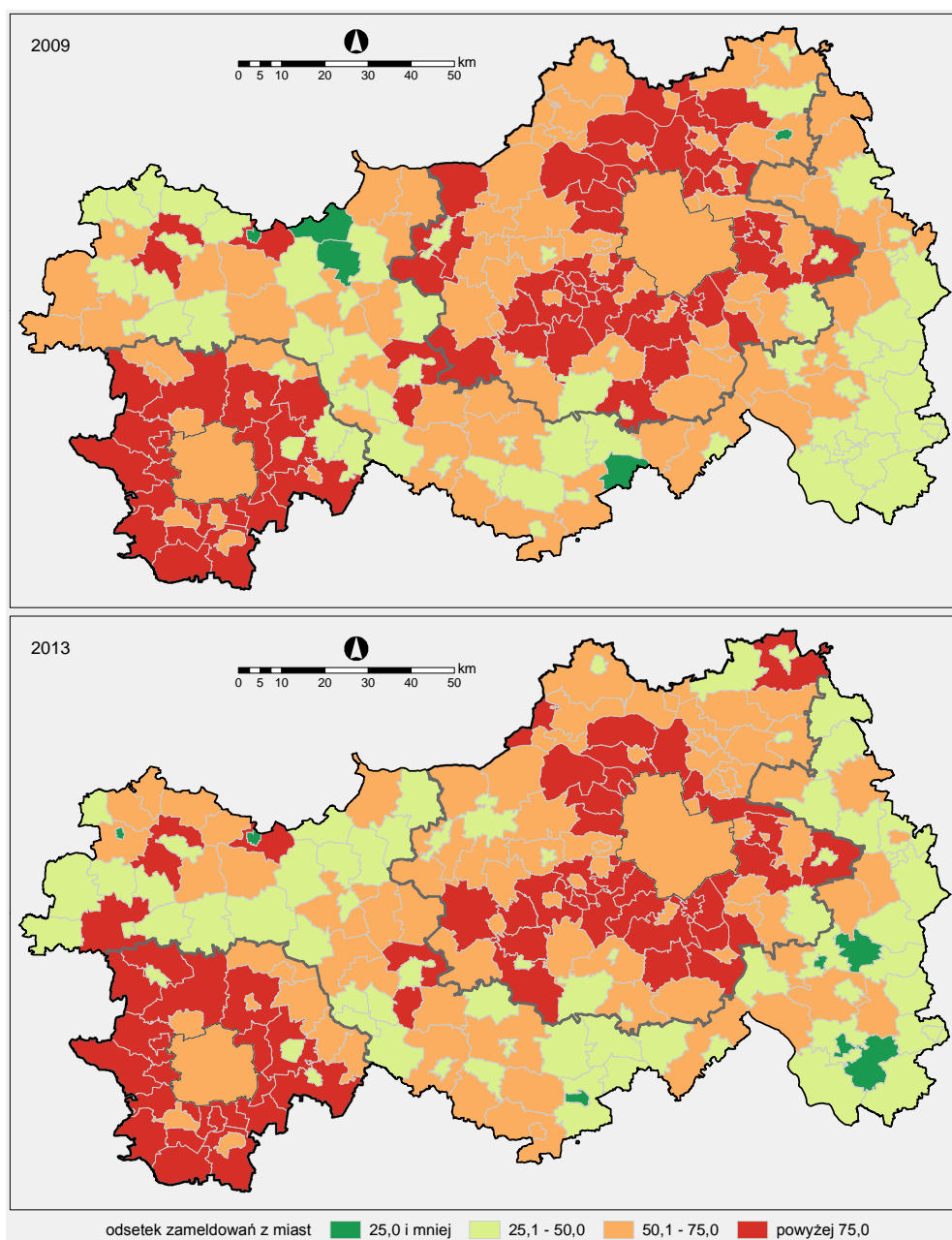
Rysunek 23 - Saldo migracji w bipolarnym układzie metropolitalnym w 2009 i 2013 r (opracowanie własne)

Największy ubytek przyrostu migracyjnego (pomimo relatywnie wysokiego poziomu) zaobserwowano w gminach bezpośrednio sąsiadujących z głównymi ośrodkami bipola – Warszawą i Łodzią (m.in. Jabłonna – spadek o 22,5‰, Nowosolna – 21,7‰, Józefów – 13,5‰, Lesznów – 12,6‰) – co może świadczyć o znacznym spowolnieniu w ostatnich latach napływu mieszkańców do stref podmiejskich.

W strefie obszaru bipolarnego poza łOM i WOM nastąpiło znaczne nasilenie procesu odpływu mieszkańców – szczególnie w gminach powiatu kutnowskiego i łęczyckiego w województwie łódzkim, gdzie saldo migracji spadło od kilku do blisko 10‰ przybierając w 2013 r. wartości ujemne.

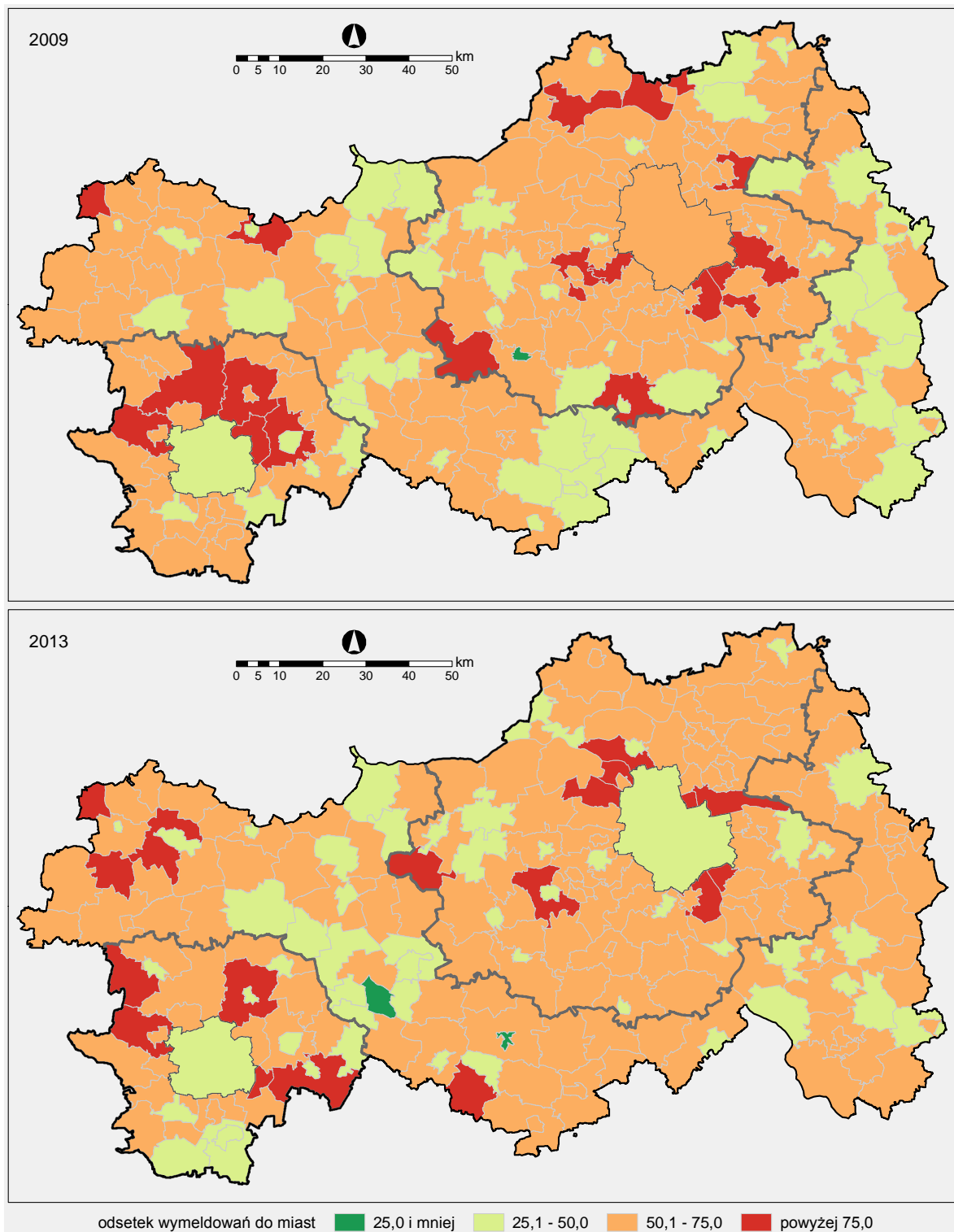
W łOM do miast z ujemnym saldem migracyjnym w 2009 r. (Łódź, Pabianice, Stryków, Ozorków i Koluszki) dołączyły w 2013 r. Zgierz, Tuszyn i Głowno, przy czym w Strykowie ubytek przyrostu migracyjnego zmniejszył się o ponad 4‰ (z -7,1‰ do -2,8‰).

Analiza kierunków migracji wewnętrznych wskazuje, że w ciągu ostatnich 5 lat w bipolarnym układzie metropolitalnym udział napływu do miast spadł do poziomu 68,4% w 2009 r. Zameldowania z miast koncentrują się w obszarach metropolitalnych Warszawy i Łodzi (Rys. 24), gdzie stanowią ok. 70% ogółu zameldowań, natomiast w strefie peryferyjnej odsetek ten jest znacznie niższy i wynosił w 2013 r. 48,8%.

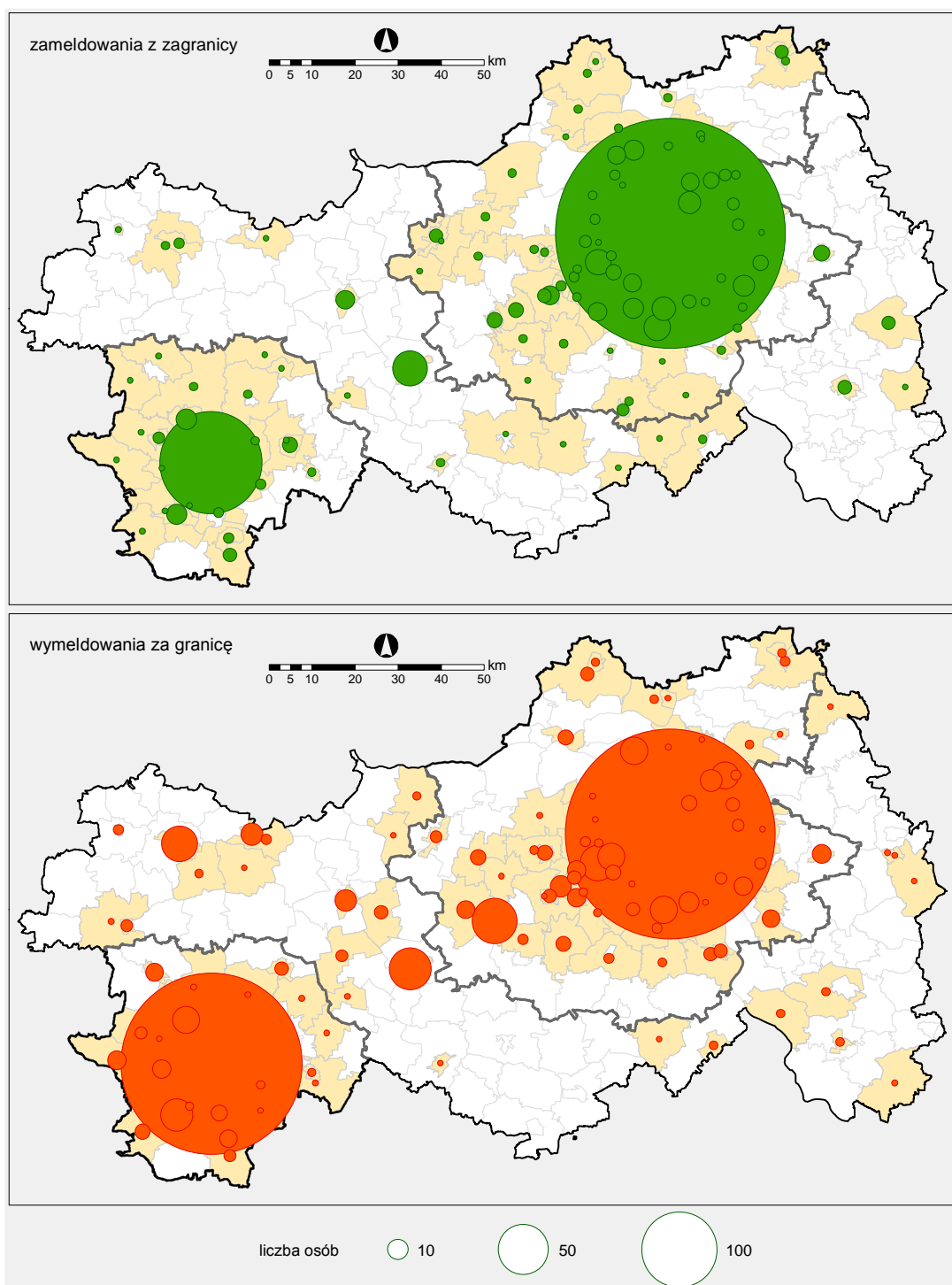
Rysunek 24 - Udział zameldowań z miast w ogólnej liczbie zameldowań w bipolarnym układzie metropolitalnym w 2009 i 2013 r (opracowanie własne)

Z drugiej strony, o ile w 2009 r. odpływ ludności na wieś (odsetek wymeldowań do miast mniejszy od 50%) w większym stopniu dotyczył gmin wiejskich, zwłaszcza poza obszarami metropolitalnymi (Rys. 25), to w ciągu ostatnich 5 lat w miastach obszarów metropolitalnych kierunek ten nabiera większego znaczenia – szczególnie w ŁOM, gdzie odsetek wymeldowań do miast spadł z 50,2% do 47,9% w 2013 r. Mimo to, w strefie peryferyjnej bipola odsetek wymeldowań do miast wzrósł w 2013 r. do wartości 53,4%.

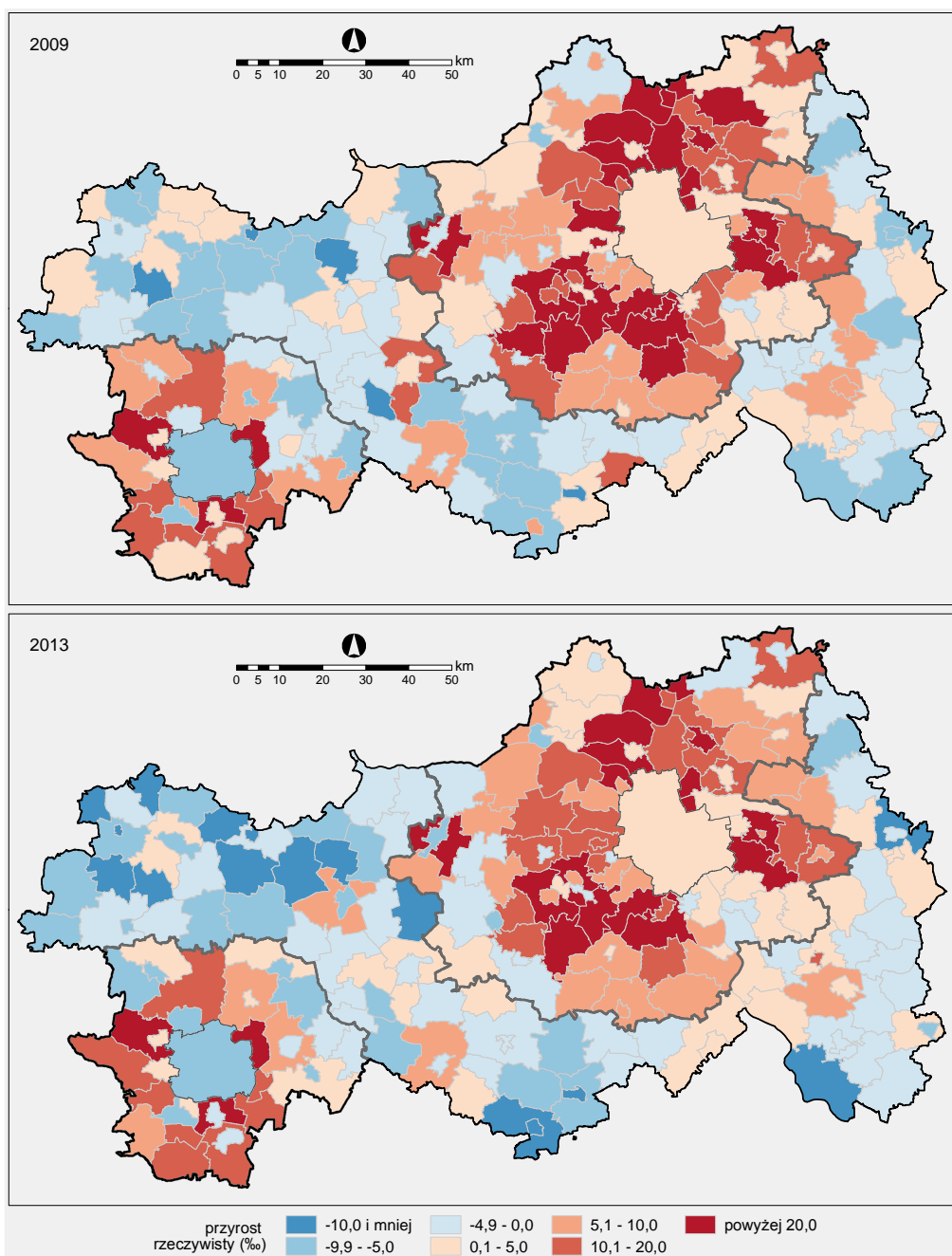
Rysunek 25 - Udział wymeldowań do miast w ogólnej liczbie wymeldowań w bipolarnym układzie metropolitalnym w 2009 i 2013 r (opracowanie własne)

W zagranicznym ruchu migracyjnym uczestniczą tylko niektóre gminy obszaru bipolarnego. Odsetek zameldowań z zagranicy w ogólnej liczbie zameldowań spadł do poziomu 1,9% w 2013r. Ponad 75% zameldowań z zagranicy koncentruje się w WOM, a szczególnie w Warszawie, gdzie w 2013 r. zameldowało się ponad 700 osób z zagranicy – dla porównania w Łodzi jedynie 173 osoby (ryc. 26). Udział wyjazdów zagranicznych w ogólnej liczbie wymeldowań wzrósł w ostatnich latach 2-krotnie – z 1,7% w 2009 r. do ponad 3,4% w 2013 r. Pomimo bezwzględnie większej liczby wymeldowań za granicę z WOM (ponad 960) niż z ŁOM (580), w 2013 r. odsetek wymeldowań zagranicznych w ŁOM (5,8%) był blisko 2-krotnie wyższy niż w WOM (3,0%).

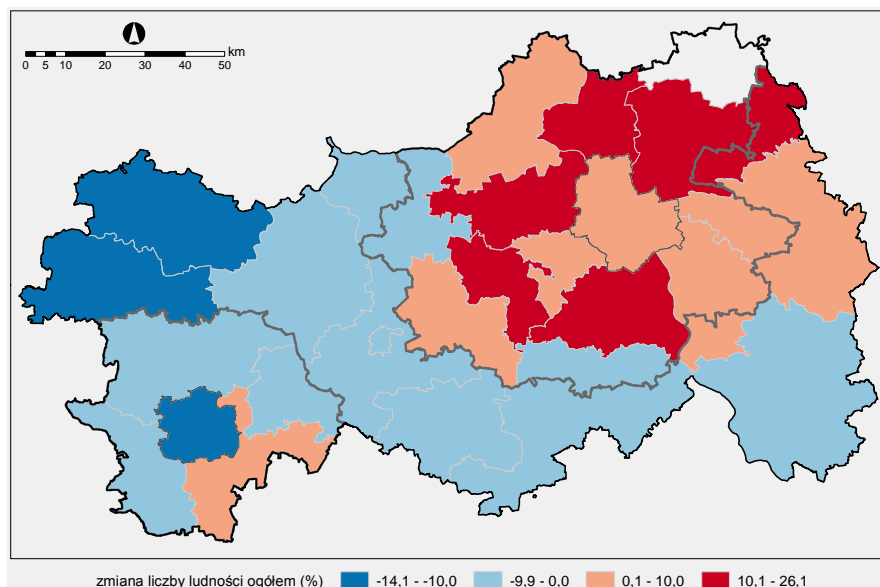
Rysunek 26 - Wielkość migracji zagranicznych w bipolarnym układzie metropolitalnym w 2013 r. (opracowanie własne)

Suma ruchu naturalnego i migracyjnego przekłada się na współczynnik przyrostu rzeczywistego. W analizowanym okresie liczba gmin w metropolitalnym układzie bipolarnym z dodatnim przyrostem rzeczywistym spadła ze 137 do 120. Obszary, w których dodatni przyrost rzeczywisty wynosił ponad 20% skurczyły się wewnątrz obszarów metropolitalnych. Mimo to, ogólna liczba ludności bipola wzrosła o blisko 60 tys. osób. Jednak wzrost ten dotyczył przede wszystkim WOM, gdzie liczba ludności wzrosła o ponad 83 tys., podczas gdy ŁOM zanotował spadek o ponad 24,3 tys. osób. Również w strefie peryferyjnej układu bipolarnego, pomimo niewielkiego wzrostu liczby ludności (o blisko 570 osób w stosunku do 2009 r.), zwiększyła się również liczba gmin z przyrostem rzeczywistym poniżej -10,0‰ – szczególnie w północnej części województwa łódzkiego, w powiatach: kutnowskim, łęczyckim i łowickim (Rys. 27).

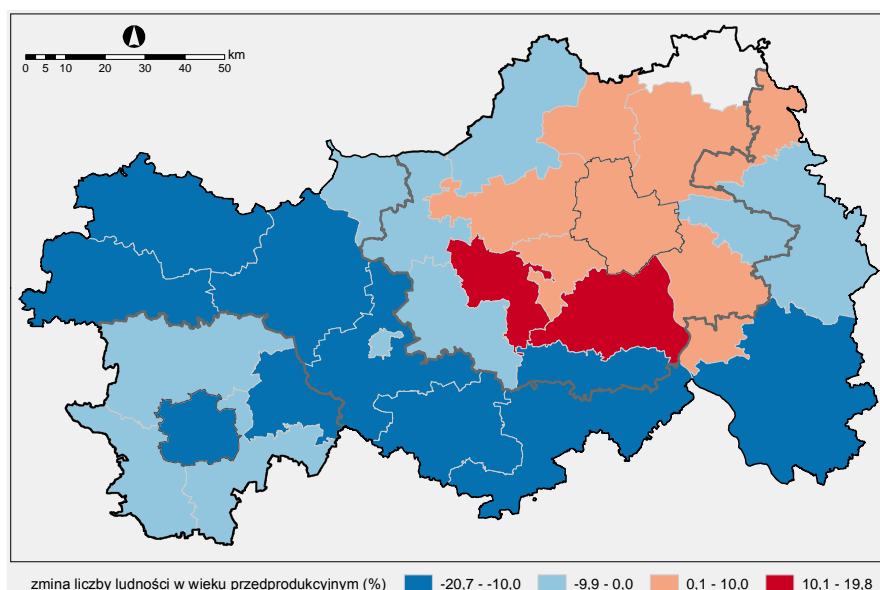
Rysunek 27 - Współczynnik przyrostu rzeczywistego w bipolarnym układzie metropolitalnym w 2009 i 2013 r. (opracowanie własne)

Odnosząc się do danych *Prognozy ludności na lata 2014-2050* (GUS, 2014) można przyjąć, że w perspektywie do 2030 roku koncentracja liczby ludności w WOM będzie postępować. Powiaty położone w sąsiedztwie Warszawy odnotują wzrost liczby ludności od kilku do ponad 20%, podczas gdy w pozostałej części obszaru bipolarnego liczba ludności będzie spadać. Szczególnie zagrożona procesami depopulacyjnymi jest Łódź oraz powiaty w województwie łódzkim spoza ŁOM: kutnowski i łęczycki (Rys 28).

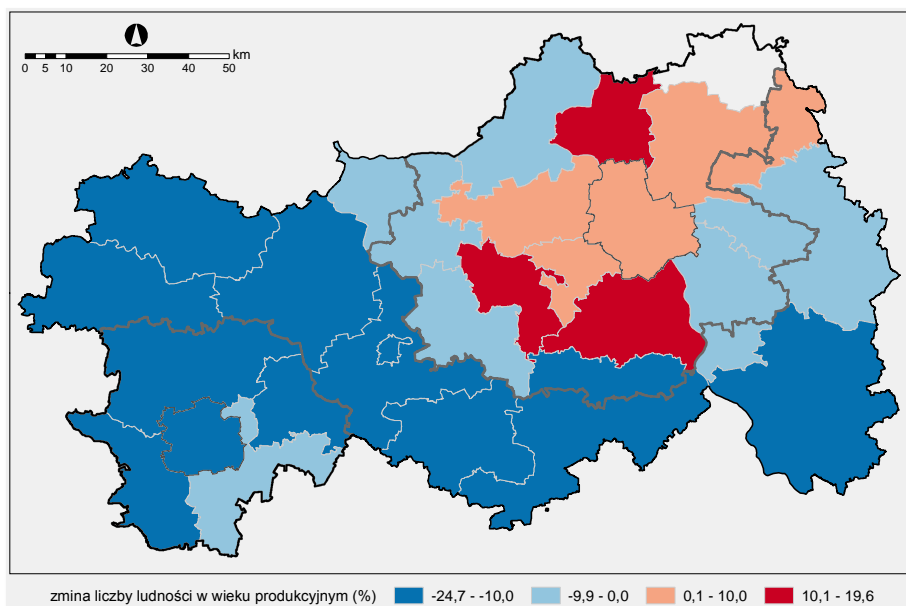

Rysunek 28 - Zmiana liczby ludność w powiatach w bipolarnym układzie metropolitalnym w latach 2014 -2030 (2014=100%) (opracowanie własne)

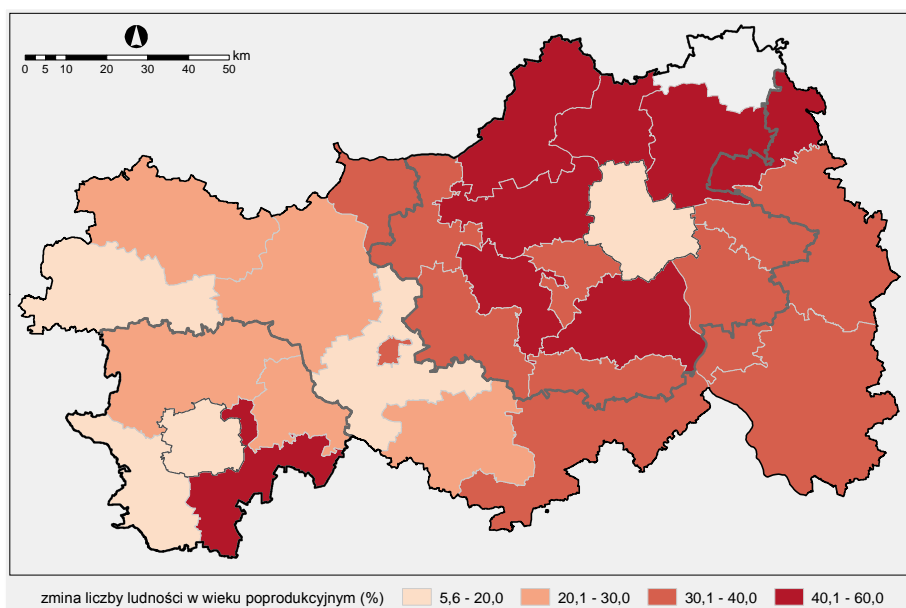
Negatywne zmiany struktury demograficznej ŁOM dotyczą również malejącego udziału liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym oraz wzrostu liczby ludności w wieku poprodukcyjnym co wiąże się z zachodzącymi procesami starzenia się społeczeństwa. O ile w WOM prognozuje się kilku-, kilkunastoprocentowy wzrost liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, to powiaty ŁOM zagrożone są w 2030 roku ponad 20% spadkiem liczby ludności w tych grupach (Rys. 29).

Rysunek 29 - Zmiana liczby ludność w wieku przedprodukcyjnym w powiatach w bipolarnym układzie metropolitalnym w latach 2014 -2030 (2014=100%)

Rysunek 30 - Zmiana liczby ludność w wieku produkcyjnym w powiatach w bipolaranym układzie metropolitalnym w latach 2014 -2030 (2014=100%) (opracowanie własne)

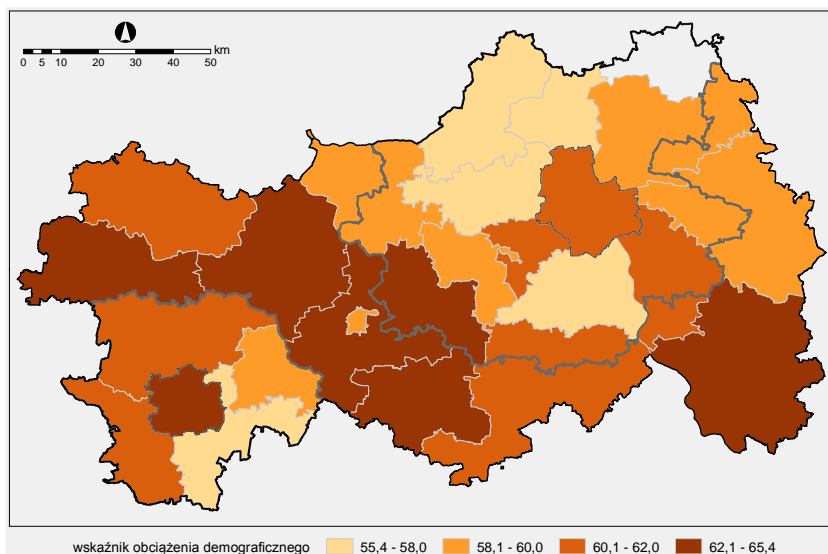

Rysunek 31 - Zmiana liczby ludność w wieku poprodukcyjnym w powiatach w bipolaranym układzie metropolitalnym w latach 2014 -2030 (2014=100%) (opracowanie własne)

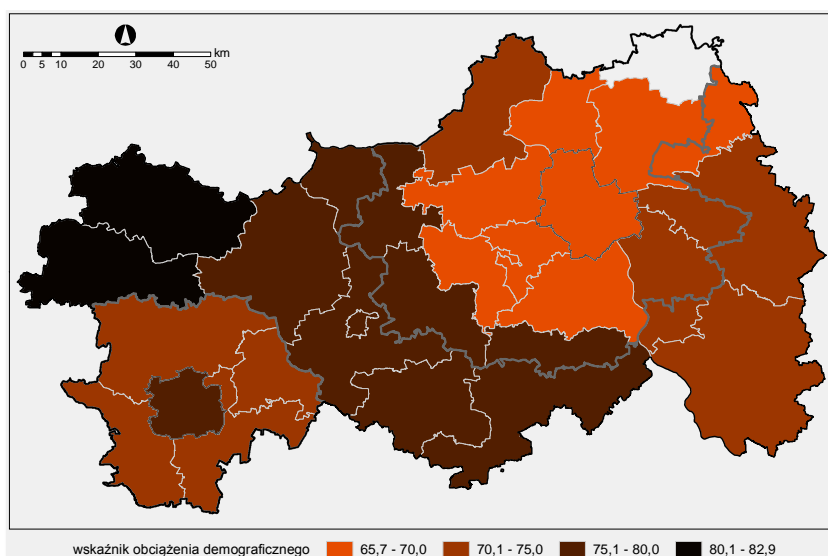
Negatywne prognozowane zmiany struktury demograficznej skutkować będą znacznym obciążeniem demograficznym społeczeństwa. Wskaźnik obciążenia demograficznego (stosunek liczby ludności w wieku nieprodukcyjnym do liczby ludności w wieku produkcyjnym) obliczony na podstawie prognoz ludności dla 2030 roku obrazuje negatywne skutki procesów depopulacji i starzenia się ludności w obszarze bipolarnym.

Najniższy wzrost wskaźnika obciążenia demograficznego prognozowany jest dla Warszawy (wzrost o 6,2%) oraz powiatów położonych w WOM: piaseczyńskiego (8,5%), legionowskiego (8,6%), pruszkowskiego (8,9%), grodziskiego (9,7%) i wołomińskiego (9,8%). Obszar ŁOM zagrożony jest wzrostem wskaźnika

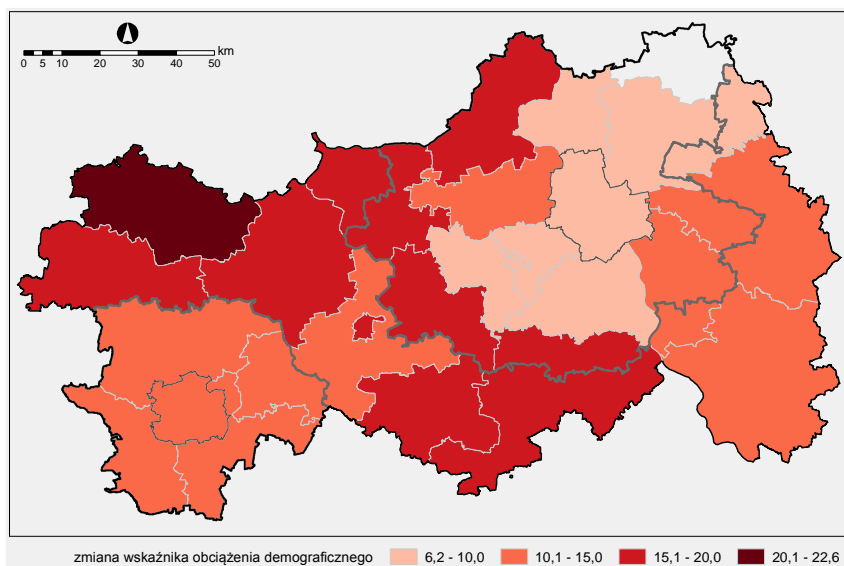
obciążenia demograficznego na poziomie od 10-15%, zaś największy wzrost charakteryzuje obszary peryferyjne układu bipolarnego, a w szczególności powiat kutnowski (22,6%).

Rysunek 32 - Wskaźnik obciążenia demograficznego w powiatach w bipolarnym układzie metropolitalnym w 2014 r. (opracowanie własne)

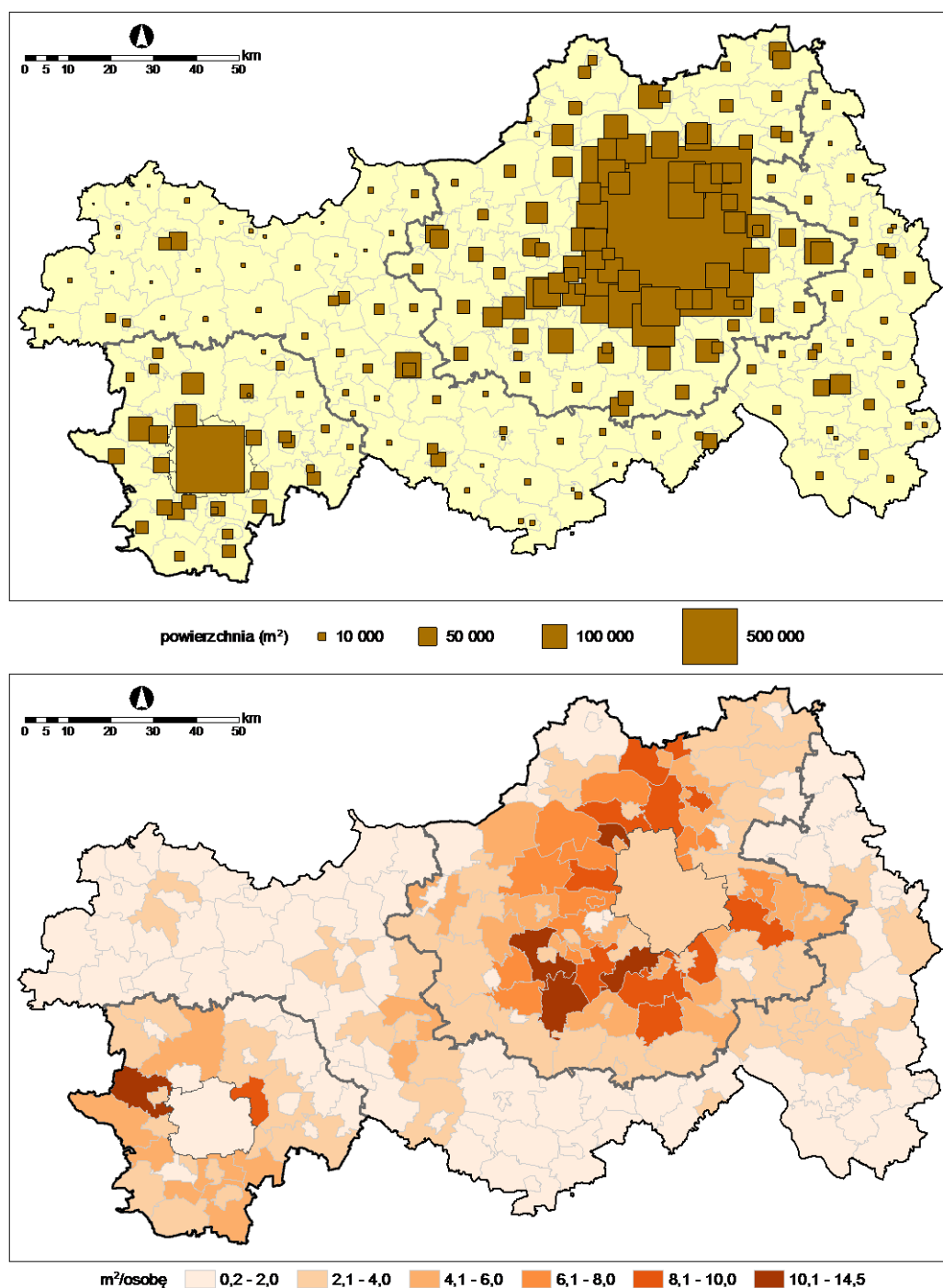
Rysunek 33 - Wskaźnik obciążenia demograficznego w powiatach w bipolarnym układzie metropolitalnym w 2030 r. (opracowanie własne)

Rysunek 34 - Wzrost wskaźnika obciążenia demograficznego w powiatach w bipolaranym układzie metropolitalnym w 2030 r. w stosunku do 2014 r (opracowanie własne)

3.1.2. Funkcje mieszkaniowe

W latach 2009-2013 w bipolaranym układzie metropolitalnym wybudowano mieszkania o łącznej powierzchni blisko 14 mln m². Rozmieszczenie przestrzenne inwestycji realizowanych w tym zakresie wskazuje, iż najwięcej mieszkań wybudowano w Warszawie i jej strefie podmiejskiej, a także w miejscowościach położonych wzdłuż głównych dróg (drogi ekspresowej S7 na południe od Warszawy i autostrady A2 w kierunku Łodzi) zapewniających dobre połączenie ze stolicą (ryc. 35). Łącznie, powierzchnia nowych mieszkań oddanych do użytku w ciągu ostatnich 5 lat w WOM stanowiła ponad 80% ogólnej powierzchni nowo wybudowanych mieszkań w bipolaranym układzie metropolitalnym, podczas gdy mieszkania w ŁOM stanowiły nieco ponad 12% (1,7 mln m²).

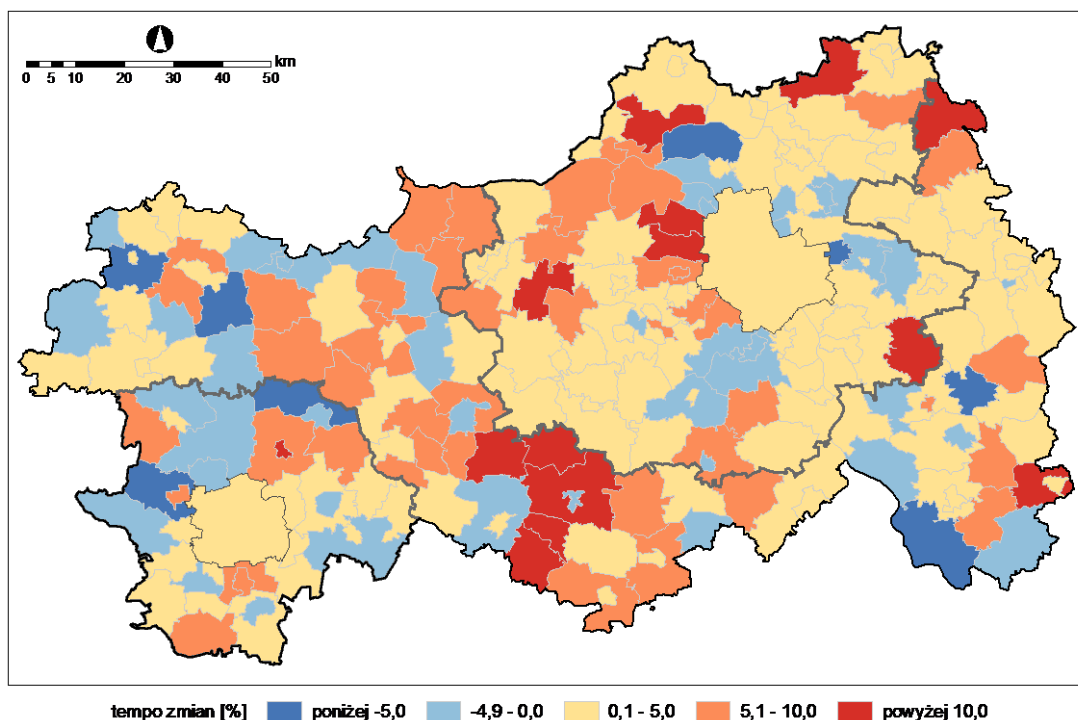

Rysunek 35 – łączna powierzchnia mieszkań w budynkach nowych oddanych do użytku w latach 2009-2013 w bipolaranym układzie metropolitalnym (opracowanie własne)

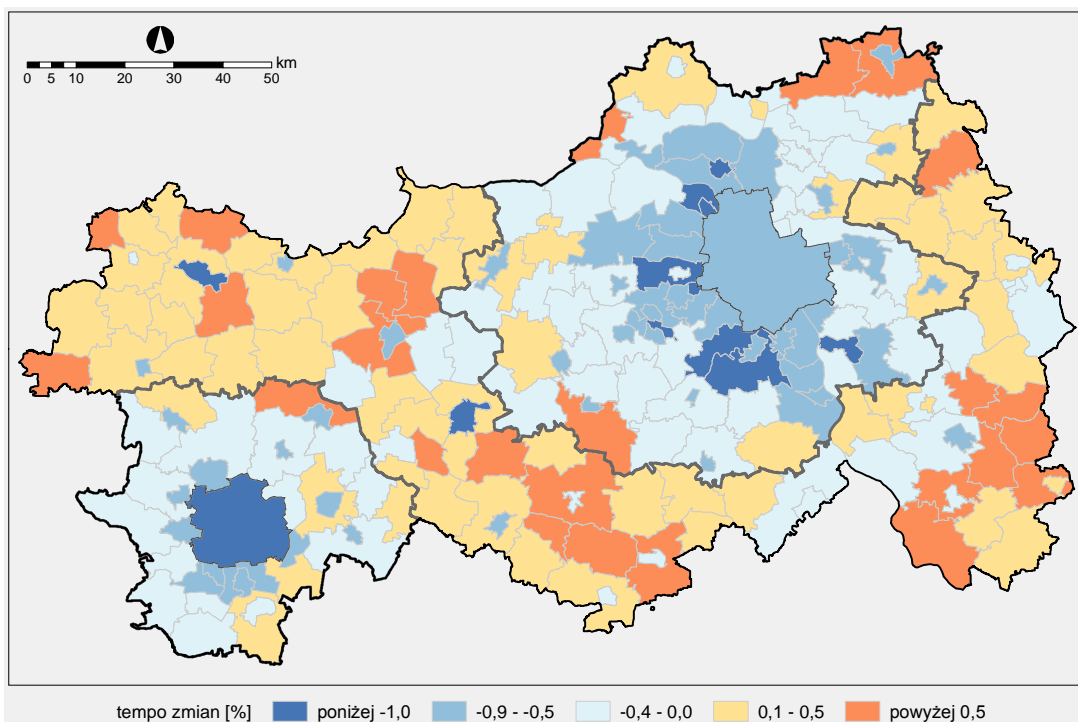
Analiza średniookresowego tempa zmian odsetka pracujących oraz ludności w wieku produkcyjnym w latach 2006-2013 stanowi podstawę typologii gmin układu bipolarnego według funkcji mieszkaniowej i rynków pracy w oparciu o korelogram dynamik wzrostu, wyznaczonych jako średniookresowe tempo zmian.

W analizowanym okresie najwyższe tempo zmian odsetka pracujących w ŁOM występowało w Strykowie, gdzie odsetek pracujących wzrósł średnio o ponad 13%. Stosunkowo wysoki, kilkuprocentowy wzrost charakteryzowały również Rzgów, Aleksandrów Łódzki, Dmosin, Parzęczew i Dłutów. W północnej i północno-zachodniej części ŁOM (gminy: Zgierz, Ozorków, Lutomiersk, Głowno, obszar wiejski

Aleksandrowa Łódzkiego), następował spadek odsetka pracujących w stosunku do liczby ludności (Rys. 35). Tempo zmian odsetka ludności w wieku produkcyjnym zarówno w ŁOM, jaki w WOM ilustruje opisane powyżej negatywne procesy demograficzne, choć należy podkreślić, że w Łodzi procesy te występują ze znacznie większym natężeniem niż w Warszawie.

Rysunek 36 - Tempo zmian odsetka pracujących w bipolarnym układzie metropolitalnym w latach 2006-2013 (opracowanie własne)

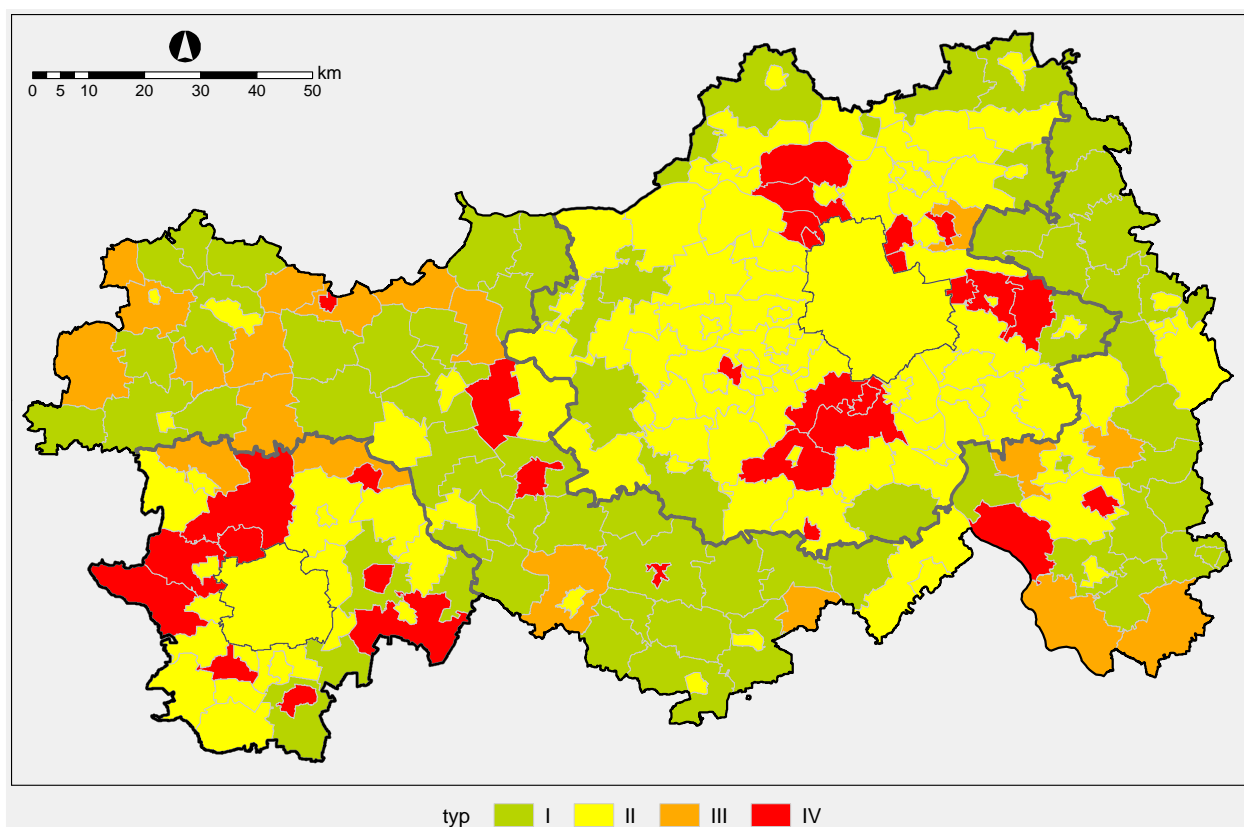

Rysunek 37 - Tempo zmian odsetka ludności w wieku produkcyjnym w bipolarnym układzie metropolitalnym w latach 2006-2013 (opracowanie własne)

Zestawienie za pomocą korelogramu analizowanych wskaźników pozwoliło wyróżnić cztery typy obszarów w bipolarnym układzie metropolitalnym:

- typ I – dodatnie tempo zmian odsetka pracujących i odsetka ludności w wieku produkcyjnym;
- typ II – dodatnie tempo zmian odsetka pracujących i ujemne tempo zmian odsetka ludności w wieku produkcyjnym;
- typ III – ujemne tempo zmian odsetka pracujących i dodatnie tempo zmian odsetka ludności w wieku produkcyjnym;
- typ IV - ujemne tempo zmian odsetka pracujących i odsetka ludności w wieku produkcyjnym.

W obszarach należących do I i II typu w latach 2006-2013 odnotowano dodatnie tempo zmian odsetka pracujących, przy czym w typie I obejmującym przede wszystkim obszary peryferyjne bipola wzrastał również odsetek ludności w wieku produkcyjnym. W obszarze rdzeniowym regionu dominują gminy należące do II typu – charakteryzujące się dodatnim tempem zmian odsetka pracujących i stałym spadkiem ludności w wieku produkcyjnym. W obszarach metropolitalnych bezpośrednio w strefach podmiejskich Łodzi i Warszawy znajdują się również gminy, w których zarówno odsetek pracujących, jak i odsetek ludności w wieku produkcyjnym charakteryzuje się ujemnym tempem zmian, co obrazuje proces wymywania zasobów ludzkich przez silne ośrodki regionalne.

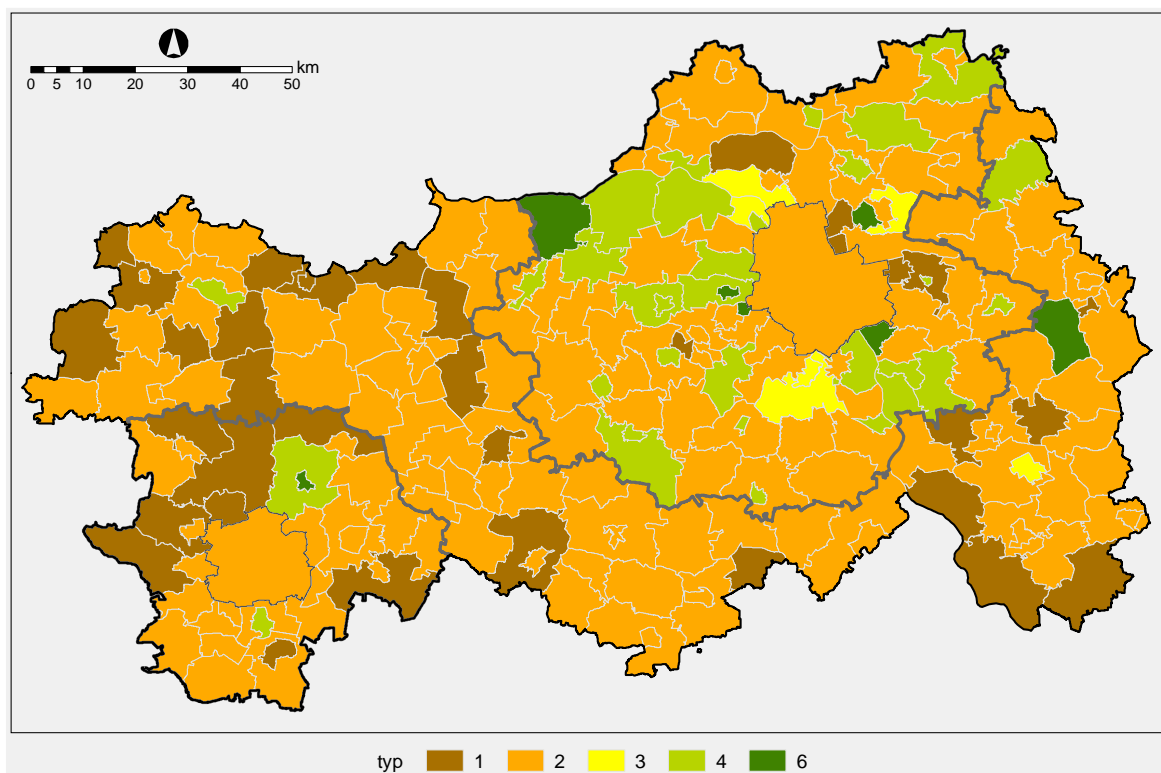
Rysunek 38 - Typy gmin według dynamiki zmian odsetka pracujących i ludności w wieku produkcyjnym w bipolarnym układzie metropolitalnym w latach 2006-2013 (opracowanie własne)

W celu identyfikacji obszarów o dominującej funkcji mieszkaniowej i rynków pracy, opierając się na kryteriach dotyczących liczby pracujących w stosunku do liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2013 r. oraz zmiany liczby pracujących w stosunku do liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym (Tabela 1) wyróżniono 6 następujących typów:

- typ 1 – obszary o dominującej funkcji mieszkaniowej;
- typ 2 – obszary o funkcji mieszkaniowej, która nabrała znaczenia w ostatnich latach w wyniku
- typ 3 – obszary pełniące zarówno funkcje mieszkaniowe jak i rynku pracy, ale ze spadkiem liczby pracujących w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym w ostatnich latach;
- typ 4 – obszary pełniące zarówno funkcje mieszkaniowe jak i rynku pracy ale ze wzrostem liczby pracujących w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym w ostatnich latach;
- typ 5 – obszary o silnych rynkach pracy ale ze spadkiem liczby pracujących w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym w ostatnich latach – nie występuje w bipolu;
- typ 6 – obszary o bardzo silnych rynkach pracy i ich rosnącym znaczeniu;

Tabela 1 - Typy obszarów przyjęte do analizy funkcja mieszkaniowa a rynki pracy

	Liczba pracujących w stosunku do liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym (%) w 2013 r.	Zmiany liczby pracujących w stosunku do liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym (2006-2013, 2006=100)
Typ 1	<50,0	<100
Typ 2	<50,0	>100
Typ 3	>=50,0 i <150,0	<100
Typ 4	>=50,0 i <150,0	>100
Typ 5	>150,0	<100
Typ 6	>150,0	>100

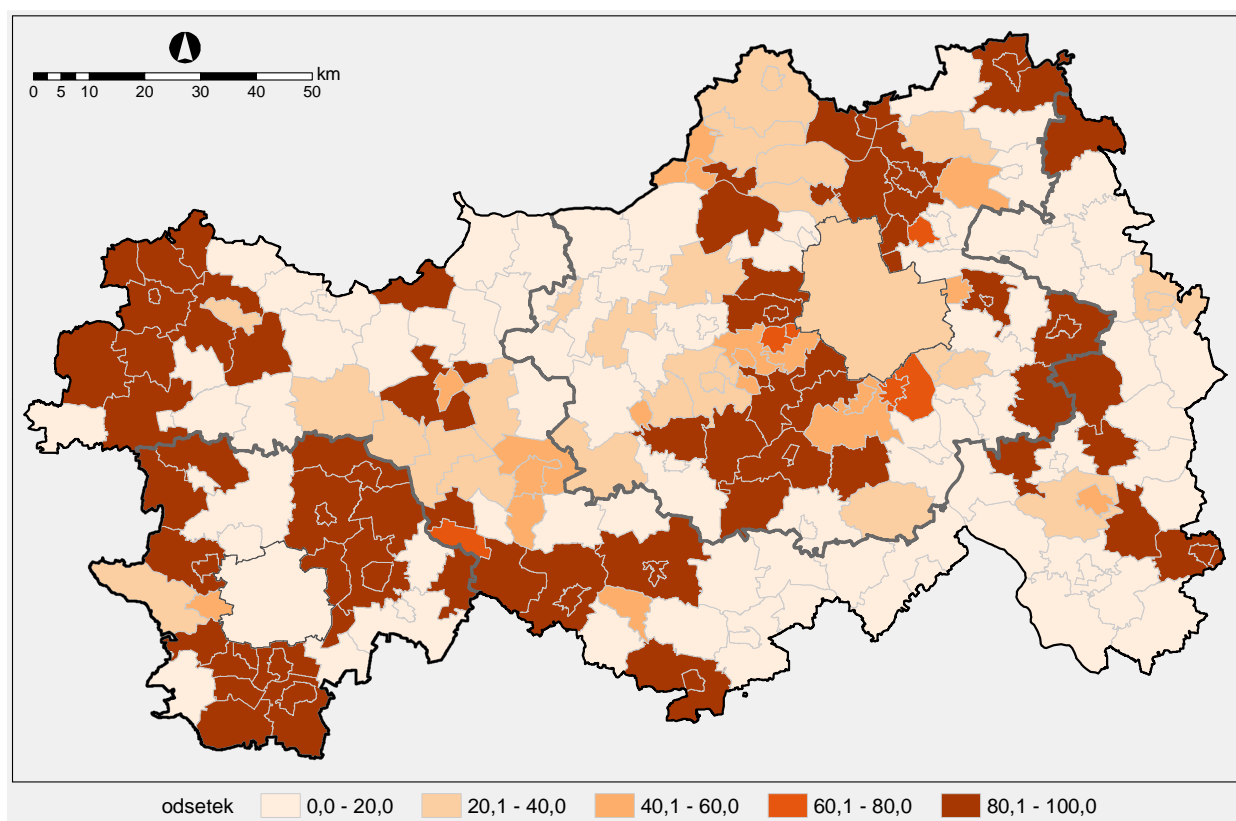

Rysunek 39 - Funkcja mieszkaniowa i dominujące rynki pracy w bipolarnym układzie metropolitalnym w 2013 r. (opracowanie własne)

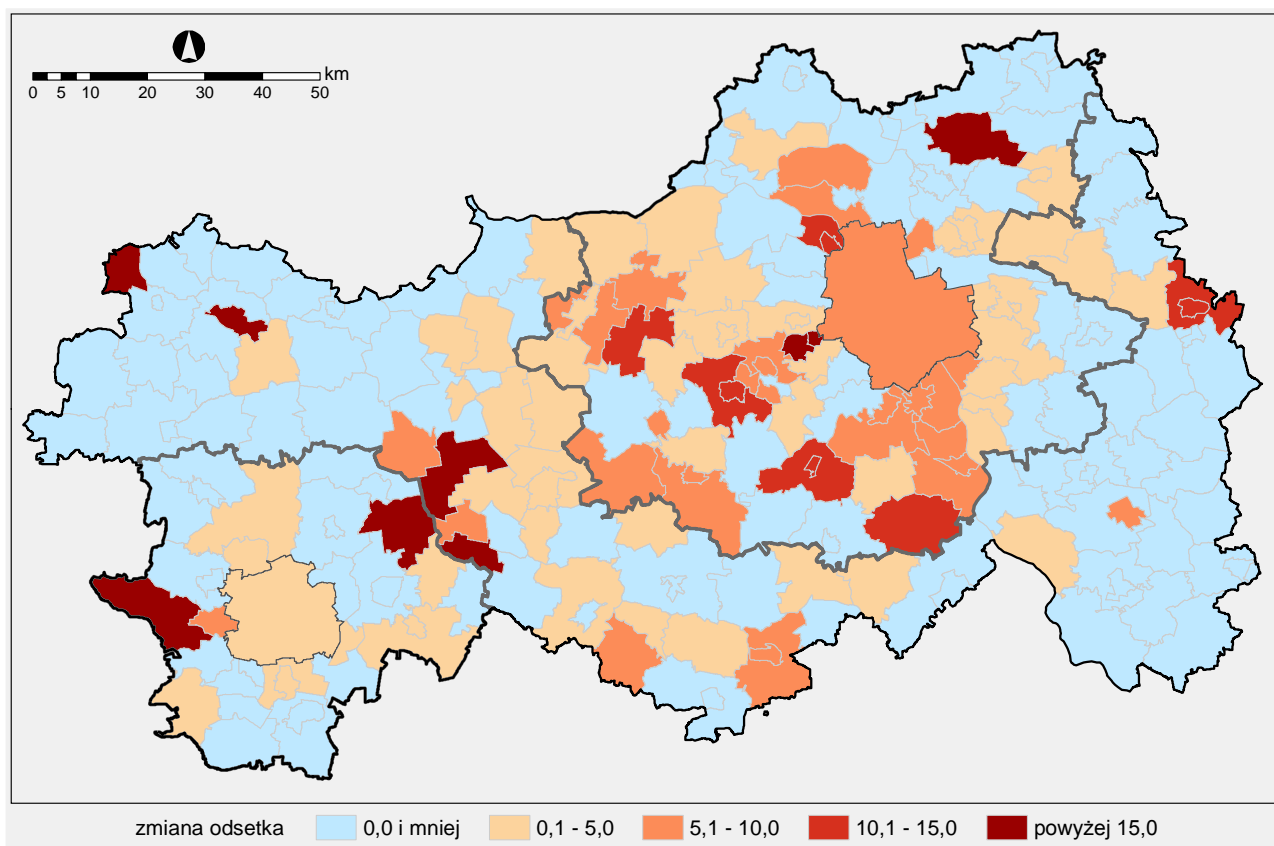
3.1.3. Potencjał przestrzenny i inwestycyjny

Planowanie przestrzenne na szczeblu lokalnym stanowi jeden z podstawowych instrumentów władz lokalnych służący organizowaniu przestrzeni gmin w sposób umożliwiający rozwój społeczny i gospodarczy. Stopień pokrycia planistycznego (odsetek terenów gmin objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego) bardzo często przesądza również o lokalizacji inwestycji (zarówno zabudowy mieszkaniowej, jak i o charakterze gospodarczym) w danym miejscu, ze względu na jasno określone zasady zagospodarowania terenu, a tym samym większe szanse jej realizacji. Pokrycie planistyczne w gminach bipolarnego obszaru metropolitalnego jest w dużym stopniu zróżnicowane (Rys 40). Mniej niż połowa powierzchni dwóch głównych miast bipola pokryta jest planami – w Warszawie wskaźnik ten wynosi w 2013 r. 31,6%, natomiast w Łodzi zaledwie 6,2%.

W WOM gminy o najwyższej wartości wskaźnika pokrycia planami skupiają się wokół Warszawy wzdłuż głównych osi rozwojowy obszaru. W ŁOM do gmin, w których w 2013 r. obowiązywały plany miejscowe dla całego obszaru, zaliczają się: Nowosolna, Andrespol, Ksawerów, Pabianice, Głowno, Brzeziny i Parzęczew. Biorąc pod uwagę dynamikę zmian pokrycia planami miejscowymi, widoczna jest większa aktywność gmin w obszarze metropolitalnym Warszawy w tym zakresie. W ŁOM jedynie w Dmosinie i Lutomiersku odsetek powierzchni pokrytej planami miejscowymi w 2013 r. wzrósł w stosunku do 2009 r. o powyżej 15%.

Rysunek 40 - Odsetek powierzchni pokrytej planami miejscowymi w bipolarnym układzie metropolitalnym w 2013 r. (opracowanie własne)

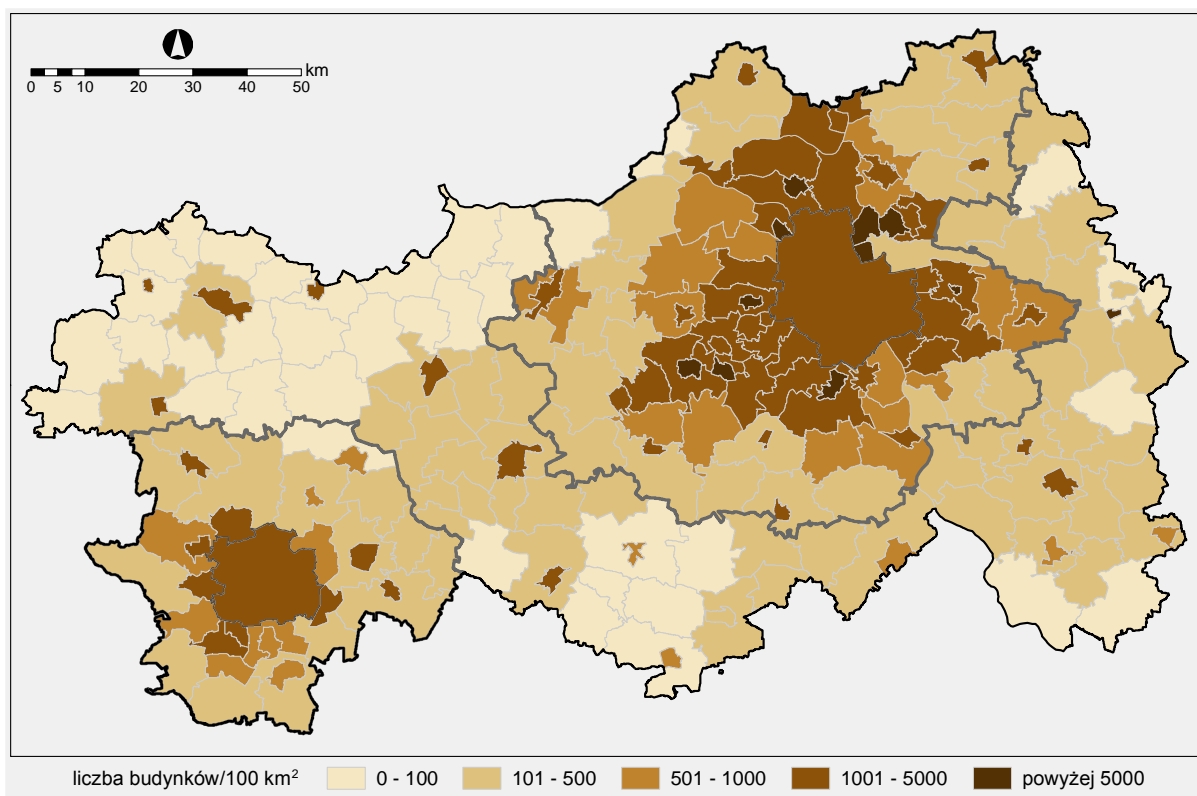

Rysunek 41 - Zmiana odsetka powierzchni pokrytej planami miejscowymi w 2013 r. w stosunku do 2009 r. w bipolarnym układzie metropolitalnym (opracowanie własne)

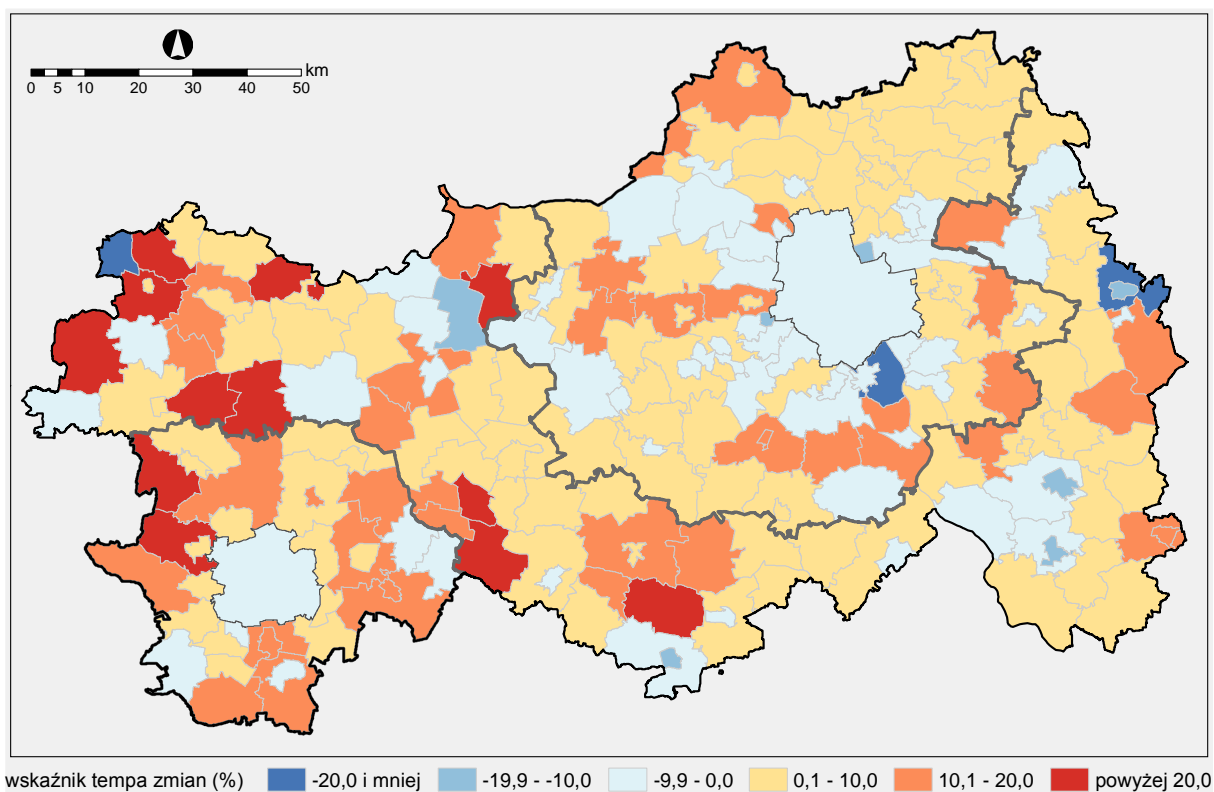
Aktywność budowlana wyrażona gęstością budynków nowych oddanych do użytkowania w ciągu ostatnich pięciu lat w gminach bipolarnego obszaru metropolitalnego ukazuje poważne dysproporcje występujące na analizowanym obszarze. Najwięcej nowych budynków powstało w Warszawie (ponad 12,5 tys.) i w Łodzi (4,4 tys.). Jednak do gmin, w których w ostatnich latach oddano do użytkowania najwięcej nowych budynków w stosunku do powierzchni jednostek (gęstość budynków powyżej 5000 na km²) należą miasta położone wokół Warszawy: m.in. Łomianki, Żąbki, Legionowo, Marki, Piaseczno i Ożarów Mazowiecki (Rys. 42). Pozostałe obszary o wysokiej wartości tego wskaźnika koncentrują się wokół stolicy i wzdłuż głównych osi rozwoju urbanistycznego obszaru metropolitalnego Warszawy.

W ŁOM wskaźniki gęstości nowych budynków miały znacznie niższe wartości. W miejscowościach, w których w skali obszaru metropolitalnego Łodzi oddano najwięcej nowych budynków (m.in. Aleksandrów Łódzki – 1321, w tym 867 na obszarze wiejskim; gmina i miasto Zgierz – 1691, Pabianice – 549, Andrespol – 505, Lutomiersk – 480) gęstość nowych budynków wynosiła od kilkuset do nieco ponad 2000 na km².

Analizując tempo zmian liczby budynków nowych oddawanych do użytku w ciągu ostatnich 5 lat zaobserwować można spowolnienie procesów inwestycyjnych w zakresie nowego budownictwa na obszarach o najwyższych wskaźnikach gęstości nowych budynków. Z jednej strony wpływ na taki stan rzeczy miał obserwowany w ostatnich latach kryzys na rynku nieruchomości, z drugiej natomiast spowolnienie procesów budowlanych szczególnie w strefie podmiejskiej Warszawy wynikać może ze stopniowego nasycenia relatywnie niewielkich obszarów nowopowstałymi budynkami.

Rysunek 42 - Gęstość budynków nowych oddanych do użytkowania łącznie w latach 2006-2013 w bipolarnym układzie metropolitalnym (opracowanie własne)

Rysunek 43 - Tempo zmian liczby budynków nowych oddanych do użytkowania w latach 2006-2013 w bipolarnym układzie metropolitalnym (opracowanie własne)

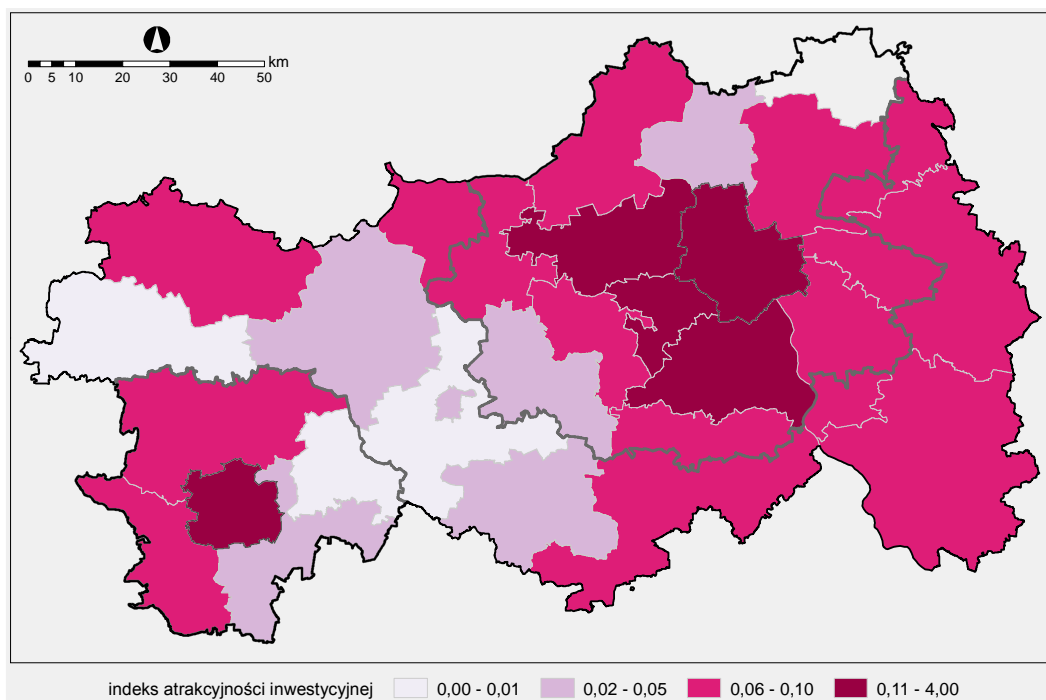
Atrakcyjność inwestycyjną bipolarnego układu metropolitalnego określono w oparciu o wybrane wskaźniki, do których zaliczono: wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach (w mln zł) - STP; nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach (w mln zł) – NIP; produkcja sprzedana przemysłu ogółem (podmioty o liczbie pracujących powyżej 9 osób) (w mln zł) – PSP; pracujący w usługach – sekcje PKD: G, H, I, J, K, L (w osobach) – PU.

W ciągu ostatniej dekady, największe spadki wartości wskaźników składających się na ocenę atrakcyjności nastąpiły w powiatach województwa łódzkiego: kutnowski, łęczycki oraz w Skierniewicach. Niewielki spadek wartości wskaźników w WOM dotyczył jedynie powiatu sochaczewskiego (nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach spadły w stosunku do 2002 r. o ponad 17%) i piaseczyńskiego (nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach spadły o 47%).

Tabela 2 - Wskaźniki atrakcyjności inwestycyjnej

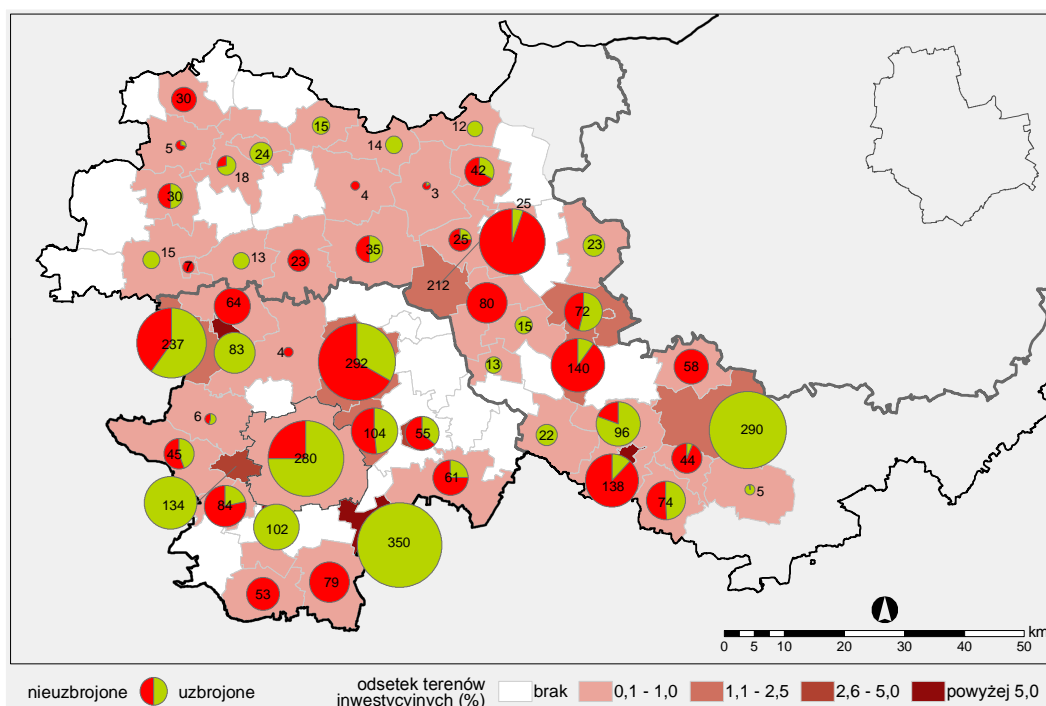
Powiat	Wskaźniki atrakcyjności inwestycyjnej w 2012 r.			Zmiana w stosunku do 2002 r. (2002 = 100%)		
	STP	NIP	PSP	STP	NIP	PSP
WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE						
Kutnowski	3626,4	484,5	4608,4	115,7	361,4	297,7
Łęczycki	770,1	78,9	0,0	169,3	306,7	-100,0
Łowicki	1468,6	95,9	0,0	74,8	56,4	-100,0
Łódzki wsch.	2048,8	162,0	1135,9	264,0	71,4	330,4
Pabianicki	2723,6	207,8	2606,6	56,8	47,6	57,4
Rawski	1071,3	88,4	803,4	250,2	265,3	155,3
Skierniewicki	324,7	105,9	291,2	235,8	2153,2	207,2
Zgierski	4495,2	471,7	3353,1	143,6	202,6	140,8
Brzeziński	199,4	20,2	347,7	49,6	9,8	273,5
Łódź	33585,6	2364,8	13421,2	81,0	79,2	70,1
Skierniewice	1290,5	56,8	729,8	47,7	-34,1	47,1
WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE						
Garwoliński	2217,7	203,4	2934,3	165,8	188,1	126,2
Grodziski	2732,7	380,9	2389,1	112,9	275,6	89,2
Grójecki	4550,1	296,0	2203,7	174,9	48,4	24,3
Legionowski	3334,7	327,5	690,6	164,5	420,7	37,5
Miński	2820,1	209,6	1615,1	153,2	17,4	136,3
Nowodworski	2864,0	436,8	3195,2	303,1	423,7	167,2
Otwocki	3016,1	394,8	3572,9	144,3	373,9	216,1
Piaseczyński	22227,3	361,6	8400,0	342,8	-47,0	111,1
Pruszkowski	6686,9	715,2	3658,0	69,3	84,1	86,0
Sochaczewski	2599,0	234,3	3409,9	120,3	-17,6	146,4
Warszawski zach.	5476,8	532,9	2295,3	150,5	201,9	143,8
Wołomiński	3798,2	479,8	2924,2	118,7	135,0	148,7
Żyrardowski	1830,7	176,3	2176,3	64,5	121,2	305,3
Warszawa	257473,0	17981,9	98416,8	55,3	48,7	85,1

Na podstawie wybranych wskaźników zbudowano indeks, który w sposób syntetyczny pozwolił określić atrakcyjność powiatów bipolarnego układu metropolitalnego w 2012 r. Do obszarów o największej atrakcyjności w bipolarnym obszarze metropolitalnym zaliczają się główne miasta bipola Warszawa i Łódź oraz powiaty w WOM – warszawski zachodni, pruszkowski i piaseczyński (ryc.). Wysokie wartości indeksu prezentują również pozostałe powiaty w WOM, a także powiat zgierski i pabianicki w ŁOM. Najniższe wartości indeksu atrakcyjności inwestycyjnej przyjął w powiatach obszaru peryferyjnego bipola – skierniewickim i łęczyckim oraz w powiecie brzezińskim wchodzącym w skład ŁOM.

Rysunek 44 - Atrakcyjność inwestycyjna powiatów bipolaranego układu metropolitalnego w 2012 r. (opracowanie własne)

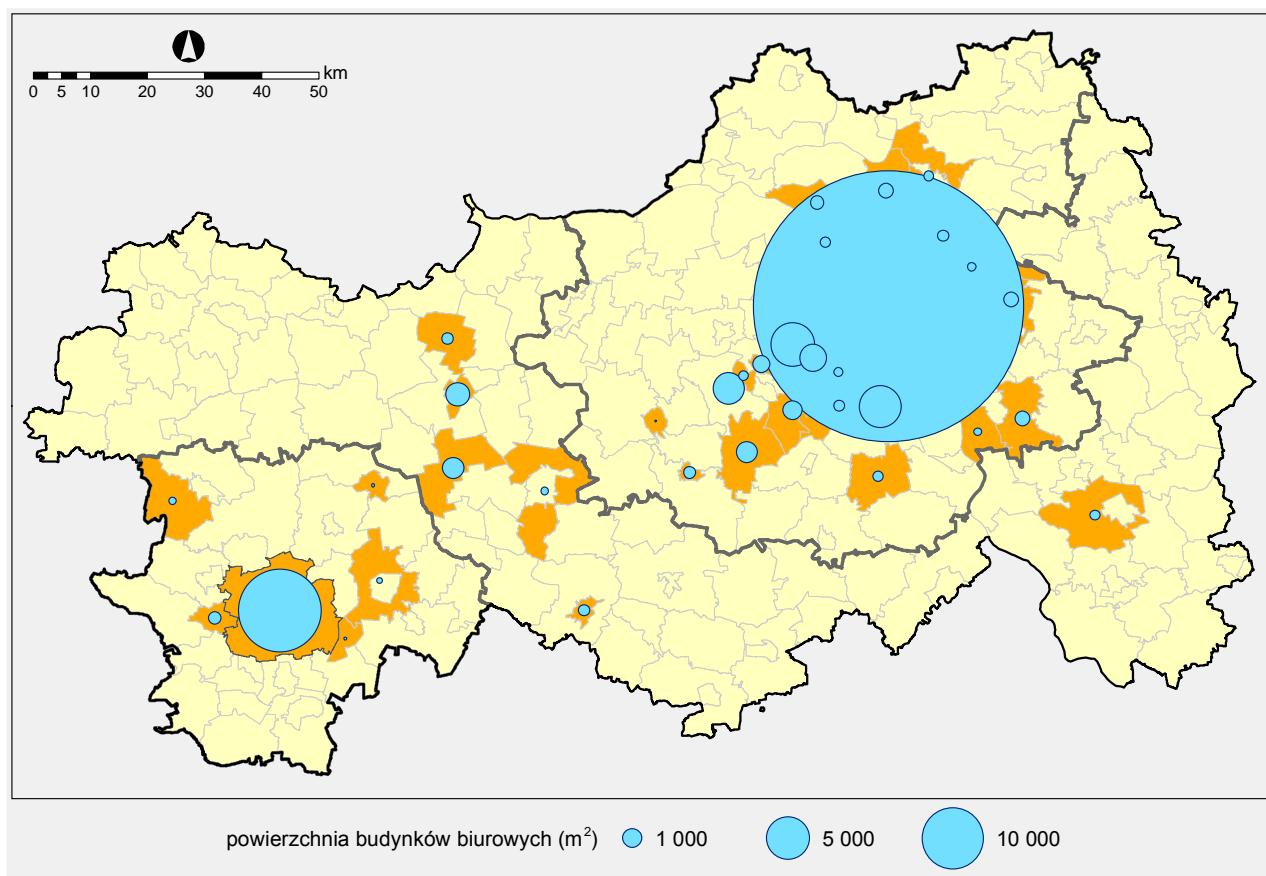
Atrakcyjność inwestycyjna ŁOM i pozostałych obszarów województwa łódzkiego wchodzących w skład bipola jest dodatkowo wewnętrznie zróżnicowana ofertą gmin w zakresie terenów inwestycyjnych i ich uzbrojenia. Największą powierzchnię terenów inwestycyjnych oferują Brójce (350 ha), Stryków (292 ha), Biała Rawska (290 ha) oraz Łódź – ponad 280 ha. Spośród gmin o stosunkowo dużej powierzchni terenów inwestycyjnych, największy stopień uzbrojenia charakteryzuje Brójce i Białą Rawską (100%) oraz Łódź (75%), a także gminy o nieco mniejszej powierzchni terenów inwestycyjnych, ale uzbrojonych w 100%: Konstantynów Łódzki, Ksawerów i Ozorków.

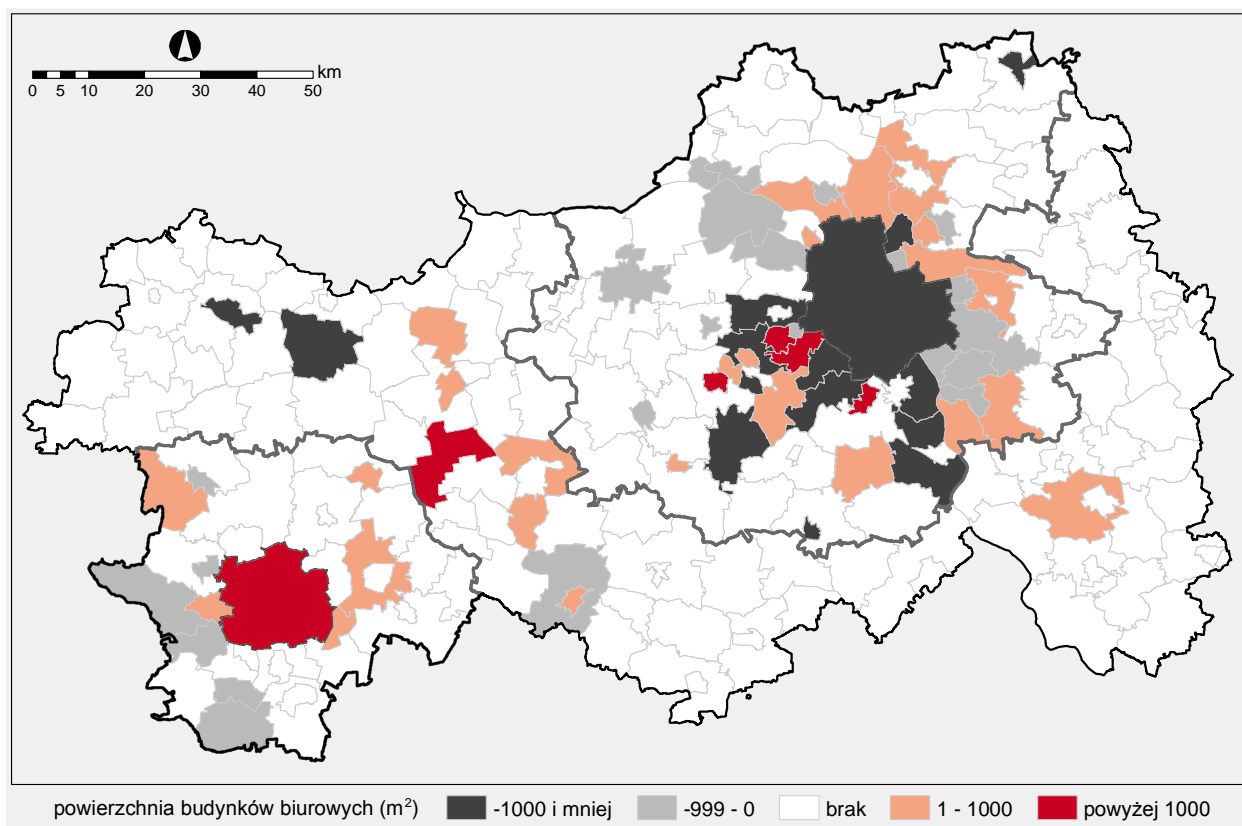
Rysunek 45 - Poziom uzbrojenia, powierzchnia (ha) i udział terenów inwestycyjnych w gminach województwa łódzkiego na tle struktur bipolaranego układu metropolitalnego w 2014 r (opracowanie własne)

W pewnym stopniu, wyrazem atrakcyjności inwestycyjnej jest możliwość lokalizacji biur w przestrzeni analizowanego obszaru. W 2013 r. największą powierzchnią budynków biurowych dysponowała Warszawa – blisko 200 tys. m², pomimo spadku w porównaniu do 2009 r. o ponad 36 tys. m² (ryc. 46). W Łodzi, która w skali całego obszaru bipolarnego jest na drugim miejscu, powierzchnia budynków biurowych była znacznie niższa i wynosiła nieco ponad 18,4 tys. m². Pozostałe obszary oferujące powierzchnie biurowe koncentrowały się głównie wokół stolicy (Pruszków, Michałowice, Piaseczno), a także wzdłuż głównych dróg prowadzących do Warszawy: drogi krajowej nr 8 (na południowym-zachodzie – Raszyn, Nadarzyn i Żabia Wola i od północnego-wschodu – Radzimin) i drogi wojewódzkiej nr 719 (Żyrardów, Grodzisk Mazowiecki, Milanówek, Brwinów). W ŁOM stosunkowo niewielkie powierzchnie biurowe zlokalizowane są w Parzęczewie, Konstancynie Łódzkim, gminie Brzeziny, Andrespolu i Głownie. Poza obszarami metropolitalnymi powierzchnie biurowe znajdują również w gminach położonych w centralnej części obszaru bipolarnego pomiędzy Warszawa i Łodzią m.in. w Łowiczu, Skierniewicach i Łyszkowicach.

Poza gminami położonymi w WOM (Piaseczno, Michałowice, Grodzisk Mazowiecki, Pruszków, Nadarzyn), największy przyrost powierzchni biurowej w porównaniu do 2009 r. nastąpił w Łodzi – ponad 2,5 tys. m² i w Łyszkowicach (ponad 1,2 tys. m²), które skorzystały na wybudowaniu autostrady A2.

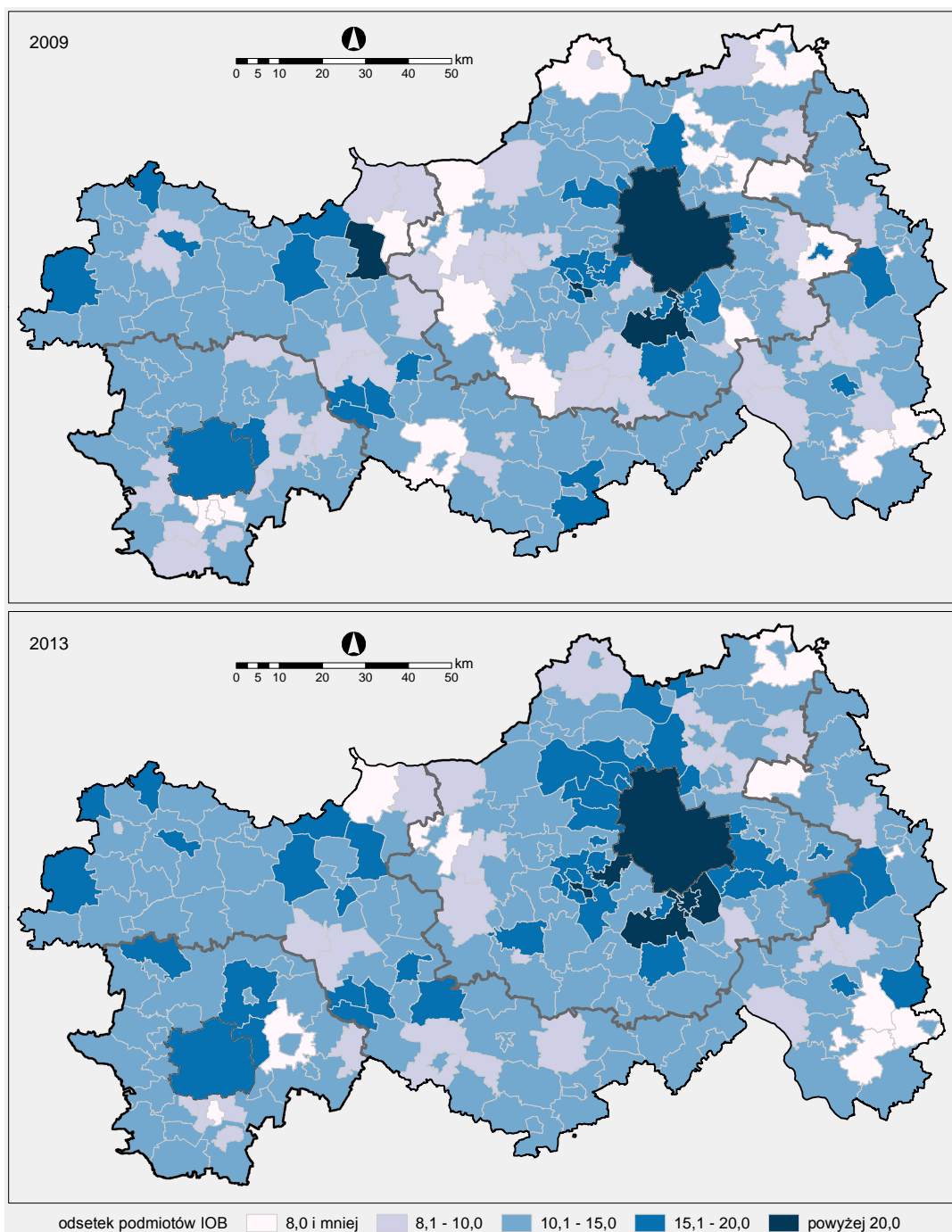
Rysunek 46 - Powierzchnia budynków biurowych w bipolarnym układzie metropolitalnym w 2013 r.
(opracowanie własne)

Rysunek 47 - Zmiana powierzchni budynków biurowych w latach 2009-2013 r. (2013=100%)
w bipolarnym układzie metropolitalnym (opracowanie własne)

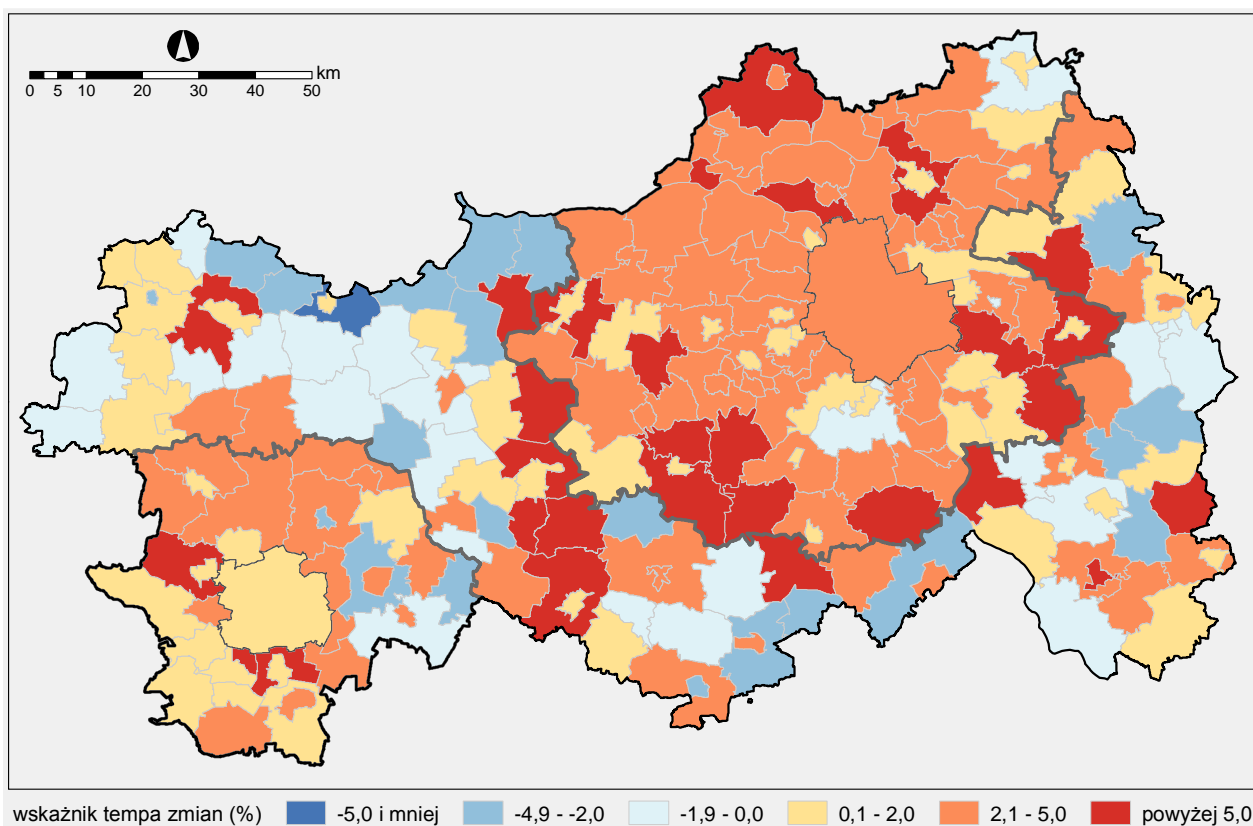
Analizę instytucji otoczenia biznesu (IOB) oparto na liczbie podmiotów gospodarczych zaklasyfikowanych w PKD w sekcji K – działalność finansowa i ubezpieczeniowa – reprezentująca m.in. instytucje finansowe, np. banki, fundusze inwestycyjne, fundusze pożyczkowe, sekcji M – działalność profesjonalna, naukowa i techniczna – działy 69-74 stanowiące zaplecze badawczo-rozwojowe, sekcji O – administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne, sekcji S, dziale 94 – działalność organizacji członkowskich m.in. izb i stowarzyszeń producentów (izb gospodarczych, przemysłowych i handlowych, instytucji szkoleniowych, konsultingowych i doradczych, niepublicznych instytucji rynku pracy).

Obliczenia odsetka podmiotów zaklasyfikowanych do IOB w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych, pozwoliło ukazać koncentrację tego rodzaju instytucji w 2013 r. w Warszawie i jej strefie podmiejskiej (Podkowa Leśna, Konstancin-Jeziorna, Piaseczno, Michałowice) gdzie udział IOB przekraczał 20%. W ŁOM najwyższy odsetek (15-18%) podmiotów IOB w 2013 r. występował w Łodzi, Nowosolnej, na obszarze wiejskim Strykowa i w gminie wiejskiej Ozorków (Rys 48).

Rysunek 48 - Udział podmiotów instytucji otoczenia biznesu (IOB) w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych w bipolarnym układzie metropolitalnym w 2009 i 2013 r. (opracowanie własne)

Analiza dynamiki zmian w latach 2009-2013 liczby podmiotów instytucji otoczenia biznesu wskazuje, iż negatywne procesy zachodzą przede wszystkim w strefie peryferyjnej bipola (Rys. 49). W Żychlinie, Strzelcach, Domaniewicach, Górznie i Krośniewicach średniookresowe tempo zmian liczby podmiotów IOB wynosiło poniżej -4%. Większość gmin w WOM odnotowała średni wzrost liczby IOB na poziomie od 2 do powyżej 5%, natomiast w ŁOM dynamika zmian była przestrzennie zróżnicowana. Największy wzrost dotyczył Ksawerowa (ponad 11%) i obszarów wiejskich Rzgowa i Aleksandrowa Łódzkiego, zaś na obszarach wiejskich Brzezin, Koluszek i w Jeżowie, średniookresowe tempo zmian przyjęło wartości ujemne.

Rysunek 49 - Tempo zmian liczby podmiotów instytucji otoczenia biznesu (IOB) w bipolarnym układzie metropolitalnym w latach 2009-2013 (opracowanie własne)

3.2. Powiązania funkcjonalne w bipolarnym układzie metropolitalnym

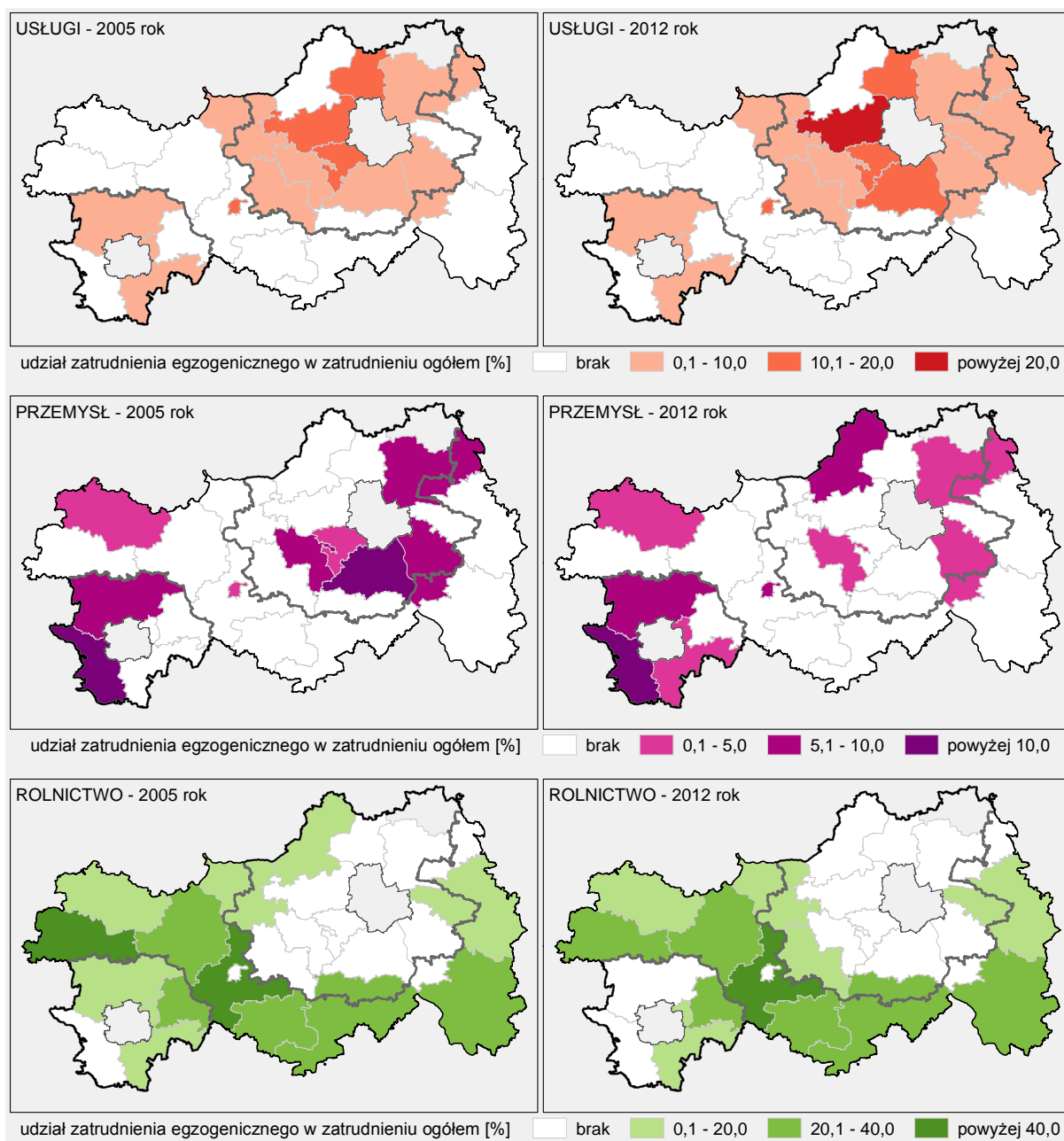
3.2.1. Baza ekonomiczna

Metoda bazy ekonomicznej oparta na pomiarze pośrednim (wskaźnik nadwyżki pracowników H. Hoyta) pozwala określić strukturę gospodarczą obszarów i ich wzrost w oparciu o wydzielenie dwóch składników gospodarki: egzogenicznego (działalności stanowiące podstawowy czynnik rozwoju obszaru) i endogenicznego (działalności uzupełniające – świadczone na rzecz rynku wewnętrznego). Dla analizowanego obszaru przeprowadzono badania bazy ekonomicznej powiatów w 2005 i 2012 r. określając udział zatrudnienia egzogenicznego w zatrudnieniu ogółem w trzech podstawowych sektorach gospodarki (usługi, przemysł i rolnictwo), która to wartość określa poziom rozwoju funkcji egzogenicznych, a więc pośrednio stopień powiązań funkcjonalnych w bipolarnym układzie metropolitalnym.

Przeprowadzona analiza ukazuje wyraźne zróżnicowanie badanego obszaru pod względem wielkości i rozmieszczenia funkcji egzogenicznych. W 2012 r. nadwyżka pracowników (zatrudnieni w sektorze egzogenicznym) wynosiła ponad 460 tys. osób, co stanowiło ok. 28% ogółu spośród ponad 1,64 mln. zatrudnionych w bipolarnym układzie metropolitalnym. Wielkość zatrudnienia w sektorze egzogenicznym wzrosła w porównaniu do 2005 r. o blisko 64 tys. osób, co świadczy o wzmacnianiu się powiązań funkcjonalnych bipola. Udział zatrudniania egzogenicznego w usługach w stosunku do zatrudnienia

egzogenicznego ogółem w 2012 r. wynosił 86,6% (wzrost o 7% w stosunku do 2005 r.), w przemyśle – 2,7% (spadek o 2%) i w rolnictwie 10,7 (spadek o 5%).

W 2012 r. obszary metropolitalne Warszawy i Łodzi koncentrowały przede wszystkim funkcje usługowe i przemysłowe, przy czym w miastach metropolitalnych odsetek zatrudnienia egzogenicznego w usługach wynosił 33,7% w Warszawie i 20,0% w Łodzi (Rys. 50). W WOM egzogeniczne funkcje przemysłowe skupiały się w powiatach: nowodworskim, wołomińskim otwockim i grodziskim. Jeszcze w 2005 r. w Łodzi występowało niewielkie zatrudnienie egzogeniczne w przemyśle, jednak obecnie koncentruje się ono w powiatach otaczających miasto: zgierskim, pabianickim i łódzkim wschodnim. W 2012 r. strefa bipola poza obszarami metropolitalnymi, pomimo spadku wielkości nadwyżki zatrudnienia egzogenicznego wciąż stanowiła obszar intensywnego rolnictwa o charakterze egzogenicznym.

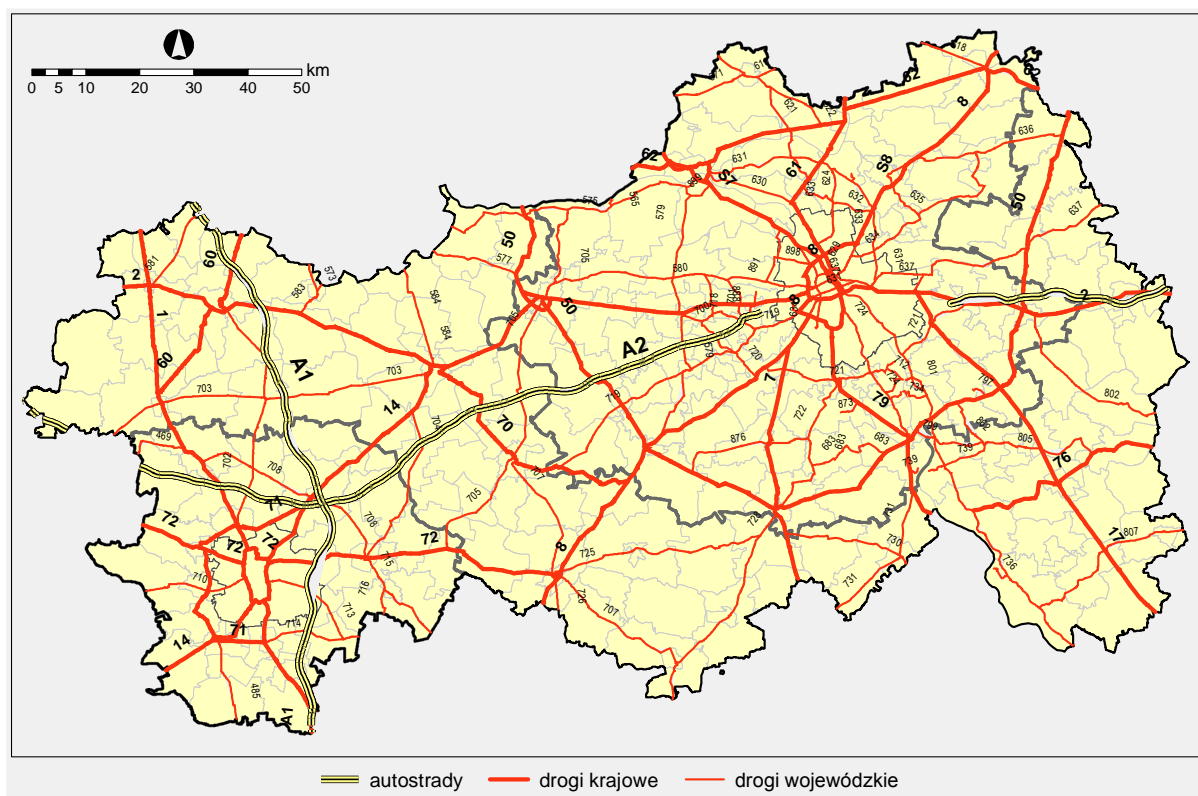

Rysunek 50 - Baza ekonomiczna w powiatach w bipolarnym układzie metropolitalnym w 2005 i 2012 roku (opracowanie własne)

3.2.2. Powiązania transportowe

Stopień ukształtowania infrastruktury transportowej determinuje poziom powiązań transportowych, co z jednej strony jest wyrazem, z drugiej zaś wpływa na przepływy – szczególnie towarów i osób, stanowiące o sile powiązań w analizowanym obszarze. W bipolarnym układzie metropolitalnym sieć dróg kołowych jest dobrze rozwinięta, a realizacja planowanych inwestycji pozwoli uzyskać spójność układu i dobre skomunikowanie z ważnymi kierunkami krajowymi i zagranicznymi.

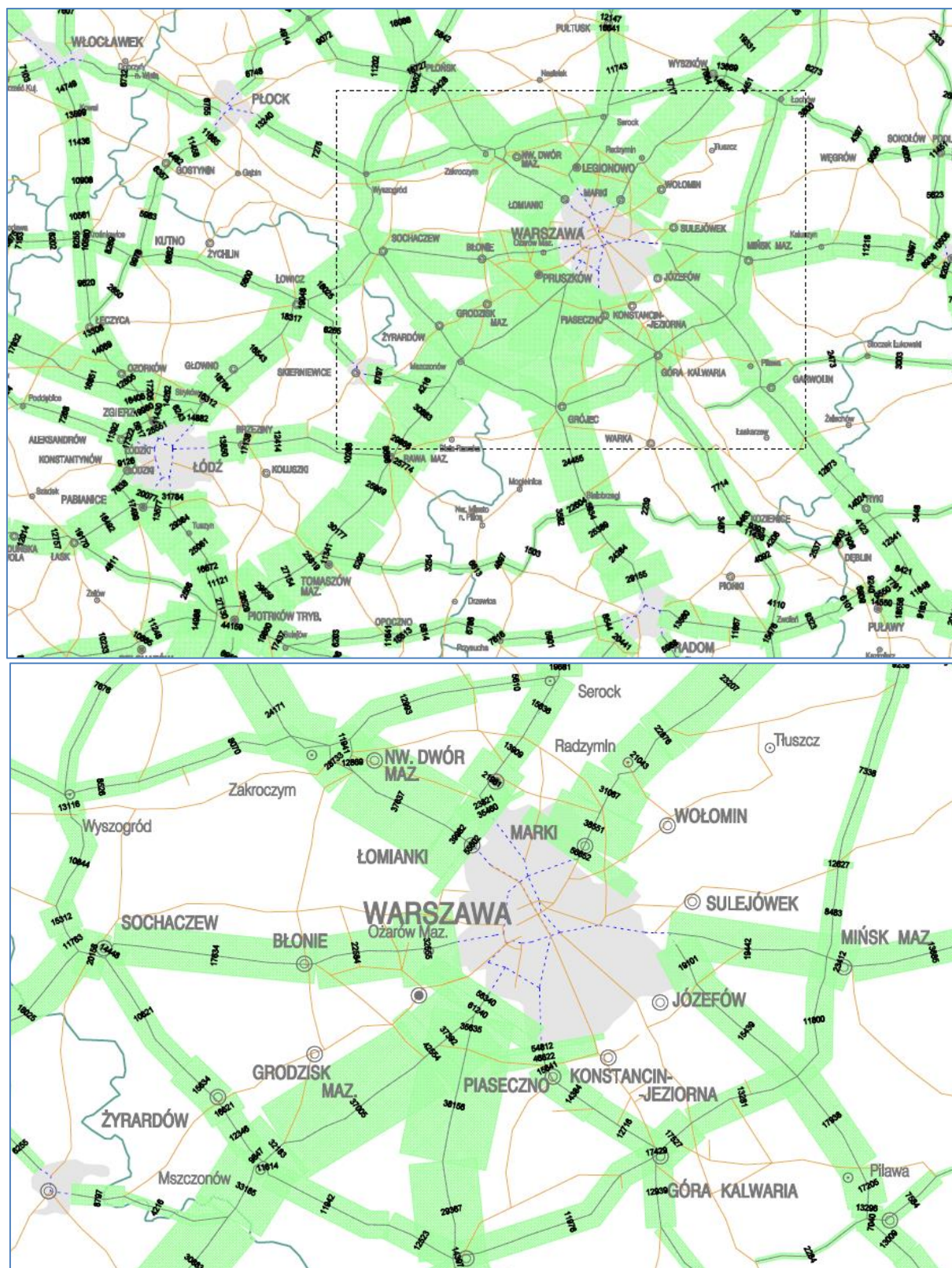
Sieć głównych dróg obszaru opiera się na drogach krajowych i wojewódzkich uzupełnianych siecią dróg ekspresowych S7 i S8 i autostrad A1 i A2 (ryc.). Łódź wraz ze swoim obszarem metropolitalnym jest uprzywilejowana pod względem komunikacyjnym. Skrzyżowanie dwóch autostrad w rejonie Strykowa jest niezwykle ważnym węzłem komunikacyjnym, którego potencjał (pomimo brakującego odcinka autostrady A1 w Łodzi) już teraz jest wykorzystywany przez samo miasto i okoliczne gminy, o czym świadczy m.in. zaobserwowany intensywny rozwój społeczno-gospodarczy. Istotnym elementem uzupełnienia istniejącej sieci drogowej będzie realizacja wspomnianego już odcinka autostrady A1 (od węzła Łódź Północ do drogi ekspresowej S8 w okolicy podłódzkiego Rzgowa), a także ukończenie drogi ekspresowej S8 w województwie łódzkim (Sieradz Południe – Łask) i jej fragmentu na terenie woj. mazowieckiego. Dla Łodzi bardzo ważne jest wybudowanie zachodniej obwodnicy miasta tj. drogi ekspresowej S14, co znacznie odciąży centrum i ułatwi tranzyt. Natomiast w województwie mazowieckim ukończenia wymagają drogi ekspresowe S2, S7, S8, S10, S17 i autostrada A2 od węzła Lubelska do przejścia granicznego Kukuryki.

Rysunek 51 - Drogi główne w bipolarnym układzie metropolitalnym w 2014 r.
(w przypadku autostrad ukazano również odcinki w trakcie realizacji i zaplanowane) (opracowanie własne)

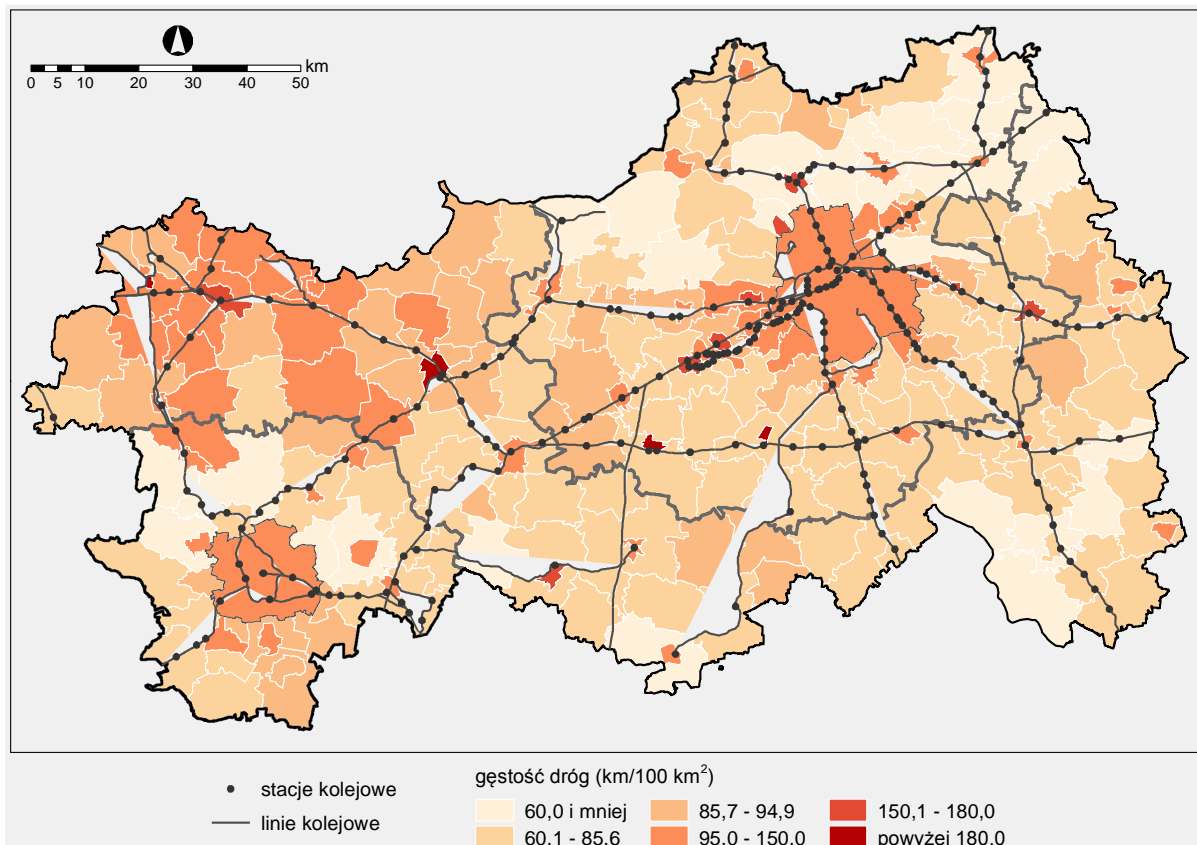
Wyniki *Generalnego Pomiaru Ruchu w 2010 r.* wykonane przez Transprojekt-Warszawa Sp. z o.o. na zlecenie Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad (GDDKiA) wskazują, iż drogi krajowe w bipolarnym obszarze metropolitalnym były w wysokim stopniu obciążony ruchem, ze szczególnym

natężeniem w rejonie Warszawy (ryc.). Wielkość ruchu zaobserwowana na odcinkach dróg nr 8 i 7 w strefie podmiejskiej Warszawy wynosiła blisko 80 tys. pojazdów na dobę. W rejonie łodzi, do najbardziej obciążonych dróg krajowych należy droga nr 1, na której natężenie wynosi od 25,5 tys. w kierunku północnym do blisko 30 tys. pojazdów jadących w ciągu doby w kierunku południowym.

Rysunek 52 - Średni dobowy ruch pojazdów silnikowych na sieci dróg krajowych w bipolarnym obszarze metropolitalnym w 2010 r. (źródło: GDDKiA)

Do gmin o największej gęstości dróg (bez dróg w zarządzie prywatnym) należą małe miasta obszaru bipolarnego m.in. Krośnice (248,5 km/100 km²), Grójec (200,3), Tarczyn (188,2), Łowicz (184,1), Mszczonów (181,0), Mińsk Mazowiecki (174,3). W Warszawie wskaźnik ten wynosił 122,9 km/100 km², natomiast w Łodzi – 97,6 km/100 km² (Rys. 53). Do gmin o najniższej gęstości dróg (nie przekraczającej 20 km/100 km²) należały Dąbrówka i Zabrodzie w północno-wschodniej części WOM oraz Łaskarzew położony w południowo-wschodniej części obszaru peryferyjnego.

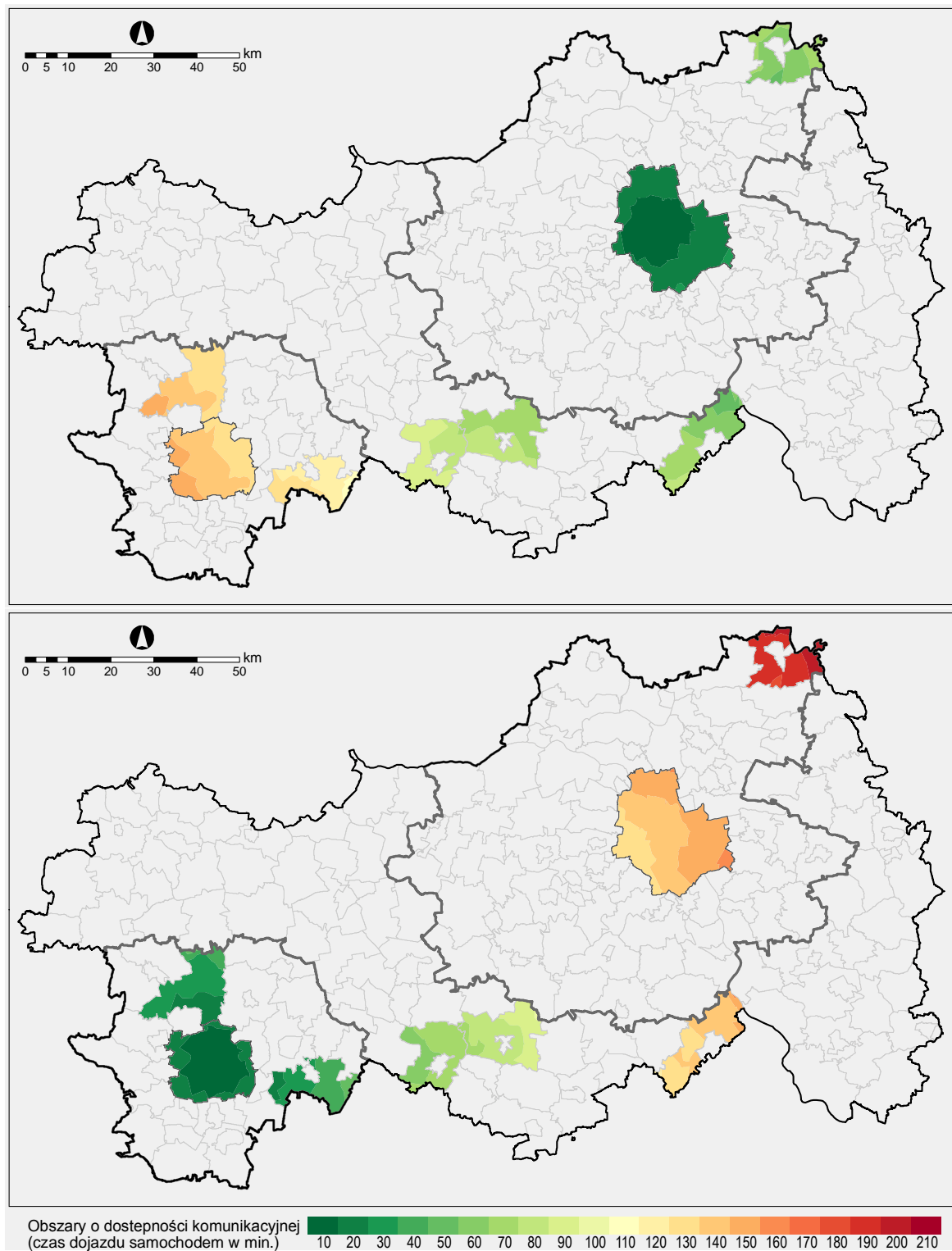
Rysunek 53 - Sieć kolejowa i gęstość sieci drogowej w bipolarnym układzie metropolitalnym w 2011 r.
(opracowanie własne)

Dostępność komunikacyjna gmin położonych w bipolarnym obszarze metropolitalnym wyznaczona w oparciu o istniejącą sieć drogową wskazuje, że ze względu na swe bardziej centralne położenie Warszawa jest nieco bardziej dostępna dla osób poruszających się samochodem (z przyjętą średnią prędkością 60 km/h). Peryferyjne w stosunku do Warszawy południowo-zachodnie tereny ŁOM dostępne są w zakresie ok 3 godzin jazdy samochodem.

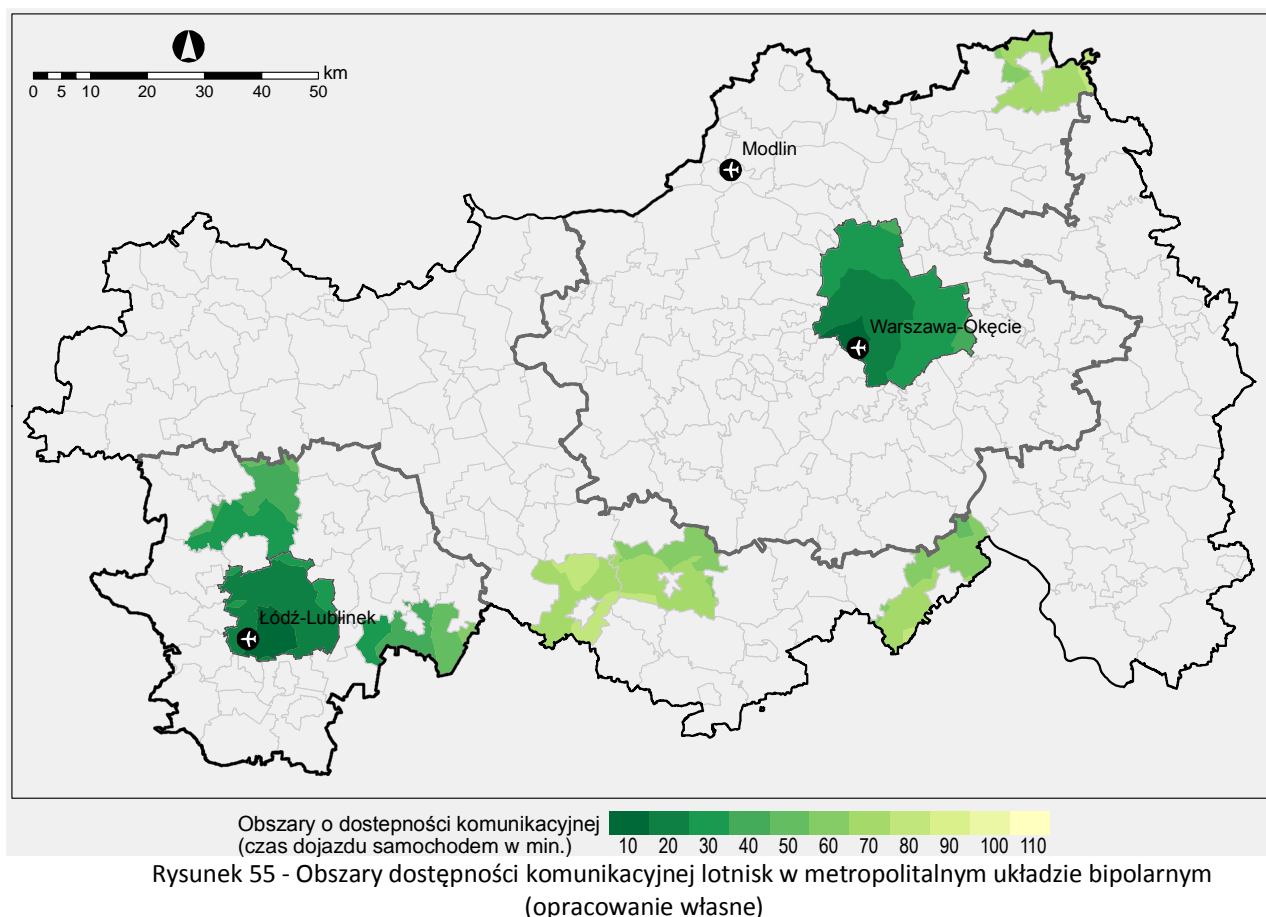
Dostępność Łodzi na tle obszaru bipolarnego jest nieco gorsza. O ile miejscowości położone w ŁOM znajdują się w strefie maksymalnie 40 min. jazdy samochodem z Łodzi, to dojazd do wschodnich peryferii bipola przekracza 3,5 godziny. Kształt izochron odzwierciedla istniejącą sieć transportową i potwierdza lepszą dostępność obszarów zlokalizowanych wzdłuż głównych dróg.

Wyznaczone w analogiczny sposób obszary dostępności komunikacyjnej lotnisk obsługujących ruch pasażerski w bipolarnym obszarze metropolitalnym wskazują, iż dostępność lotnisk wewnątrz obszarów metropolitalnych Warszawy (Warszawa-Okęcie i Modlin) i Łodzi (Łódź-Lublinek) jest bardzo dobra i nie przekracza 50-60 minut (ryc.). Natomiast miejscowości położone poza obszarami metropolitalnymi mają

znacznie gorszą dostępność (do prawie 2 godzin) co jest przede wszystkim skutkiem braku dodatkowego lotniska zlokalizowanego pomiędzy ŁOM i WOM. Z punktu widzenia optymalnej dostępności lotnisk w bipolu, pod uwagę powinna być brana lokalizacja dodatkowego lotniska w powiecie skierniewickim lub żyrardowskim, których dodatkowym atutem (poza centralną lokalizacją) jest również autostrada A2 łącząca oba miasta metropolitalne.

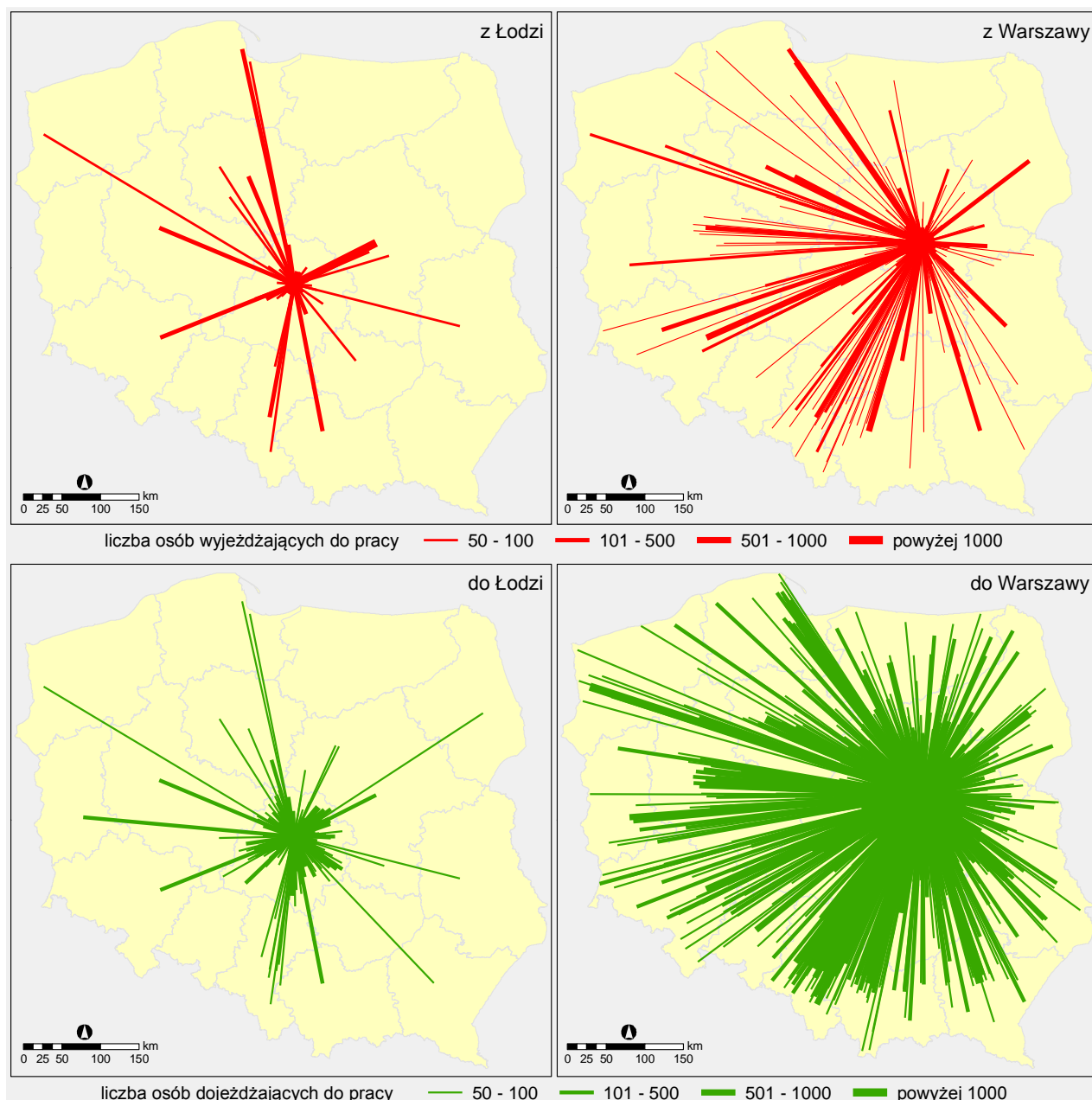

Rysunek 54 - Obszary dostępności komunikacyjnej Warszawy i Łodzi w metropolitalnym układzie bipolarnym (opracowanie własne)

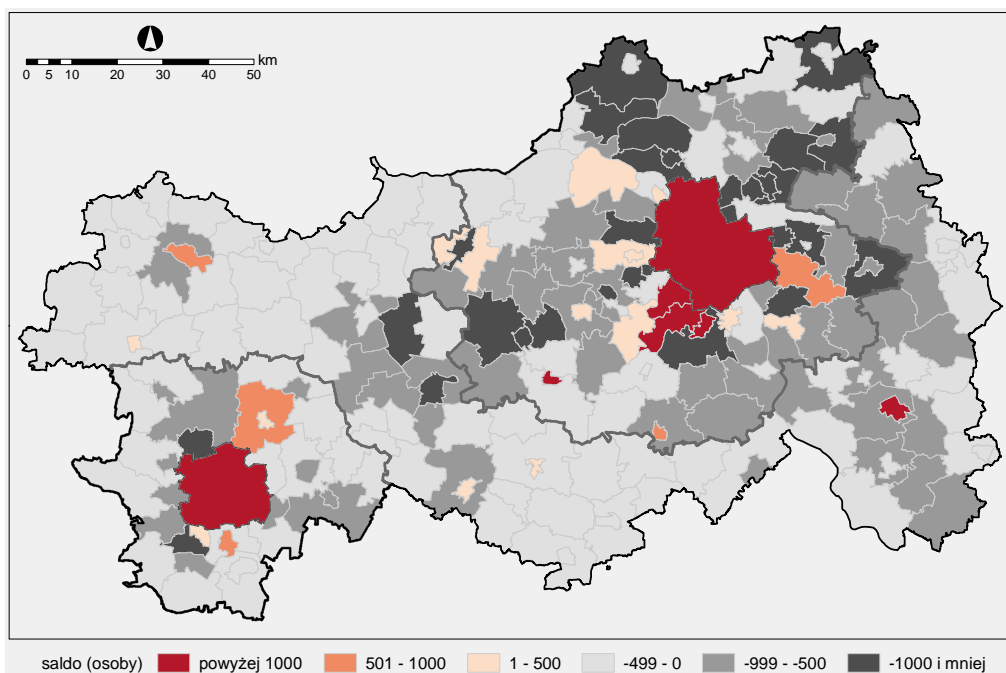
3.2.3. Dojazdy do pracy

Analiza struktury i kierunków dojazdów i wyjazdów do pracy na podstawie danych *Narodowego Spisu Powszechnego w 2011 r.* wskazuje na duże dysproporcje występujące pomiędzy miastami metropolitalnymi układu bipolarnego. Do pracy w Łodzi w 2011 r. przyjeżdżało 45,2 tys. osób, natomiast do Warszawy prawie 271,3 tys., przy podobnym poziomie wyjazdów z obu tych miast – z Łodzi 18,1 tys. osób i z Warszawy – 24,5 tys. osób, co sprawia, że w Warszawie saldo dojazdów było na znacznie wyższym poziomie - 247 tys. osób. Zarówno w przypadku dojazdów, jak i wyjazdów do pracy Warszawa zaznacza swoją dominującą rolę jako rynku pracy w ilościowym i jakościowym ujęciu przestrzennym (Rys 56). O ile Łódź powiązana jest w największym stopniu wewnątrz regionu, to powiązania Warszawy mają charakter krajowy.

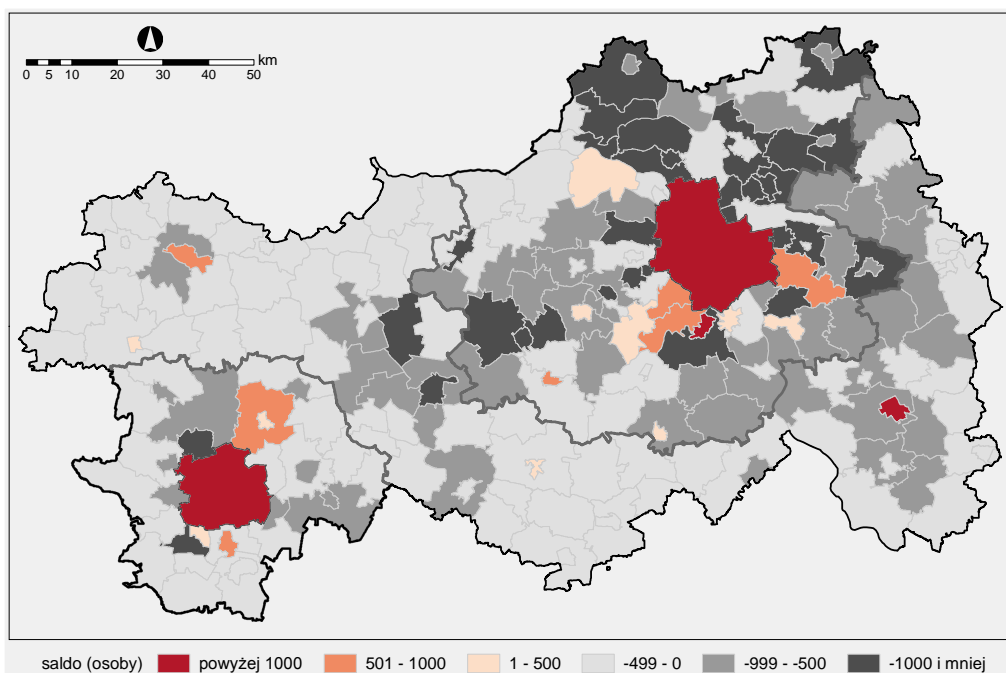
Rysunek 56 - Struktura i kierunki dojazdów i wyjazdów do pracy w Łodzi i Warszawie w 2011 r.
(opracowanie własne)

Bilans dojazdów do pracy dla układu bipolarnego, w odniesieniu do ruchu odbywającego się ze wszystkimi krajowymi kierunkami, jest dodatni i wynosi 165,4 tys. osób, co wynika z porównania liczby osób wyjeżdżających z gmin bipola – 282,3 tys. i przyjeżdżających do pracy w tych gminach – 447,7 tys. osób. Poza Warszawą i Łodzią do destynacji o największej liczbie dojeżdżających należą: Piaseczno (6,3 tys. osób), Pruszków (4,1 tys.), Grodzisk Mazowiecki (3,7 tys.), Mińsk Mazowiecki (3,6 tys.) i Pabianice (3,2 tys.), zaś najwyższym saldem charakteryzują się: Piaseczno, Garwolin, Mszczonów, Raszyn i Lesznowola (Rys. 57).

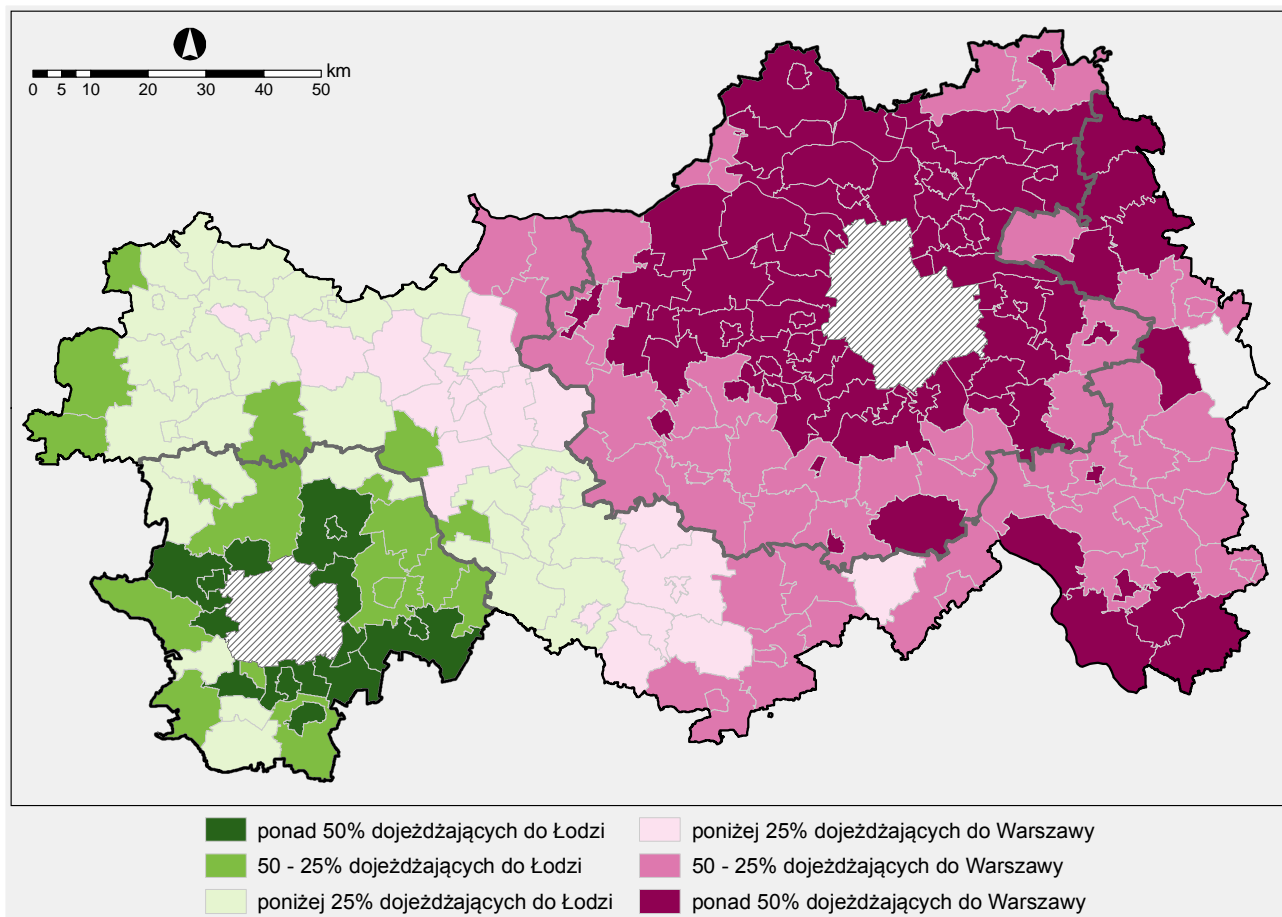
Rysunek 57 - Saldo dojazdów i wyjazdów do pracy w bipolarnym układzie metropolitalnym z uwzględnieniem kierunków z gminami w Polsce w 2011 r. (opracowanie własne)

Bilans dojazdów i wyjazdów do pracy wewnątrz bipolarnego układu metropolitalnego jest zrównoważony. Podobnie jak w przypadku dojazdów i wyjazdów uwzględniających powiązania z całą Polską do miast o największym dodatnim saldzie zaliczają się: Warszawa i Łódź, a także Piaseczno i Garwolin. W ŁOM dodatnie saldo występuje również w Strykowie, Rzgowie i Pabianicach (ryc.). Najniższe saldo dojazdów do pracy wewnątrz bipolarnego układu metropolitalnego, oznaczające znaczną przewagę osób wyjeżdżających nad przyjeżdżającymi do pracy w obszarze bipola występuje w miejscowościach w bezpośrednim sąsiedztwie Warszawy i Łodzi (Legionowo, Żyrardów, Pruszków, Zgierz, Żąbki, Marki, Pabianice), co świadczy o ich silnym powiązaniu w tym zakresie z metropoliami.

Rysunek 58 - Saldo dojazdów i wyjazdów do pracy wewnątrz bipolarnego układu metropolitalnego w 2011 r. (opracowanie własne)

Podsumowaniem analizy dojazdów i wyjazdów do pracy jest ukazanie podziału rynków pracy w bipolarnym obszarze metropolitalnym pomiędzy Warszawę i Łódź. Przestrzenny rozkład odsetka osób dojeżdżających do Warszawy lub Łodzi w ogólnej liczbie wyjeżdżających do pracy w gminach wyraźnie wyznacza obszary powiązań w przestrzeni bipola, z jednej strony nawiązujące do granic obszarów metropolitalnych, z drugiej zaś ukazujące niewielkie związki gmin w województwie łódzkim spoza ŁOM z Łodzią i wzmacnianie powiązań tego obszaru z Warszawą.

Rysunek 59 - Porównanie odsetka dojeżdżających do pracy w Warszawie i Łodzi w ogólnej liczbie wyjeżdżających do pracy w bipolarnym układzie metropolitalnym w 2011 r (opracowanie własne)

3.3. Zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego gmin w bipolarnym układzie metropolitalnym

Analizę poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego gmin bipolarnego układu metropolitalnego oparto na taksonomicznym mierniku rozwoju Z. Hellwiga, który określa agregatową miarę rozwoju wyrażoną odległością od wzorca – wartość maksymalnych występujących w badanym zbiorze jednostek przestrzennych (gmin). Do badania włączono 17 wskaźników charakteryzujących poziom rozwoju gmin w aspekcie demograficznym, społecznym i gospodarczym. Do zestawu wskaźników do dalszej analizy włączono 13 wskaźników o najwyższej zmienności i nie korelujące ze sobą wzajemnie (Tabela 3).

Tabela 3 - Wskaźniki charakteryzujące poziom rozwoju gmin

Symbol	Wskaźnik	Rola
w1	Gęstość zaludnienia	stymulanta
w2	Urodzenia żywe na 1000 ludności	stymulanta
w3	Zgony na 1000 ludności	destymulanta
w4	Przyrost naturalny na 1000 ludności	stymulanta
w5	Saldo migracji wewnętrznych na 1000 os	stymulanta
w6	Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym	stymulanta
w7	Odsetek ludności w wieku produkcyjnym	stymulanta
w8	Odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym	destymulanta
w9	Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem	destymulanta
w10	Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w wieku 3 - 5 lat	stymulanta
w11	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	destymulanta
w12	Dochody własne budżetów gmin na 1 mieszkańca	stymulanta
w13	Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	stymulanta
w14	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	destymulanta
w15	Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach	stymulanta
w16	Ludność przypadająca na 1 aptekę ogólnodostępną	destymulanta
w17	Współczynnik skolaryzacji brutto w szkołach podstawowych	stymulanta

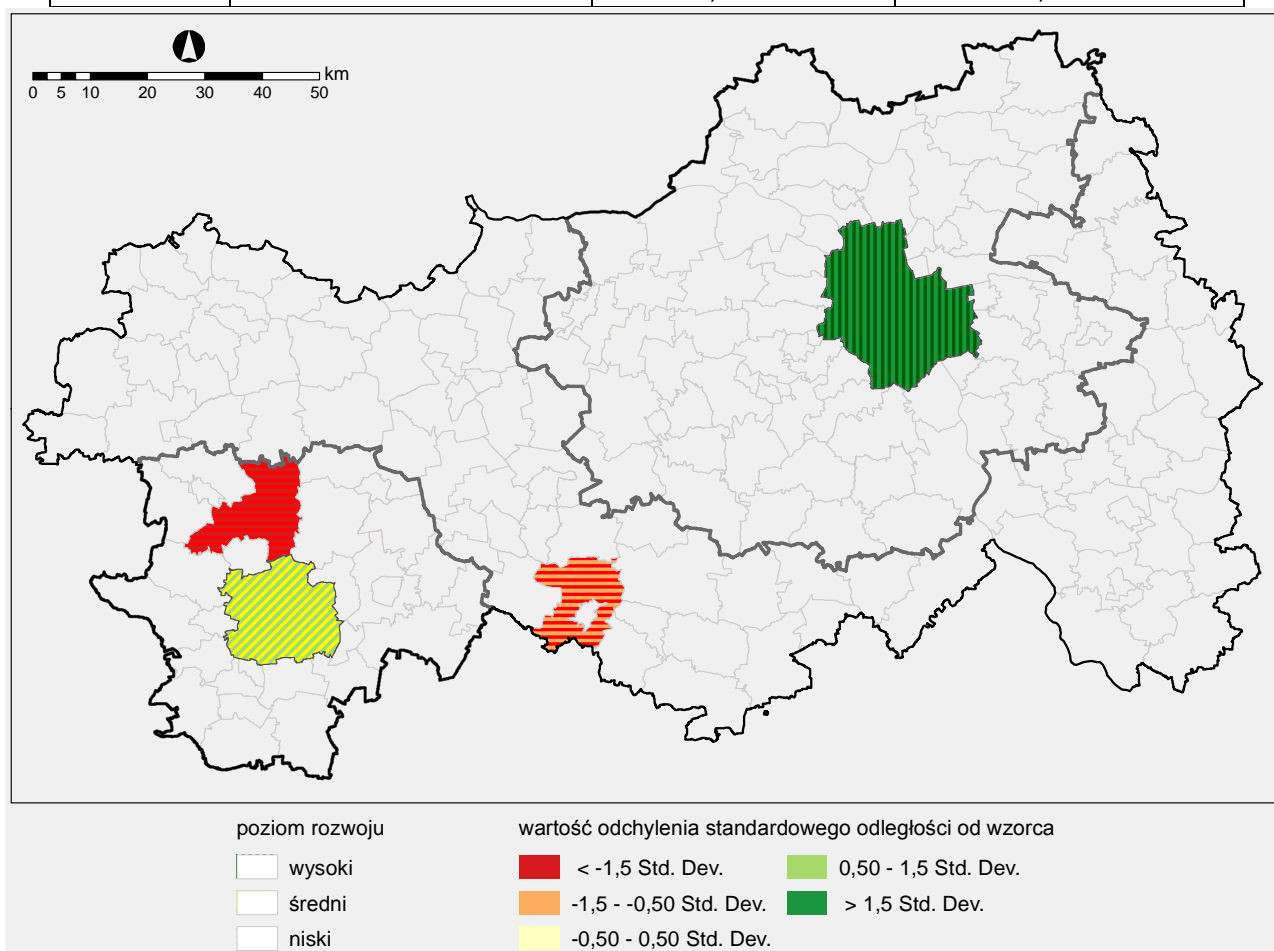
 Wskaźniki włączone do analizy.

Przeprowadzona procedura pozwoliła zidentyfikować poziom rozwoju społeczno-gospodarczego w bipolarnym obszarze metropolitalnym w oparciu o odległość od wzorca, którego wartości stanowiły maksymalne wartości analizowanych cech występujące w całej analizowanej populacji (tab. 4). Do gmin o najwyższym poziomie rozwoju zalicza się większość miast położonych w WOM: m.in. Piaseczno, Serock, Żąbki, Józefów, Warszawa, Lesznowola, Ożarów Mazowiecki, Mińsk Mazowiecki, Grójec oraz Stryków z obszaru metropolitalnego Łodzi (Rys. 60). Sama Łódź oraz Andrespol, Tuszyń i Pabianice należą do grupy obszarów o średnim poziomie rozwoju. Wszystkie gminy o najniższym poziomie rozwoju znajdują się poza obszarami rdzeniowymi bipola, przy czym większość z nich w północnej części województwa łódzkiego (m.in. Łanięta, Bedlno, Krośnice, Witonia), co wskazuje na wyraźne dysproporcje w poziomie rozwoju w województwie mazowieckim i łódzkim. Również procesy metropolizacyjne zachodzące w ŁOM w znacznie mniejszym stopniu niż w WOM stymulują rozwój gmin metropolitalnych – co szczególnie widoczne jest na obszarach wiejskich gmin Zgierz, Dmosin i Jeżów.

Tabela 4 - Wartości wzorca dla analizowanych wskaźników

Symbol wskaźnika	Gmina	Wartość wskaźnika	Wartość zestandaryzowana
w1	Legionowo	4005,00 os/km ²	5,08112
w2	Żąbki	1,55‰	3,10112
w4	Radziejowice	11,4‰	3,02277
w5	Żabia Wola	24,9‰	2,69304
w8	Lesznowola, Jabłonna	11,5%	2,59995
w9	Michałowice	2,3%	1,69273
w10	Józefów	100%	3,21085
w11	Zakroczym	52,6%	2,24476
w12	Lesznowola	6238,04 zł	5,11000

w14	Ząbki	3,1%	1,73903
w15	Serock	61,7 wol./os.	6,64203
w16	Podkowa Leśna	967 aptek/os.	1,02181
w17	Podkowa Leśna	187,9 os.	5,05622

Rysunek 60 - Poziom rozwoju społeczno-gospodarczego gmin w bipolarnym układzie metropolitalnym (opracowanie własne)

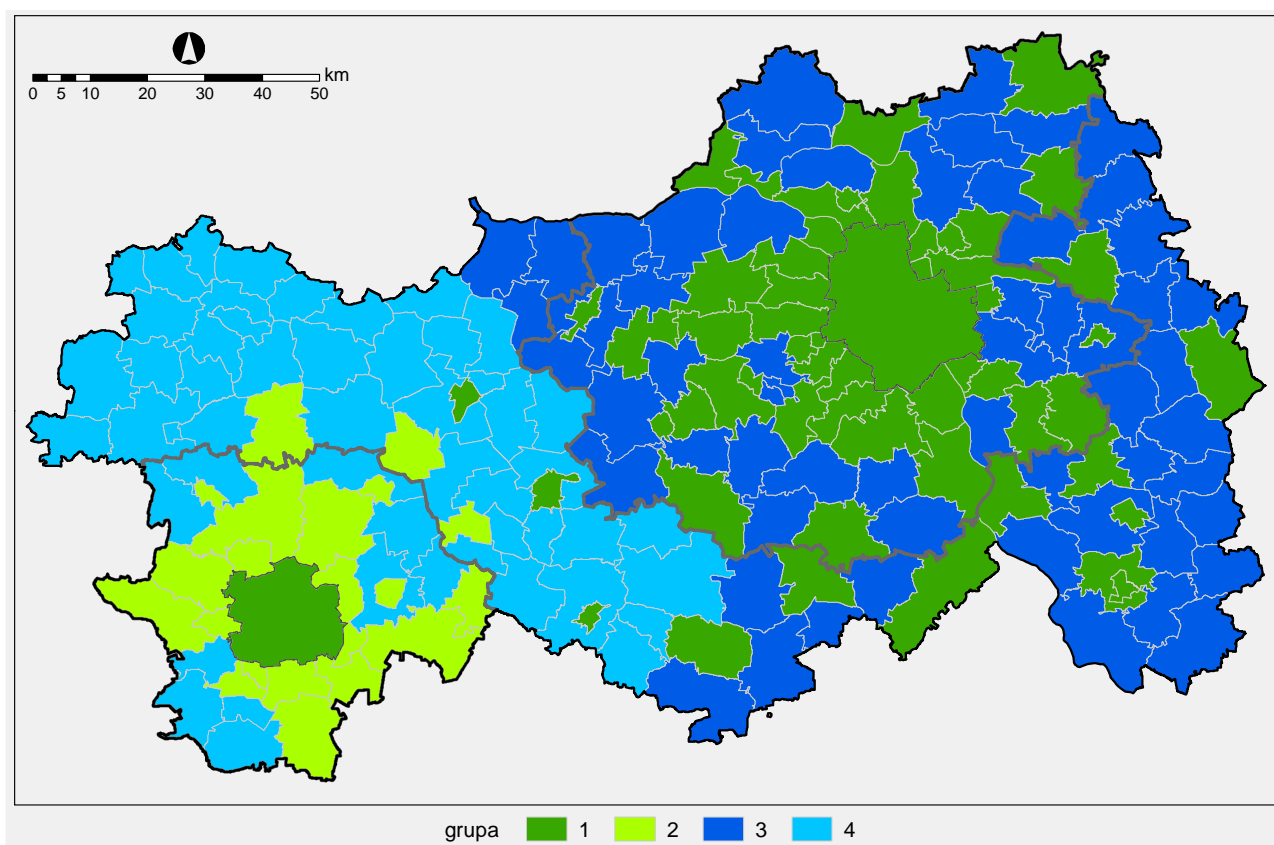
3.4. Relacje pomiędzy potencjałem funkcjonalnym a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego gmin w bipolarnym układzie metropolitalnym

Relacje pomiędzy potencjałem funkcjonalnym a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego ukazano w oparciu o metodę grupowania. Grupowanie przeprowadzono dla gmin bipolarnego obszaru metropolitalnego według relacji jakie zachodzą w wartościach trzech wskaźników: odsetka osób dojeżdżających do pracy do Warszawy w ogólnej liczbie wyjeżdżających do pracy, odsetka osób dojeżdżających do pracy do Łodzi w ogólnej liczbie wyjeżdżających do pracy (które to wartości odpowiadają sile powiązań funkcjonalnych badanych gmin z miastami metropolitalnymi) oraz wartości odległości od wzorca (miernik Z. Hellwiga), który określa poziom rozwoju gmin bipola.

Przeprowadzona procedura pozwoliła wyodrębnić 4 grupy gmin w bipolarnym układzie metropolitalnym. W grupie 1 znalazło się 57 gmin o wysokim poziomie rozwoju i bardzo silnie powiązanych z Warszawą, które koncentrują się przede wszystkim w WOM (ryc.), choć do tej grupy należy również Łódź oraz niektóre

miasta położone w województwie łódzkim: Łowicz, Skierniewice i Rawa Mazowiecka. W grupie 2 znalazło się 21 gmin o średnim poziomie rozwoju powiązanych z Łodzią, które w większości znajdują się w ŁOM, a także Piątek, Domaniewice i Lipce Reymontowskie z terenu województwa łódzkiego. Również średni poziom rozwoju charakteryzuje 58 gmin w umiarkowanym stopniu powiązanych z Warszawą, które zaliczono do grupy 3. Grupę 4 stanowi 47 gmin województwa łódzkiego o najniższym poziomie rozwoju, które powiązane są z Łodzią.

W ŁOM relacje między poziomem rozwoju a powiązaniem są bardziej złożone. Sama Łódź w większym stopniu jest związana z Warszawą niż ze swoim obszarem metropolitalnym. Silne powiązania z Łodzią wpływające na poziom rozwoju widoczne są w grupie 2, jednak strefa powiązań Łodzi jest znacznie mniejsza niż Warszawy. Pozostała część ŁOM i tereny bipola poza obszarem metropolitalnym w województwie łódzkim zaliczone są do grupy 3 – o najniższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego. Uzyskany obraz relacji przestrzennych między stopniem powiązań a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego odzwierciedla procesy metropolizacyjne zachodzące w WOM i ŁOM i ich wzajemne przenikanie w strefie pomiędzy wyznaczonymi obszarami metropolitalnymi.

Rysunek 61 - Grupy zależności między powiązaniem funkcjonalnym a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego w bipolarnym układzie metropolitalnym (opracowanie własne)

4. Poziom rozwoju funkcji metropolitalnych i potencjał dla rozwoju strategicznych pól współpracy w bipolarnym układzie metropolitalnym (rolnictwo i przetwórstwo, przemysły kreatywne, transport i logistyka, badania i nauka, farmacja i medycyna)

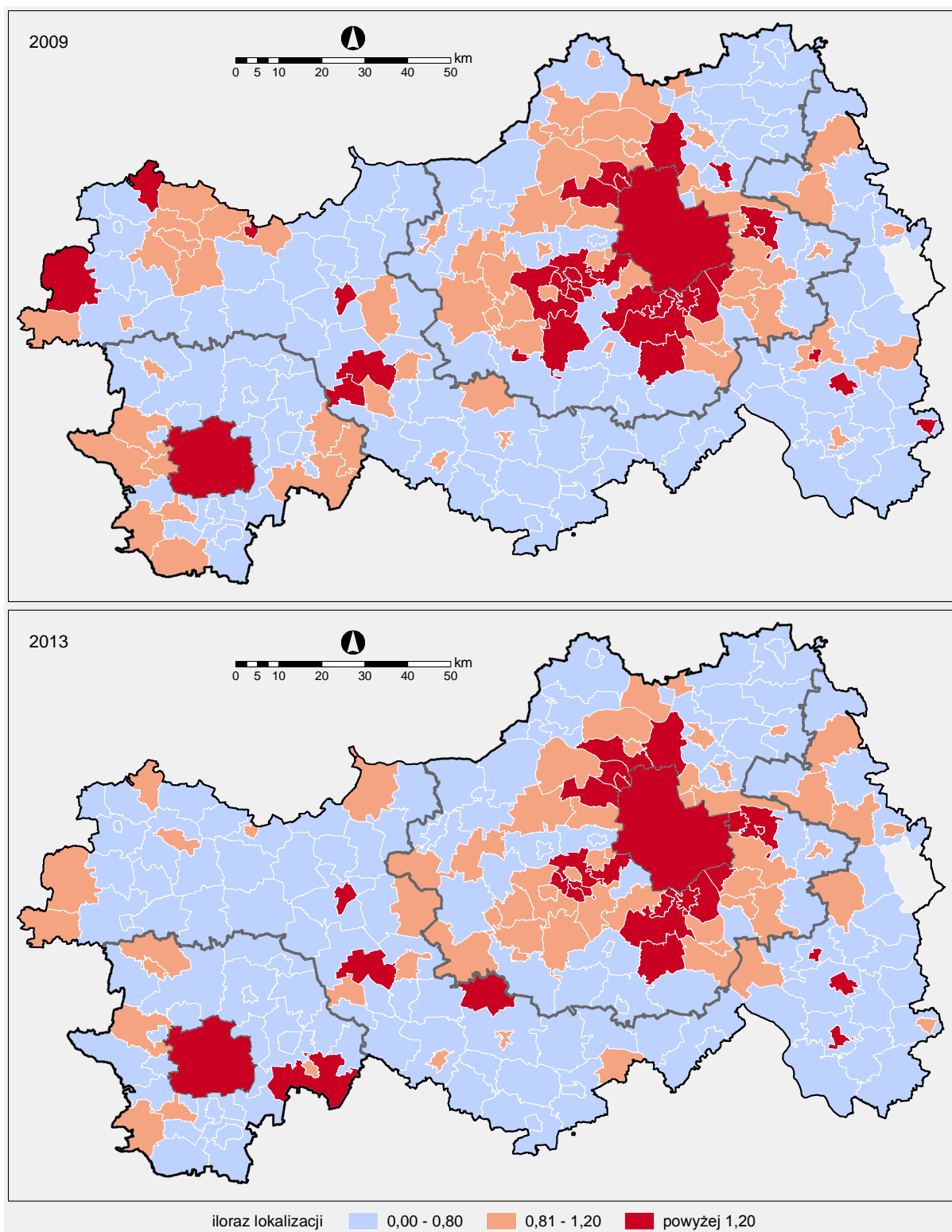
Do oceny poziomu rozwoju funkcji metropolitalnych oraz potencjału rozwoju strategicznych pól współpracy w gminach obszaru bipolarnego wykorzystano wskaźnik lokalizacji (LQ) dla liczby podmiotów gospodarczych wg sekcji PKD (Tabela 5). Analizę przeprowadzono w ujęciu dynamicznym zmian dla roku 2009 i 2013 w gminach obszaru bipolarnego, dla których obszarem referencyjnym były dane dla Polski. Przyjęta metoda pozwala na pełną porównywalność uzyskanych wyników jednak obarczona jest wadą wynikającą z charakteru danych tj. rejestru REGON, w którym zwłaszcza w przypadku osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą jako adres działalności podawany jest adres zamieszkania. Prowadzi to w pewnym stopniu do zniekształcenia faktycznej koncentracji podmiotów gospodarczych na analizowanym obszarze.

Tabela 5 - Podmioty gospodarcze wybrane do oceny poziomu rozwoju funkcji metropolitalnych oraz potencjału rozwoju strategicznych pól współpracy

Obszar analizy	Sekcje i działy PKD
Funkcje metropolitalne	K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; J – Informacja i komunikacja; M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją;
Rolnictwo i przetwórstwo	A.01 – uprawy rolne, chów i hodowla zwierząt, łowiectwo, włączając działalność usługową; C.10 – produkcja artykułów spożywczych; C.11 – produkcja napojów;
Transport i logistyka	H – Transport i gospodarka magazynowa;
Przemysły kreatywne	J.58 – działalność wydawnicza; J.62 – Działalność związana z produkcją filmów, nagrań wideo, programów telewizyjnych, nagrań dźwiękowych i muzycznych K.64 - Finansowa działalność usługowa, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalnych K.65 - Ubezpieczenia, reasekuracja oraz fundusze emerytalne, z wyłączeniem obowiązkowego ubezpieczenia społecznego K.66 - Działalność wspomagająca usługi finansowe oraz ubezpieczenia i fundusze emerytalne M.69 - Działalność prawnicza, rachunkowo-księgowa M.71 - Działalność w zakresie architektury i inżynierii; badania i analizy techniczne M.72 - Badania naukowe i prace rozwojowe M.73 - Reklama, badanie rynku i opinii publicznej M.74 - Pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna R.90 - Działalność twórcza związana z kulturą
Badania i nauka	M - Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
Farmacja i medycyna	C.21 – Produkcja podstawowych substancji farmaceutycznych oraz leków i pozostałych wyrobów farmaceutycznych Q.86 - Opieka zdrowotna

W 2013 r. na obszarze bipolarnego układu metropolitalnego znajdowało się ponad 22,8 tys. podmiotów gospodarczych prowadzących działalność gospodarczą zaliczoną do funkcji metropolitalnych (24,4% ogółu funkcji metropolitalnych w Polsce) i wartość ta wzrosła o 25% w porównaniu do 2009 r. Wzrost liczby podmiotów koncentrował się głównie w obszarze WOM (27,2%), w którym w 2013 r. znajdowało się blisko 86% tego rodzaju firm i w mniejszym stopniu dotyczył ŁOM (wzrost o 16,8%), gdzie zlokalizowanych było 11,3% ogółu podmiotów prowadzących działalność w zakresie funkcji metropolitalnych w obszarze bipolarnym. Na obszarze peryferyjnym bipola znajdowało się niespełna 3% podmiotów i pomimo wzrostu liczb bezwzględnych (z 584 w 2009 r. do 640 w 2013 r.) udział obszaru peryferyjnego w tworzeniu funkcji metropolitalnych spadł o 0,4% w porównaniu do 2009 r.

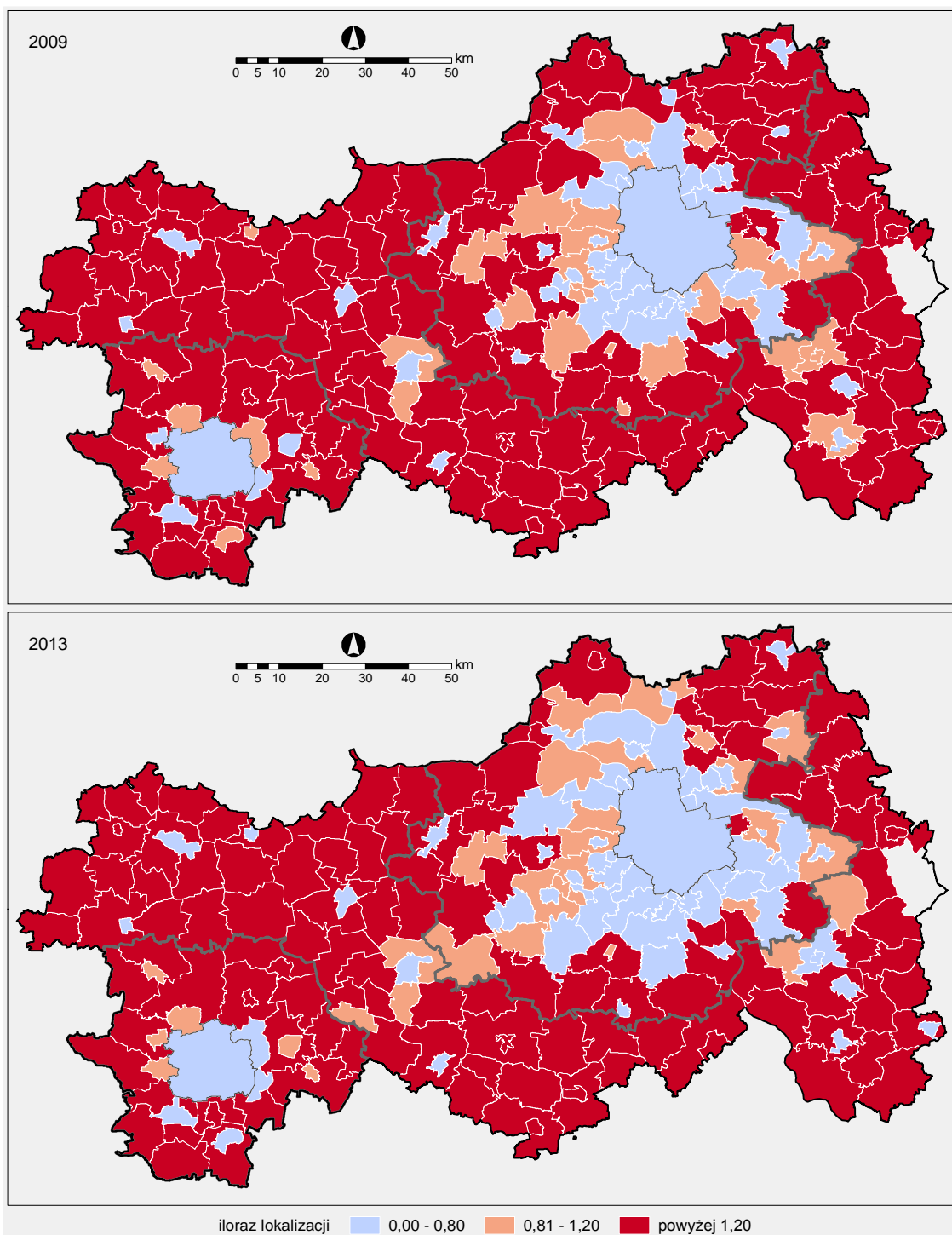
Można zatem przyjąć, że w ciągu ostatnich lat następuje zjawisko koncentracji funkcji metropolitalnych w obszarze metropolitalnym Warszawy. W WOM znajduje się również większość gmin o wartości ilorazu lokalizacji (LQ) powyżej 1 oraz wszystkie gminy z wartością LQ powyżej 1,5, co świadczy o bardzo wysokiej nadwyżce tej branży w WOM w stosunku do całego kraju. Najwyższą wartość ilorazu lokalizacji w 2013 r. posiadały: Warszawa (LQ=2,32) i sąsiadujące z nią gminy, m.in. Podkowa Leśna, Piaseczno, Izabelin, Łomianki, Konstancin-Jeziorna, Brwinów. W ŁOM w 2013 r. do obszarów o najwyższej wartości ilorazu lokalizacji (LQ>1) zaliczają się: Łódź (1,26), Koluszki (1,21 – obszar wiejski, 1,06 – miasto) i Dobroń (1,13).

Rysunek 62 - Koncentracja funkcji metropolitalnych w gminach metropolitalnego układu bipolarnego w 2009 i 2013 r. (opracowanie własne)

Potencjał obszaru bipolarnego w zakresie rolnictwa i przetwórstwa koncentruje się głównie na obszarach peryferyjnych – poza obszarami metropolitalnymi. W ciągu ostatnich pięciu lat nastąpiło „wypychanie” funkcji rolniczych z obszarów metropolitalnych, co jest szczególnie widoczne w ŁOM. Do grupy gmin o najwyższym ilorazie lokalizacji ($LQ > 6$) funkcji związanych z rolnictwem i przetwórstwem w 2013 r.

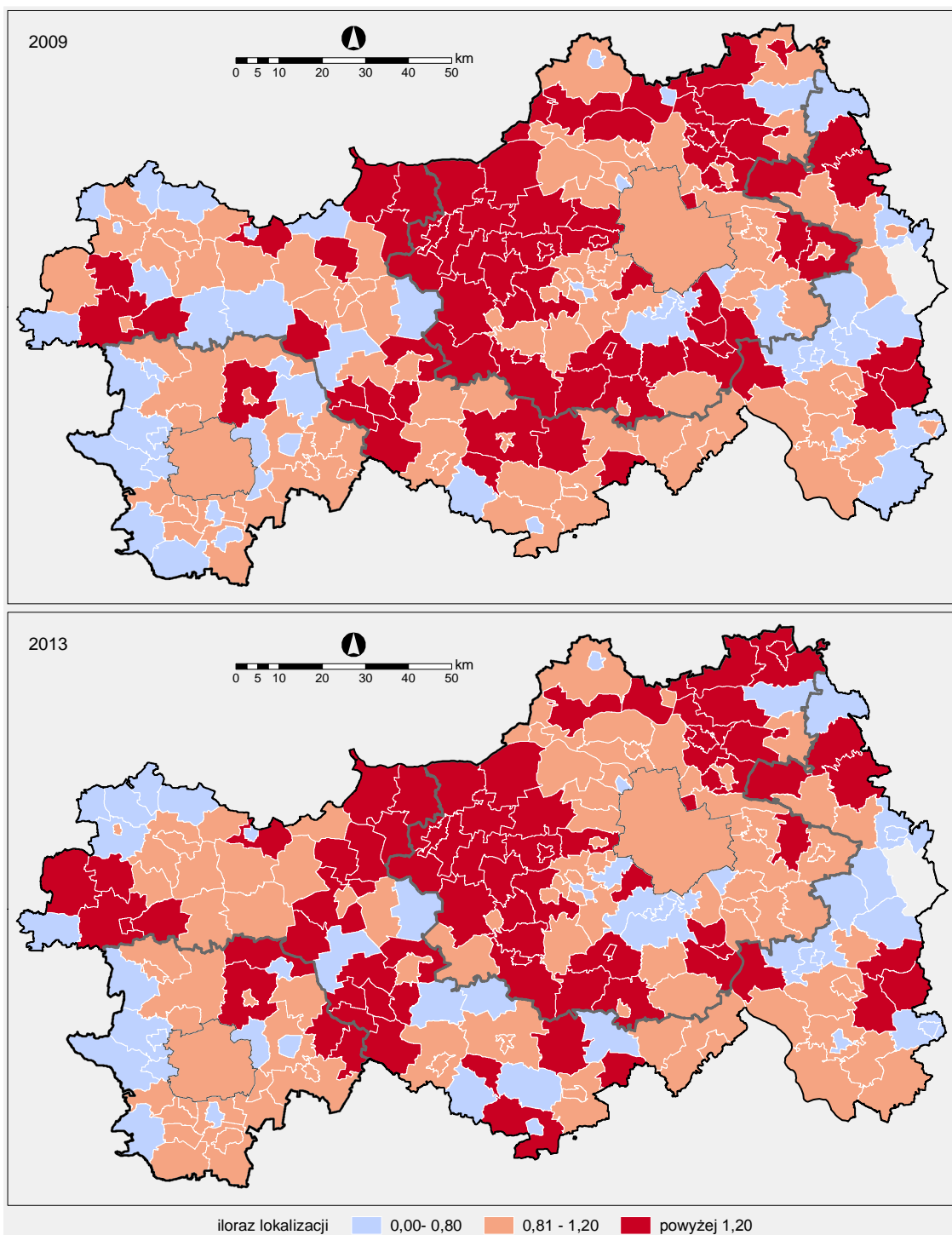
należały tereny wiejskie położone w północnej części województwa łódzkiego: Chąśno, Kocierzew Południowy, Bedlno, Oporów, Dąbrowice, Łanięta, Zduny i Głowno (Rys. 63).

Rysunek 63 - Koncentracja rolnictwa i przetwórstwa w gminach metropolitalnego układu bipolarnego w 2009 i 2013 r (opracowanie własne)

W ostatnich latach wzrasta potencjał obszaru bipolarnego w zakresie rozwoju transportu i logistyki – liczba gmin w których iloraz lokalizacji wynosił powyżej 1,5 (wysoka nadwyżka) wzrosła z 36 do 42. Poza tradycyjnymi miejscami koncentracji funkcji transportowych związanymi z istniejącym wcześniej układem dróg (powiat sochaczewski, piaseczyński i łęczycki), w ostatnich latach znaczenia nabierają gminy położone

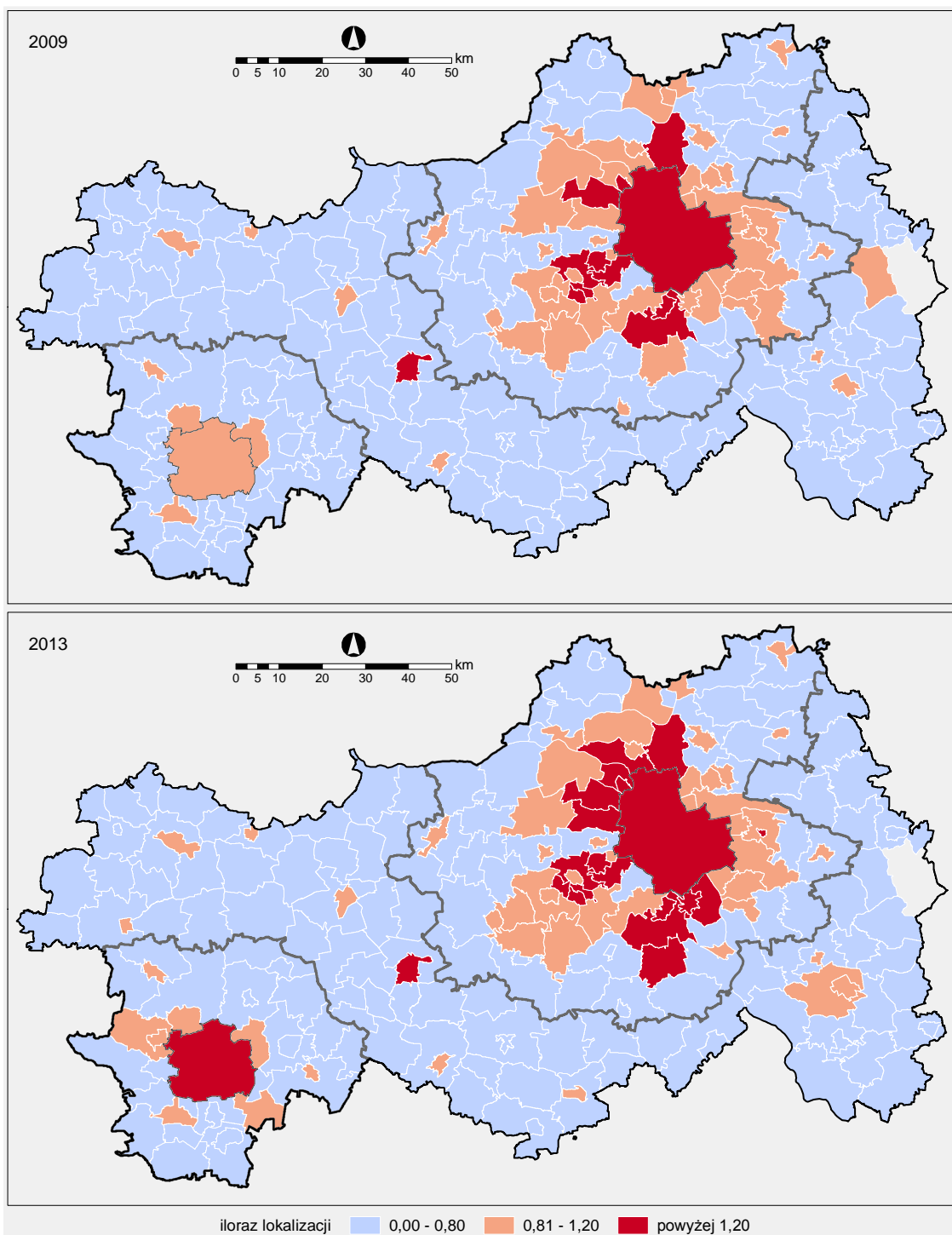
przy nowopowstałych odcinkach autostrad i dróg ekspresowych, czego przykładem może być Stryków (Rys. 64).

Rysunek 64 - Koncentracja transportu i logistyki w gminach metropolitalnego układu bipolarnego w 2009 i 2013 r. (opracowanie własne)

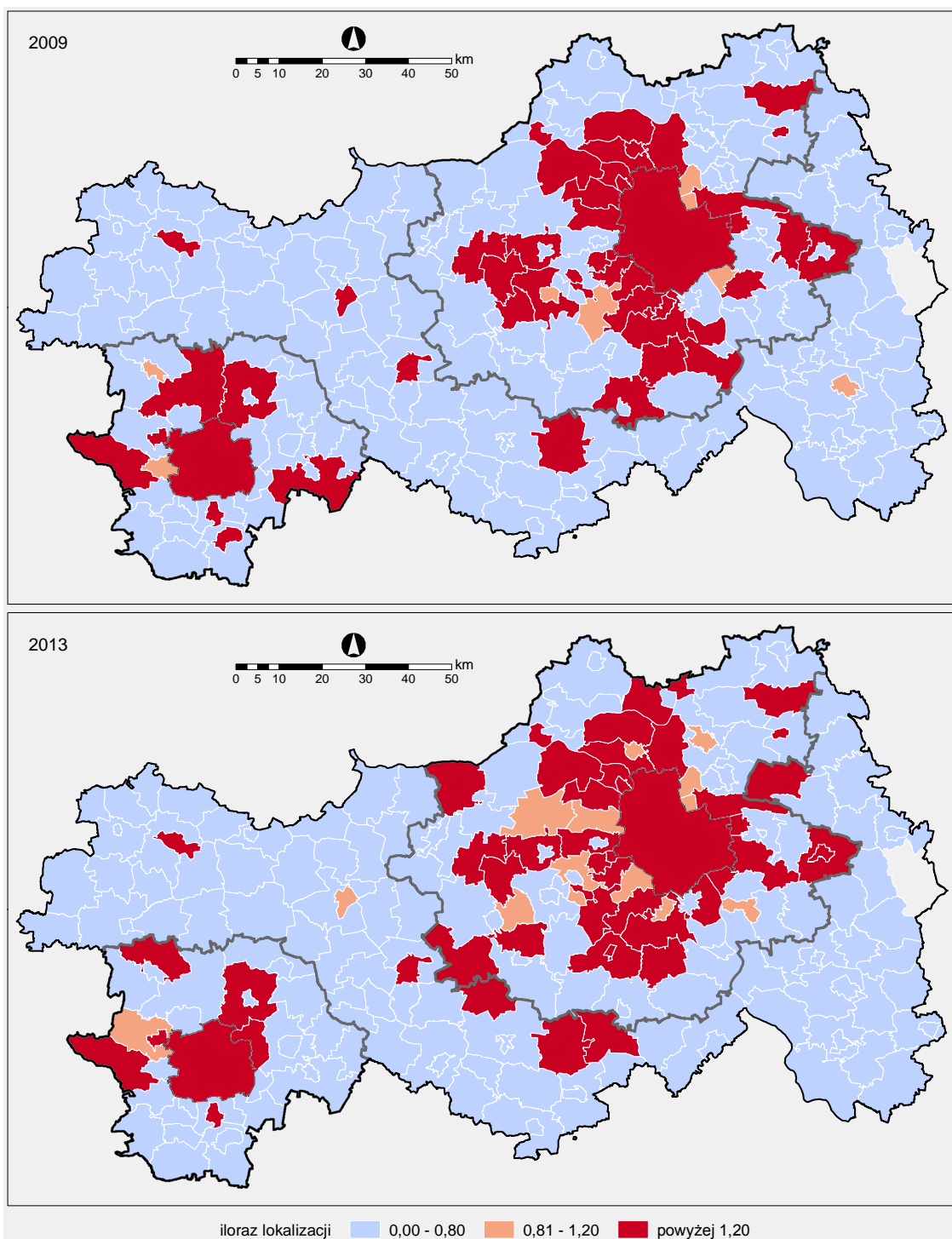
Potencjał bipolarnego obszaru metropolitalnego w zakresie przemysłów kreatywnych wzrasta jednak dotyczy to przede wszystkim obszaru metropolitalnego WOM. W Łodzi iloraz lokalizacji dla przemysłów kreatywnych wzrósł w 2013 r. zaledwie o 0,01% w stosunku do 2009 r. W ŁOM można natomiast zaobserwować powolne budowanie nadwyżki w tej branży. Część gmin, które w 2009 r. wykazywały duży

niedobór, w ciągu 5 lat osiągnęła wzrost ilorazu lokalizacji o wartość 1-3, m.in. Aleksandrów Łódzki, Ksawerów, Ozorków i Rzgów (Rys. 65).

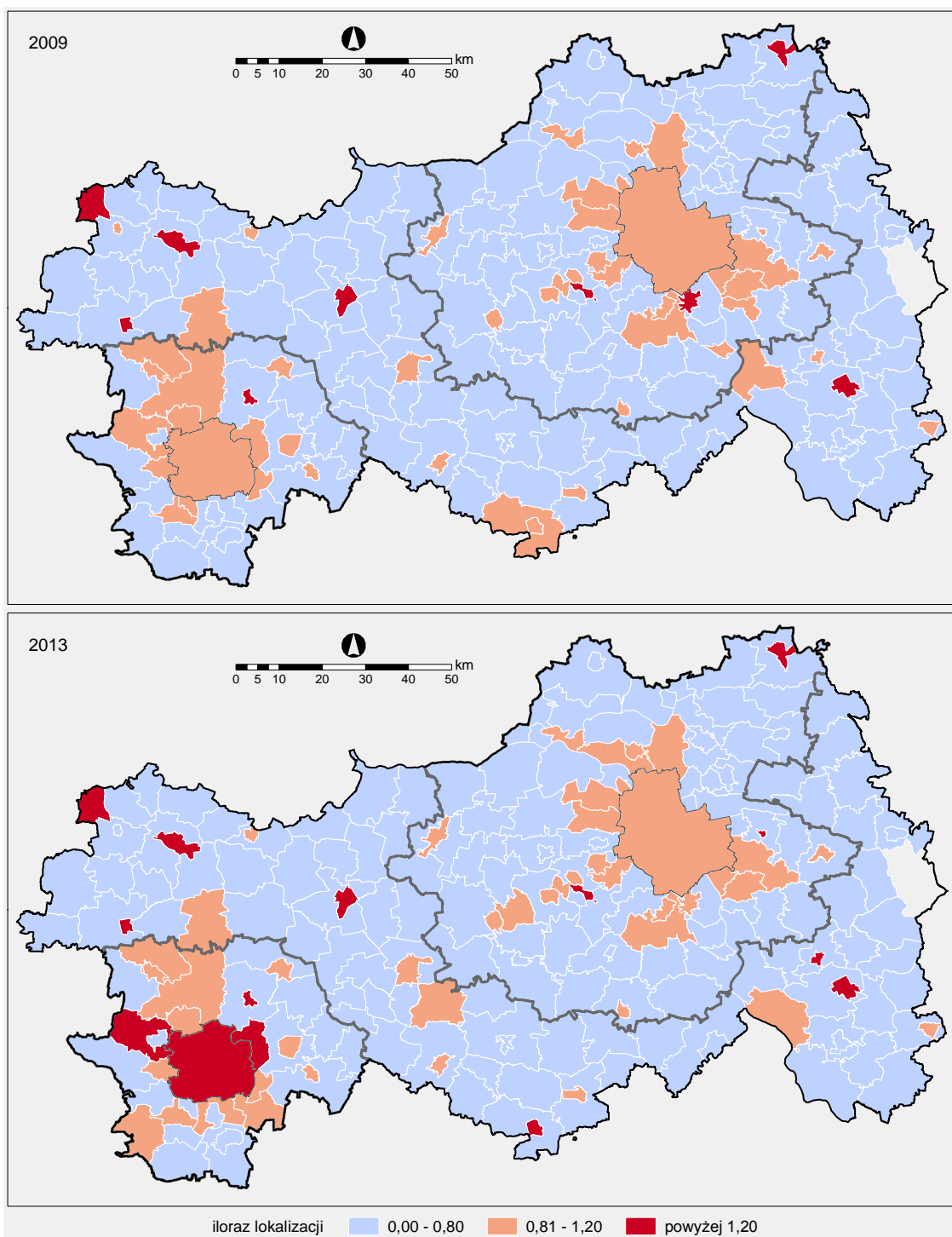
Rysunek 65 - Koncentracja przemysłów kreatywnych w gminach metropolitalnego układu bipolarnego w 2009 i 2013 r. (opracowanie własne)

Dynamiczne ujęcie zmian ilorazu lokalizacji dla instytucji zaliczonych do sektora badań i nauki, odzwierciedla ogólnopolskie tendencje prowadzące zwłaszcza do zmniejszania liczby szkół wyższych. Zmiany te szczególnie widoczne są w WOM, natomiast w samej Łodzi iloraz lokalizacji utrzymał się na podobnym poziomie – $LQ=1,38$ (Rys. 66).

Rysunek 66 - Koncentracja badań i nauki w gminach metropolitalnego układu bipolarnego w 2009 i 2013 r. (opracowanie własne)

Porównanie wartości ilorazu lokalizacji w 2009 i 2013 r. dla medycyny i farmacji ukazuje rosnącą rolę obszaru metropolitalnego Łodzi w tej branży. Wysoka nadwyżka ($LQ > 1,2$) w 2013 r. występowała w ŁOM w Strykowie, Nowosolnej, Aleksandrowie Łódzkim i Łodzi. Nieco mniejsza nadwyżka charakteryzowała również Pabianice, Koluszki, Brzeziny, Zgierz i Głowno (ryc.). Dla porównania iloraz lokalizacji farmacji i medycyny w Warszawie w 2013 r. wynosił 0,84 i spadł w porównaniu do 2009 r. o wartość 0,02.

Rysunek 67 - Koncentracja medycyny i farmacji w gminach metropolitalnego układu bipolarnego w 2009 i 2013 r. (opracowanie własne)

Porównanie wartości ilorazów lokalizacji i zmian ich wartości w 2013 r. w stosunku do 2009 roku, pozwoliło wyznaczyć 4 typy rozwojowe gmin:

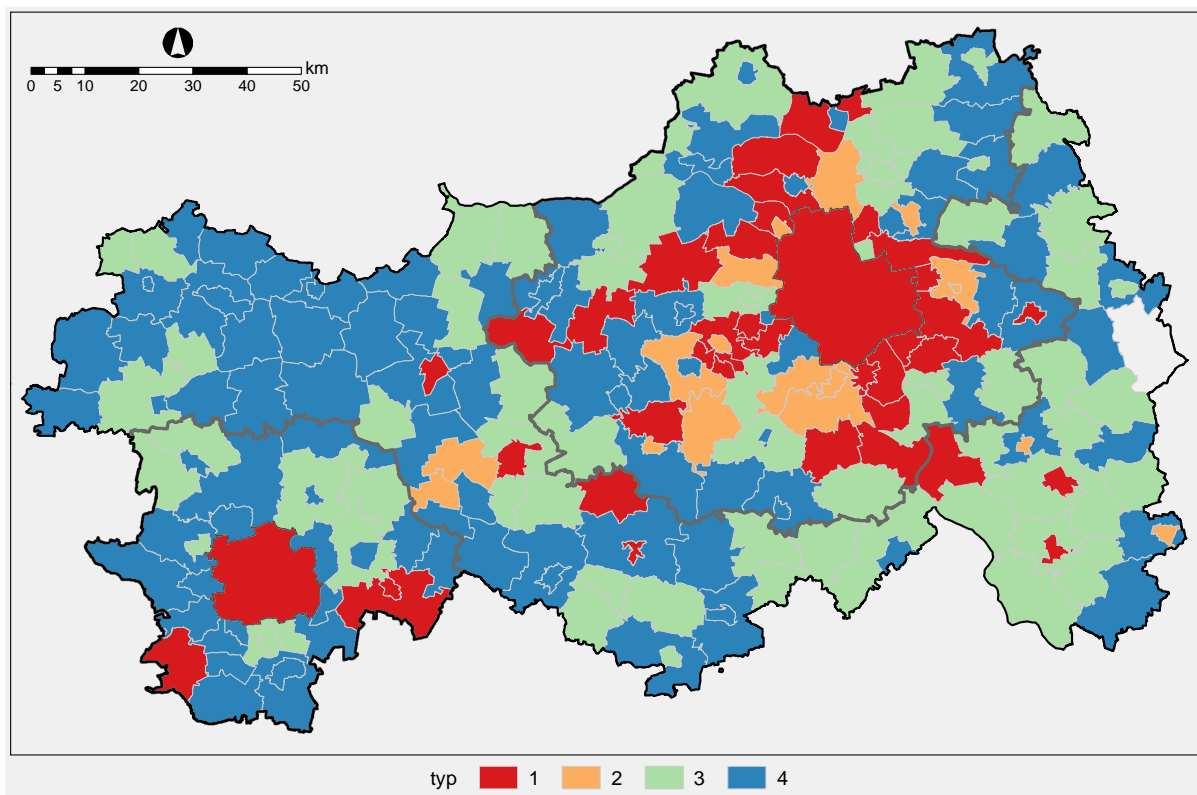
- typ 1 – iloraz lokalizacji w 2013 r. ≥ 1 (nadwyżka) i wzrost ilorazu w stosunku do 2009 r.
- typ 2 – iloraz lokalizacji w 2013 r. ≥ 1 (nadwyżka) i spadek ilorazu w stosunku do 2009 r.
- typ 3 – iloraz lokalizacji w 2013 r. < 1 (niedobór) ale wzrost ilorazu w stosunku do 2009 r.
- typ 4 – iloraz lokalizacji w 2013 r. < 1 (niedobór) i spadek ilorazu w stosunku do 2009 r.

Do typu 1 należą gminy, o największym potencjale rozwoju, do typu 4 – gminy w których następuje pogłębianie się niedoboru analizowanych funkcji, zaś 2 i 3 stanowią typy pośrednie.

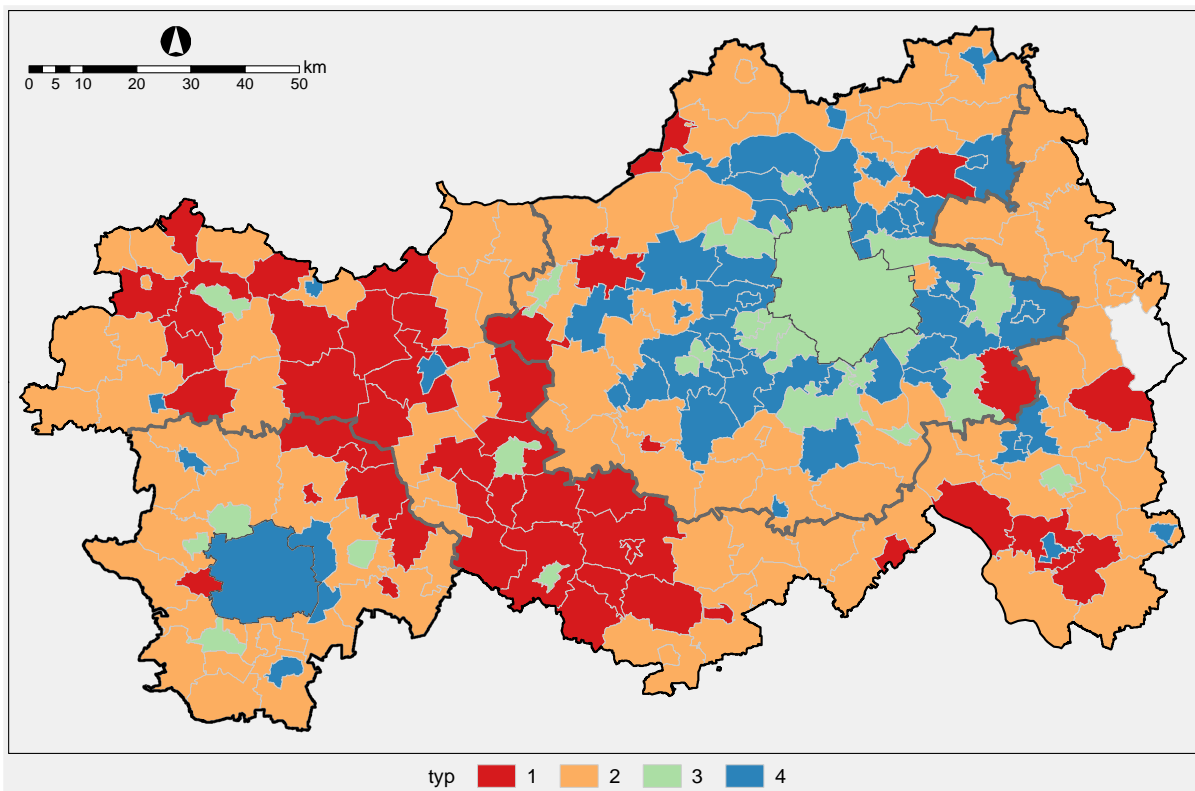
W związku z przyjętą metodologią, jako obszary o największym potencjale rozwoju funkcji metropolitalnych wskazać należy Warszawę (która pomimo bardzo wysokiej nadwyżki, wciąż ją powiększa) i otaczające ją gminy (m.in. Łomianki, Marki, Brwinów), Łódź oraz gminy o korzystnej lokalizacji przy głównych trasach komunikacyjnych między obszarami metropolitalnymi (m.in. Nowa Sucha, Teresin, Radziejowice).

Dla funkcji rolniczych i związanych z przetwórstwem, z punktu widzenia oceny potencjału, kluczowe są gminy zlokalizowane w strefie pomiędzy obszarami metropolitalnymi, zaś w zakresie transportu i logistyki obszary koncentrujące się w ŁOM i wokół niego oraz w północno-wschodniej części WOM.

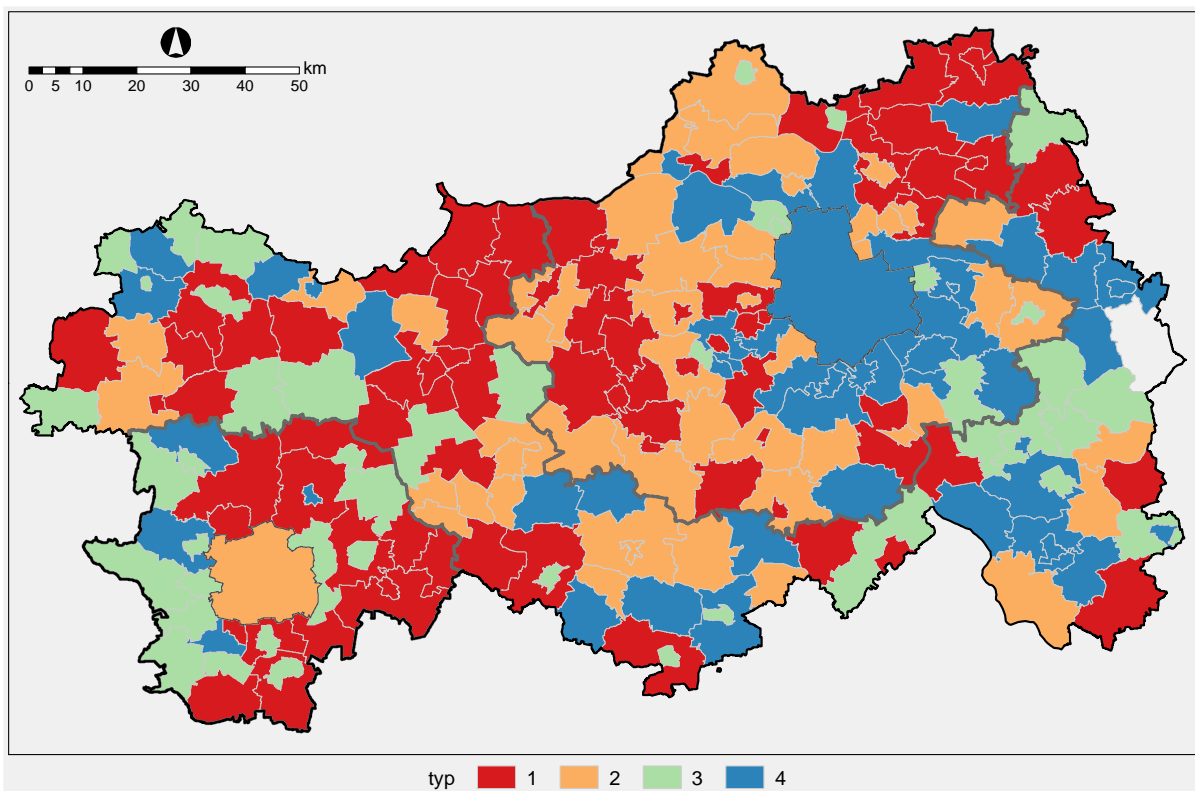
Największym potencjałem rozwoju funkcji wyspecjalizowanych związanych z przemysłami kreatywnymi, badaniami i nauką oraz farmacją i medycyną najważniejsze są gminy położone w obszarach metropolitalnych, przy czym zarówno w zakresie przemysłów kreatywnych, jak i rozwoju farmacji i medycyny Łódź jako miasto metropolitalne wykazuje duży potencjał.

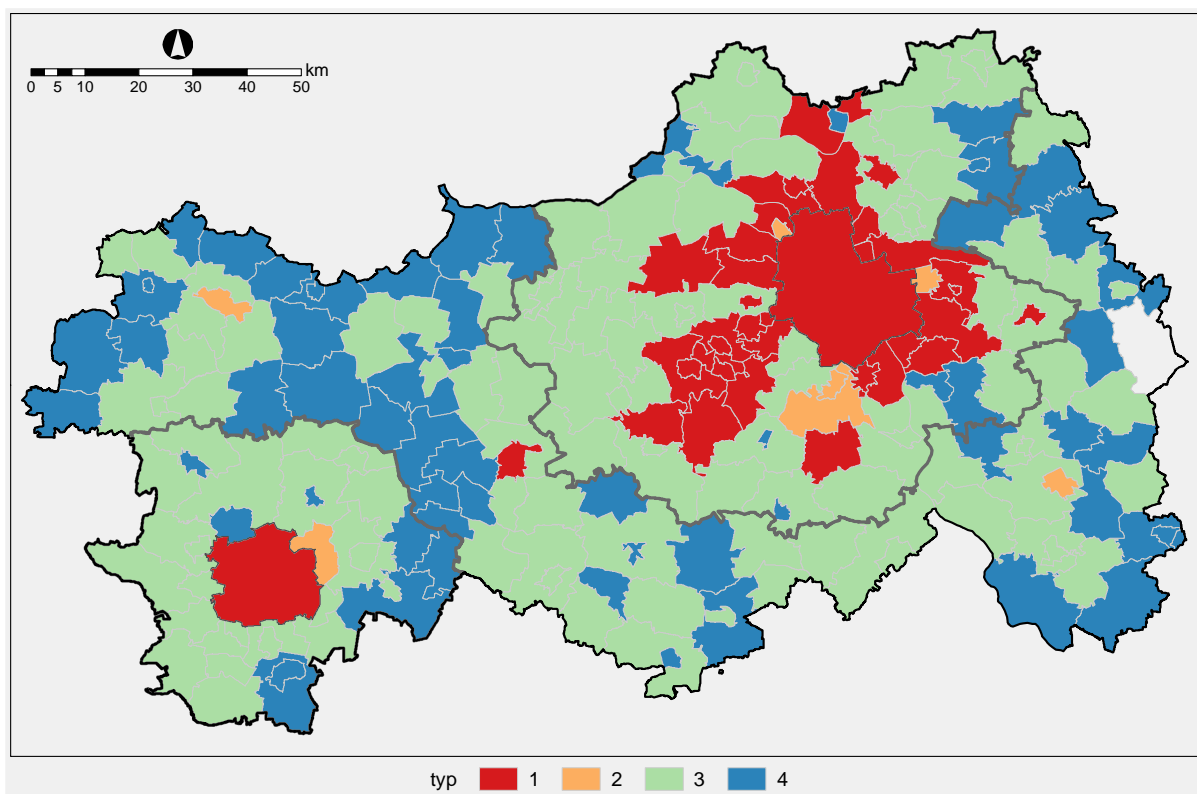
Rysunek 68 - Typy rozwojowe gmin metropolitalnego układu bipolarnego w zakresie funkcji metropolitalnych (opracowanie własne)

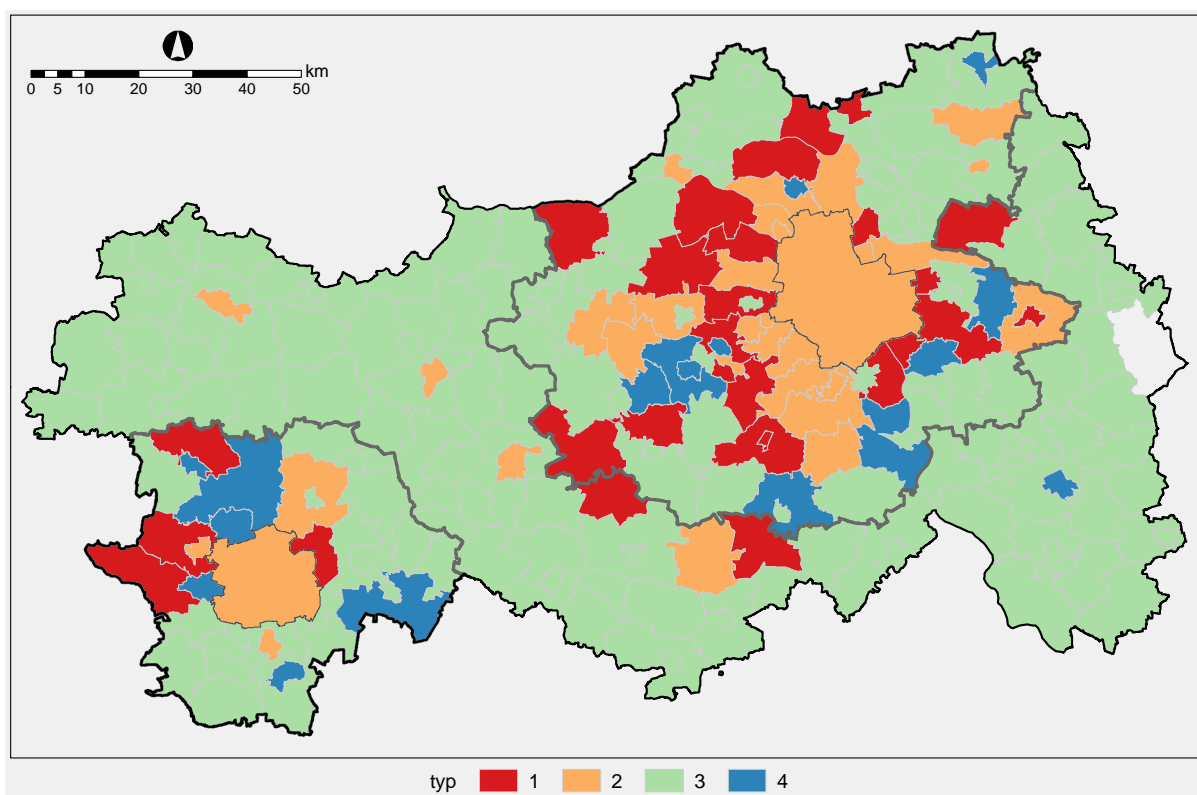
Rysunek 69 - Typy rozwojowe gmin metropolitalnego układu bipolarnego w zakresie rolnictwa i przetwórstwa (opracowanie własne)

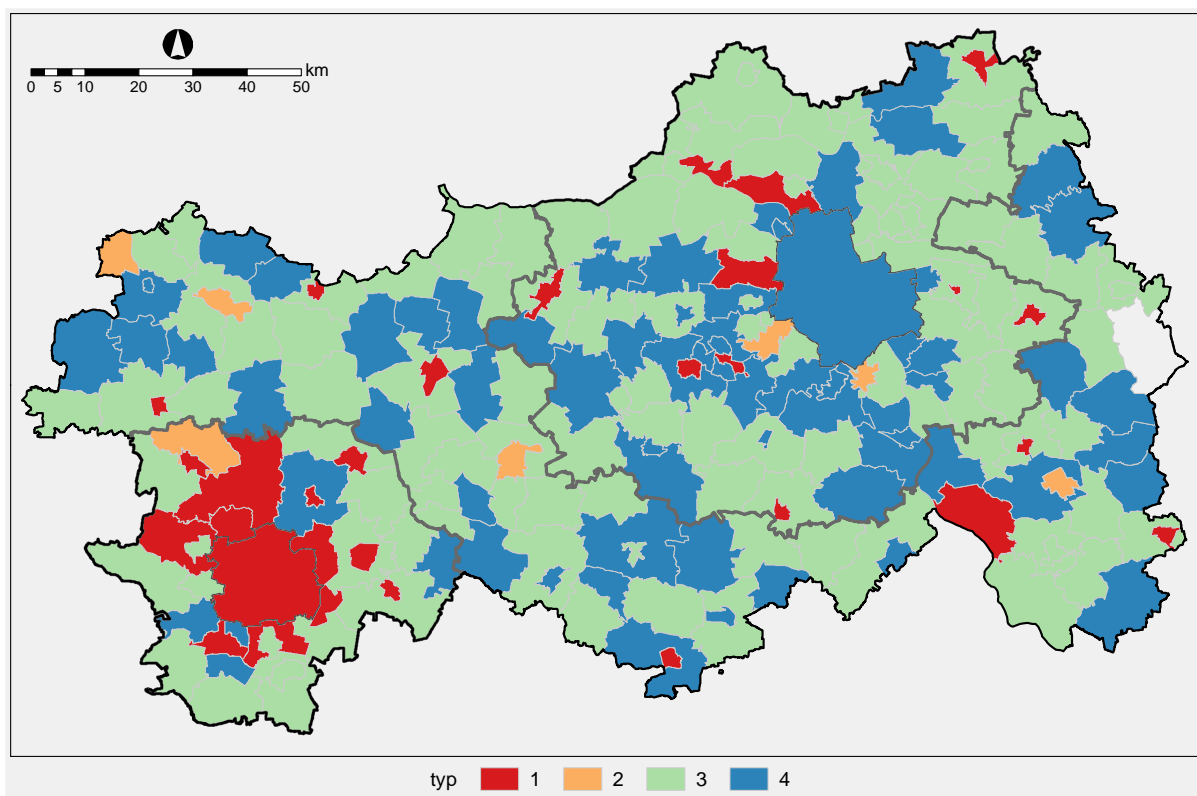
Rysunek 70 - Typy rozwojowe gmin metropolitalnego układu bipolarnego w zakresie transportu i logistyki (opracowanie własne)

Rysunek 71 - Typy rozwojowe gmin metropolitalnego układu bipolarnego w zakresie przemysłów kreatywnych (opracowanie własne)

Rysunek 72 - Typy rozwojowe gmin metropolitalnego układu bipolarnego w zakresie badań i rozwoju (opracowanie własne)

Rysunek 73 - Typy rozwojowe gmin metropolitalnego układu bipolarnego w zakresie farmacji i medycyny (opracowanie własne)

5. Wizerunek obszarów metropolitalnych Łodzi i Warszawy

5.1. Relacje Warszawskiego Obszaru Metropolitalnego i Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego określone w podstawowych dokumentach planistycznych

Przedmiotem poniższej części dokumentu jest analiza obowiązujących dokumentów strategicznych i planistycznych. Celem analizy była weryfikacja treści dokumentów przede wszystkim pod kątem poszukiwania odpowiedzi na pytanie: *Czy w treści dokumentu uwzględniono istnienie układu bipolarnego miast Warszawa – Łódź* ? Dodatkowo - w celu zbadania zbieżności gospodarczej obszarów – wyodrębniono istotne gałęzie gospodarki wskazywane jako baza rozwoju obszaru.

Uwaga: treści zawarte w poniższych tabelach są cytatami fragmentarycznych treści dokumentów. Z uwagi na specyfikę ekspertyzy autorzy badania tworząc zbiorcze ich zestawienie nie dokonywali weryfikacji pod kątem wytycznych strategicznych, które od czasu przyjęcia oryginalnego dokumentu do czasu przystąpienia do prac nad niniejszym zostały już zrealizowane (np. realizacja ciągów komunikacyjnych).

5.1.1.KONCEPCJA STRATEGII ROZWOJU MAKROREGIONU POLSKI CENTRALNEJ 2030

INFORMACJE OGÓLNE	
status dokumentu	<ul style="list-style-type: none"> – przyjęty Uchwałą Nr 1227/14 Zarządu Województwa Łódzkiego z dnia 7. października 2014 r. w sprawie przyjęcia Studium pt. Koncepcja Strategii Rozwoju Makroregionu Polski Centralnej 2030, – przyjęty UCHWAŁĄ NR 1332/383/14 Zarządu Województwa Mazowieckiego z dnia 30. września 2014 r. w sprawie przyjęcia studium pt.: „Koncepcja Strategii Rozwoju Makroregionu Polski Centralnej 2030”, – przekazany do przyjęcia przez Radę Ministrów;
informacje dotyczące dokumentu	<p>Stworzenie Koncepcji Strategii Rozwoju Makroregionu Polski Centralnej 2030 wynika z podpisanego w 2012 roku porozumienia władz samorządowych województw łódzkiego i mazowieckiego o współpracy międzyregionalnej. Współpraca koncentrować się ma wykorzystaniu synergicznych potencjałów rozwojowych obu województw a jej celem jest wzmocnienie pozycji konkurencyjnej, zarówno w wymiarze krajowym jak i międzynarodowym. Strategia opracowana została w konsultacji z jednostkami samorządu terytorialnego oraz partnerami społecznymi i gospodarczymi a przyjmuje w trybie uchwały Rady Ministrów. Koncepcja strategii obejmuje obszar województw: łódzkiego i mazowieckiego z uwzględnieniem związków funkcjonalnych pomiędzy aglomeracjami Warszawy i Łodzi (warszawsko-łódzkim obszarem funkcjonalnym). Uzupełnieniem koncepcji Strategii Rozwoju Makroregionu Polski Centralnej powinna być strategia dla warszawsko-łódzkiego obszaru funkcjonalnego. Wskazanie sposobów wzmocnienia przewag konkurencyjnych Makroregionu, w tym największego bipolarnego ośrodka Europy Środkowej jako jeden z celów szczegółowych dokumentu. Cele i instrumenty realizacyjne dla koncepcji Strategii będą określone do roku 2030, ze szczególnym uwzględnieniem lat 2014-2020.</p>
SYNTEZA DOKUMENTU – KIERUNKI ROZWOJU (fragmenty, wg działów dokumentu)	
WIZJA ROZWOJU	<p>wizja rozwoju: <i>DOSTĘPNY, ZINTEGROWANY I KONKURENCYJNY W SKALI MIĘDZYNARODOWEJ MAKROREGION POLSKI CENTRALNEJ PRZESTRZENIĄ PRZYJAZNĄ GENEROWANIU ORAZ TRANSFEROWI WIEDZY I INNOWACJI TWORZONĄ PRZEZ KREATYWNE SPOŁECZEŃSTWO - Makroregion Polski Centralnej awangardą Europy XXI wieku.</i></p> <p>Kluczem do rozwoju konkurencyjności staną się wzmacniane i lepiej wykorzystywane unikatowe potencjały rozwojowe tkwiące w makroregionie, skoncentrowane</p>

	<p>w następujących polach współpracy: nauka, badania i rozwój, sektor kreatywny, medycyna i farmacja, rolnictwo i przetwórstwo rolno-spożywcze,</p> <p>Kształtowanie przestrzeni przyjaznej generowaniu wiedzy i innowacji przyczyni się do rozwoju sfery nauki i badań, a transfer wiedzy i innowacji do gospodarki pozwoli na budowanie przewag konkurencyjnych w skali międzynarodowej. Kreatywne społeczeństwo stworzy podwaliny dla rozwoju kulturotwórczej funkcji makroregionu o znaczeniu globalnym i budowania wizerunku MPC jako przestrzeni przyjaznej twórcom i projektantom. Wysokiej jakości dostępność komunikacyjna w skali krajowej i międzynarodowej wpłynie na wzrost atrakcyjności inwestycyjnej makroregionu, co umożliwi m.in.: zmodernizowanie struktury przemysłu. Efektywne wykorzystanie wyróżnionych potencjałów rozwojowych przyczyni się do wzrostu znaczenia Makroregionu Polski Centralnej na arenie międzynarodowej oraz postrzegania go jako jednego z obszarów stanowiących awangardę rozwoju Europy w XXI wieku.</p>
CHARAKTERYSTYKA MAKROREGIONU POLSKI CENTRALNEJ	<p>cechy układu bipolarnego Łódź – Warszawa:</p> <ul style="list-style-type: none"> – szczególna rola układu w makroregionie i kraju, – obejmuje zasięgiem nie tylko miasta centralne i ich obszary funkcjonalne, ale również znaczne obszary obu województw, – stanowi przestrzeń koncentracji procesów gospodarczych, społecznych i przestrzennych mających znaczący wpływ na rozwój funkcji metropolitalnych Warszawy i Łodzi, – wpływa na wzmocnienie roli Warszawy i Łodzi w europejskiej sieci osadniczej jako bieguna wzrostu Europy Środkowowschodniej; <p>czynniki rozwoju układu:</p> <ul style="list-style-type: none"> – pozycja europola Warszawa - Łódź w najbliższych latach zależeć będzie przede wszystkim od atrakcyjności, unikatowości i siły przyciągania; – silne powiązania funkcjonalne - szczególnie w sferze nauki, badań i rozwoju oraz sektorze kreatywnym pozwolą uzyskać efekt synergii czynników rozwojowych będących podstawą dynamizacji zmian, wpływają na wzrost atrakcyjności w skali międzynarodowej i umożliwiają sprostanie rosnącej globalnej konkurencji; – w dobie gospodarki wiedzy i innowacji kluczowe znaczenie ma także wysokiej jakości kapitał ludzki, koncentrujący się przede wszystkim w Warszawie i Łodzi; – na przekształcenia przestrzenne i gospodarcze układu bipolarnego oraz jego powiązania w układzie międzynarodowym znaczący wpływ mieć będzie realizacja dużych inwestycji transportowych (m. in. autostrad oraz dróg ekspresowych) – wzmocnienie wewnątrzmakroregionalnych i zewnętrznych powiązań transportowych wpływa na dynamizację procesów rozwojowych oraz umożliwia zdyskontowanie centralnego położenia w kraju; – inwestycje: realizacja autostrady A2, planowana budowa Kolei Dużych Prędkości oraz międzykontynentalnego portu lotniczego sprzyjać będą rozwojowi urbanizacji i industrializacji terenów położonych między Łodzią i Warszawą - kształtowaniu nowych obszarów rozwoju logistyki, przemysłu (szczególnie wysokich technologii), usług oraz osadnictwa w zasięgu bezpośredniego oddziaływania tych przedsięwzięć; – szczególne znaczenie ma potrzeba prowadzenia prawidłowej polityki przestrzennej - ukierunkowany rozwój ruchu budowlanego pozwoli na uniknięcie chaosu przestrzennego w korytarzu urbanizacyjnym, ciągnącym się wzdłuż jego głównej osi infrastrukturalno-komunikacyjnej – pozwoli na planowe wykształcenie obszarów koncentracji przestrzennej wzajemnie powiązanych podmiotów gospodarczych, które mogą odegrać zasadniczą rolę dynamizującą w rozwoju nie tylko samego bipola, ale i całego Makroregionu Polski Centralnej oraz zintensyfikować proces integracji Łodzi i Warszawy. <p>nauka, badania i rozwój:</p> <ul style="list-style-type: none"> – największy i unikalny w skali kraju wyspecjalizowany potencjał naukowy i badawczo rozwojowy, – wzrost zainteresowania jednostek naukowych w makroregionie nowoczesnymi technologiami (w tym m. in. biotechnologią, nanotechnologią, ICT, fotoniką,

	<p>mechatroniką, radiofarmacją i naukami kosmicznymi),</p> <ul style="list-style-type: none"> – ważny czynnik rozwojowy stanowi potencjał współpracy (wiele konsorcjów naukowo-badawczych mających charakter krajowy lub międzynarodowy), – wsparcie licznych instytucji otoczenia biznesu, – potencjał edukacyjny jako baza budowania nowoczesnej gospodarki opartej na wiedzy i zintegrowanej z gospodarką światową , – znaczący potencjał stanowi kadra dydaktyczna i naukowa wyższych uczelni (w makroregionie znajdują się 2 z 6 wskazanych w kraju Krajowych Naukowych Ośrodków Wiodących (KNOW) na lata 2012-2017); <p>sektor kreatywny:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wysoka koncentracja podmiotów zarejestrowanych w sektorze kreatywnym, – zróżnicowanie oferty sektora kreatywnego (tj. firmy związane z reklamą, oprogramowaniem komputerowym, architektura, media, działalność wydawnicza), – silne zaplecze infrastrukturalne sektora (tj. wytwórnie i studia filmowe, wytwórnie muzyczne i studia nagraniowe, sale prób, obiekty działalności wystawienniczej itp.), – znaczna liczba podmiotów otoczenia sektora kreatywnego mających znaczenie krajowe i międzynarodowe (tj. Filмотeka Narodowa, Cyfrowe Repozytorium Filmowe, Polski Instytut Sztuki Filmowej, Narodowy Instytut Audiowizualny), – bogata i różnorodna oferta imprez o znaczeniu krajowym i międzynarodowym, – silne zaplecze naukowo-badawcze działające na rzecz rozwoju nowoczesnych technologii (szczególne znaczenie odgrywają Politechnika Łódzka - Wydział Technologii Materiałowych i Wzornictwa Tekstyliów i Politechnika Warszawska oraz Instytut Włókiennictwa w Łodzi - Zakład Badawczy Inżynierii Materiałów Włókienniczych i Instytut Wzornictwa Przemysłowego w Warszawie), – źródło potencjału twórczego - historyczne dziedzictwo, w tym poprzemysłowe oraz współczesna wielokulturowość (w szczególności Łodzi i Warszawy); <p>rolnictwo i przetwórstwo rolno-spożywcze:</p> <ul style="list-style-type: none"> – duże zasoby ziemi użytkowanej rolniczo, – regiony produkcji sadowniczej, warzywniczej i zwierzęcej, – duża liczba podmiotów gospodarczych, – postępujący proces integracji producentów rolnych oraz owoców i warzyw, – utrzymujący się wzrost zainteresowania żywnością funkcjonalną (produkty jak najmniej przetworzone, o wysokich właściwościach prozdrowotnych a nawet leczniczych), – duża liczba podmiotów otoczenia sektora rolno-spożywczego (tj. produkcja opakowań dla żywności, produkcja maszyn i urządzeń rolniczych oraz urządzeń do przetwórstwa rolno-spożywczego), – potencjał rozwojowy przetwórstwa rolno-spożywczego w makroregionie wzmacniany jest przez potencjał akademicki oraz najsilniejsze w kraju zaplecze naukowo-badawcze; <p>transport i logistyka:</p> <ul style="list-style-type: none"> – potencjał sektora transportowego oparty jest na strategicznych, istniejących i projektowanych, szlakach: drogowych (A1, S2, S7, S10, S14, S17, S19 i S74 i łączących bezpośrednio regiony łódzki i mazowiecki A2, S8, S12) oraz kolejowych (CE-65, C-65/1, C65/2, C28 i E-75/CE-75 i łączących regiony łódzki i mazowiecki E-20/CE-20, CE-20, E-65/CE-65), a także uzupełniającej sieci o znaczeniu krajowym i regionalnym, – makroregion jest obecnie silnym ośrodkiem logistycznym (7 kolejowych terminali intermodalnych - Kutno, Łódź Olechów, Mława, Pruszków, Radomsko, Warszawa Cargosped, Warszawa Główna oraz 2 terminale lotnicze Cargo: Warszawa – Okęcie i Łódź Lublinek), – problem: niski poziom integracji różnych gałęzi transportu oraz niewystarczające wykorzystanie inteligentnych systemów zarządzania, – znaczące firmy produkcyjne związane z transportem: (Siedlce - Stadler, Łódź i Aleksandrów Łódzki - ABB), – lokalizacja transportowych jednostek badawczo – naukowych (m.in. CTS CETRANS)
--	---

	oraz kierunki kształcenia z zakresu transportu i logistyki na uczelniach Makroregionu (PŁ, UŁ, PW, UW, SGH);
CELE STRATEGICZNE	<p>Polityka rozwoju prezentowana w koncepcji Strategii Rozwoju Makroregionu Polski Centralnej 2030 będzie realizowana poprzez 5 wskazanych celów strategicznych wynikających ze zdiagnozowanych pól współpracy:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zintegrowana przestrzeń wiedzy i innowacji, – przestrzeń przyjazna twórcom i projektantom, – innowacyjna sieć medyczno-farmaceutyczna, – międzynarodowe centrum zdrowej żywności, – multimodalny węzeł transportowy o znaczeniu międzynarodowym. <p>Szczególnie pożądane cechy makroregionu umożliwiające zakładany w wizji rozwój :</p> <ul style="list-style-type: none"> – dostępność i integracja, – kreatywność i innowacyjność, – reindustrializacja i umiędzynarodowienie.
PODSUMOWANIE - WSKAZANIA DOT ROZWOJU UKŁADU BIPOLARNEGO	
<p>Układ bipolarny Warszawa – Łódź stanowi kluczowy element rozwoju Makroregionu Centralnej Polski. Realizacja celów dokumentu wzmocni ponadto jego rolę jako największego bipolarnego ośrodka Europy Środkowej.</p> <p>Kluczem do rozwoju konkurencyjności staną się wzmacniane i lepiej wykorzystywane unikatowe potencjały rozwojowe tkwiące w makroregionie, skoncentrowane w następujących polach współpracy:</p> <ul style="list-style-type: none"> – nauka, badania i rozwój, – sektor kreatywny, – medycyna i farmacja, – rolnictwo i przetwórstwo rolno-spożywcze, – transport i logistyka. 	
Wykaz sektorów wskazywanych jako baza rozwoju obszaru:	
▶ nauka, badania i rozwój,	
▶ sektor kreatywny,	
▶ medycyna i farmacja,	
▶ rolnictwo i przetwórstwo rolno-spożywcze	
▶ transport i logistyka	

5.1.2. STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO 2020

INFORMACJE OGÓLNE	
status dokumentu	<ul style="list-style-type: none"> – przyjęty UCHWAŁĄ NR XXXIII/644/13 SEJMIKU WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO z dnia 26. lutego 2013 r. w sprawie: uchwalenia zaktualizowanej Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego na lata 2007 – 2020 i zmiany jej nazwy na Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020; – aktualizacja dokumentu: „Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego na lata 2007 – 2020”)
informacje dotyczące dokumentu	<p>Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020, wskazując wizję i misję oraz cele rozwoju województwa, pełni rolę kierunkową dla władz samorządowych województwa, jak również samorządów powiatowych i gminnych, środowisk naukowych i biznesowych, organizacji pozarządowych i innych instytucji, a także dla wszystkich mieszkańców regionu. Pełni również ważną funkcję koordynacyjną dla pozostałych dokumentów programowych i planistycznych tworzonych na poziomie regionalnym. W warstwie diagnostycznej stanowi kompendium wiedzy o regionie, przez co pełni funkcję informacyjną i promocyjną.</p> <p>Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020 wpisuje się w założenia strategii „Europa 2020”, przyjętej przez Radę Europejską w czerwcu 2010 r. i wskazującej na trzy wzajemnie ze sobą skorelowane priorytety:</p>

INFORMACJE OGÓLNE	
	<ol style="list-style-type: none"> 1. rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji, 2. rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej, 3. rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia zapewniającej spójność społeczną i terytorialną. <p>Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020 jest spójna z planem zagospodarowania województwa („Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego. Aktualizacja” uchwalony uchwałą nr LX/1648/10 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 21 września 2010 r.). Aktualizacja „Strategii...” odbywała się z uwzględnieniem uspołecznienia procesu budowania strategii.</p>
SYNTEZA DOKUMENTU – KIERUNKI ROZWOJU (fragmenty, wg działów dokumentu)	
WIZJA ROZWOJU I MISJA REGIONU	<p>wizja rozwoju regionu: <i>REGION SPÓJNY TERYTORIALNIE I WIZERUNKOWO, KREATYWNY I KONKURENCYJNY W SKALI KRAJU I EUROPY, O NAJLEPSZEJ DOSTĘPNOŚCI KOMUNIKACYJNEJ, WYRÓŻNIAJĄCY SIĘ ATRAKCYJNOŚCIĄ INWESTYCYJNĄ I WYSOKĄ JAKOŚCIĄ ŻYCIA.</i></p> <p>misja regionu łódzkiego: <i>PROWADZENIE ZINTEGROWANEJ I TERYTORIALNIE UKIERUNKOWANEJ POLITYKI ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU, OPARTEJ NA WSPÓŁPRACY GOSPODARCZEJ, BUDOWANIU WIĘZI SPOŁECZNYCH ORAZ TOŻSAMOŚCI REGIONALNEJ</i></p>
STRATEGICZNA POLITYKA ROZWOJU	<p>cel strategiczny: <i>SPÓJNY, DYNAMICZNY I KONKURENCYJNY OBSZAR ROZWOJU FUNKCJI METROPOLITALNYCH, WSPÓŁTWORZĄCY KRAJOWY SYSTEM METROPOLII ORAZ WPISUJĄCY SIĘ W PROCES ROZWOJU BIPOLARNEGO UKŁADU METROPOLITALNEGO ŁÓDŹ – WARSZAWA</i></p>
POLITYKA TERYTORIALNO- FUNKCJONALNA	<p>strategiczne kierunki działań:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. wspieranie działalności związanych z rozwojem gospodarki kreatywnej, opartych na unikatowym potencjale wyższych uczelni artystycznych, w zakresie sztuki i kultury, w tym przemysłu filmowego i muzycznego, mediów, wzornictwa i projektowania. 2. wspieranie działań na rzecz stworzenia sieci współpracy środowiska akademickiego dla kreowania kierunków nauczania o znaczeniu krajowym i międzynarodowym zgodnych z istniejącymi i przyszłymi potrzebami metropolitalnego i regionalnego rynku pracy. 3. wspieranie rozwoju sfery B+R na rzecz nowoczesnych technologii. 4. Wzmacnianie istniejącej bazy instytucji kultury wyższej oraz wspieranie funkcji symbolicznych i wydarzeń kulturalnych o randze krajowej i międzynarodowej. 5. Wspieranie przedsięwzięć rewitalizacyjnych w strefach śródmiejskich miast, szczególnie dziedzictwa poprzemysłowego. 6. Wspieranie działań na rzecz budowania zintegrowanych produktów turystycznych opartych na walorach kulturowych i atrakcyjności środowiska przyrodniczego. 7. Wspieranie działań na rzecz rozwoju funkcji targowo-wystawienniczej, kongresowej, widowiskowej i sportowej. 8. Wspieranie działań na rzecz stworzenia zintegrowanego węzła transportowego o znaczeniu krajowym i międzynarodowym. 9. Wspieranie działań na rzecz usprawnienia systemu komunikacji wewnętrznej w ŁOM poprzez utworzenie zintegrowanego, multimodalnego systemu transportu publicznego. 10. Wspieranie przedsięwzięć na rzecz systemowej współpracy między jednostkami samorządu terytorialnego. 11. Inicjowanie i wspieranie działań na rzecz rozwoju bipolarnego układu metropolitalnego Łódź – Warszawa oraz innych międzyregionalnych powiązań funkcjonalnych, szczególnie w zakresie rozwoju zaawansowanej gospodarki wiedzy i innowacji - klastrów (m. in. Środkowoeuropejski Klaster Zaawansowanych Technologii, Środkowoeuropejski Klaster Zaawansowanych Technologii Włókienniczych, Klaster Farmaceutyczno-Medyczny, Klaster Przemysłów Kreatywnych, Środkowoeuropejska Platforma Usług Logistycznych, Balneologia).
OBSZARY FUNKCJONALNE	
ŁÓDZKI OBSZAR METROPOLITALNY	

INFORMACJE OGÓLNE	
PODSUMOWANIE - WSKAZANIA DOT ROZWOJU UKŁADU BIPOLARNEGO	
<p>Układ bipolarny Łódź – Warszawa traktowany jest przez autorów dokumentu jako bipolarny układ metropolitalny. Inicjowanie i wspieranie działań mających na celu jego szeroko rozumiany rozwój oraz dodatkowo rozwój innych międzyregionalnych powiązań funkcjonalnych to jedno z działań wskazywanych do realizacji w ramach polityki terytorialno-funkcjonalnej.</p> <p>Jako kluczowe uznaje się tworzenie klastrów, w szczególności służących rozwojowi w oparciu o pola współpracy: nauka, badania i rozwój w zakresie zaawansowanych technologii (w tym włókienniczych), medycyna i farmacja, sektor kreatywny, transport i logistyka, balneologia. Działania mają być prowadzone poprzez tworzenie klastrów.</p>	
Wykaz sektorów wskazywanych jako baza rozwoju obszaru:	
▶ nauka, badania i rozwój	
▶ sektor kreatywny	
▶ medycyna i farmacja	
▶ transport i logistyka	
▶ balneologia	

5.1.3. STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO 2030 Innowacyjne Mazowsze

INFORMACJE OGÓLNE	
status dokumentu	– przyjęty Uchwałą Nr 158/13 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 28 października 2013 roku w sprawie uchwalenia Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030 Innowacyjne Mazowsze;
informacje dotyczące dokumentu	Z uwagi na duże zróżnicowanie przestrzenne rozwoju województwa mazowieckiego, konieczne jest prowadzenie polityki zmniejszającej te dysproporcje. Nadrzędnym (głównym) celem Strategii jest zatem spójność terytorialna, rozumiana jako zmniejszenie dysproporcji rozwoju w województwie mazowieckim oraz wzrost znaczenia Obszaru Metropolitalnego Warszawy w Europie, co w konsekwencji przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców. Osiągnięcie tego celu będzie możliwe poprzez przyspieszenie wzrostu gospodarczego, generowanego przez rozwój produkcji i przemysłu ukierunkowanego na eksport, szczególnie w branży średniozaawansowanych i zaawansowanych technologii.
SYNTEZA DOKUMENTU – KIERUNKI ROZWOJU (fragmenty, wg działów dokumentu)	
ROLA, WIZJA I CELE STRATEGII W PROCESIE ROZWOJU WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO	<p>WIZJA MAZOWSZE TO REGION SPÓJNY TERYTORIALNIE, KONKURENCYJNY, INNOWACYJNY Z WYSOKIM WZROSTEM GOSPODARCZYM I BARDZO DOBRYMI WARUNKAMI ŻYCIA JEGO MIESZKAŃCÓW</p> <p>CEL GŁÓWNY ZMNIEJSZENIE DYSPROPORCJI ROZWOJU W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM, WZROST ZNACZENIA OBSZARU METROPOLITALNEGO WARSZAWY W EUROPIE</p>
CELE ROZWOJOWE WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO	<p>Układ celów Strategii został podporządkowany długookresowym priorytetom rozwoju regionalnego, wyrażonym w scenariuszu zrównoważonego rozwoju. Za priorytetowy cel strategiczny przyjęto rozwój produkcji ukierunkowanej na eksport w przemyśle zaawansowanych i średniozaawansowanych technologii oraz w przemyśle i przetwórstwie rolno-spożywczym.</p> <p>Jego osiągnięcie wymaga realizacji działań w następujących kierunkach:</p> <ul style="list-style-type: none"> – tworzenie warunków do generowania i absorpcji innowacji; – rozwój produkcji: tworzenie warunków przyjaznych dla inwestorów i przedsiębiorców; – wspieranie tworzenia i rozwoju przedsiębiorstw produkcyjnych; – umiędzynarodowienie gospodarcze; – tworzenie warunków do zwiększenia inwestycji pozarolniczych – głównie w przemyśle

INFORMACJE OGÓLNE	
	<p>rolno-spożywczym.</p> <p>Cel strategiczny Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii będzie realizowany poprzez działania w kierunkach:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wykorzystanie i wzmacnianie specjalizacji regionalnych; – wspieranie rozwoju nowych technologii, w szczególności biotechnologii i biomedycyny, nanotechnologii, fotoniki i optoelektroniki, technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) i kosmicznych; – rozwój i uzupełnianie funkcji metropolitalnych – Warszawa jako ośrodek stołeczny; – wspieranie rozwoju miast regionalnych i subregionalnych; – restrukturyzacja miast tracących funkcje gospodarcze; – wzmacnianie potencjału rozwojowego i absorpcyjnego obszarów wiejskich; – zwiększanie dostępu do szerokopasmowego Internetu i e-usług. <p>Osiągnięcie drugiego z celów strategicznych Poprawa dostępności i spójności terytorialnej regionu oraz kształtowanie ładu przestrzennego wymaga realizacji działań w kierunku:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zwiększenia dostępności komunikacyjnej wewnątrz regionu; – spójności wewnątrzregionalnej – koncentracji na najbardziej zapóźnionych podregionach; – rozwoju form transportu przyjaznych dla środowiska i mieszkańców; – Zapobiegania nadmiernej suburbanizacji i kreowania ładu przestrzennego; – Udrożnienia systemu tranzytowego. <p>Realizacja cel strategicznego <i>Poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki</i> będzie następować poprzez wdrażanie działań w kierunku:</p> <ul style="list-style-type: none"> – rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego; – aktywizacji rezerw rynku pracy oraz działania na rzecz poprawy sytuacji demograficznej; – rozwoju priorytetowych dla regionu dziedzin nauki; – wzrostu wykorzystania zasobów ludzkich poprzez zwiększenie mobilności zawodowej i przestrzennej; – przeciwdziałania zjawisku wykluczenia społecznego, integracja społeczna; – wyrównania szans edukacyjnych; – podnoszenia standardów funkcjonowania infrastruktury społecznej oraz działania na rzecz ochrony zdrowia i bezpieczeństwa publicznego; <p>Uzupełnieniem powyższych celów strategicznych są dwa ramowe cele strategiczne.</p> <p>Pierwszy z nich <i>Zapewnienie gospodarce zdywersyfikowanego zaopatrzenia w energię przy zrównoważonym gospodarowaniu zasobami środowiska</i> będzie realizowany poprzez działania w następujących kierunkach:</p> <ul style="list-style-type: none"> – dywersyfikacja źródeł energii i jej efektywne wykorzystanie; – wspieranie rozwoju przemysłu ekologicznego i eko-innowacji; – zapewnienie trwałego i zrównoważonego rozwoju oraz zachowanie wysokich walorów środowiska; – modernizacja i rozbudowa lokalnych sieci energetycznych oraz poprawa infrastruktury przesyłowej; – przeciwdziałanie zagrożeniom naturalnym; – poprawa jakości wód, odzysk/unieszkodliwianie odpadów, odnowa terenów skażonych oraz ograniczenie emisji zanieczyszczeń; – produkcja energii ze źródeł odnawialnych. <p>Osiągnięcie drugiego celu ramowego <i>Wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju gospodarczego regionu i</i></p>

INFORMACJE OGÓLNE	
	<p><i>poprawy jakości</i> życia będzie wymagać realizacji działań w kierunku:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wykorzystania walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału dziedzictwa kulturowego do zwiększenia atrakcyjności turystycznej regionu; – upowszechnienia kultury i twórczości; – kreowania miast jako centrów aktywności kulturalnej; – wspierania rozwoju przemysłu kreatywnego; – wykorzystania dziedzictwa kulturowego w działalności gospodarczej.
<p>KIERUNKI DZIAŁAŃ</p> <p>USZCZEGÓŁOWIENIE</p>	<p>PRZEMYSŁ I PRODUKCJA</p> <p>Znaczenie w tym względzie będzie miał rozwój branż nowoczesnych technologii, jak też specjalizacji regionalnych. Istotne będzie wspieranie działalności badawczo-rozwojowej oraz wdrażanie jej wyników w przemyśle, w szczególności w dziedzinach biotechnologii i biomedycyny, nanotechnologii, fotoniki i optoelektroniki, technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) i kosmicznych. Wskazane będzie promowanie praktycznego wykorzystania badań i technologii, jak też transfer doświadczeń zagranicznych w zakresie innowacyjnych projektów przemysłowych. Poza wsparciem dla firm, istotną rolę odegra w realizacji celów strategicznych rozwój usług okołobiznesowych adresowanych do przedsiębiorców. Działalność badawczo-rozwojowa powinna być w większym niż obecnie stopniu wykorzystywana rynkowo.</p> <p>GOSPODARKA</p> <p>W celu zapewnienia zrównoważonego rozwoju regionu, konieczne jest kompleksowe podejście do rozwoju gospodarki. Obszar Metropolitalny Warszawy powinien być kreowany jako miejsce atrakcyjne dla lokalizacji przedstawicielstw organizacji międzynarodowych i firm z kapitałem zagranicznym świadczących usługi w skali globalnej. We wszystkich częściach regionu rozwijane powinny być lokalne specjalizacje gospodarcze wykorzystujące potencjał danego obszaru, w tym poprzez wsparcie kompleksowych inicjatyw gospodarczych, obejmujących nie tylko działania produkcyjne, lecz również marketing, dystrybucję, edukację i sprzedaż.</p> <p>PRZESTRZEŃ I TRANSPORT</p> <p>W celu zapewnienia efektywności działań służących podniesieniu jakości przestrzeni, konieczne jest zwiększenie świadomości społeczeństwa i władz lokalnych w zakresie znaczenia zachowania ładu przestrzennego dla jakości życia i atrakcyjności inwestycyjnej regionu. W dziedzinie transportu priorytetem w okresie realizacji <i>Strategii</i> będzie stwarzanie warunków zachęcających do korzystania z najmniej uciążliwych dla przestrzeni, środowiska i mieszkańców środków transportu. W skali międzynarodowej, istotne znaczenie będzie miał rozwój infrastruktury wchodzącej w skład transeuropejskich sieci transportowych TEN-T, w tym Warszawskiego Węzła Transportowego oraz rozwój transportu lotniczego. Rozwój transportu kolejowego będzie miał kluczowe znaczenie w skali regionu.</p>
<p>WSPÓŁPRACA MIĘDZYREGIONALNA</p>	<p>Województwo mazowieckie współdziała z województwami sąsiednimi. Podejmowane działania mają na celu wykorzystanie potencjałów rozwojowych, wymianę doświadczeń, szczególnie w dziedzinach wynikających ze specyfiki regionów i ważnych dla ich rozwoju. Istotne znaczenie ma współpraca województwa mazowieckiego z województwem łódzkim sformalizowana podpisaniem porozumienia w dniu 13 lipca 2012 roku w Nieborowie. Głównym obszarem współpracy jest wzmacnianie związków społeczno-gospodarczych sąsiadujących obszarów metropolitalnych Warszawy i Łodzi, w ramach tzw. <i>układu bipolarnego</i>. Oddalone od siebie o 133 km stolice regionów stanowią istotne ośrodki kształcenia, badań, innowacji i rozwijania nowych technologii oraz promowania przedsiębiorczości. Ponadto są ważnymi ośrodkami kultury oraz aktywności społeczno-gospodarczej. Wzmocnienie związków funkcjonalnych i infrastrukturalnych tych sąsiadujących obszarów pozwoli na lepsze gospodarowanie zasobami regionów. Realizacja wspólnych przedsięwzięć wpłynie na promocję oraz podniesienie konkurencyjności układu bipolarnego na arenie międzynarodowej. Podejmowane wspólnie działania będą mieć</p>

INFORMACJE OGÓLNE	
	<p>kluczowe znaczenie dla rozwoju Polski centralnej oraz będą skutkować efektem synergii. Wykształcone w ten sposób dwubiegunowe pasmo rozwoju ma szansę stać się znaczącym ośrodkiem rozwoju Europy Środkowo-Wschodniej.</p> <p>Współpraca w ramach układu bipolarnego będzie obejmować następujące projekty:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Środkowoeuropejski Klaster Zaawansowanych Technologii, który stanowić będzie platformę współpracy pomiędzy instytucjami naukowymi i badawczo-rozwojowymi a przedsiębiorcami na obszarze województwa łódzkiego i mazowieckiego; – Środkowoeuropejska Platforma Usług Logistycznych – projekt oparty na potencjale kształtujących się centrów logistycznych; – Łódzko-Mazowiecki Klaster Owocowo-Warzywny – projekt oparty na potencjale przyrodniczo-rolnym północno-wschodniej części regionu łódzkiego i środkowo-zachodniej części Mazowsza; – Klaster Multimedialny – projekt współpracy pomiędzy potencjalnym Klastrem Medialnym w Łodzi i Klastrem Multimediów i Systemów Informacyjnych (Multiklastrem) w Warszawie; – Środkowoeuropejski Klaster Tekstylny-Odzieżowy – projekt współpracy łódzkiego klastra włókienniczo-odzieżowego z przedsiębiorcami produkującymi odzież oraz specjalistyczne tkaniny w województwie mazowieckim; – Klaster Farmaceutyczno-Medyczny – projekt współpracy instytucji naukowo-badawczych z dziedziny farmacji, medycyny i biotechnologii z producentami leków i sprzętu medycznego oraz wyspecjalizowanymi placówkami leczenia szpitalnego; – Balneologia – projekt oparty na potencjale przyrodniczym i kulturowym, w tym zasobach wód geotermalnych w rejonach: Rogóżna, Uniejowa, Poddębic i Skierniewic w województwie łódzkim oraz Gostynina i Mszczonowa w województwie mazowieckim; – Pasma kulturowo-turystyczne – projekt współpracy pomiędzy województwem łódzkim i mazowieckim poprzez realizację przedsięwzięć mających na celu rozwój turystyki, wykorzystującej walory przyrodnicze i kulturowe dolin Pilicy i Bzury oraz Puszczy Bolimowskiej; – Transeuropejskie Korytarze Transportowe; – Klaster Ekoenergia. <p>Wśród najważniejszych działań, jakie będą podejmowane przez obydwa regiony można wymienić działania na rzecz szybkiego podjęcia przez rząd decyzji o lokalizacji Centralnego Portu Lotniczego dla Polski oraz na rzecz realizacji tej inwestycji. Zgodnie z zapisami KPZK Centralny Port Lotniczy będzie pełnić funkcję portu węzłowego zintegrowanego z nowoczesnym systemem połączeń kolejowych i drogowych. Dlatego najbardziej optymalną lokalizacją jest położenie przy węźle obejmującym: autostradę A2, szybką kolei oraz Centralną Magistralę Kolejową. Drugą inwestycją jest budowa nowej linii kolei dużych prędkości (KDP), zwanej roboczo „linią Y”, która ma być poprowadzona z Warszawy do Łodzi, a stamtąd do Poznania i Wrocławia. W przyszłości jednym z elementów sieci KDP będzie zmodernizowana Centralna Magistrala Kolejowa.</p>
PODSUMOWANIE - WSKAZANIA DOT ROZWOJU UKŁADU BIPOLARNEGO	
	<p>Współpraca województw mazowieckiego i łódzkiego sformalizowana podpisaniem porozumienia w dniu 13 lipca 2012 roku w Nieborowie. Głównym obszarem współpracy jest wzmacnianie związków społeczno-gospodarczych sąsiadujących obszarów metropolitalnych Warszawy i Łodzi, w ramach tzw. <i>układu bipolarnego</i>. Wzmocnienie związków funkcjonalnych i infrastrukturalnych tych sąsiadujących obszarów ma pozwolić na lepsze gospodarowanie zasobami regionów.</p> <p>Decyzja o lokalizacji Centralnego Portu Lotniczego wskazywana jest przez autorów dokumentu jako jedno z najważniejszych działań do podjęcia przez oba regiony.</p> <p>Współpraca w ramach układu bipolarnego odbywać ma się głównie w ramach klastrów i obejmować następujące dziedziny: nauka, logistyka, produkcja i przetwórstwo owocowo-warzywno, multimedia, branża tekstylna-odzieżowa, turystyka i transport.</p>

INFORMACJE OGÓLNE
Wykaz sektorów wskazywanych jako baza rozwoju obszaru:
▶ nauka, badania i rozwój
▶ biotechnologia
▶ biomedycyna
▶ nanotechnologia
▶ fotonika
▶ optoelektronika
▶ technologie informacyjno-komunikacyjne
▶ technologie kosmiczne
▶ rozwój nowoczesnych technologii (z wykorzystaniem potencjału B+R)
▶ wsparcie instytucji otoczenia biznesu
▶ kultura
▶ centrum polityczne i dyspozycyjno-administracyjne

5.1.4. STRATEGIA ZINTEGROWANEGO ROZWOJU ŁODZI 2020 +

INFORMACJE OGÓLNE	
status dokumentu	– przyjęty UCHWAŁĄ NR XLIII/824/12 RADY MIEJSKIEJ W ŁODZI z dnia 25 czerwca 2012 r. w sprawie przyjęcia „Strategii Zintegrowanego Rozwoju Łodzi 2020+”
informacje dotyczące dokumentu	<p>Strategia Zintegrowanego Rozwoju Łodzi 2020+ jest próbą odpowiedzi na pytania dokąd miasto zmierza i co chce osiągnąć biorąc pod uwagę określony bagaż doświadczeń i możliwości, którymi dysponuje. Strategia rozwoju służy także starannemu programowaniu inwestycji miejskich, dzięki czemu ich przygotowanie i realizacja podporządkowane będą zasadzie maksymalizacji korzyści wspólnoty.</p> <p>Jako najważniejsze wyzwania stojące przed Łodzią wskazano następujące:</p> <ul style="list-style-type: none"> – poprawa jakości życia mieszkańców, – odwrócenie niekorzystnych trendów demograficznych, – stworzenie zrównoważonej sieci transportowej w Łodzi i aglomeracji, – budowa więzi społecznej, partycypacji obywatelskiej i wspólnoty samorządowej – sprawne zarządzanie Miastem, – rewitalizacja przestrzeni miejskiej.
SYNTEZA DOKUMENTU – KIERUNKI ROZWOJU (fragmenty, wg działów dokumentu)	
WIZJA	<p><i>Przyjazne, twórcze i dynamiczne Miasto zrównoważonego rozwoju o konkurencyjnych warunkach życia, pracy i inwestowania, wykorzystujące historyczny, infrastrukturalny i kreatywny potencjał.</i></p> <p>Dynamika i jakość procesu wdrażania Strategii Zintegrowanego Rozwoju Łodzi 2020+ zadecyduje o skutecznej odpowiedzi na stawiane miastu wyzwania. Pozwoli odwrócić niekorzystne tendencje i zapewni Łodzi sukces. „Szybko i dobrze” oznacza „szybciej i lepiej” niż w konkurencyjnych miastach.</p> <p>Łódź jest w stanie przyciągać nowych mieszkańców mądrze wykorzystując istniejący i rozbudowujący się potencjał infrastruktury, bazując na dziedzictwie historycznym, zasobach naturalnych, a przede wszystkim na kreatywności i aktywności łódzian. Praca nad wzrostem poziomu kapitału społecznego i kulturowego oraz budowanie zrównoważonego rozwoju obejmującego sferę gospodarczą, społeczną i środowiskową będzie w najbliższych latach najważniejszym zadaniem społeczności łódzkiej.</p>

ZASADY	<p>Działania Miasta związane z realizacją Strategii podporządkowane będą następującym zasadom horyzontalnym, przenikającym całą strategię:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zrównoważonego rozwoju – oznacza dążenie do poprawy jakości życia mieszkańców, trwałego rozwoju gospodarki oraz odpowiedzialnego korzystania z zasobów środowiska przy uwzględnieniu skutków ekonomicznych, społecznych i środowiskowych dla obecnych i przyszłych pokoleń; – inteligentnego rozwoju – oznacza twórcze, kreatywne podejście do problemów, wdrażanie innowacyjnych rozwiązań organizacyjnych i technologicznych w gospodarce miejskiej oraz wykorzystywanie nowoczesnych technik przetwarzania danych przy realizacji usług publicznych; – pomocniczości – polega na rozwiązywaniu lokalnych problemów u źródła. Oznacza delegowanie wykonania poszczególnych zadań lokalnym wspólnotom, organizacjom pozarządowym oraz przedsiębiorcom, jeśli są w stanie je zrealizować. Prowadzi do wsparcia tych dziedzin, w których instytucje niższego rzędu nie są w stanie poradzić sobie same. Oznacza także działanie poprzez partnerstwa publiczno-prywatne i publiczno-społeczne; – skuteczności i gospodarności – oznacza dążenie do maksymalizacji efektów działań przy minimalizacji nakładów. Miasto powinno stale poprawiać skuteczność, odpowiedzialnie gospodarując ograniczonymi zasobami. W ramach tych samych środków powinno osiągać lepsze rezultaty lub te same rezultaty wykorzystując mniejsze środki; – koncentracji działań – polega na skupieniu działań na najważniejszych wyzwaniach w konkretnej przestrzeni Miasta. Wiąże się to z koniecznością dokonywania wyboru dotyczącego pierwszeństwa dla działań priorytetowych.
FILARY I FUNDAMENT	<p>Strategia Zintegrowanego Rozwoju Łodzi 2020+ oparta jest na trzech filarach określających priorytetowe obszary działania i stabilnym fundamencie</p> <p>FILARY:</p> <ul style="list-style-type: none"> – GOSPODARKA I INFRASTRUKTURA - Łódź otwarta na świat - wzrost poziomu życia mieszkańców Łodzi dzięki pełnemu gospodarczemu wykorzystaniu potencjału infrastrukturalnego związanego z centralnym położeniem na mapie regionu, Polski i Europy, a także z jej wiodącą rolą w aglomeracji łódzkiej. – SPOŁECZEŃSTWO I KULTURA - Łódź aktywna, ucząca się i twórcza – wzrost poziomu kapitału społecznego i kulturowego dzięki rozwojowi edukacji, wzmocnieniu aktywności mieszkańców i zwiększeniu poziomu partycypacji społecznej. – FILAR: PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO - Łódź atrakcyjna, bezpieczna i zdrowa – poprawa jakości życia mieszkańców dzięki zwiększeniu atrakcyjności przestrzeni publicznej, rewitalizacji kluczowych obszarów Miasta, wykorzystaniu potencjału środowiska przyrodniczego i rozwoju zrównoważonego transportu miejskiego. <p>FUNDAMENT:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ŁÓDŹ EFEKTYWNA I PRZYJAZNA – wprowadzenie nowych standardów usług publicznych, pełne wykorzystanie atutów Miasta, racjonalizacja zarządzania majątkiem komunalnym.
PODSUMOWANIE - WSKAZANIA DOT ROZWOJU UKŁADU BIPOLARNEGO	
Dokument nie zawiera wskazań dotyczących funkcjonowania miasta w układzie bipolarnym Łódź - Warszawa	
Wykaz sektorów wskazywanych jako baza rozwoju obszaru:	
▶ logistyka i transport,	
▶ BPO,	
▶ AGD,	
▶ IT,	
▶ działalność targowo-wystawiennicza,	
▶ nowoczesne włókiennictwo,	
▶ turystyka (przede wszystkim biznesowa, naukowo-edukacyjna,	

- ▶ przemysły kreatywne (w szczególności moda, wzornictwo, produkcja filmowa),
- ▶ centra badań i rozwoju (mechatronika, bio- i nanotechnologia),
- ▶ ekobiznes,
- ▶ przemysł farmaceutyczny i medyczny,
- ▶ ekologiczne przetwórstwo spożywcze.

5.1.5. STRATEGIA PRZESTRZENNEGO ROZWOJU ŁODZI 2020 +

INFORMACJE OGÓLNE	
status dokumentu	– przyjęty UCHWAŁĄ NR LV/1146/13 RADY MIEJSKIEJ W ŁODZI z dnia 16 stycznia 2013 r. w sprawie Strategii przestrzennego rozwoju Łodzi 2020+
informacje dotyczące dokumentu	Dokument jest polityką sektorową, wynikającą z uchwały Nr XLIII/824/12 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 25 czerwca 2012 r. w sprawie przyjęcia „Strategii Zintegrowanego Rozwoju Łodzi 2020+”.
SYNTEZA DOKUMENTU – KIERUNKI ROZWOJU (fragmenty, wg działów dokumentu)	
DODATEK	Metropolie są najsilniejszymi ogniwami gospodarki globalnej i funkcjonują jako światowa sieć. W tym kierunku zmierza Łódź. Jednakże tylko w powiązaniu z Warszawą, Łódź ma szansę na stworzenie silnej struktury o powiązaniach funkcjonalno – przestrzennych oraz oddźwięku europejskim, poprzez wykorzystanie potencjału wynikającego z położenia geograficznego i zagospodarowania. Aglomeracja łódzka została zdiagnozowana jako tzw. potencjalny europol wymagający działań restrukturyzacyjnych w oparciu o potencjalne pasmo potencjalnego rozwoju, jakim jest linia Łódź – Warszawa. Polityka kształtowania europolii – ośrodków o znaczeniu europejskim, to konieczność lepszego wielopłaszczyznowego powiązania Warszawy z Łodzią, co wyzwoliłoby nowe efekty skali, zwiększyło potencjał tego dwubiegunowego zespołu do poziomu liczącego się na arenie europejskiej.
DIAGNOZA SEKTOROWA – OPISOWA	Konurbacja warszawsko – łódzka powinna stać się w niedalekim czasie głównym centrum polaryzacji europejskiej, wchodzącym w skład polskiego bieguna Europy Środkowej (obszar pomiędzy Gdańskiem, Bydgoszczą, Poznaniem, Wrocławiem, Krakowem, Łodzią i Warszawą), który koncentruje krajową aktywność społeczno – gospodarczą w skali gospodarki europejskiej. Powiązania funkcjonalne umożliwiają wykształcenie się wspólnego rynku inwestycyjnego, opartego na codziennych bezpośrednich kontaktach gospodarczych.
ŁÓDŹ W KONTEKŚCIE OBSZARU METROPOLITALNEGO I WSPÓŁPRACY MIĘDZYAGLOMERACYJNEJ	<p>Łódzki Obszar Metropolitalny jest generatorem rozwoju centralnej części województwa łódzkiego, a jego rdzeniem jest aglomeracja łódzka. W strukturze przestrzennej tego obszaru wykształciły się pasmowe układy wzmożonej urbanizacji i aktywności gospodarczej, szczególnie wzdłuż szlaków komunikacyjnych: Łódź – Rzgów – Tuszyń wzdłuż drogi krajowej nr 1, Łódź – Andrespol – Koluszki wzdłuż linii kolejowej Łódź – Koluszki, Stryków – Głowno wzdłuż drogi krajowej nr 14, Łódź – Pabianice – Łask – Zduńska Wola wzdłuż drogi krajowej nr 12/14 i linii kolejowej do Poznania.</p> <p>W związku z taką tendencją rozwojową, w kontekście idei bipolu konieczne jest określenie granic strefy międzyaglomeracyjnej, przeprowadzenie oceny bezpośredniego, wzajemnego oddziaływania aglomeracji oraz oceny oddziaływań pośrednich poprzez ośrodki przenoszenia wpływów, a także wpływu wytworzonego w ten sposób układu bipolarnego na równowagę funkcjonalno – przestrzenną kraju i regionów. W wyniku ogromnego naporu inwestycyjnego na tereny otwarte zarówno w Łódzkiej, jak i w Warszawskim Obszarze Metropolitalnym, obszary zainwestowane stają się coraz bardziej ekspansywne w stosunku do obszarów cennych przyrodniczo. W związku z tym konieczne jest położenie większego nacisku na rozwój obydwu miast „do wewnątrz” i powiązanie funkcjonalne metropolii poprzez transport (autostrady, szybka kolej, koncepcja Centralnego Portu Lotniczego dla Polski), wymianę myśli i technologii (silne ośrodki naukowo – badawcze), rozwój turystyki, itp.</p>

INFORMACJE OGÓLNE	
	Strategiczne dokumenty kierunkowe na poziomie województw (np. Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego na lata 2007 – 2020, Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego), a także całego kraju (np. Strategia Rozwoju Kraju 2007-2015, Polska 2025, Długookresowa Strategia Trwałego i Zrównoważonego Rozwoju, KPZK 2030, itp.) wskazują na konieczność współpracy między metropoliami.
PODSUMOWANIE - WSKAZANIA DOT ROZWOJU UKŁADU BIPOLARNEGO	
Dokument wskazuje, iż Łódź działania prorozwojowe Łodzi zmierzają do stworzenia silnej struktury o powiązaniach funkcjonalno – przestrzennych oraz oddźwięku europejskim – jednak warunkiem jest stworzenie układu bipolarnego z Warszawą. Skazywana jest konieczność wielopłaszczyznowego powiązania Warszawy z Łodzią, co pozwoli na nowe efekty skali i zwiększy potencjał tego dwubiegowego zespołu. Konieczne jest określenie granic strefy międzyaglomeracyjnej. Konieczne jest położenie większego nacisku na rozwój obydwu miast „do wewnątrz”. Wskazuje się na konieczność powiązania funkcjonalnego metropolii poprzez transport (autostrady, szybka kolej, koncepcja Centralnego Portu Lotniczego dla Polski), wymianę myśli i technologii (silne ośrodki naukowo – badawcze), rozwój turystyki, itp.	
Wykaz sektorów wskazywanych jako baza rozwoju obszaru:	
► transport,	
► ośrodki naukowo – badawcze,	
► turystyka	

5.1.6. STRATEGIA ROZWOJU MIASTA STOŁECZNEGO WARSZAWY DO 2020 ROKU

INFORMACJE OGÓLNE	
status dokumentu	– przyjęty Uchwałą Nr LXII/1789/2005 Rady miasta stołecznego Warszawy z dnia 24 listopada 2005 roku w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Miasta Stołecznego Warszawy do 2020 roku,
informacje dotyczące dokumentu	Prace nad strategią przebiegały wielotorowo. W trakcie prac opracowano dwa dokumenty: raport o stanie miasta, czyli diagnozę, oraz strategię rozwoju. Równolegle prowadzone były konsultacje społeczne. W pracach uczestniczyli pracownicy Urzędu m.st. Warszawy, a także eksperci i konsultanci zewnętrzni, głównie pracownicy naukowcy warszawskich wyższych uczelni i instytutów naukowych. Prace nad strategią prowadzone były w siedmiu podzespołach: polityki miasta, gospodarki przestrzennej, bezpieczeństwa publicznego, transportu i drogownictwa, infrastruktury technicznej, infrastruktury społecznej, ochrony środowiska.
SYNTEZA DOKUMENTU – KIERUNKI ROZWOJU (fragmenty, wg działów dokumentu)	
MISJA	<i>Misją samorządu Warszawy, stolicy Rzeczypospolitej Polskiej, miasta o bogatych tradycjach, jest osiągnięcie jak najwyższego poziomu zaspokojenia potrzeb mieszkańców oraz zajęcie przez Warszawę znaczącego miejsca wśród najważniejszych metropolii europejskich.</i>
WIZJA	<i>Warszawę 2020 roku widzimy jako atrakcyjną, nowoczesną, dynamicznie rozwijającą się metropolię z gospodarką opartą na wiedzy, środkowoeuropejskie centrum finansowe, miasto zajmujące znaczące miejsce wśród najważniejszych stolic europejskich. Warszawa w naszej wizji to wspólnota otwarta i dostępna, miasto wysokiej jakości życia, ważne centrum kultury europejskiej o dobrze zorganizowanej przestrzeni publicznej – miasto z duszą.</i>
CEL STRATEGICZNY	Warszawa jest najważniejszym w regionie i kraju ośrodkiem kultury, siedzibą instytucji międzynarodowych, najważniejszym węzłem komunikacyjnym. Wzmocnienie funkcji metropolitalnych ma zapewnić stolicy Polski znaczące miejsce w gronie innych metropolii europejskich i umożliwić jej skuteczne konkurowanie z nimi. Rozwój Warszawy ma być zharmonizowany z rozwojem jej otoczenia (gmin sąsiednich, regionu, innych miast).
ROZWIJANIE FUNKCJI METROPOLITALNYCH WZMACNIAJĄCYCH POZYCJĘ WARSZAWY W WYMIARZE	Potencjalna rywalizacja powinna być zastąpiona siecią powiązań kooperacyjnych i współpracą ośrodków, których specjalizacja pozwoli każdemu na proporcjonalny udział w rozwoju warszawskiego obszaru metropolitalnego.

REGIONALNYM, KRAJOWYM I EUROPEJSKIM	
PODSUMOWANIE - WSKAZANIA DOT ROZWOJU UKŁADU BIPOLARNEGO	
W dokumencie nie poruszono tematu udziału Warszawy w tworzeniu układu bipolarnego Warszawa – Łódź. Wskazuje się jednak na konieczność rozwoju stolicy w harmonii z rozwojem jej otoczenia rozumianego w tym przypadku jako gminy sąsiednie, region i inne miasta. Znaczny nacisk położony jest na rozwijanie funkcji metropolitalnych wzmacniających pozycję Warszawy w wymiarze regionalnym, krajowym i europejskim.	
Wykaz sektorów wskazywanych jako baza rozwoju obszaru:	
▶ nowe technologie	
▶ ośrodek akademicki	
▶ centrum finansowo-gospodarcze	
▶ centrum kulturalne	
▶ ośrodek decyzji politycznych	
▶ centrum targowo - kongresowe	

5.1.7. PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO (AKTUALIZACJA)

INFORMACJE OGÓLNE	
status dokumentu	– przyjęty UCHWAŁĄ NR LX/1648/10 SEJMIKU WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO z dnia 21 września 2010 r. w sprawie: zmiany Uchwały Nr XLV/524/2002 Sejmiku Województwa łódzkiego z dnia 9 lipca 2002 r. w sprawie uchwalenia „Planu zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego”
informacje dotyczące dokumentu	Aktualizacja „Planu zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego” opracowywana została na podstawie przepisów ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. W świetle zapisów ww. ustawy plan zagospodarowania przestrzennego województwa nie jest aktem prawa miejscowego, jednak będąc wyrazem polityki przestrzennej samorządu województwa, odgrywa bardzo istotną rolę w gospodarowaniu przestrzenią. Jest dokumentem długookresowym (perspektywa najbliższych 20 lat), ściśle powiązany ze strategią rozwoju województwa oraz określającym cele i kierunki rozwoju przestrzennego regionu.
SYNTEZA DOKUMENTU – KIERUNKI ROZWOJU (fragmenty, wg działów dokumentu)	
WIZJA ROZWOJU	struktura sieci osadniczej Przyjmuje się, że głównymi ośrodkami rozwoju społeczno-gospodarczego będą miasta – bieguny wzrostu. System osadniczy utrzyma swoją monocentryczną strukturę, lecz na skutek rozwoju polaryzacyjno-dyfuzyjnego ulegnie ona osłabieniu. Rdzeniem rozwoju będzie obszar kształtowania powiązań funkcjonalnych Aglomeracji Łódzkiej, który w perspektywie długookresowej może się przekształcić w Łódzki Obszar Metropolitalny z Łodzią, jako potencjalnym biegunem rozwoju o randze europejskiej, oraz ośrodkami miejskimi jako biegunami wzrostu uzupełniającymi funkcje gospodarcze i mieszkaniowe Łodzi. Najważniejsze funkcje Łodzi będą mieć charakter metropolitalny, wyspecjalizowany w skali kraju i będą oparte na unikalnym potencjale endogenicznym miasta. Funkcje te obejmować będą działalność akademicką i naukowobadawczą, medyczno-farmaceutyczną oraz kulturalno-kongresową. Poprzez rozwój kapitału ludzkiego, potencjału innowacyjnego, infrastruktury transportowej (ring autostradowy), potencjału kulturowego i funkcji metropolitalnych wzrośnie znaczenie Łodzi i Aglomeracji Łódzkiej w ramach powiązań sieciowych o randze krajowej i międzynarodowej. Łódź stanie się jednym z głównych ośrodków w sieci największych miast Polski. Znacznemu wzmocnieniu ulegną powiązania intermodalne oraz sieciowe powiązania funkcjonalne i instytucjonalne Łodzi, głównie z Warszawą, a także z Poznaniem, Wrocławiem, Katowicami, Gdańskiem, Bydgoszczą, Toruniem i Krakowem.
WIZJA ROZWOJU PRZESTRZENNEGO	

gospodarka

W województwie, dzięki wysokiej jakości kapitału ludzkiego oraz wzrostowi aktywności zawodowej mieszkańców do poziomu europejskiego nastąpi dynamiczny rozwój działalności gospodarczych opartych na wiedzy i innowacjach. W Łodzi nastąpi rozwój badań i przemysłów wysokiej technologii oraz usług okołobiznesowych i informatycznych. Wykorzystanie tradycji włókienniczej i filmowej pozwoli na wykreowanie miasta jako środkowoeuropejskiego centrum mody i kinematografii. Poprzez rozwinięte i sprawne powiązania komunikacyjne oraz rozwój komunikacji zbiorowej zmniejszy się także odległość czasowa między Łodzią i Aglomeracją Łódzką a biegunami wzrostu.

Dla pozostałego obszaru województwa motorem rozwoju gospodarczego stanie się rozwój klastrów, wynikający z posiadanego potencjału, tradycji przetwórstwa przemysłowego i produkcji rolniczej oraz bogactw naturalnych. Największe predyspozycje dla rozwoju klastrów posiadają powiaty: łęczycki, łowicki, skierniewicki, rawski, pajęczański (owocowo-warzywny), radomszczański i wieruszowski (meblarski), opoczyński i tomaszowski (ceramiczny i materiałów budowlanych).

Wraz z realizacją strategicznego układu drogowego, którego osie konstrukcyjne wyznaczać będą autostrady i drogi ekspresowe, będzie następowała polaryzacja rozwoju w wybranych węzłach (europole, ponadregionalne, regionalne i ponadlokalne ośrodki równoważenia rozwoju) oraz **pasmach przyspieszonego rozwoju**. Ukształtują się atrakcyjne tereny dla działalności gospodarczej: (A1) w Radomsku i Kutnie; (S8) w Sieradzu, Wieruszowie i Rawie Mazowieckiej; (S12) w Opocznie; (S-8, S-74) w Tomaszowie Mazowieckim. Największą atrakcyjność lokalizacyjną uzyska Piotrków Trybunalski (A-1, S-8, S-12). Atut położenia zostanie również zdyskontowany poprzez powstanie strategicznego, europejskiego centrum logistycznego w „złotym trójkącie” Stryków – Łódź – Piotrków Trybunalski (krzyżujące się autostrady A1 i A2, drogi ekspresowe S8 i S-14, lotnisko Łódź, multimodalny węzeł transportowy Łódź).

Z uwagi na znaczny spadek zatrudnienia w rolnictwie zakładane kierunki rozwoju to: od intensywnego rolnictwa w północnej i zachodniej części województwa, poprzez wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich i rozwój rolnictwa ekologicznego na pozostałym terenie, po sukcesywne przekształcanie obszarów wiejskich w granicach Aglomeracji Łódzkiej na funkcje pozarolnicze. Realizacja przyjętych założeń w rolnictwie przyczyni się do ochrony najlepszych gleb i zachowania ich możliwości produkcyjnych oraz wpływać będzie na racjonalne wykorzystanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Przyjmuje się, że nastąpią zmiany w gospodarstwach rolnych, co wpłynie korzystnie na poprawę struktury agrarnej wsi, tj. wzrost średniej powierzchni gospodarstwa rolnego, spadek ogólnej liczby gospodarstw oraz podniesienie standardów jakościowych, sanitarnych i ochrony środowiska. Rozwiną się formy kooperacji między producentami i powiązań rynkowych oraz nastąpi wzmocnienie ekologicznych funkcji obszarów wiejskich – wzrost liczby gospodarstw produkujących metodami ekologicznymi. W perspektywie czasu rolnictwo może skorzystać na rozwoju branży rolnictwa energetycznego, stanowiącego bazę dla elektroenergetyki, ciepłownictwa oraz przemysłu biopaliw. Długofalowo zapewni ono trwałą opłacalność produkcji rolnej, polegającą na rozszerzeniu możliwości jej zbytu na wielki rynek energetyczny (agroenergetyka).

infrastruktura transportowa

Do 2030 r. zostanie ukształtowana **strategiczna sieć infrastruktury transportowej** w ramach istniejącej i postulowanej sieci TEN-T: autostrady A-1, A-2, drogi ekspresowe: S-8, S-12, S-74 oraz S-14 (poza siecią TEN-T), kolej dużych prędkości Warszawa – Łódź – Wrocław/Poznań z przejściem przez Łódź oraz Łódź – Opoczno z włączeniem do CMK, która radykalnie podwyższy sprawność funkcjonowania regionu i jego powiązań z krajem i Europą. Łódź stanie się Centralnym Węzłem Komunikacyjnym – węzłem transportu multimodalnego. Skróci się czasoprzestrzeń między głównymi ośrodkami kraju i Europy. Nastąpi także wzmocnienie i rozwój systemu powiązań lotniczych m.in. poprzez włączenie Portu Lotniczego Łódź do transeuropejskiej Sieci Transportowej TEN-T oraz poprawę jego regionalnej i lokalnej

	<p>dostępności. W strefie między Łodzią a Warszawą powstanie węzłowy port lotniczy w skali Europy, który będzie potężnym impulsem rozwojowym dla strefy międzyaglomeracyjnej Łodzi i Warszawy, wywołującym nowy efekt skali, dającym realne podstawy do stworzenia układu dwubiegunowego, liczącego się w skali Europy. Dla lotów korporacyjnych, dyspozycyjnych powstanie lotnisko w Piotrkowie Trybunalskim, a dla specjalistycznych (cargo) lotnisko w Łasku lub Leżnicy Wielkiej. Nastąpi rozwój systemu przewozów kolejowych międzyregionalnych, regionalnych i aglomeracyjnych oparty na Łódzkim Węźle Kolejowym. Dla zapewnienia sprawnych i bezpiecznych powiązań wewnętrznych regionu nastąpi pełna modernizacja istniejącego układu drogowego, który będzie stanowił ruszt łączący poszczególne elementy systemu osadniczego i umożliwi stworzenie sieciowej struktury miast województwa, wpływając na poprawę spójności terytorialnej regionu. Realizacja wszystkich tych działań znacznie poprawi dostępność regionu i poszerzy możliwości jego dalszego prawidłowego rozwoju – województwo zostanie włączone w sieć głównych ośrodków w kraju i Europie.</p>
<p>WIZJA ROZWOJU</p> <p>ZAGROŻENIA DLA OSIĄGNIĘCIA PRZYJĘTEJ WIZJI ROZWOJU</p>	<p>W zakresie kształtowania struktury systemu osadniczego bezpośrednim zagrożeniem dla osiągnięcia wizji rozwoju będzie brak ukształtowanych, wyspecjalizowanych funkcji metropolitalnych Łodzi, co może być skutkiem m.in. braku ścisłej współpracy między przedsiębiorcami a jednostkami badawczo-rozwojowymi, w tym akademickimi, niedostatecznego finansowania sektora nauki i zaniechania działań innowacyjnych, a także niskiego poziomu wyposażenia społecznego. Bez rozwiniętych, wyspecjalizowanych funkcji metropolitalnych nie zostanie w pełni wykorzystany endogeniczny potencjał rozwojowy Łodzi, co wpłynie na osłabienie krajowego i międzynarodowego miasta. Zagrożony zostanie rozwój powiązań sieciowych między Łodzią a pozostałymi wielkimi miastami Polski. Brak odpowiedniej liczby biurowców wysokiej klasy, hoteli i mieszkań o wysokim standardzie oraz niedorozwój infrastruktury społecznej nie pozwolą zdyskontować konkurencyjnej przewagi Łodzi, jaką jest obecnie niska i atrakcyjna w skali kraju cena nieruchomości. Powyższe czynniki spowodują, że w Łodzi nie będą lokalizowały się funkcje kontrolne dużych korporacji globalnych, a małe i średnie przedsiębiorstwa będą reprezentować mało konkurencyjne działy gospodarki. Miasto będzie ułomną metropolią o funkcjach mieszkaniowych i administracyjnych z niepełną obsługą mieszkańców województwa w zakresie potrzeb wyższego rzędu.</p> <p>Pogłębi się monocentryczna struktura systemu osadniczego oraz wzmocnieniu ulegną powiązania hierarchiczne między Łodzią a pozostałymi miastami regionu. Większe miasta, z powodu braku środków na rozwój infrastruktury technicznej oraz infrastruktury społecznej, zwłaszcza w zakresie szkolnictwa i opieki medycznej, pełnić będą jedynie funkcje administracyjne, mieszkaniowe, przemysłowe oraz podstawowe funkcje usługowe. Nie rozwiną się natomiast funkcje wspomagające funkcje wyższego rzędu produkowane przez Łódź. Brak będzie podstaw do ukształtowania się regionalnej strefy rozwoju powiązań metropolitalnych. Swoje potrzeby w tym zakresie mieszkańcy województwa będą realizowali częściowo w Łodzi, a częściowo w innych dużych miastach Polski, czemu sprzyjać będzie rozwijająca się infrastruktura komunikacyjna. Miasta mniejsze wykorzystają swój potencjał rekreacyjny i turystyczny, tylko jeżeli ich nazwa jest już utrwalona w świadomości mieszkańców województwa i kraju. Miasta, których atrakcyjność zwiększy się ze względu na rozwój autostrad i dróg ekspresowych, staną się zapewne centrami logistycznymi. Brak silnej gospodarki opartej na wiedzy osłabi jednak ich możliwości rozwoju społeczno - gospodarczego. Jednocześnie część mieszkańców Łodzi i większych miast województwa zacznie przenosić swoje miejsca zamieszkania na tereny cenne kulturowo i przyrodniczo.</p> <p>Spowoduje to nasilenie procesów niekontrolowanej suburbanizacji, a w konsekwencji degradację krajobrazu. W zakresie rozwoju gospodarczego słabe wykorzystanie potencjału wewnętrznego może zagrozić rozwojowi sieciowych struktur gospodarczych (kłastrów) gospodarki opartej na wiedzy. W większych miastach nie wykształcą się planowane jednostki wzrostu.</p> <p>W konsekwencji takiego podejścia nie ukształtują się powiązania wewnątrz potencjalnego Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego oraz szkielet systemu osadniczego w postaci</p>

	<p>regionalnych i ponadlokalnych biegunów wzrostu.</p> <p>W zakresie infrastruktury transportowej opóźnienie w realizacji dróg ekspresowych: S-8, S-12, S-74, S-14 w stosunku do założeń programów drogowych, związane m.in. z brakiem środków, zmianą polityki rządu oraz konfliktami społecznymi, wpłynie zarówno na sprawność funkcjonowania regionu i jego powiązań z Europą, jak i na rozwój gospodarczy. Nie zostanie zrealizowana droga ekspresowa S-74, w przebiegu postulowanym przez województwo, co wywoła narastające problemy komunikacyjne na kierunku Łódź – Tomaszów Mazowiecki – Kielce. Nie zostaną także wykorzystane szanse związane z otwarciem strategicznego kierunku południowo-wschodniego, łączącego region łódzki z Ukrainą i Bałkanami, a rozwiązanie problemów wewnątrzregionalnych będzie wymagało budowy nowej drogi wojewódzkiej Łódź – Tomaszów Mazowiecki. Niewłączenie Portu Lotniczego Łódź do Transeuropejskiej Sieci Transportowej TEN-T ograniczy także rozwój systemu powiązań lotniczych, a zaniechanie realizacji, w strefie między Łodzią a Warszawą, węzłowego portu lotniczego w skali Europy spowoduje, że nie powstanie potężny impuls rozwojowy dla strefy międzyaglomeracyjnej Łodzi i Warszawy. Bez zmian legislacyjnych, dotyczących udostępnienia lotnisk wojskowych na cele cywilne, nie powstanie lotnisko dla lotów specjalistycznych (cargo) w Łasku lub Leżnicy Wielkiej, a co za tym idzie – nie rozwiną się regionalne centra logistyczne, bazujące na wykorzystaniu potencjału istniejącej infrastruktury lotniskowej.</p> <p>W zakresie powiązań środowiskowych i kulturowych brak zrozumienia i akceptacji społecznej dla ochrony obszarów o największych walorach przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych może doprowadzić do utraty szansy na stworzenie jednolitego systemu obszarów chronionych, co spowoduje dalszą fragmentację ekosystemów i powstanie izolowanych enklaw chronionej przyrody. Nastąpi utrata bioróżnorodności. Zaniechanie działań rewitalizacyjnych w ośrodkach miejskich nie da podstawy do stworzenia sieci unikatowych ośrodków historycznych. W związku z brakiem zainteresowania ochroną zabytków ze strony samorządów lokalnych nie powstaną parki kulturowe. Brak regulacji prawnych i rzetelnego planowania przestrzennego doprowadzi do nasilenia procesów suburbanizacji w strefach podmiejskich, szczególnie w obszarze Aglomeracji Łódzkiej, wywołując negatywne konsekwencje utraty wartości przyrodniczych, krajobrazowych, kulturowych i rekreacyjnych. Chaotycznie wykorzystana przestrzeń, brak zwartości przestrzennej terenów zurbanizowanych i dewastacja krajobrazu nie stworzą odpowiednich warunków do życia i działalności gospodarczej; zwiększą się natomiast intensywność zużycia zasobów wodnych, zanieczyszczenie wód (brak kanalizacji), zanieczyszczenie powietrza oraz wzrost zużycia energii. W konsekwencji takiego stanu rzeczy zmaleje atrakcyjność turystyczna regionu, a kształtowane pasma kulturowo-turystyczne nie staną się rozpoznawalną marką regionu. Zaprzepaszczone zostanie szansa stworzenia regionu posiadającego własną tożsamość. Powyższe czynniki i procesy spowodują, na zasadzie negatywnych efektów mnożnikowych, regres społeczno-ekonomiczny województwa i pogłębienie się jego nierównowagi funkcjonalno-przestrzennej. Nie wykształcą się relacje konkurencji i współpracy województwa i Łodzi z innymi regionami i dużymi miastami Polski. Województwo nie będzie miało swojego miejsca w krajowym podziale pracy. Pogłębią się również procesy peryferyzacji. Nie wykształci się poczucie tożsamości regionalnej, a obszary zewnętrzne</p> <p>znajdą się w strefach oddziaływania metropolii sąsiednich, szczególnie Warszawy, Poznania i konurbacji Śląskiej. Wzmocnieniu ulegną również procesy emigracji z województwa i dalsze osłabienie kapitału społecznego. Wizja rozwoju przewidująca swoisty „skok cywilizacyjny” województwa nie będzie realizowana.</p>
WSPÓŁPRACA MIĘDZYREGIO-NALNA	<p>Ważnym czynnikiem rozwoju regionu jest współpraca międzyregionalna. Możliwość rozwijania takiej współpracy, a także jej wielkość świadczą o poziomie rozwoju społecznoekonomicznego danego regionu.</p> <p>Za strategiczne kierunki współpracy międzyregionalnej przyjęto projekty kierunkowe, które opierają się na rozwijających się już sieciowych strukturach gospodarczych, wyposażeniu instytucjonalnym i społecznym regionu, planowanej infrastrukturze komunikacyjnej oraz</p>

	<p>zamierzeniach województw ościennych. Są to projekty:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Centralny Makroregion Zaawansowanych Technologii (jego celem jest stworzenie platformy dla współpracy między instytucjami naukowymi i badawczo-rozwojowymi a przedsiębiorcami na obszarze województwa łódzkiego i mazowieckiego); – Środkowoeuropejskie Centrum Tekstylno-Odzieżowe (projekt zakłada współpracę między istniejącym łódzkim klastrem włókienniczo - odzieżowym a przedsiębiorstwami produkującymi odzież oraz tkaniny specjalistyczne w województwie wielkopolskim, kujawsko-pomorskim, mazowieckim i śląskim); – Centrum Farmaceutyczno-Medyczne (projekt zakłada rozwój współpracy między instytucjami naukowo-badawczymi z dziedziny farmacji, medycyny i biotechnologii, producentami lekarstw i sprzętu medycznego oraz wyspecjalizowanymi placówkami leczenia szpitalnego. Osią kształtowanego Centrum będzie istniejący w województwie łódzkim klastrowy medyczno-farmaceutyczny i kosmetyczny; – Multimedia (projekt zakłada współpracę między potencjalnym Klastrem Medialnym, który może ukształtować się w województwie łódzkim (głównie w Łodzi), Klastrem Multimediów i Systemów Informacyjnych (Multiklastrowy), mającym siedzibę w Warszawie oraz Wydziałem Produkcji Telewizyjnej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Państwową Wyższą Szkołą Teatralną w Krakowie i Parkiem Technologicznym „Miasteczko Multimedialne” w Nowym Sączu, jak również znajdującymi się w tych miastach jednostkami naukowo-badawczymi z dziedziny mediów i przetwarzania informacji; – Łódzko-Świętokrzyska Platforma Materiałów Budowlanych (projekt zakłada wykorzystanie istniejących powiązań między producentami płytek ceramicznych, cementu, płyt kartonowo-gipsowych i chemii budowlanej a kopalniami surowców w ramach kształtującego się klastra materiałów budowlanych); – Środkowoeuropejskie Centrum Logistyczne (projekt jest oparty na potencjale kształtujących się obecnie centrów logistycznych – na obszarze województwa łódzkiego, w tzw. „złotym trójkącie” Stryków – Łódź – Piotrków Trybunalski oraz w województwie mazowieckim w czworokącie Mszczonów – Teresin/Błonie – Warszawa – Piaseczno); – Ekoenergia (projekt zakłada wykorzystanie istniejących związków w ramach potencjalnego Klastra Zaawansowanych Technologii „Ekoenergia”, m.in. między BOT SA, Bełchatowsko- Kleszczowskim Parkiem Przemysłowo-Technologicznym, Politechniką Łódzką i Politechniką Częstochowską oraz jednostkami samorządowymi na szczeblu regionalnym i lokalnym (Łódź , Bełchatowa, Ozorkowa, Skierniewic, Uniejowa, Częstochowa, Kłobucka i Krzepic); – Balneologia (projekt ten oparty jest na potencjale przyrodniczym i kulturowym województwa łódzkiego w celu stworzenia obszaru turystyki, rekreacji i przyrodolecnictwa. Najważniejszymi elementami projektu są zasoby wód geotermalnych, znajdujące się w rejonie Rogóżna, Uniejowa, Skierniewic i Poddębic w regionie łódzkim oraz w rejonie Gostynina i Mszczonowa w województwie mazowieckim. Już obecnie w Uniejowie i Poddębicach następuje silny rozwój usług rekreacyjnych i medycznych opartych na wykorzystaniu wód geotermalnych); – Łódzko-Mazowiecki Klastrowy Przetwórstwa Warzyw i Owoców (projekt zakłada ścisłą współpracę między producentami owoców i warzyw, przedsiębiorstwami przetwórstwa rolno-spożywczego oraz instytucjami naukowo-badawczymi, co zapewni rozwój gospodarczy obszaru koncentracji przetwórstwa spożywczego w województwie łódzkim i mazowieckim); – pasmo kulturowo-turystyczne (projekt zakłada współpracę między województwem łódzkim a województwami: wielkopolskim, opolskim, śląskim, świętokrzyskim i mazowieckim poprzez przedsięwzięcia wykorzystujące walory przyrodnicze i kulturowe pasm kulturowo-turystycznych Warty, Pilicy i Bzury).
REKOMENDACJE	system osadniczy
REKOMENDACJE DO KONCEPCJI PRZESTRZENNEGO	<ul style="list-style-type: none"> – Łódź – ośrodek metropolitalny (włączenie Łodzi w sieć Metropolii Polskich, wskazanie Łodzi jako ośrodka akademickiego i naukowo-badawczego o znaczeniu krajowym, uwzględnienie Łodzi w systemie osadniczym kraju, jako ośrodka koncentracji infrastruktury społecznej znaczenia krajowego),

ZAGOSPODAROWA NIA KRAJU/PLANU PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWA NIA KRAJU	<ul style="list-style-type: none"> – łódzki Obszar Metropolitalny (ŁOM) obejmujący powiaty: brzeziński, łódzki grodzki, łódzki wschodni, zgierski a także miasto i gminę Łask w powiecie łaskim oraz miasto i gminę Zduńska Wola w powiecie zduńskowolskim <p>powiązania infrastrukturalne</p> <ul style="list-style-type: none"> – strategiczny układ drogowy województwa (autostrada A-1 relacji Gdańsk – Toruń – Łódź – Piotrków Trybunalski - Częstochowa – Gliwice – Gorzyczki, autostrada A-2 relacji Świecko – Poznań – Łódź – Warszawa, droga ekspresowa S-8 relacji Wrocław – Kępno - Sieradz – A-1 (Łódź) ... A-1 (Piotrków Trybunalski) – Rawa Mazowiecka – Warszawa – Augustów, droga ekspresowa S-12 relacji A-1 (Piotrków Trybunalski) – Sulejów - Radom, droga ekspresowa S-14 zachodnia obwodnica Łodzi (A-2 - S-8), droga ekspresowa S-74 Sulejów (S-12) – Kielce – Opatów... z postulatem zmiany relacji na Łódź – Tomaszów Mazowiecki – Kielce – Opatów; – strategiczny układ kolejowy województwa (Kolej Dużych Prędkości „Y” relacji Warszawa – Łódź – Wrocław/Poznań z przejściem tunelem pod centrum Łodzi i budową w podziemiach nowego dworca Łódź Fabryczna, połączenie linii KDP z Łodzi do CMK-i w rejonie Opoczna, koleje międzyregionalne i regionalne o podwyższonych parametrach na kierunku N-S (Bydgoszcz–Katowice przez Łódź), skoordynowane z projektem budowy KDP, dostosowanie Centralnej Magistrali Kolejowej E65 do prędkości min. 250 km/h, modernizacja linii kolejowych: CE65 Chorzów Batory – Tczew, E20 Warszawa – Poznań oraz CE20 Łowicz – Skierniewice – Łuków do parametrów wymaganych umowami międzynarodowymi AGC i AGTC (160 km/h dla pociągów pasażerskich i 120 km/h dla pociągów towarowych), modernizacja linii kolejowych: nr 14 Łódź Kaliska – Kalisz, nr 25 Tomaszów Mazowiecki – Dębica oraz nr 22 Tomaszów Mazowiecki – Radom; – lotnictwo (rozbudowa Portu Lotniczego Łódź im. W. Reymonta w Łodzi, Centralny Port Lotniczy dla Polski między Łodzią i Warszawą z realizacją uzależnioną od wyników prac analitycznych, prowadzonych przez Ministerstwo Infrastruktury, rozbudowa lotniska dla funkcji cargo – mix, opcjonalnie w Łasku lub Leżnicy Wielkiej, warunkowana udostępnieniem lotniska wojskowego do celów cywilnych; – transport intermodalny i logistyka (ponadregionalne centrum logistyczne Łódź – Piotrków Trybunalski – Stryków), – modyfikacja sieci TEN-T;
REKOMENDACJE REKOMENDACJE I WNIOSKI DO POLITYKI PRZESTRZENNEJ WOJEWÓDZTW SĄSIEDNICH	<p>WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE</p> <p>system osadniczy:</p> <ul style="list-style-type: none"> – uwzględnienie współpracy w realizacji następujących projektów strategicznych: Centralnego Makroregionu Zaawansowanych Technologii, Środkowoeuropejskiego Centrum Tekstylno-Odzieżowe, Centrum Farmaceutyczno-Medycznego, Multimedia, Środkowoeuropejskiego Centrum Logistycznego, Balneologia, Łódzko-Mazowieckiego Klastera Przetwórstwa Warzyw i Owoców, <p>powiązania infrastrukturalne:</p> <ul style="list-style-type: none"> – drogi (budowa autostrady A-2 na odc. Stryków – Konotopa, przebudowa drogi krajowej nr 8 relacji Piotrków Trybunalski – Warszawa do parametrów drogi ekspresowej, budowa drogi ekspresowej S-12 relacji A-1(Piotrków Tryb.) - Sulejów – Radom, utrzymanie i przebudowa istniejących dróg krajowych (nr 60, 2, 70, 48, 12) i wojewódzkich (nr 581, 573, 583, 584, 705, 725, 707, 728), – koleje (budowa Kolei Dużych Prędkości (KDP) Wrocław/Poznań – Łódź – Warszawa, modernizacja linii kolejowej E20 na odcinku Warszawa – Poznań, modernizacja linii kolejowej CE20 Łowicz – Skierniewice – Łuków, dostosowanie Centralnej Magistrali Kolejowej E65 do prędkości 250 km/h, modernizacja linii kolejowych Warszawa – Łódź, odc. Skierniewice – Warszawa Zach., modernizacja linii kolejowych: nr 33 Kutno – Płock i nr 22 Tomaszów Mazowiecki – Radom), – modyfikacja sieci TEN-T, – lotnictwo (realizacja Centralnego Lotniska dla Polski między Łodzią i Warszawą, uzależniona od wyników prac analitycznych, prowadzonych przez Ministerstwo

- Infrastruktury),
- elektroenergetyka (budowa linii elektroenergetycznej 110 kV Drzewica - Wrzeszczów – Jedlińsk, modernizacja linii elektroenergetycznej 110 kV Sochaczew – Łowicz – Głowno),
 - gazownictwo (budowa gazociągu przesyłowego wysokiego ciśnienia relacji Odolanów – Wronów, budowa gazociągów wysokiego ciśnienia zasilających gminy: Kiernozia, Kocierzew Południowy, Kowiesy, Sadkowice, Regnów z gazociągów znajdujących się lub planowanych w woj. mazowieckim);
 - strefa rozwoju funkcji uzdrowiskowo-balneologicznych w pasie Uniejów - Poddębice – Rogóżno w powiązaniu z Kłodawą i Gostyninem oraz samodzielny ośrodek o funkcji balneologicznej w Skierniewicach rozwijający się w powiązaniu z Mszczonowem;
 - ponadregionalne szlaki turystyczne: (Łódzka Magistrała Rowerowa Wschód – Zachód, Szlak Grunwaldzki, szlaki kulturowe: Bursztynowy, Romański, Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej, szlaki tematyczne: Literacki, Książąt Mazowieckich, szlak wodny rzeki Pilicy wraz z produktem turystycznym „Pilica-rzeka, która łączy”).

PODSUMOWANIE - WSKAZANIA DOT ROZWOJU UKŁADU BIPOLARNEGO

Wg założeń dokumentu rdzeniem rozwoju województwa będzie obszar kształtowania powiązań funkcjonalnych Aglomeracji Łódzkiej. W perspektywie czasu może stać się on biegunem rozwoju o randze europejskiej. Inne ośrodki miejskie mają stanowić bieguny wzrostu uzupełniające funkcje gospodarcze i mieszkaniowe Łodzi.

Łódź ma szansę stać się jednym z głównych ośrodków w sieci największych miast Polski. Znacznemu wzmocnieniu ulegną powiązania intermodalne oraz sieciowe powiązania funkcjonalne i instytucjonalne Łodzi, głównie z Warszawą.

W strefie między Łodzią a Warszawą ma powstać port lotniczy o znaczeniu węzłowym w skali Europy, który ma stać się potężnym impulsem rozwojowym dla strefy międzyaglomeracyjnej Łodzi i Warszawy, wywołującym nowy efekt skali, dającym realne podstawy do stworzenia układu dwubiegunowego, liczącego się w skali Europy.

Za strategiczne kierunki współpracy międzyregionalnej przyjęto projekty kierunkowe, które opierają się na już rozwijających się strukturach gospodarczych, wyposażeniu instytucjonalnym i społecznym regionu, planowanej infrastrukturze komunikacyjnej.

Jako rekomendację dla województwa mazowieckiego dokument wskazuje uwzględnienie współpracy z województwem łódzkim w realizacji następujących projektów strategicznych: Centralnego Makroregionu Zaawansowanych Technologii, Środkowoeuropejskiego Centrum Tekstylno-Odzieżowe, Centrum Farmaceutyczno-Medycznego, Multimedia, Środkowoeuropejskiego Centrum Logistycznego, Balneologia, Łódzko-Mazowieckiego Klastra Przetwórstwa Warzyw i Owoców oraz wzmocnienie powiązań infrastrukturalnych pomiędzy województwami (jak np. drogi, koleje, lotnictwo).

Wykaz sektorów wskazywanych jako baza rozwoju obszaru:

- ▶ działalność akademicka i naukowobadawcza
- ▶ medycyna i farmacja
- ▶ działalność kulturalno-kongresowa
- ▶ badania i przemysły wysokich technologii
- ▶ usługi okołobiznesowe i informatyczne
- ▶ moda
- ▶ kinematografia
- ▶ przetwórstwo przemysłowe
- ▶ przetwórstwo owocowo-warzywne
- ▶ produkcja rolnicza
- ▶ bogactwa naturalne
- ▶ meblarstwo
- ▶ ceramika i materiały budowlane
- ▶ multimedia
- ▶ logistyka
- ▶ balneologia

5.1.8. PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

INFORMACJE OGÓLNE	
status dokumentu	– przyjęty Uchwałą Nr 180/14 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 7 lipca 2014 r. w sprawie Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego;
informacje dotyczące dokumentu	<p>Uchwała o podjęciu prac nad aktualizacją Planu wynikała bezpośrednio ze sporządzonej Oceny Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego wykonanej w trybie art. 45 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Wykazała ona potrzebę aktualizacji ze względu na nowe tendencje zmian procesów społeczno-gospodarczych i przestrzennych, nowe uwarunkowania formalno-prawne oraz zmiany w rozmieszczeniu inwestycji celu publicznego.</p> <p>Celem Planu jest określenie polityki przestrzennej dla województwa mazowieckiego, polegającej na:</p> <ul style="list-style-type: none"> – rozmieszczeniu w przestrzeni inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym zgodnie z kierunkami polityki przestrzennej w oparciu o cele i zasady zagospodarowania przestrzennego województwa; – ukierunkowaniu działań dotyczących rozwoju gospodarczego, postępu cywilizacyjnego, kultury i ochrony środowiska, poprzez uwzględnianie uwarunkowań, szans i zagrożeń wynikających ze zróżnicowanych cech przestrzeni województwa; – wpływaniu na zachowania przestrzenne podmiotów gospodarujących w przestrzeni, tak aby były one zgodne z ogólnymi celami rozwoju województwa.
SYNTEZA DOKUMENTU – KIERUNKI ROZWOJU (fragmenty, wg działów dokumentu)	
KLUCZOWY PROBLEM ROZWOJU PRZESTRZENNEGO	Polityka równoważenia rozwoju będzie realizowana poprzez wykorzystanie i wspieranie zasobów, walorów i cech przestrzeni w ramach sześciu celów głównych określonych w Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030:
CELE I ZASADY POLITYKI PRZESTRZENNEJ WOJEWÓDZTWA	<ol style="list-style-type: none"> 1. przywrócenie i utrwalanie ładu przestrzennego; 2. podwyższenie konkurencyjności przestrzeni województwa mazowieckiego zarówno w ośrodkach miejskich jak i obszarów wiejskich; 3. poprawa spójności terytorialnej województwa mazowieckiego, będąca również podstawowym warunkiem procesów rozprzestrzeniania się rozwoju i wzrostu konkurencyjności;
GŁÓWNE CELE ROZWOJU WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO	<ol style="list-style-type: none"> 4. poprawa dostępności Warszawy, ośrodków regionalnych i subregionalnych oraz miast powiatowych decydujących o wielofunkcyjnym potencjale rozwoju województwa; 5. kształtowanie struktur przestrzennych zapewniających poprawę i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych województwa; 6. zwiększanie odporności struktury przestrzennej na zagrożenia naturalne i utratę bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur wspierających obronność państwa.
KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA	Tak zdefiniowany model struktury funkcjonalno-przestrzennej implikuje następujące cechy przestrzeni województwa mazowieckiego:
MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO	<ol style="list-style-type: none"> 1. Województwo wykorzysta położenia na przecięciu europejskich korytarzy transportowych. Połączenie korytarzy północ-południe (I i VI korytarz TEN-T – inicjatywy <i>Via Carpatia</i>, <i>Via Baltica</i>, <i>Rail Baltica</i>, <i>Baltic-Adriatic</i>) i wschód-zachód (II korytarz TEN-T) stanowi szansę ukształtowania na Mazowszu silnego obszaru węzłowego w sieci powiązań transportowych wewnątrz UE i zarazem kluczowego ogniwa dla budowania nowego obszaru rozwojowego na wschodzie Wspólnoty. Połączenia między krajami basenów mórz Bałtyckiego, Czarnego i Śródziemnego oraz z krajami Europy Zachodniej stanowią szansę dla Mazowsza jako regionu pełniącego rolę multimodalnego węzła transportowego oraz tworzącego „Wschodnią Bramę” Unii Europejskiej. 2. Nastąpi wzmocnienie powiązań transportowych metropolii warszawskiej. Poprawa wydolności systemu transportowego (zarówno lądowego jak i lotniczego) Warszawy, przyczyni się do wzmocnienia jej funkcji metropolitalnych i intensyfikacji metropolizacji obszaru jej oddziaływania. Równoczesne wzmocnienie połączeń z Łodzią przyczyni się

	do ukształtowania dwubiegunowego układu metropolitalnego (spinanego przez Koleje Dużych Prędkości – KDP i Centralny Port Lotniczy), pozwalając obu miastom zwiększyć i lepiej wykorzystać swój potencjał.
KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA	Wzmocnienie rangi Warszawy w sieci metropolii europejskich i ośrodków krajowych opierać się będzie na wykorzystaniu i pomnażaniu jej potencjału społeczno-gospodarczego, szczególnie wysokiego poziomu kapitału ludzkiego i usług, korzyści skali oraz walorów położenia.
POLITYKI PRZESTRZENNE	<p>Ustalenia <i>Planu</i> w stosunku do Warszawy dotyczą przede wszystkim rozwoju wyspecjalizowanych funkcji metropolitalnych (naukowo-badawczych, innowacyjnej gospodarki oraz usług wyższego rzędu), a także poprawy zewnętrznej i wewnętrznej dostępności transportowej.</p> <p>Funkcje te będą realizowane poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> – tworzenie i rozwój placówek naukowo-badawczych oraz rozbudowę infrastruktury badawczej, szczególnie w zakresie nowych technologii (przede wszystkim biotechnologii i biomedycyny, nanotechnologii, fotoniki i optoelektroniki, technologii informacyjno-komunikacyjnych i kosmicznych); – wspomaganie rozwoju obszarów innowacji w Warszawie w oparciu o uczelnie i powstające wokół nich „ośrodki wiedzy”, szczególnie na osi: Szkoła Główna Handlowa – Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego – Uniwersytet Warszawski – Warszawski Uniwersytet Medyczny – Politechnika Warszawska - Wojskowa Akademia Techniczna; – wykorzystanie potencjału jednostek naukowych do rozwoju przemysłu zaawansowanych technologii; – tworzenie warunków do wdrażania innowacji i nowych technologii; – tworzenie warunków do lokalizacji międzynarodowych instytucji i organizacji związanych z rozwojem nauki i gospodarki; – rozbudowę infrastruktury gospodarczo-financejowej i wystawienniczej; – rozbudowę wysokospecjalistycznej infrastruktury medycznej (szczególnie w zakresie chorób cywilizacyjnych); – kształtowanie nowoczesnego centrum stolicy o wysokiej jakości rozwiązań urbanistyczno-architektonicznych i atrakcyjnych przestrzeniach publicznych, przy jednoczesnym zachowaniu i eksponowaniu walorów historyczno - zabytkowych; – rewitalizację obiektów zabytkowych i ich adaptację na potrzeby turystyki i kultury; – rozbudowę i modernizację bazy turystycznej oraz zagospodarowanie turystyczne terenów nad Wisłą z uwzględnieniem ograniczeń wynikających z nadrzędności zachowania walorów przyrodniczych doliny oraz zagrożenia powodziowego; – kształtowanie nowoczesnych przedmieść stolicy przy jednoczesnym zachowaniu i eksponowaniu walorów przyrodniczych i historycznych; – rewitalizację zdegradowanych obszarów miasta; – tworzenie efektywnych międzynarodowych, krajowych i regionalnych połączeń transportowych Warszawy (drogowych, kolejowych i lotniczych), a także usprawnienie transportu wewnętrznego; – integrację Warszawy z otoczeniem funkcjonalnym, w tym: poprawę powiązań transportowych (kolejowych i drogowych) oraz bezpieczeństwa ruchu (w szczególności uzupełnienie promienistego układu drogowego o system połączeń obwodowych, eliminujących ruch tranzytowy z centrum Warszawy), a także rozwój zintegrowanego transportu zbiorowego; – rozwój efektywnych systemów infrastruktury energetycznej i gospodarki komunalnej; – zahamowanie procesów rozpraszania zabudowy oraz aktywizację inwestycyjną ekstensywnie zagospodarowanych obszarów na peryferiach stolicy i w gminach podwarszawskich z zachowaniem wolnych od zabudowy obszarów cennych przyrodniczo oraz pełniących funkcje klinów nawietrzających miasto; – rozwój powiązań funkcjonalnych z ośrodkami powiatowymi i gminnymi w otoczeniu metropolii (szczególnie ośrodki o potencjale naukowobadawczym: Legionowo, Pruszków, Otwock, Piaseczno, Żyrardów, Józefów, Sulejówkę, Błonie, Jabłonna, Nadarzyn);

	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój powiązań funkcjonalnych w układzie Warszawa – Łódź i wykształcenie dwubiegunowego pasma rozwojowego pomiędzy tymi ośrodkami, w ramach realizacji porozumienia o współpracy między województwami mazowieckim i łódzkim dotyczącego utworzenia Makroregionu Polski Centralnej i obejmującego: utworzenie obszaru rozwoju wysokich technologii w postaci <i>Centralnego Okręgu Wiedzy, Edukacji, Nauki, Wysokich Technik i Technologii</i> między Warszawą a Łodzią; inicjowanie tworzenia klastrów przedsiębiorczości, czy związków producenckich, związków i spółdzielni produkcyjnych jako instrumentu integrującego przedsiębiorców, skierowanego do wszystkich branż przemysłu (np. <i>Łódzko-Mazowiecki Klaster Owocowo-Warzywny, Środkowoeuropejski Klaster Zaawansowanych Technologii Tekstylnych, Klaster Farmaceutyczno- Medyczny, Klaster Przemysłów Kreatywnych, Środkowoeuropejska Platforma Usług Logistycznych, Klaster Multimedialny, Klaster Ekoenergia, Balneologia, Optoklaster – Mazowiecki Klaster Innowacyjnych Technologii Fotonicznych</i>).
UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	<p>Zasady kształtowania sieci osadniczej, które dla województwa mazowieckiego, zakładają następujące cechy i przekształcenia:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Warszawa – jako miasto wojewódzkie i stolica kraju, ośrodek metropolitalny o znaczeniu europejskim - w roku 2030 stanowi główny węzeł krajowej sieci powiązań funkcjonalnych miast,
UWARUNKOWANIA KRAJOWE	<ul style="list-style-type: none"> – w obrębie sieci powiązań następuje wytworzenie silnego układu dwubiegunowego: Warszawa – Łódź;
Województwo Mazowieckie w dokumentach strategicznych Państwa	<p>Kierunki działań w zakresie kształtowania sieci osadniczej:</p> <ul style="list-style-type: none"> – intensyfikacja powiązań funkcjonalnych pomiędzy głównymi węzłami sieci osadniczej w układzie krajowym i międzynarodowym, poprzez wzmacnianie współpracy i zapewnienie synergii rozwoju obszarów metropolitalnych Warszawy i Łodzi; <p>Ustalenia dotyczące systemów transportowych, zakładające:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wzmocnienie układu bipolarnego Warszawa – Łódź;
PODSUMOWANIE - WSKAZANIA DOT ROZWOJU UKŁADU BIPOLARNEGO	
<p>Dokument zakłada stworzenie narzędzi mających na celu znaczne wzmocnienie funkcji metropolitalnych Warszawy. Wskazuje również na intensyfikację metropolizacji obszaru jej oddziaływania. W przypadku połączeń z Łodzią ich wzmocnienie przyczyni się do ukształtowania dwubiegunowego układu metropolitalnego (spinanego przez Koleje Dużych Prędkości – KDP i Centralny Port Lotniczy), pozwalając obu miastom zwiększyć i lepiej wykorzystać swój potencjał.</p> <p>Rozwój powiązań funkcjonalnych w układzie Warszawa – Łódź przebiegać ma zgodnie z założeniami porozumienia o współpracy między województwami mazowieckim i łódzkim dotyczącego utworzenia Makroregionu Polski Centralnej. Porozumienie zakłada m. in. utworzenie Centralnego Okręgu Wiedzy, Edukacji, Nauki, Wysokich Technik i Technologii między Warszawą a Łodzią, tworzenie inicjatyw wspierających branże przemysłu – takich jak Łódzko-Mazowiecki Klaster Owocowo-Warzywny, Środkowoeuropejski Klaster Zaawansowanych Technologii Tekstylnych, Klaster Farmaceutyczno - Medyczny, Klaster Przemysłów Kreatywnych, Środkowoeuropejska Platforma Usług Logistycznych, Klaster Multimedialny, Klaster Ekoenergia, Balneologia, Optoklaster – Mazowiecki Klaster Innowacyjnych Technologii Fotonicznych.</p>	
Wykaz sektorów wskazywanych jako baza rozwoju obszaru:	
▶ działalność akademicka i naukowobadawcza (w zakresie biotechnologii i biomedycyny, nanotechnologii, fotoniki i optoelektroniki, technologii informacyjno-komunikacyjnych i kosmicznych)	
▶ infrastruktura gospodarczo-finansowa	
▶ działalność wystawiennicza	
▶ wysokospecjalistyczna infrastruktura medyczna	
▶ zaawansowane technologie	
▶ działalność wystawiennicza	
▶ przetwórstwo owocowo-warzywno	
▶ farmacja	
▶ przemysł kreatywny	

5.1.9. STRATEGIA ROZWOJU ŁÓDZKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO 2020+

INFORMACJE OGÓLNE	
status dokumentu	– przyjęta Uchwałą Rady Stowarzyszenia Łódzki Obszar Metropolitalny nr 7/2014 w sprawie przyjęcia projektu „Strategii Rozwoju Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego 2020+” z dnia 22 lipca 2014 r.
informacje dotyczące dokumentu	Strategia Rozwoju Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego 2020+ (dalej: Strategia Rozwoju ŁOM) pełni funkcję ogólnej Strategii Rozwoju ŁOM oraz operacyjnej Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. Autorzy dokumentu odnieśli się wyłącznie do charakterystyki współpracy międzygminnej w Diagnostyce Strategicznej ŁOM. To najistotniejsza część dokumentu z punktu widzenia zdefiniowania zakresów tematycznych rozwoju.
SYNTEZA DOKUMENTU – KIERUNKI ROZWOJU (fragmenty, wg działów dokumentu)	
WIZJA, MISJA I CELE STRATEGICZNE ROZWOJU ŁOM	<p>Wizja ŁOM <i>Szanując człowieka i jego prawo do życia w czystym i przyjaznym środowisku, w obszarze funkcjonalnie zintegrowanym, szanując dziedzictwo kulturowe, przemysłowe i przyrodnicze, opowiadamy się za realizacją działań na rzecz następującej wizji: Łódzki Obszar Metropolitalny 2020+ to przyjazna, tętniąca życiem przestrzeń integracji. Dążenie do osiągnięcia tak określonej wizji jest zgodne z ideą trwałego i zrównoważonego rozwoju ŁOM. Rozwój ten służyć ma mądrym korzystaniu z kapitału ludzkiego, społecznego, antropogenicznego i przyrodniczego, włączeniu społecznemu i spójności przestrzennej.</i></p> <p>Misja ŁOM <i>Z wizji ŁOM, jako obszaru integracji, wynika misja rozwoju. Misję wyraża dążenie, aby Łódzki Obszar Metropolitalny 2020+ roku stał się w Europie Środkowo- Wschodniej: najlepiej skomunikowanym obszarem (transport drogowy, kolejowy i tramwajowy oraz towarowy transport lotniczy i technologie informacyjne), ważnym obszarem koncentracji „przemysłów spotkań” (logistyka, turystyka biznesowa, kongresowa i kulturowa) i działalności stymulujących spotkania (kultura, w tym produkcja filmowa, moda i wzornictwo), zrewitalizowanym obszarem kreatywnego wykorzystania kapitału ludzkiego i społecznego (odwołującym się do dziedzictwa wielokulturowego i przemysłowego).</i></p>
PRIORYTETY STRATEGII ROZWOJU ŁOM	Cele strategiczne rozwoju ŁOM a Kompleksowe Programy Strategii ZIT Wzmocnienie funkcji metropolitalnych i spójności obszaru metropolitalnego. Kluczowym dla ŁOM jest podjęcie działań decydujących o jego konkurencyjności względem innych obszarów metropolitalnych. Działania powinny mieć wymiar zarówno wewnętrzny, ukierunkowany na mieszkańców i aktualnych inwestorów, oraz zewnętrzny, adresowany do turystów, potencjalnych mieszkańców czy inwestorów. Powinien zostać ukształtowany pozytywny wizerunek ŁOM wśród mieszkańców, inwestorów i turystów. Działania powinny być prowadzone w oparciu o istniejące, różnorodne dziedzictwo kulturowe i przemysłowe, a także z wykorzystaniem mocnych stron obszaru (centralnego położenia w sieci osadniczej kraju oraz bliskości Warszawy), istotnych dla rozwoju tzw. „przemysłów spotkań”. Sukces podejmowanych działań zależy od uwzględnienia postulatów rozwoju społeczeństwa informacyjnego oraz rozwoju wspólnej infrastruktury instytucjonalnej. Realizacja omawianego celu strategicznego jest wyłączona ze Strategii ZIT.
PODSUMOWANIE - WSKAZANIA DOT ROZWOJU UKŁADU BIPOLARNEGO	
<p>Dokument wskazuje potrzebę wzmocnienia konkurencyjności obszaru metropolitalnego oraz jego spójności. Jako atut obszaru wskazuje bliskość Warszawy oraz dogodne położenie w skali kraju co sprzyjać ma rozwojowi zgodnemu z misją obszaru oparta na integracji i rozwoju przemysłach spotkań.</p> <p>Brak wskazań dotyczących w sposób bezpośredni rozwoju układu bipolarnego Łódź – Warszawa.</p>	
Wykaz sektorów wskazywanych jako baza rozwoju obszaru:	
► transport	
► technologie informacyjne	
► logistyka	
► turystyka biznesowa, kongresowa, kulturowa	

- ▶ produkcja filmowa
- ▶ moda
- ▶ wzornictwo

5.1.10. STRATEGIA ZINTEGROWANYCH INWESTYCJI TERYTORIALNYCH DLA WARSZAWSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO 2014 - 2020+

INFORMACJE OGÓLNE	
status dokumentu	– przyjęta Uchwałą Nr 4/2014 Komitetu Sterującego Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego z dnia 30 czerwca 2014 r.
informacje dotyczące dokumentu	<p>Warunkiem koniecznym do uruchomienia instrumentu ZIT, poza samym ustanowieniem partnerstwa samorządów, jest przygotowanie wspólnej strategii obszaru funkcjonalnego. W celu spełnienia tych wymogów, w dniu 21 lutego 2014 roku, gminy Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego przystąpiły do współpracy na rzecz realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych podpisując stosowne porozumienie.</p> <p>Podczas prac nad niniejszą <i>Strategią</i> samorządy WOF ZIT, uczestniczące w tym procesie, podkreślały, że dla przyszłości, tak Warszawy, jak i okolicznych gmin, najistotniejsza jest integracja obszaru oraz wykorzystanie jego szans rozwojowych dla poprawy warunków i jakości życia mieszkańców.</p>
SYNTEZA DOKUMENTU	
DIAGNOZA	szanse
ANALIZA SWOT	– współpraca w ramach układu bipolarnego Warszawa - Łódź.
CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ	<p>Celem głównym WOF ZIT jest: Rozwój i wykorzystanie potencjałów WOF poprzez integrację obszaru i budowanie jego przewag konkurencyjnych w ramach instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.</p> <p>Osiągnięcie celu głównego będzie możliwe dzięki podjęciu interwencji w przenikających się wymiarach, stanowiących o wyjątkowości WOF ZIT: społeczność, gospodarka, przestrzeń. Zostały one uwzględnione w trzech celach strategicznych:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. zwiększenie korzyści metropolitalnych w sferze społecznej; 2. wykorzystanie potencjału gospodarczego w konkurencji globalnej; 3. zintegrowanie obszaru i poprawa jakości środowiska.
GOSPODARKA	<p><u>potencjał gospodarczy</u> Położenie geograficzne i koncentracja kapitału pozwalają aspirować WOF ZIT do miana najważniejszego ośrodka gospodarczego w Europie Środkowo-Wschodniej.</p> <p><u>innowacyjność i potencjał naukowo-badawczy</u> WOF ZIT cechuje się najnowocześniejszą w kraju strukturą gospodarki. Występuje tu koncentracja branż wiodących i ukierunkowanych na wsparcie biznesu. Mieści się tu 28% podmiotów, działających w kraju na polu informacji i komunikacji (sekcja J w PKD 2007), 21% zajmujących się działalnością profesjonalną i naukową (sekcja M), a także 18% podmiotów, świadczących usługi administrowania i działalności wspierającej (sekcja N). Ponadto koncentrują się tu firmy, funkcjonujące w ramach kluczowych technologii wspomagających (KET), jak biotechnologie, fotonika czy nanotechnologie. Ponadto obszar WOF ZIT charakteryzuje się koncentracją podmiotów gospodarczych w innych branżach wiodących w regionie, tj.: w medycznej, chemicznej i kreatywnej. Obszar wyróżnia się znacznym potencjałem naukowym i badawczo-rozwojowym (B+R). Predysponuje to WOF ZIT do bycia liderem w Polsce pod względem innowacyjności, a także do uczestnictwa na tym polu w konkurencji międzynarodowej.</p> <p><u>instytucje otoczenia biznesu</u> Wspieraniem dla rozwoju firm powinno być uczestnictwo w sieciach współpracy. Na tle</p>

	<p>Mazowska WOF ZIT cechuje się dobrze rozwiniętą infrastrukturą otoczenia biznesu, skupiając 81 ośrodków innowacji i przedsiębiorczości (z czego 76 w Warszawie)</p> <p><u>postawy proprzedsiębiorcze</u></p> <p>Dla rozwoju gospodarczego WOF ZIT kluczowe znaczenie ma jego kapitał ludzki. Społeczność WOF ZIT charakteryzuje się wysokimi kwalifikacjami, dzięki koncentracji w Warszawie uczelni wyższych, w tym o profilu technicznym. Znaczenie ma również atrakcyjność warszawskiego rynku pracy i przyciąganie wykwalifikowanych kadr z całej Polski. Problemem jednak jest, tak jak i w całym kraju, dostępność, odpowiadających na potrzeby rynku pracy, kadr z wykształceniem zawodowym i technicznym.</p>
PODSUMOWANIE - WSKAZANIA DOT ROZWOJU UKŁADU BIPOLARNEGO	
<p>W treści dokumentu nie wskazano w sposób bezpośredni potrzeby budowania ścisłej współpracy w formie układu bipolarnego z miastem Łódź.</p> <p>Bliskość Łodzi jest jednak postrzegana jako jedna z szans na rozwój i wzmocnienie konkurencyjności obszaru.</p>	
Wykaz sektorów wskazywanych jako baza rozwoju obszaru:	
▶ wysoka kultura (teatry, filharmonie, opery, galerie sztuki)	
▶ urzędy centralne	
▶ specjalistyczna opieka medyczna	
▶ szkolnictwo wyższe	

Rola układu bipolarnego Łódź – Warszawa najczytelniej wskazana została w KONCEPCJI STRATEGII ROZWOJU MAKROREGIONU POLSKI CENTRALNEJ 2030. Autorzy dokumentu wskazują na istotną rolę jaką może pełnić związek tych dwóch miast wraz z obszarami przyległymi w skali kraju, jaki wpływ może mieć na kształtowanie obszarów metropolitalnych. W powstaniu układu widzą też realną szansę na wzmocnienie roli Warszawy i Łodzi w europejskiej sieci osadniczej.

Rozwojowi układu bipolarnego sprzyjać będzie realizacja założeń strategii rozwoju województw - Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030 Innowacyjne Mazowsze oraz Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020 – obydwie dokumenty wskazują zbieżne pola współdziałania.

Dogodna lokalizacja, realizowane i planowane do realizacji połączenia komunikacyjne oraz już istniejące związki postrzegane są w większości jako silna szansa utworzenia mocnego układu bipolarnego liczącego się w sieci ośrodków europejskich.

Przywołana STRATEGIA ROZWOJU MAKROREGIONU POLSKI CENTRALNEJ 2030 wskazuje na następujące główne gałęzie gospodarki mające stworzyć pola współpracy pomiędzy ośrodkami: **nauka, badania i rozwój, sektor kreatywny, medycyna i farmacja, rolnictwo i przetwórstwo rolno-spożywcze, transport i logistyka.**

W treści pozostałych dokumentów – poza wskazaniem konieczności zapewnienia sprawnych połączeń infrastrukturalnych nie sprecyzowano specyficznych pól współpracy między ośrodkami.

Poniższej wykaz gałęzi gospodarki wskazywanych jako baza rozwoju obydwu ośrodków, ze wskazaniem, którego dotyczą.

Schemat 1 - Wskazanie zbieżnych kierunków rozwoju aglomeracji łódzkiej i warszawskiej

Łódź		Warszawa
+	nauka, badania i rozwój	+
+	sektor kreatywny	+
+	medycyna	+
+	farmacja	+
+	transport i logistyka	+
+	balneologia	
+	BPO	+
+	AGD	
+	IT	+
+	działalność targowo-wystawiennicza	+
+	nowoczesne włókiennictwo	
+	turystyka biznesowa	+
+	turystyka naukowo-edukacyjna	+
+	turystyka kulturowa	+
+	centra badań i rozwoju	+
+	przetwórstwo spożywcze	+
+	innowacyjność	+
	wsparcie instytucji otoczenia biznesu	+
	kultura	+
	centrum polityczne	+
	centrum dyspozycyjno-administracyjne	+
	centrum finansowo-gospodarcze	+

5.2. Wizerunek metropolii Warszawy i Łodzi w mediach

Treścią poniższego rozdziału jest analiza mediów pod kątem budowania wizerunku metropolii Warszawy i Łodzi w mediach. Analiza przeprowadzona została z uwzględnieniem aspektu powiązań bipolarnych aglomeracji łódzkiej i warszawskiej w tym idei *duopolis*. Badaniu poddano treści publikowane w latach 2012 – 2014.

W celu opracowania analizy wizerunku metropolii Warszawy i Łodzi w mediach przed rozpoczęciem prac dokonano następujących założeń:

1. W związku z celem opracowania jakim jest oszacowanie potencjalnych kosztów i korzyści dla Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego, wynikających z powstania układu bipolarnego, którego ośrodkami centralnymi są Warszawa i Łódź należy wybrać w mediach tylko treści opisujące relacje tych dwóch miast.
2. Najbardziej wiarygodnymi oraz weryfikowalnymi mediami jest prasa, która publikuje autora, datę emisji oraz w pełni odpowiada prawnie za przekazywane treści. Jak wskazują badania najczęściej

cytowanych mediów w Polsce prasa zarówno w minionym miesiącu jak również w całej ostatniej dekadzie jest na pierwszych miejscach zestawień.

3. Poszukując wspólnej cechy artykułów spełniających ww. założenia uznano, że są nimi treści posiadające szczególne słowa opisujące podmiot ekspertyzy jakim jest obszar bipolarny wynikający z relacji miejskich obszarów funkcjonalnych wokół Warszawy i Łodzi. Słowami, które dziennikarze określają wzajemne powiązania są: *duopolis* oraz *bipole* (oba te słowa również w odmianach)

Rysunek 74 – Zestawienie najbardziej opiniotwórczych mediów – w latach 2004 – 2013
(źródło: <http://www.instytut.com.pl>)

Powyższe zestawienie świadczy o znacząco opiniotwórczym charakterze redakcji: „Rzeczpospolita”, „Gazeta Wyborcza” oraz „Dziennik Gazeta Prawna” - to liderzy zestawienia lat 2004-2013. Takie zawężenie wytycznych pozwala na precyzyjny wybór materiału w najwyższym stopniu dotyczącego założonego celu badania.

5.2.1. Opis tematu badania

Problem powiązań społeczno-ekonomicznych między obszarem aglomeracji łódzkiej oraz aglomeracji warszawskiej zdaje się nasilać wraz z rozwojem technologii, które skracają dystanse geograficzne. Wpływ wielu czynników m. in. szeroko-pasmowego przesyłania danych, rozwoju sieci komunikacyjnych – autostrad i dróg szybkiego ruchu, planowany rozwój połączeń kolejowych i - co za tym idzie - rosnąca mobilność pracowników to czynniki zbliżające do siebie mieszkańców badanych regionów. Przedmiotem badania jest wykreowany w mediach wizerunek dotyczący obszaru bipolarnego układów przestrzennych aglomeracji łódzkiej i warszawskiej.

Jak dotąd dziennikarze próbujący opisać zagadnienie uciekali się do opisywania problemu poprzez doszukiwanie się relacji między władzami miast Łodzi i Warszawy. Jako podstawę niniejszego badania jako synonimy przedmiotu badania przyjęto dwa sformułowania:

- **duopolis**, czyli pojęcie opisujące dwa miasta jako jeden organizm miejski, oraz
- **bipole**, rozumiane jako obszar posiadający dwa rdzenie główne w wymienionych miastach.

5.2.2. Uzasadnienie wyboru czasopism do analizy

Wybór tytułów prasowych do prowadzenia analiz oparto o dane weryfikowalne dotyczące sprzedaży publikowane regularnie przez Związek Kontroli Dystrybucji Prasy, opracowane i zaprezentowane przez portal *wirtualnemedial.pl* i przedstawione 6 października 2014 roku. Wykaz prasy o największej sprzedaży, toteż o realnej ilości czytelników przedstawia Tabela 5.

Tabela 6 - Sprzedaż gazet w kioskach w sierpniu 2013 oraz 2014 roku

wirtualnemedial.pl	sierpień					
	2014			2013		
ZKDP	średni nakład jednorazowy	rozpow. płatne razem	sprzedaż ogółem	średni nakład jednorazowy	rozpow. płatne razem	sprzedaż ogółem
Fakt Gazeta Codzienna	426 859	310 075	310 075	453 798	329 829	329 829
Gazeta Wyborcza	255 936	193 888	170 058	281 335	214 474	191 161
Super Express	264 869	157 444	156 724	257 972	151 311	150 591
Rzeczpospolita	66 700	57 170	55 162	83 174	77 618	58 121
Dziennik Gazeta Prawna	54 954	53 057	42 616	64 874	62 984	48 006
Przegląd Sportowy	73 696	40 615	40 615	93 838	45 735	45 735
Gazeta Polska Codziennie	66 911	20 172	20 159	87 344	24 510	24 409
Puls Biznesu	13 749	12 251	10 605	16 240	14 839	11 521

wirtualnedia.pl	sierpień					
	2014			2013		
Parkiet Gazeta Giełdy	10 105	4 919	4 529	10 421	5 669	3 770

Źródło: Wirtualnedia.pl, „Super Express” dogania „Gazetę Wyborczą”. Fakt na czele sprzedaży dzienników”

Dodatkowo – poniżej przedstawiono dane ze sprzedaży Związku Kontroli Dystrybucji Prasy opracowane przez portal *wirtualnedia.pl* zaprezentowane 11 lutego 2013 roku. Poniższa tabela potwierdza niewielką różnicę w zestawieniu w zakresie pozycji, lecz nie wśród tytułów prasowych w Polsce, co zawęża środowiska poszukiwań.

Tabela 7 - Sprzedaż gazet w kioskach w 2012 oraz 2011 roku

wirtualnedia.pl	rok					
ZKDP	2012			2011		
tytuł	rozpow. płatne razem	sprzedaż ogółem	sprzedaż egz. wydań drukowanych	rozpow. płatne razem	sprzedaż ogółem	sprzedaż egz. wydań drukowanych
Fakt Gazeta Codzienna	373716	373716	369822	394460	394453	389275
Super Express	161633	160895	159523	174322	173623	172119
Gazeta Wyborcza	256506	236000	158673	305861	270635	183696
Przegląd Sportowy	43235	43229	42273	47545	47543	46583
Gazeta Polska Codziennie	28073	28073	27721	31382	31249	31249
Rzeczpospolita	107483	79591	20583	129276	100293	33350
Dziennik Gazeta Prawna	82080	56490	17155	91535	66702	25090
Puls Biznesu	17376	12478	2126	17765	13423	2291
Parkiet Gazeta Giełdy	7361	4228	1803	7851	5245	2117

Źródło: Wirtualnedia.pl, „Sprzedaż gazet w kioskach w 2012: „SE” wyprzedził „GW”, a „GPC” - „Rzeczpospolitą”

Wykorzystanie wskaźnika sprzedaży jest wyrazistym kryterium faktycznego oddziaływania w tworzeniu opinii w szerokiej skali na czytelników prasy w Polsce. Zabieg taki pozwala na wyselekcjonowanie najważniejszych treści budujących wizerunek współpracy między wyznaczonymi obszarami funkcjonalnymi.

Po dokonaniu analiz mass-mediów dostępnych w oparciu o narzędzie wyszukiwarki Google wraz z uwzględnieniem powyższych kryteriów wyciągnięto wnioski, iż częstotliwość publikacji artykułów przedmiotu badania wyraźnie wzrosła po 2012 roku.

Przyjęcie wytycznych dodatkowo uzupełnione zostało artykułami, które pojawiły się w opiniotwórczym tygodniku „Polityka”. Niestety jest to jedyny tytuł, który stworzył artykuł w oparciu o własną redakcję.

Do analiz zostały dołączone kolejne dwa tytuły, w których poruszono tematykę omawianych zagadnień w formie przedruków i odniesień do artykułów. Jest to powstający w Łodzi miesięcznik „Liberte!” oraz wydawany w Chicago „Dziennik Związkowy”.

5.2.3. Analiza

Pytania badawcze i hipotezy

Postawiono następujące pytania badawcze:

1. Jak często w wybranych tytułach prasowych odnaleźć można artykuły o *duopolis* lub *układzie bipolarnym*?
2. W jakim kontekście zostały zaprezentowane artykuły?
3. W jaki sposób wypowiadają się autorzy artykułów?
4. Jakimi emocjami nacechowane są artykuły?

Do powyższych pytań zbudowano dwie podstawowe hipotezy:

1. Idea *duopolis* w perspektywie ogólnopolskiej nie odgrywa znaczącej roli. Wnioskować można z tego, że wizerunek współpracy w obszarze bipolarnym pomiędzy aglomeracją Warszawy i aglomeracją Łodzi również nie jest wystarczająco wykształcony.
2. Proces powstawania układu bipolarnego pomiędzy aglomeracją łódzką oraz aglomeracją warszawską jest nieznan i źle rozumiany jako proces dotyczący tylko mieszkańców dwóch miast: Warszawy i Łodzi.

Ilościowa analiza zawartości

Ze względu na charakter badania zastosowano ilościową metodę analizy treści. Za jednostkę analizy przyjęto pojedynczy artykuł, natomiast za jednostkę miary - częstotliwość lub brak występowania poszczególnych zmiennych.

Pierwotnie zakładano poddanie analizie artykuły z minionych dwunastu miesięcy, zakładając odnalezienie obszernych materiałów i artykułów. Jednak niewielka ilość danych skłoniła nas do ustawienia wcześniejszej daty początkowej - zakres badań określiliśmy na okres od 1 stycznia 2012 roku do 30 października 2014 roku. Wykaz artykułów poddanych analizie przedstawia Tabela 7. Wyboru artykułów dokonano w oparciu o dwie frazy: *bipole* oraz *duopolis*.

Tabela 8 - Wykaz artykułów wybranych do analizy

l.p.	medium	tytuł artykułu	data publikacji
art. 1	Dziennik Polska Times	„Zdanowska: O duopolis Warszawa-Łódź mówi się od dawna. Teraz realizacja idei jest możliwa”	21.08.2012
art. 2	Dziennik Łódzki	„Megalopolis od Łodzi do Warszawy”	16.09.2012
art. 3	Dziennik Łódzki	„Duopolis i memento Kropiwnickiego”	16.09.2012
art. 4	Dziennik Łódzki	„Skierniewice liczą na duopolis”	16.09.2012
art. 5	Rzeczpospolita	„Wspólna sprawa: Łódź i Warszawa”	09.10.2012
art. 6	Dziennik Związkowy	„Duopolis – to Łódź i Warszawa, razem”	12.10.2012
art. 7	Dziennik Łódzki	„Między Łodzią i stolicą już się buduje”	16.10.2012
art. 8	Dziennik Łódzki	„Łódź musi współpracować z Warszawą”	01.07.2012
art. 9	Gazeta Prawna	„Transportowy sojusz Warszawy i Łodzi – na początek wspólny bilet”	20.11.2012
art. 10	Liberte!	„Duopolis”	09.01.2013
art. 11	Liberte!	„Duopolis – dlaczego nie powstało?”	14.01.2013
art. 12	Polityka	„Miasto obiecane”	10.12.2013
art. 13	Dziennik Łódzki	„Stefan Starzyński, Aleksy Rzewski i duopolis”	14.12.2013
art. 14	Liberte!	„Co z tą Łodzią?”	01.08.2014
art. 15	Liberte!	„Miasto z przyszłością? – rozmowa Błażeja Lenkowskiego z Prezydent Łodzi Hanną Zdanowską”	04.08.2014
art. 16	Liberte!	„Atrakcyjne centrum – być albo nie być dla Łodzi”	04.08.2014
art. 17	Rzeczpospolita	Debata samorządowa „Rzeczpospolitej”. Hanna Zdanowska	03.11.2014
art. 18	Gazeta Wyborcza	„LIST. Warszawa zabrała nam pociągi? I bardzo dobrze!”	06.03.2012
art. 19	Gazeta Wyborcza	„Łódź się wyludnia i biednieje. Ale ma duży potencjał!”	23.10.2012

Na potrzeby badania zbudowano klucz kategoryzacyjny składający się z poniższych zmiennych:

1. objętość artykułu,
2. kontekst artykułu,

3. autor tekstu,
4. tytuł artykułu,
5. cel artykułu,
6. stanowisko autora,
7. czy artykuł jest odczuwany emocjonalnie,
8. język artykułu.

Wyniki analiz przedstawiają poniższe zestawienia:

Zestawienie 1 - Jaka jest objętość artykułu?

artykuł krótki	5
artykuł średniej długości	5
artykuł długi	9

Zastosowano kategorie: artykuł krótki, którego objętość nie będzie większa niż 1 strona, artykuł średniej długości od 1 strony do 2 stron, oraz artykuł długi powyżej 2 stron.

Zestawienie 2 - Jaki jest kontekst artykułu?

współpraca	7
rozwój	9
krytyka	3

W tym przypadku - z uwagi na złożoność kontekstu - zastosowano kodowanie wielokrotne. W większości artykułów czytelnie dominuje kontekst rozwoju, który dotyczy Łodzi. Znaczący jest również kontekst współpracy pomiędzy Łodzią a Warszawą i płynące z niego obopólne korzyści. W artykułach publicystycznych autorzy dopuszczali się krytyki zarówno Łodzi jak i idei duopolis.

Zestawienie 3 - Kim jest autor tekstu?

dziennikarz	12
publicysta	2
Prezydent miasta Łodzi	3
Prezydent miasta Skierniewic	1
Szef Mazowieckiego Biura Planowania Regionalnego	1

W większości przypadków temat został poruszony przez niezależnych dziennikarzy zajmujących się w swojej

codziennej praktyce problematyką gospodarczą. Częsty głos w kontekście zagadnień prezentowanych w analizie zabierała Hanna Zdanowska, prezydent miasta Łodzi, która scharakteryzowała plany rozwoju miasta oraz korzyści wynikające z idei duopolis.

Zestawienie 4 - Jaki jest tytuł artykułu?

tytuł o charakterze sensacji	3
tytuł o charakterze informacji	7
tytuł o charakterze skrótu myślowego	4
tytuł o charakterze pytania	3
tytuł o charakterze metaforycznym	2

Większość artykułów prezentuje temat jako informację. Przedstawiają one szanse i możliwości jakie stwarza idea połączenia Łodzi i Warszawy. Artykuły dzielą się na informacyjne oraz na publicystyczne. W artykułach publicystycznych można odnaleźć krytykę związaną z ideą duopolis, jak i krytykę Łodzi, którą autor uważa za partykularną.

Zestawienie 5 - Jaki jest cel artykułu?

ukazanie mocnych stron idei duopolis	8
krytyka idei duopolis lub Łodzi	1
dygresja	2
informacje o Łodzi i planach rozwoju	8

Kodowanie wielokrotne zastosowane w tym przypadku świadczy o złożoności treści artykułów pod względem celów. Większość artykułów prezentuje ideę duopolis w pozytywnym kontekście, ukazuje potencjalne szanse i możliwości rozwoju Łodzi. Część artykułów poświęcona jest również tekstem informacyjnym, dotyczącym obecnego statusu miasta Łodzi i planach na jego rozwój. W przypadkach jednostkowych można dostrzec krytykę Łodzi lub idei duopolis,. Dwa artykuły zawierały szeroką dygresję prowadzoną na tematy niezwiązane z Łodzią lub ideą duopolis.

Zestawienie 6 - Jakie jest stanowisko autora?

negatywne	3
neutralne	9
pozytywne	7

W celu dokonania analizy stanowiska autorów tekstów w stosunku do ich treści, przyjęto trzy kategorie:

- stanowisko negatywne – w przypadku, gdy z treści artykułu wynikała negatywna ocena Łodzi bądź działań związanych z budowaniem więzi z Warszawą;
- stanowisko neutralne - w przypadku, gdy autor miał na celu jedynie przedstawienie informacji, bez intencji dokonywania oceny jej znaczenia;
- stanowisko pozytywne - w przypadku, kiedy autor wykazuje aprobatę w stosunku do idei duopolis lub pozytywnie wartościuje Łódź i jej wizję rozwoju.

Dokonując analizy treści można stwierdzić, iż większość artykułów zawiera neutralne treści, pełniące wyłącznie rolę informacyjną.

Zestawienie 7 - Czy artykuł jest nacechowany emocjonalnie?

tak	8
nie	11

W ośmiu artykułach można dostrzec zabarwienie emocjonalne, które wyraża stosunek autora do prezentowanych treści. Jedenaście artykułów ma charakter czysto informacyjny i w toku badania nie stwierdzono w nich treści nacechowanych emocjonalnie.

Zestawienie 8 - Czy artykuł posiada zdjęcie?

tak	14
nie	5

Przeanalizowano również sam wygląd artykułu – sposób graficznego zaprezentowania treści. Czternaście artykułów zostało opatrzonych fotografiami, natomiast pięć pozostałych nie posiada żadnych materiałów graficznych.

Zestawienie 9 - Jaki jest język artykułu?

negatywny	1
neutralny	8
pozytywny	10

Zagadnienia będące przedmiotem analiz, w większości przypadków kreują pozytywny wydźwięk bez pejoratywnych konotacji. 8 spośród 19 artykułów pisanych jest stylem neutralnym, natomiast 1 spośród 19 artykułów zawiera wyraźną krytykę i negatywny stosunek do omawianych zagadnień.

5.2.4. Podsumowanie badania

Po przeprowadzeniu analizy wyselekcjonowanych artykułów zauważalne są cechy wspólne. Idea duopolis jest traktowana jako złożone zagadnienie. Determinuje do tworzenia dłuższych tekstów, które przeważają w większości analizowanych artykułów. Zdecydowanie dominujące okazały się artykuły odwołujące się do zagadnień współpracy i rozwoju, co stwarza bardzo korzystny wizerunek ewentualnej współpracy obszarów. Tylko 7 % artykułów krytycznie podeszło do omawianego problemu.

Wśród autorów przeważają dziennikarze zajmujący się gospodarką, co świadczy o silnych afiliacjach zagadnienia z dyskursem gospodarczym. Tym samym idea duopolis jest atrakcyjna dla dość wąskiego grona czytelników i wszystko wskazuje na to, że pełne nim zainteresowanie oraz kształtowanie powiązań z czytelnikami dopiero nastąpi.

Artykuły wyraźnie określają głównego interesariusza procesu, którym jest miasto Łódź. Większość artykułów cechuje pozytywne znaczenie omawianego tematu, ukazując silne strony idei duopolis.

Bazując na języku artykułów można zaryzykować stwierdzenie, że prezentowany w analizowanej prasie wizerunek jest neutralny lub pozytywny co jest ważnym wyznacznikiem do dalszych, ewentualnych prac nad jego kształtowaniem.

Podsumowując tezy badania można stwierdzić, iż obecnie idea duopolis w perspektywie ogólnopolskiej nie odgrywa znaczącej roli. Ilość materiału jest stosunkowo niewielka. Warto prowadzić dalsze badania w tym zakresie.

Proces powstawania układu bipolarnego pomiędzy aglomeracją łódzką a aglomeracją warszawską jest nieznanym i błędnie rozumianym jako proces dotyczący jedynie mieszkańców dwóch miast: Warszawy i Łodzi.

5.3. Możliwości integracji obszarów metropolitalnych Warszawy i Łodzi w opinii liderów politycznych oraz ekspertów planowania i zarządzania

5.3.1. Możliwości integracji obszarów metropolitalnych Warszawy i Łodzi w opinii liderów politycznych oraz ekspertów planowania i zarządzania

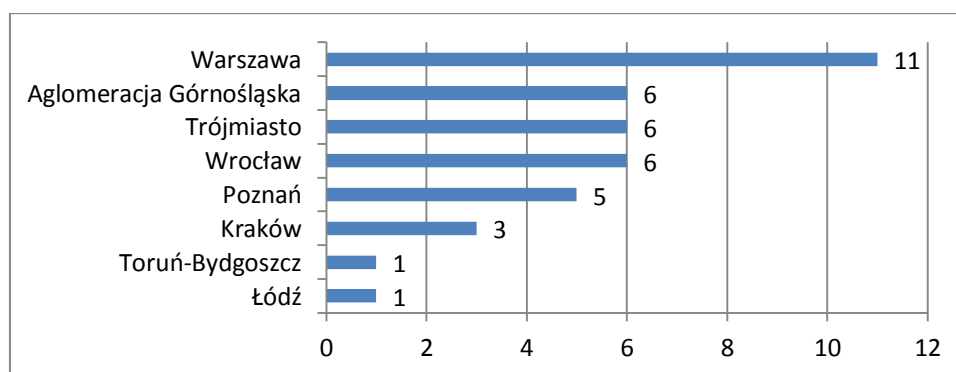
Poza analizą spójności, jednym z narzędzi służących opracowaniu scenariuszy rozwoju bipolarnego układu metropolitalnego były wywiady swobodne przeprowadzone z ekspertami, wśród których znaleźli się w której przedstawiciele elit politycznych, planowania i zarządzania z obu obszarów metropolitalnych – łącznie 17 osób - w tym 6 osób z Warszawy:

- Dyrektor Departamentu Strategii Urząd Miasta Łodzi, Łódź
- Główny Projektant Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Łodzi Miejska Pracownia Urbanistyczna, Łódź
- Sekretarz Województwa Łódzkiego Urzędu Marszałkowskiego, Łódź

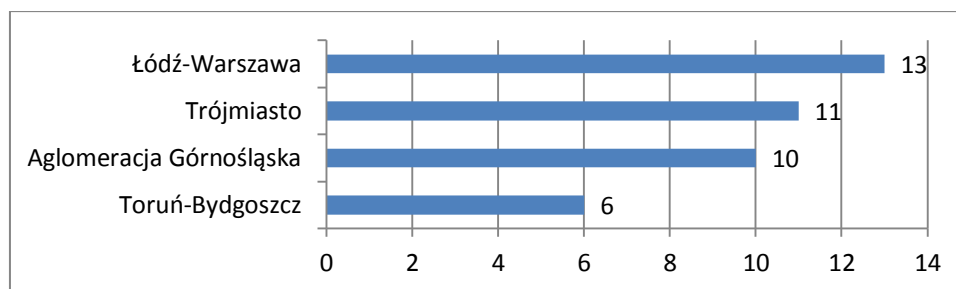
- Dziennikarz Gazeta Wyborcza, Łódź
- Wiceprezydent Miasta Łodzi, Łódź
- Dyrektor Biura Rozwoju i Przedsiębiorczości Urzędu Miasta Łodzi, Łódź
- Dyrektor Departamentu Doradztwa dla Biznesu i Sektora Publicznego Agencja Rozwoju Regionalnego, Łódź
- Starszy Projektant Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego, Łódź
- Prezes Zarządu Łódzkiego Agencji Rozwoju Regionalnego, Łódź
- Wicemarszałek Województwa Łódzkiego Urzędu Marszałkowskiego w Łodzi, Łódź
- Starszy Projektant, Miejska Pracownia Urbanistyczna, Łódź
- Dyrektor Biura Funduszy Europejskich i Rozwoju Gospodarczego Urząd Miasta Stołecznego Warszawa, Warszawa
- Wiceminister, Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Infrastruktury i Rozwoju, Polska
- Starszy Specjalista Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego w Warszawie, Warszawa
- Zastępca Dyrektora Mazowieckiego Biura Planowania Regionalnego w Warszawie, Warszawa
- Wiceprezes Towarzystwa Urbanistów Polskich z siedzibą w Warszawie, Polska
- Dziennikarz, Liberte, Warszawa

Według ekspertów biorących udział w badaniu do wielkich ośrodków miejskich (obszarów metropolitalnych) w Polsce, które najlepiej radzą sobie pod względem rozwoju procesów społeczno-gospodarczych w ostatnich 10 latach, należą przede wszystkim: Warszawa, Aglomeracja Górnośląska, Trójmiasto i Wrocław (Rys. 75). Pomimo iż Łódź została wskazana wśród tych miast tylko przez jednego eksperta, to w kolejnym pytaniu dotyczącym obszarów multipolarnych, które będą mogły konkurować z metropoliami europejskimi i światowymi, bipolarny układ metropolitalny Łódź-Warszawa wskazała zdecydowana większość ekspertów (Rys. 76). Natomiast jako specyfikę łódzkiego Obszaru Metropolitalnego eksperci wskazywali przede wszystkim na:

- lokalizację i rozwój logistyki;
- historię Łodzi i postindustrialny charakter miasta;
- koncentrację przemysłów kreatywnych;
- silne gałęzie przemysłu: lekki, AGD i chemiczny;
- rozwój BPO;
- ofertę kulturalną i akademicką (festiwale, „centrum modowe”, szkoła filmowa, ASP);
- rozwinięte społeczeństwo obywatelskie (NGO's, budżet obywatelski);

Rysunek 75 – Obszary metropolitalne, które wg ekspertów najlepiej radzą sobie pod względem rozwoju procesów społeczno-gospodarczych (na osi poziomej podano liczbę wskazań)

Rysunek 76 – Obszary multipolarne w Polsce, które według ekspertów będą konkurować z metropoliami europejskimi i światowymi (na osi poziomej podano liczbę wskazań)

Wśród relacji pomiędzy obszarami metropolitalnymi Warszawy i Łodzi, które spajają układ bipolarny eksperci wskazywali przede wszystkim na silne i istniejące od wielu lat powiązania w ramach rynku pracy (dojazdy do pracy w Warszawie). Jednak zwracano również uwagę na nowe i potencjalne relacje – głównie pomiędzy miastami metropolitalnymi – w zakresie współpracy ekonomicznej przedsiębiorstw, między instytucjami kulturalnymi, uczelniami i samorządami. Jako przykłady takiej współpracy wymieniano m.in. Łódzko-Mazowiecki Klaster Owocowo-Warzywny, współpracę w ramach rewitalizacji centrum Łodzi i warszawskiej Pragi, wspólne konsultacje i wymianę doświadczeń przy budżecie obywatelskim. Eksperci jednoznacznie podkreślali również, że istniejące i potencjalne relacje (np. korzystanie przez mieszkańców stolicy z oferty rozrywkowej w Łodzi) będą zacieśniane jedynie w przypadku usprawnienia połączeń komunikacyjnych między Łodzią i Warszawą.

W zdecydowanej większości eksperci ocenili, iż obszary metropolitalne Warszawy i Łodzi współpracują w niektórych płaszczyznach, jednak związki te są słabo wykształcone. Część ekspertów wskazała natomiast, że obszary metropolitalne Warszawy i Łodzi mają możliwości do tworzenia realnego związku, jednak na obecnym etapie związek ten można uznać jako potencjalny.

Jako główne przeszkody w budowie dużego regionu metropolitalnego, którego rdzeniem mogłyby być obszary metropolitalne Warszawy i Łodzi, eksperci wskazywali:

- nieukończone powiązania infrastrukturalne (głównie transportowe: szybka kolej, drogi);
- brak rozwiązań (mechanizmów, dobrych praktyk i wzorców) w zakresie planistycznym (i prawnym) wykraczających poza określone obszary (samorządu lokalnego i wojewódzkiego);
- kwestię odpowiedzialności i podziału określonych kompetencji (współpraca wymaga oddania niektórych kompetencji do nowej struktury – obawa przed przekazaniem takich decyzji poza samorząd lokalny);
- duże dysproporcje w rozwoju poszczególnych obszarów wchodzących w skład układu bipolarnego (koncentracja w WOM);
- kadencyjności władz samorządowych („przy większych obszarach należałoby przyjąć inny model np.: w Niemczech są takie ciała zależne od finansowania federalnego o kadencji 8 lat”);
- brak woli i zainteresowania ze strony Warszawy;
- brak dodatkowych środków finansowych.

Natomiast jako główne czynniki sprzyjające budowie dużego regionu metropolitalnego, wymieniano:

- bliskie położenie obu ośrodków;
- współpracę na poziomie województw;
- łatwiejszy dostęp do zasobów ludzkich (m.in. kadry z wyższym wykształceniem);

- podniesienie konkurencyjności (również Warszawy) względem innych metropolii polskich i europejskich (m.in. większy rynek pracy, większy potencjał ekonomiczny, lepsza oferta inwestycyjna, większy kapitał ludzki);
- decentralizacja funkcji (np. „przeniesienie do Łodzi jakiejś instytucji centralnej”);
- realizacja wspólnych projektów (np. unijnych);
- chęć współpracy (wola polityczna), wsparcie rządu i dodatkowe środki finansowe.

Eksperci zidentyfikowali również główne korzyści dla całego obszaru bipolarnego, które wiążą się przede wszystkim z optymalizacją kosztów funkcjonowania w realiach konkurencji europejskiej, wspólnym lobbowaniem bardzo dużych inwestycji np. lotniska centralnego, zwiększeniem pozycji konkurencyjnej w układzie krajowym i europejskim, poszerzeniem rynku pracy i wzrostem warunków życia mieszkańców. Jako główne koszty wskazano przede wszystkim potencjalne koszty realizacji wspólnych projektów. Koszty i korzyści w podziale na obszary i miasta metropolitalne zestawiono poniżej.

Tabela 9 - Korzyści i koszty w opinii liderów i ekspertów

Korzyści	
Łódź i ŁOM	Warszawa i WOM
Rozwój rynku nieruchomości	Obniżenie kosztów pracy
Rozwój przemysłów kreatywnych	Obniżenie kosztów prowadzenia działalności gospodarczej
Możliwość stworzenia klastra medialnego	Dużo większy rynek nabywców
Możliwość utworzenia terminali intermodalnych o szerszym oddziaływaniu	Dodatkowe możliwości lokalizacji przedsiębiorstw
Większe szanse na zagospodarowanie potencjalnych terenów inwestycyjnych – zwłaszcza w centrum Łodzi	Większe zaplecze intelektualne
Koszty	
Ryzyko osłabienia pozycji ŁOM w kraju (zdominowanego przez WOM i Warszawę)	Utrata atrakcyjności przy niższych cenach łódzkich gruntów
Oslabienie rozwoju istniejących obszarów metropolitalnych w związku z intensyfikacją procesów inwestycyjnych w strefie pomiędzy nimi	

Oceniając możliwość powstania ścisłego związku obszaru metropolitalnego Warszawy i Łodzi w ciągu najbliższych 20 lat eksperci wskazywali na duże i umiarkowane szanse, zwracając jednocześnie uwagę na istotność wsparcia zewnętrznego (politycznego i finansowego) dla przyszłych projektów, jak również konieczność ukończenia projektów transportowych mających na celu poprawę dostępności komunikacyjnej obu obszarów.

Zdaniem ekspertów w proces budowania współpracy pomiędzy obszarami metropolitalnymi Łodzi i Warszawy powinny być zaangażowane władze samorządowe wszystkich szczebli, przy czym najważniejszą rolę powinny odgrywać władze szczebla lokalnego (poszczególnych miast i gmin).

Rola instytucji reprezentowanych przez ekspertów w wytworzeniu ściślejszych związków pomiędzy obszarem metropolitalnym Warszawy i Łodzi.

Tabela 10 - Wykaz ekspertów zaangażowanych w badanie

Instytucja	Rola według eksperta reprezentującego instytucję
Departament Strategii Urzędu Miasta Łodzi	„Biuro Strategii buduje relacje z odpowiednikiem w Warszawie. Buduje mosty komunikacji. Poznajemy partnera. Próbuje wdrażanie nowych rozwiązań, projektów. Możliwość wspólnych rozmów z inwestorami”
Miejska Pracownia Urbanistyczna w Łodzi	„Stworzenie lepszych warunków życia w Łodzi poprawia pozycję miasta w układzie. Zaplanowanie węzła multimodalnego na terenie Nowego Centrum Łodzi ma też znaczenie dla bipola” „Wykonanie planów, które zakładają dostępność atrakcyjnych terenów pod zabudowę biurową, takich jak w okolicy Dworca Fabrycznego. Dobre przygotowanie, wyznaczenie terenów pod produkcję przemysłową; możemy być inicjatorem pewnych wspólnych działań dotyczących planowania przestrzennego, też na płaszczyźnie wymiany wiedzy”
Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego w Warszawie	„Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego w Warszawie odgrywa kluczową rolę w określaniu, wspólnie z łódzkim odpowiednikiem, zakresu, celów i głównych założeń współpracy między oboma obszarami, jak też monitorowaniu postępów w ich wdrażaniu”
Media (Gazeta Wyborcza, LIBERTE!)	„Jeżeli dojdzie do opracowania bilansu i wyjdzie na korzyść dla Łodzi to rolę mediów będzie wyjaśnić na czym ten proces będzie polegał, dlaczego to się opłaca. Musi być poparcie społeczne dla wydatków np.: na wspólny festiwal. Musi być kontynuacja przez następne kadencje” „Promowanie idei”
Wiceprezydent Miasta Łodzi	„Budowanie związków i relacji. Szukanie wspólnych projektów, przedsięwzięć które mogą ten układ rozwijać. Począwszy od projektów kulturalnych po konkretne projekty unijne”
Biuro Rozwoju i Przedsiębiorczości Urzędu Miasta Łodzi	„Współpraca z odpowiednimi jednostkami Warszawy (Wydział Przedsiębiorczości w Urzędzie Miasta Warszawy). Budowanie relacji to główne zadanie”
Departament Doradztwa dla Biznesu i Sektora Publicznego, Agencja Rozwoju Regionalnego	„Współtworzymy dokumenty strategiczne, jesteśmy głosem przedsiębiorców, wyznaczamy kierunki do działania i rozwoju”
Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego	„Przygotowanie strategii we współpracy z naszym odpowiednikiem Mazowieckim Biurem Rozwoju. Lobbowanie za ideą bipola”
Mazowieckie Biura Planowania Regionalnego w Warszawie	„Biuro będzie analizować i przygotowywać plany rozwojowe”
Zarząd Łódzkiej Agencji Rozwoju Regionalnego	„Wspólna promocja gospodarcza całego centralnego regionu. Wspólne inicjowanie projektów”

Towarzystwo Urbanistów Polskich z siedzibą w Warszawie	„Możemy te związki tworzyć na poziomie tych relacji o charakterze intelektualnym. Współpracy uczelni i pewnych środowisk”
Biuro Funduszy Europejskich i Rozwoju Gospodarczego Urząd Miasta Stołecznego Warszawa	„Na poziomie deklaratywnym i pewnej współpracy wpływać na ten rozwój”
Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju	„Nasza instytucja może być katalizatorem pewnych zmian administracji przede wszystkim. No i środki finansowo- rozwojowe, fundusze unijne. Rola jest dosyć duża. Możemy dostarczyć narzędzi planistycznych. Oraz dostarczyć wiedzy dobrych praktyk”

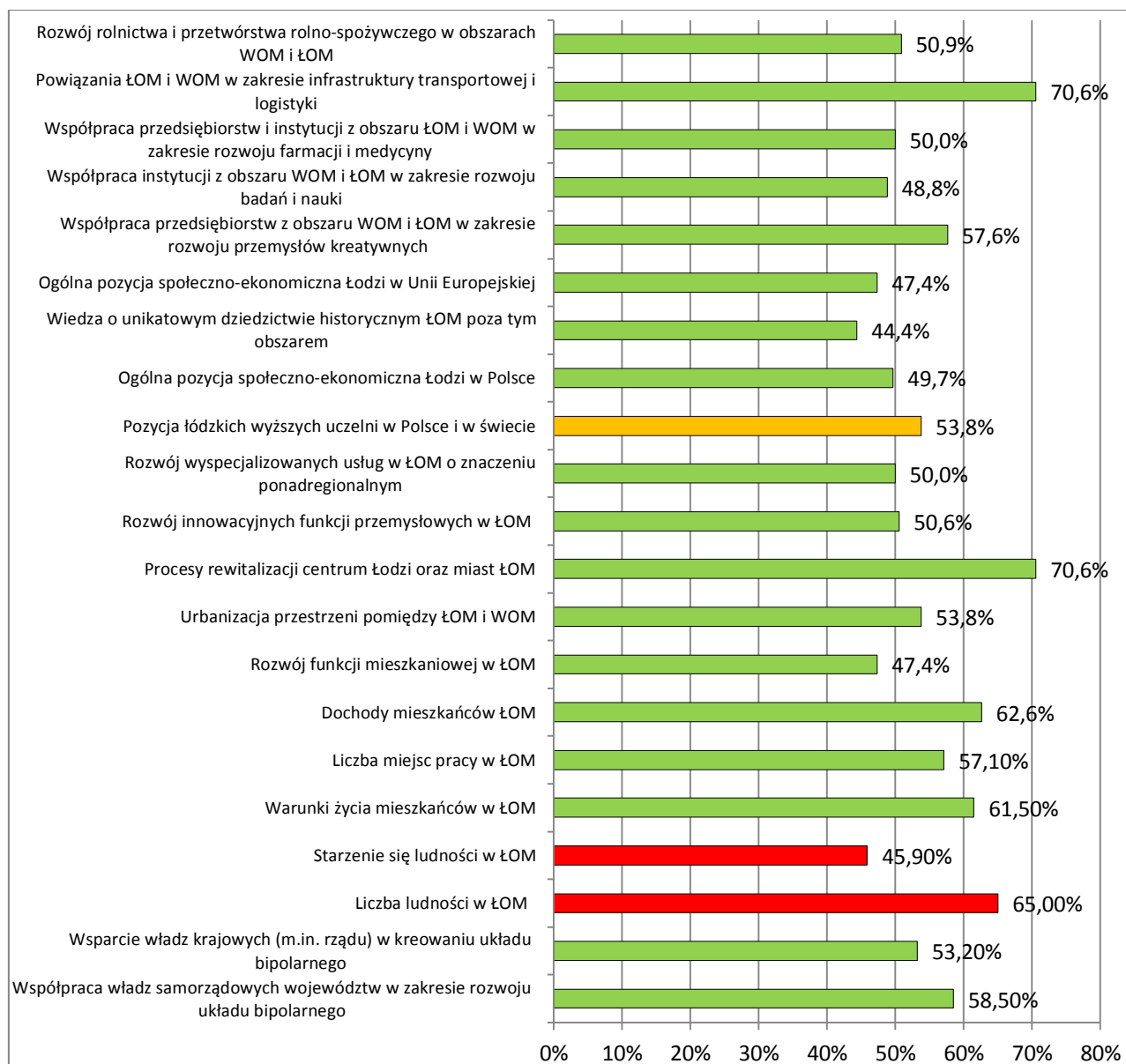
5.3.2. Metoda scenariuszowa jako sposób planowania strategicznego

Dodatkowym narzędziem pozwalającym poznać opinie ekspertów na temat przyszłości układu bipolarnego była metoda scenariuszowa, w ramach której eksperci poproszeni zostali o wypełnienie kwestionariusza, w którym określili prawdopodobieństwo oraz wpływ wskazanych czynników na kształtowanie się układu.

Zestawienie odpowiedzi udzielonych przez ekspertów pozwala uznać za najbardziej prawdopodobny scenariusz, w którym przeważać będą procesy sprzyjające budowaniu bipolarnego układu metropolitalnego i wpływające pozytywnie na rangę Łodzi w tym układzie. Do najbardziej prawdopodobnych procesów eksperci zaliczyli m.in.:

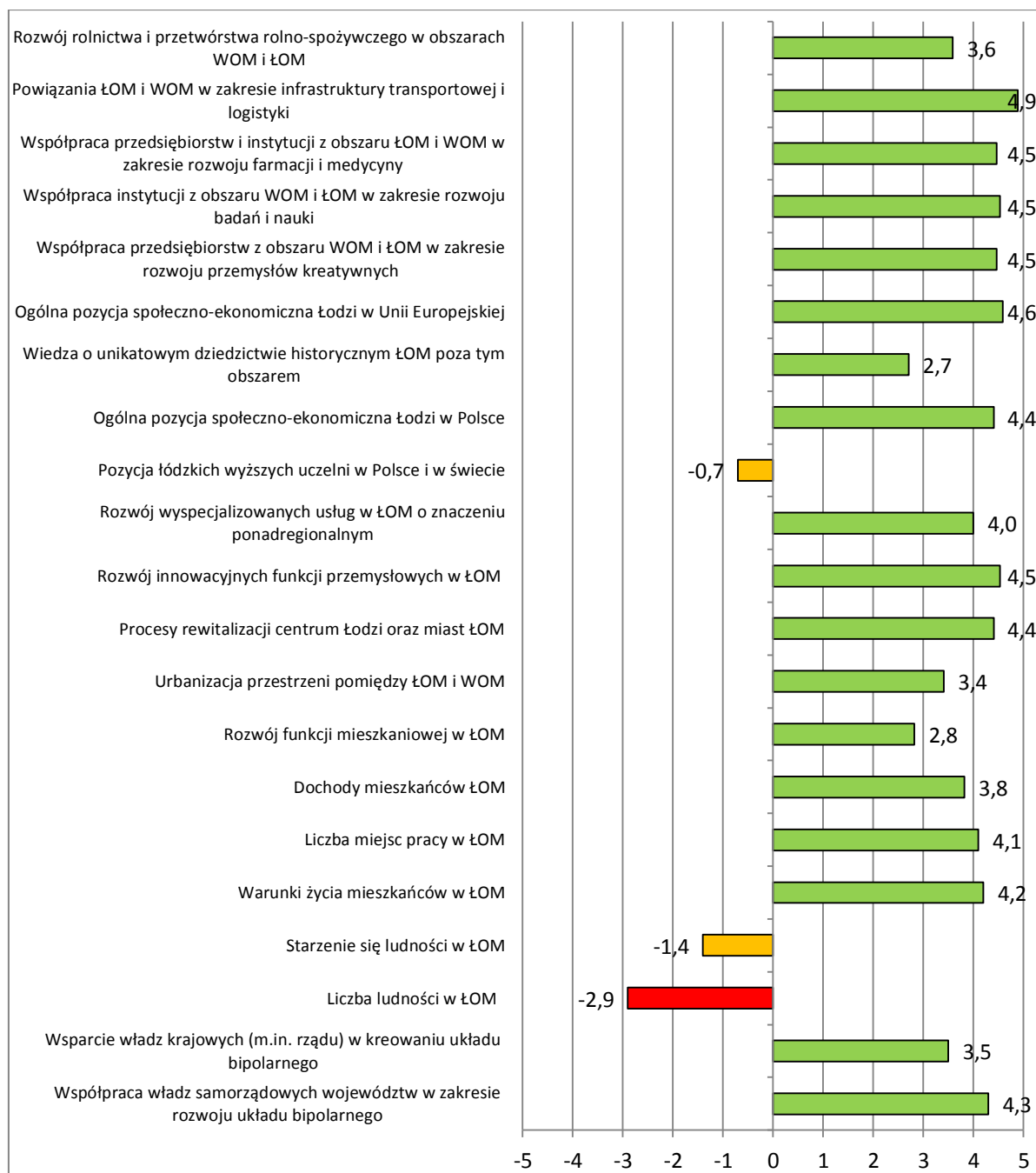
- wzrost Powiązań ŁOM i WOM w zakresie infrastruktury transportowej i logistyki,
- wzrost procesów rewitalizacyjnych centrum Łodzi i miast ŁOM,
- wzrost dochodów mieszkańców ŁOM,
- wzrost warunków życia w ŁOM,
- wzrost współpracy przedsiębiorstw w WOM i ŁOM w zakresie rozwoju przemysłów kreatywnych,
- wzrost liczby miejsc pracy w ŁOM.

Wśród wysoce prawdopodobnych zdaniem ekspertów procesów mających negatywny wpływ na rozwój kształtującego się bipolarnego układu metropolitalnego eksperci wskazali przede wszystkim prawdopodobny spadek liczby i starzenie się ludności w ŁOM oraz utrzymanie pozycji łódzkich uczelni wyższych w Polsce i na świecie na dotychczasowym poziomie (Rys. 75).

Rysunek 77 - Prawdopodobieństwo wystąpienia czynników wpływających na kształtowanie bipolarnego układu metropolitalnego według ekspertów - elit politycznych, planowania i zarządzania (kolorem czerwonym oznaczono procesy o charakterze spadkowym, zaś pomarańczowym – utrzymanie na obecnym poziomie) - opracowanie własne

Średnie oceny wpływu zidentyfikowanych czynników na kształtowanie się układu bipolarnego potwierdzają wagę współpracy pomiędzy WOM i ŁOM głównie w zakresie zidentyfikowanych wcześniej pól współpracy (transport i logistyka, farmacja i medycyna, badania i rozwój, przemysły kreatywne). Według ekspertów szczególnie ważny dla bipola będzie również rozwój innowacyjnych funkcji przemysłowych w ŁOM. Niewątpliwie negatywny, choć zdaniem ekspertów dość prawdopodobny, wpływ na kształtowanie układu bipolarnego będą miały procesy demograficzne w ŁOM – depopulacja i starzenie się ludności (Rys. 76).

Rysunek 78 - Ocena wpływu czynników na kształtowanie bipolarnego układu metropolitalnego według najbardziej prawdopodobnego scenariusza w opinii ekspertów – elit politycznych, planowania i zarządzania (ocena -5 – bardzo silny negatywny wpływ, ocena 0 – brak wpływu, ocena 5 – bardzo silny pozytywny wpływ)
(opracowanie własne)

6. Scenariusze rozwoju bipolarnego układu metropolitalnego Warszawy i Łodzi

Metoda scenariuszowa jest często stosowanym sposobem przewidywania przyszłości, co powiązane jest z projektowaniem pewnych działań i rekomendacji, które mają się przyczynić do realizacji wizji rozwoju. Opracowanie wizji przyszłości wymyka się regułom podziału rzeczywistości na domeny badań dziedzin nauki. Mieści się ono w sferze złożonych doświadczeń zawodowych wielu osób, których profesjonalne wyjaśnienie zjawisk społeczno-ekonomicznych poparte jest również codziennym funkcjonowaniem w obrębie układów osadniczych (wiedza ekspercka). Opisanie aktualnego stanu rzeczywistości i jej przyszłych wymiarów jest tylko pewnym przybliżeniem funkcjonowania niezwykle złożonego systemu jakim jest region metropolitalny.

Oszacowanie korzyści i strat wynikających z powstania bipolarnego układu metropolitalnego Warszawa – Łódź opiera się na scenariuszach rozwoju procesów społecznych, ekonomicznych, politycznych w kontekście przestrzennym. Scenariusze określają pewne warianty dalszego przebiegu zjawisk, tj. wariant optymistyczny, pesymistyczny i neutralny. Wizja rozwoju układu osadniczego metropolii łódzkiej i warszawskiej ma charakter kontinuum koncepcyjnego, z którego wybieramy trzy pozycje, tzn. skrajne – optymistyczna i pesymistyczna oraz pozycję środkową (neutralną), dla której określamy najbardziej realistyczne projekcje (część ma charakter optymistyczny, a część pesymistyczny z określeniem prawdopodobnego nasilenia zjawisk pozytywnych i negatywnych).

Opracowane scenariusze prezentują wizję przebiegu zjawisk przede wszystkim z punktu widzenia Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego – partnera, któremu w większym stopniu zależy na aktywizacji procesów prowadzących do większej spójności obu układów metropolitalnych.

Scenariusze powstały w oparciu o wiedzę ekspercką, na którą składają się doświadczenia zawodowe autorów w zakresie badań i planowania rozwoju układów osadniczych oraz wykonane na potrzeby niniejszego opracowania wielopłaszczyznowe ekspertyzy. Do najważniejszych elementów, które wyznaczyły kierunek opracowania trzech wariantów scenariusza należy zaliczyć:

- a) opis dotychczasowych działań planistycznych oraz procesów integracji układów metropolitalnych zawartych w szerokiej literaturze przedmiotu i w opracowaniach dla praktyków;
- b) wielowymiarową analizę spójności obszaru, który został przyjęty jako bipolarny układ osadniczy Warszawy i Łodzi, w aspekcie demograficzno-społecznym, ekonomicznym, funkcjonalnym, komunikacyjno-infrastrukturalnym, przestrzennym wraz z ukazaniem podstawowej dynamiki zmian w tych zakresach, a także na podstawie próby określenia zależności pomiędzy strukturalnym i funkcjonalnym wymiarem spójności terytorialnej;
- c) analizę dokumentów planistycznych z punktu widzenia ujęcia problemu integracji obu układów osadniczych;
- d) metody scenariuszowej do badań postrzegania roli obszaru metropolitalnego Łodzi w kształtującym się układzie osadniczym przez przedstawicieli elit politycznych i społecznych;
- e) wywiadów skierowanych do grupy przedstawicieli elit politycznych i społecznych dotyczących określenia korzyści i kosztów obszaru metropolitalnego Łodzi w procesie wytwarzania się ściślejszych związków w obszarze metropolitalnym Warszawy;

Scenariusz został ustrukturyzowany według podstawowych płaszczyzn wynikających z przyjętych założeń, celów badania oraz wniosków. Wydzielono płaszczyznę demograficzno-społeczną, funkcjonalną i ekonomiczną, infrastrukturalną oraz polityczną i instytucjonalną. Ze względu na próbę ujęcia systemowego i całościowego wizji rozwoju metropolitalnego układu osadniczego w każdej z płaszczyzn zarysowano związki pomiędzy poszczególnymi elementami (relacje przyczynowo-skutkowe).

6.1. Scenariusz optymistyczny

6.1.1. Płaszczyzna demograficzno-społeczna

Jakość kapitału ludzkiego i społecznego, czyli pewne uwarunkowania określające zdolność ludzi do kreatywnego myślenia i działania, należy współcześnie do najważniejszych czynników wpływających na wzrost znaczenia miast i regionów.

Związek metropolii warszawskiej i metropolii łódzkiej oraz wzrastająca integracja społeczno-gospodarcza bipolarnego układu osadniczego przyniesie do 2030 r. wiele pozytywnych efektów w zakresie poprawy jakości struktur demograficzno-społecznych. Wzrost atrakcyjności Łodzi jako miejsca pracy i zamieszkania spowoduje ograniczenie wielu bardzo negatywnych procesów demograficznych.

Do 2030 roku dojdzie do zmniejszenia tempa procesu depopulacji Łodzi oraz w pozostałych miastach łódzkiego obszaru metropolitalnego. Liczba ludności Łodzi jak i całego obszaru metropolitalnego będzie się zmniejszała na skutek dużego ujemnego przyrostu naturalnego. Spadek liczby ludności będzie również charakterystyczny dla całego metropolitalnego układu bipolarnego.

Przyczyną zmniejszenia tempa depopulacji będzie przede wszystkim mniejsza liczba wyjazdów na stałe do innych miast polskich i za granicę z powodów ekonomicznych ludności w wieku produkcyjnym mobilnym (głównie osób kończących edukację na poziomie wyższym). W ten sposób nastąpi ograniczenie roli jednego z najbardziej negatywnie oddziałujących czynników na wzrost ekonomiczny miast jakim jest obecnie wymywanie zasobów do ośrodków o większej atrakcyjności gospodarczej i warunków życia. Z drugiej strony Łódź, pobliskie miasta oraz tereny wiejskie będą w coraz większym stopniu przyciągały ludność w wieku produkcyjnym mobilnym z innych terenów, tj. warszawskiego obszaru metropolitalnego oraz innych polskich metropolii. Zmiana stereotypu Łodzi z okresu transformacji społeczno-ekonomicznej (1989-2004), zwłaszcza zanikanie jej negatywnego wizerunku w Polsce, będzie miała ważne znaczenie dla ograniczenia współczesnych negatywnych trendów migracyjnych. Łódź, jej obszar metropolitalny oraz tereny położone w województwie łódzkim, w granicach bipolarnego układu osadniczego zaczną przyciągać ludność. Poprawa wizerunku będzie wynikała m.in. z zaawansowanych procesów rewitalizacji strefy wielkomiejskiej, a wraz z nią – gentryfikacji społecznej, obejmującej historyczne obszary rezydencjalne (zabudowa z przełomu XIX i XX w.) oraz poprzemysłowe, a także wzrost dostępności komunikacyjnej obszaru metropolitalnego w Polsce i przede wszystkim w stosunku do głównego miasta bipola czyli Warszawy. Strefa podmiejska Łodzi, rozwijająca się do tej pory znacznie słabiej niż w przypadku innych wielkich polskich metropolii, zacznie się rozrastać, a ważnym czynnikiem będzie sprawnie funkcjonujący węzeł komunikacyjny w Łódzkim Obszarze Metropolitalnym oraz inne węzły wzdłuż szlaków komunikacyjnych (zwłaszcza autostrad i dróg szybkiego ruchu). Wzrost dostępności czasowej centrum Łodzi i centrum Warszawy w obrębie układu bipolarnego doprowadzi do presji urbanizacji przestrzennej na tereny pomiędzy tymi ośrodkami wzdłuż autostrady A2.

Istotnym elementem przemian demograficznych w zakresie procesów migracyjnych będzie wzrost mobilności przestrzennej ludności, zwłaszcza grupy społecznej nazywanej współcześnie klasą kreatywną lub metropolitalną. Elastyczność zatrudnienia oraz częste zmiany pracodawcy wywołają wzrost mobilności przestrzennej w obrębie bipola. Wytworzenie się takiej mobilnej grupy zawodowej w obrębie dualnego metropolitalnego układu osadniczego będzie miało bardzo pozytywne konsekwencje dla postrzegania i traktowania go jako pewnej całości, zwłaszcza w zakresie rynku pracy, rynku nieruchomości. Dzięki dużej wymianie ludności pomiędzy obszarami metropolitalnymi Warszawy i Łodzi wzrośnie ilość i intensywność relacji pomiędzy partnerami reprezentującymi różne instytucje rozwoju (np. przedsiębiorstwa zarządzania, administrowania, obsługi firm, a także w wymiarze osobistym, rodzinnym, itp.)

Korzystne zmiany nastąpią w strukturze wieku ludności. Wzrastać będzie przede wszystkim udział ludności w wieku produkcyjnym. Stopniowa poprawa zdrowotności mężczyzn, jako jeden z przejawów ogólnego wzrostu warunków życia, oraz pozytywne zmiany na rynku pracy, tj. zwiększenie liczby dobrze płatnych stanowisk pracy, spowodują, że obniży się współczynnik feminizacji, a tym samym struktura płci będzie bardziej zrównoważona.

Ograniczenie negatywnych trendów demograficznych będzie skutkowało pozytywnymi zmianami społeczno-ekonomicznymi, np. wzrostem aktywnych zawodowo, wzrostem aktywności społecznej, zwiększeniem wydatków konsumpcyjnych, zwiększeniem obrotu nieruchomości.

Istotną rolę wśród wielu czynników o charakterze demograficznym będą miały migracje wahadłowe ludności, które są jednym z głównych wskaźników zasięgu oraz rangi ekonomicznej obszaru metropolitalnego. Do 2030 r. wzrośnie znaczenie ruchów wahadłowych ludności. Powszechną sytuacją będą wzajemne związki w tym zakresie pomiędzy Warszawą i Łodzią. Skrócenie czasu podróży koleją pomiędzy centrami miast do ok. 60-70 minut korzystnie wpłynie również na metropolię łódzką. Po pierwsze, uciążliwości związane z długim czasem podróży pomiędzy centrami miast oddalonymi od siebie o ok. 130 km, które występują obecnie, znikną. Poprawa warunków transportu pasażerskiego sprawi, że liczba ludności zamieszkującej w łódzkim obszarze metropolitalnym, która wyjeżdża codziennie do pracy w Warszawie i jej strefie wpływów wzrośnie. Jednocześnie rozwój inwestycyjny i ekonomiczny obszaru metropolitalnego Łodzi, w tym wzrost znaczenia funkcji metropolitalnych, będzie kreował w Łodzi nowe miejsca pracy, co spowoduje, że mieszkańcy Warszawy i jej obszaru metropolitalnego będą dojeżdżali do pracy w Łodzi.

Znaczna poprawa wzajemnej dostępności komunikacyjnej obu obszarów metropolitalnych, a zwłaszcza samych metropolii, sprawi, że do 2030 zintensyfikują się i zróżnicują powiązanie wewnętrzne. Nastąpi ekspansja przestrzenna przede wszystkim strefy podmiejskiej Łodzi oraz decentralizacja niektórych działalności ekonomicznych w obrębie łódzkiego obszaru metropolitalnego. Wpływ na to będą również miały decyzje o lokalizacji siedzib centrali lub filii firm dotychczas mających je w Warszawie lub w okolicach. Przeniesienie części funkcji wielkomiejskich do obszaru metropolitalnego sprawi, że ruch ludności pomiędzy miastem centralnym obszaru metropolitalnego, a pozostałą częścią regionu miejskiego będzie relatywnie duży w obie strony w ciągu całego czasu dobowej aktywności społeczno-ekonomicznej. Bardzo ważne znaczenie będzie to miało dla konkurencji metropolii w obrębie bipola o przestrzeń nakładających się wpływów. Skierniewice, Łowicz, Rawa Mazowiecka oraz ich miejskie obszary funkcjonalne będą widziały w Łodzi ważnego partnera – siedzibę rzeczywistego regionu społeczno-gospodarczego. Przyczyni się pośrednio do wzmocnienia tożsamości regionalnej mieszkańców, tym bardziej, że podział administracyjny będzie trwał (w 2030 r. od reformy administracyjnej minie 30 lat). Łódź z powodzeniem będzie konkurowała o strefę nakładających się wpływów oraz rozszerzała swe pole oddziaływania w innych kierunkach (konkurencja z Poznaniem, aglomeracją śląską).

Rosnące wpływy Łodzi w strefie krzyżujących się wpływów z Warszawą sprawi, że wielu mieszkańców obu obszarów metropolitalnych będzie poszukiwała drugich domów i działek rekreacyjnych pomiędzy metropoliami. Wzrośnie presja osadnicza na obszary atrakcyjne przyrodniczo w bliskim sąsiedztwie autostrady, w pobliżu lub w granicach obszarów chronionych (Park Krajobrazowy Wzniesień Łódzkich, Bolimowski Park Krajobrazowy).

Wzrost znaczenia niektórych funkcji ekonomicznych wyższego rzędu, w tym również funkcji metropolitalnych, przy ograniczeniu wyjazdów na stałe mieszkańców Łodzi, spowoduje wzrost atrakcyjności rynku pracy dla osób z wyższym wykształceniem (specjalistów z sektora nauki oraz kreatywnego). Wzrost zróżnicowania działalności ekonomicznej i społecznej spowoduje również zapotrzebowanie na specjalistów średniego szczebla oraz pracowników niewykwalifikowanych. Atrakcyjny rynek pracy ukształtowany do 2030 r. będzie powodował również przesunięcia zasobów demograficznych z innych terenów bipola, również ze stref, które były wcześniej drenowane ekonomicznie przez Warszawę. Ważną konsekwencją wzrostu udziału osób z wykształceniem wyższym będzie również wzmocnienie poczucia tożsamości lokalnej i więzi z miejscem zamieszkania. Przyczyni się to pośrednio do wzmocnienia elit społecznych, kulturowych, ekonomicznych i politycznych Łodzi oraz województwa łódzkiego. W stosunku do elitarnej pozycji Warszawy w kraju zjawisko to będzie pozytywnie oddziaływało na wzrost poczucia tożsamości, możliwości konkurencji, kreatywności oraz eliminacji wśród mieszkańców Łodzi i jej obszaru metropolitalnego kompleksów stolicy, a tym samym zmiany stereotypowych opinii o Łodzi jako miasta nieciekawego, nierozwojowego, brzydkiego, szarego, z racji istnienia dawnej dużej specjalizacji funkcji przemysłowych.

Wraz z rozwojem funkcji metropolitalnych i innych działalności o charakterze wyspecjalizowanym oraz wykształcenia i kwalifikacji ludności nastąpi wzrost zamożności mieszkańców obszaru metropolitalnego Łodzi. Wynagrodzenia wśród specjalistów wysokokwalifikowanych wzrosną najbardziej. Pociągnie to za sobą w ciągu najbliższych 20 lat również wzrost wynagrodzeń w innych dziedzinach gospodarki oraz działalnościach niekomercyjnych. Atrakcyjne stanowiska pracy wraz z odpowiednio wysokim wynagrodzeniem w wielu dziedzinach będą decydowały o imigracji do Łodzi i okolic ludności również z Warszawy i okolic.

6.1.2. Płaszczyzna funkcjonalna i ekonomiczna

Uruchomiony przede wszystkim wejściem do Unii Europejskiej proces wzmacniania już istniejących funkcji metropolitalnych w Łodzi będzie kontynuowany. Proces ten będzie uwarunkowany poprawą jakości rynku pracy, decentralizacją funkcji metropolitalnych Warszawy, poprawą dostępności komunikacyjnej, poprawą jakości kapitału ludzkiego i społecznego.

Do 2030 roku w strukturze funkcjonalnej Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego wzrośnie znaczenie funkcji, które będą oddziaływać na przestrzeń polską i europejską. Przede wszystkim wzrośnie znaczenie funkcji metropolitalnych w zakresie usług wyższego rzędu. W 2030 r. Łódź i jej obszar metropolitalny, podobnie jak jest to obecnie, będzie miejscem wysokiej koncentracji zatrudnienia w specjalistycznych ośrodkach ochrony zdrowia, zwłaszcza, że utrzyma się w tym zakresie silna pozycja miasta jako ośrodka akademickiego kształcącego studentów medycyny i istnienia powiązań z firmami wdrażającymi i rozpowszechniającymi produkty farmaceutyczno-medyczne.

Istotne znaczenie dla budowy rangi Łodzi i jej wkładu w związek metropolitalny z Warszawą będą miały funkcje kultury i rozrywki. Miasto w większym zakresie będzie realizowało projekty kultury dla ambitnego odbiorcy. Łódzkie teatry: dramatyczne, muzyczny, opera i balet, nawiążą ścisłą współpracę z instytucjami

tego typu w Warszawie. Powołana zostanie wspólna scena, gdzie te same wybrane spektakle i programy będą wystawiane w obu ośrodkach. Łódzkie muzea specjalistyczne uzyskają możliwość częstszego prezentowania bogatych zbiorów muzeów warszawskich, natomiast specjalistyczne i unikatowe kolekcje łódzkich placówek będą promowane w ośrodku warszawskim. Uczelnie wyższe obu metropolii, zwłaszcza UŁ i UW będą wspólnie wprowadzać w życie inicjatywy kulturotwórcze, odwołując się do oryginalnego dziedzictwa kulturowego miast regionu metropolitalnego opartego na układzie bipolarnym Warszawy i Łodzi.

Przez najbliższe 20 lat nie osłabnie rola uczelni wyższych w kreowaniu funkcji metropolitalnych ośrodka łódzkiego. Uczelnie będą nadal jednym z głównych pracodawców w regionie. Uczelnie w większym stopniu zwiążą się z pracodawcami przez tworzenie kierunków na zamówienie przedsiębiorców. Łódzkie uczelnie wejdą w konsorcja z innymi szkołami wyższymi w regionie metropolitalnym w celu wzmocnienia potencjału makroregionu centralnego. Zwiększy się komercjalizacja badań naukowych. Wzmocnienie rangi społeczno-ekonomicznej Łodzi doprowadzi do zmniejszenia pola drenowania młodzieży z regionu do ośrodka warszawskiego, poznańskiego, wrocławskiego, toruńskiego.

Specjalizacja Łodzi będzie się opierała również na ofercie (przełoży się to również na wyższe zatrudnienie) przedsiębiorstw z branży rozrywkowej i gastronomicznej. Zaawansowana rewitalizacja kwartałów w wielkomiejskim centrum oraz dawnych kompleksów fabryczno-rezydencjalnych spowoduje wzrost odbioru Łodzi jako miasta mającego własny oryginalny „klimat”, atrakcyjnego turystycznie i przyciągającego gości z Polski oraz z zagranicy. Łódź i okolice staną się miejscem atrakcyjnym dla realizacji konferencji, spotkań biznesowych, imprez pracowniczych i do spędzania czasu w gronie rodziny i znajomych. Dzięki całodobowym, szybkim połączeniom z Warszawą i ofercie rozrywkowej w nowokreowanej przestrzeni wokół „nowego” dworca Łódź-Fabryczna, uruchomiony zostanie „potok” migracji wahadłowych mieszkańców obszaru metropolitalnego Warszawy. Bogaty program wydarzeń kulturalnych i rozrywkowych będzie jedną z najważniejszych funkcji komplementarnych obszaru metropolitalnego Łodzi względem metropolii stołecznej. „Nowe” centrum Łodzi będzie atrakcyjne pod tym względem również z uwagi na połączenie nowoczesnego dworca Łódź-Fabryczna tunelem średnicowym w kierunku zachodnim, co umożliwi szybki dojazd zainteresowanym różnymi wydarzeniami z Wrocławia i Poznania.

Łódzki Obszar Metropolitalny będzie wygrywał konkurencję o inwestycje, zwłaszcza przyciągnięcie filii wielkich transnarodowych korporacji. Do 2030 roku miasto uzupełni niedobory w zakresie lokalizacji siedzib i filii instytucji finansowych i ubezpieczeniowych. Wzrośnie znaczenie firm otoczenia biznesu, zwłaszcza logistycznych, doradczych, obsługi nieruchomości. Ich pole obsługi będzie obejmowało również obszar metropolitalny Warszawy. Firmy te zaczną budować również siedziby w Łodzi, w okolicach „nowego” dworca Łódź-Fabryczna, co ukształtuje w architekturze miasta nową dominantę, nadając mu rys nowoczesnego, europejskiego ośrodka.

Ruch budowlany i remontowy zwiększy aktywność firm o takim profilu. Oprócz firm zewnętrznych powstanie wiele mniejszych przedsiębiorstw, które wejdą w rolę podwykonawców.

Obszar metropolitalny Łodzi będzie w większym stopniu miejscem lokalizacji przemysłów innowacyjnych. Umieszczenie nowych zakładów np. przemysłu elektronicznego i precyzyjnego, branż związanych z nanotechnologią i biotechnologią, spowoduje wzmocnienie podaży miejsc pracy dla specjalistów, oraz w większym stopniu zwiąże łódzkie uczelnie z rynkiem pracy.

Efektom tych procesów będzie rozwój bazy ekonomicznej ośrodka. Po zapaści okresu transformacji i utraty silnych funkcji egzogenicznych miasta, nastąpi wzrost znaczenia funkcji innowacyjnego przemysłu. Specjalizacja obszaru metropolitalnego Łodzi będzie znacząca w zakresie funkcji ochrony zdrowia,

administracji, transportu i logistyki, kultury, nauki i badań, finansów oraz obsługi biznesu. Do 2030 roku duża część funkcji egzogenicznych będzie ukierunkowana na obszar metropolitalny Warszawy. Wzrośnie znaczenie funkcji egzogenicznych w rolnictwie z uwagi na jego ogólną profesjonalizację (utowarowienie i modernizacja techniczna) w regionie metropolitalnym i w Polsce.

W obszarze metropolitalnym Łodzi obniży się wskaźnik bezrobocia i w 2030 r. będzie on wynosił tyle samo ile średnio w innych miastach metropolitalnych Polski, choć nadal więcej niż w Warszawie. Z obniżeniem się wskaźnika bezrobocia oraz wzrostem warunków życia będzie się wiązał spadek liczby osób zagrożonych biedą i ubóstwem. Duże enklawy biedy będą się zmniejszały, jednak nastąpi częściowa relokacja miejsc koncentracji przestrzennej ludności biednej, tzn. mniej jej będzie w obszarze centralnym, więcej zaś w osiedlach blokowych, zwłaszcza tych starszych z lat 60. XX w. (dekapitalizacja „wielkiej płyty”).

Wzrośnie znaczenie przedsiębiorczości mieszkańców, zwłaszcza w sektorze małych przedsiębiorstw. Czynnikiem sprzyjającym zakładaniu firm będzie wzrost zamożności mieszkańców (wzrost konsumpcji) oraz lokalizacja dużych przedsiębiorstw produkcyjnych, korporacji transnarodowych i związane z tym zapotrzebowanie na usługi zewnętrzne. Przedsiębiorcy z obszaru metropolitalnego Łodzi będą jednocześnie dużą konkurencją dla firm z warszawskiego obszaru metropolitalnego z uwagi na niższe koszty usług (pracy, prowadzonej działalności, wynajmu powierzchni, itd.).

Ogólny wzrost ekonomiczny spowoduje, że wzrośnie w Łodzi i w strefie podmiejskiej ruch budowlany, a to spowoduje w konsekwencji większy obrót nieruchomościami. Ceny, zwłaszcza na rynku pierwotnym, wzrosną, co będzie związane ze wzrostem wynagrodzeń, dużymi wymaganiami kupujących oraz większą zdolnością kredytową mieszkańców.

6.1.3. Płaszczyzna infrastrukturalna

Ważnym elementem wzmocnienia powiązań między obszarami metropolitalnymi Łodzi i Warszawy będzie rozbudowa połączeń komunikacyjnych. Do 2030 r. dokończony zostanie układ autostrad i dróg ekspresowych, którego efektem będzie powstanie centralnego węzła komunikacji kołowej w Polsce. Wzmocni to pozycję Łodzi w układzie osadniczym, poprawi dostępność komunikacyjną obszaru metropolitalnego w Polsce i w Europie oraz będzie stanowiło mocny argument do rozpoczęcia procesu decentralizacji funkcji metropolitalnych Warszawy.

Zasadniczym kierunkiem działań będzie poprawa układu komunikacyjnego w kierunku węzłów wzdłuż autostrady A1 i A2 oraz przygotowanie do rozbudowy A2 - (dodanie pasów ruchu) lub budowa drogi ekspresowej w południowej części bipola, czego przyczyną będzie bardzo duży ruch komunikacyjny na odcinku autostrady A2 pomiędzy węzłem Stryków i węzłem Konotopa. Urbanizacja przestrzenna strefy nakładających się oddziaływań doprowadzi również do poprawy jakości dróg lokalnych. Obszary metropolitalne Warszawy i Łodzi będą w coraz większym stopniu miejscem inwestycji logistycznych i magazynowych. Najbardziej w tym zakresie wzrośnie rola obszaru metropolitalnego Łodzi, również jako miejsca powstawania węzłów multimodalnych. Czynnikiem wspomagającym będą niższe ceny gruntów w obszarze metropolitalnym Łodzi oraz większa elastyczność w wyborze miejsc w gminach podłódzkich, które mają obecnie bardzo duży udział wolnych terenów inwestycyjnych.

Transport kolejowy będzie przeżywał „odrodzenie”. Zakończenie modernizacji linii kolejowej Łódź-Fabryczna (nowy podziemny dworzec) i uruchomienie szybkich składów pomiędzy Warszawą i Łodzią wpłynie korzystnie na poziom wymiany społeczno-gospodarczej. Budowa nowoczesnej infrastruktury hotelowej i gastronomicznej w Łodzi sprawi, że miasto to będzie stanowiło dużą konkurencję dla innych

dużych ośrodków usług dla biznesu i przedsięwzięć elitarnych. Ważne dla intensyfikacji kontaktów pomiędzy metropoliami będzie uruchomienie pociągów niezatrzymujących się na stacjach pośrednich. Ten typ połączeń będzie miał uzupełnienia w składach przyspieszonych (zatrzymują się na głównych stacjach) oraz regionalnych i aglomeracyjnych (rozbudowa Łódzkiej Kolei Metropolitalnej). Do 2030 r. nie zostanie zrealizowany projekt budowy kolei dużych prędkości Warszawa - Łódź, gdyż wymagałby on bardzo dużych nakładów finansowych a uzasadniony jest dla szerszego układu metropolitalnego, tj. również Poznania i Wrocławia, a także połączenia go z systemem kolejowym w Europie zachodniej (głównie Niemcy).

Intensyfikacja ruchu komunikacyjnego sprawi, że lepiej będzie wykorzystywany Port Lotniczy im. Władysława Reymonta w Łodzi, który będzie również miał znaczenie w obsłudze ruchu towarowego (cargo), tym bardziej, że wzrośnie liczba centrów logistyczno-magazynowych w obszarze metropolitalnym. Przed 2030 rokiem zostanie podjęta decyzja o budowie Centralnego Portu Lotniczego pomiędzy obszarami metropolitalnym Warszawy i Łodzi, jednak w odniesieniu do określenia funkcji poprzednich inwestycji tj. lotniska w Łodzi i Modlinie. Inwestycja ta będzie w dalszej przyszłości stanowiła jeden z najlepszych integratorów przestrzeni pomiędzy metropoliami.

6.1.4. Płaszczyzna polityczna i instytucjonalna

Kluczowym elementem przemian w zakresie politycznych uwarunkowań tworzenia się bipolarnego układu metropolitalnego do 2030 będzie zgoda sił politycznych, a tym samym instytucji administrowania i zarządzania jednostkami terytorialnym, co do rozwoju i umacniania współpracy metropolitalnej. Planowanie przestrzenne będzie miało terytorialnie zintegrowany charakter, a plany przestrzennego zagospodarowania, strategie rozwoju i inne dokumenty dotyczące wizji wspólnych działań i funkcjonowania zostaną opracowane dla poziomu makroregionalnego, czyli województw mazowieckiego i łódzkiego, ze szczególnym uwzględnieniem strefy metropolitalnej – warszawskiej i łódzkiej. Istotnym elementem będzie działanie rad metropolitalnych, czyli ciał opiniotwórczych, zwłaszcza w zakresie planowania inwestycji spajających zarówno obszary metropolitalne miast jak i centralnej rady metropolitalnej odpowiedzialnej za zarządzanie w najbardziej newralgicznych płaszczyznach funkcjonowania układu bipolarnego, tj. spójność transportowa, spójność w zakresie kluczowych inwestycji, zaopatrywanie w energię, gospodarka odpadami, gospodarka żywnościowa. Makroregion Centralny będzie do 2030 r. kluczowym elementem systemu osadniczego Polski, który z powodzeniem będzie konkurował o przyciąganie inwestycji w różnych dziedzinach gospodarki (innowacyjny przemysł, usługi wyższego rzędu) z metropoliami europejskimi oraz krakowsko-górnośląskim regionem metropolitalnym. Ważną rolę warszawsko-łódzkiego regionu metropolitalnego będzie pośrednictwo pomiędzy centrami innowacji i rozwoju na zachodzie Europy oraz dużymi ośrodkami miejskimi na wschodzie, zwłaszcza kontakt z obszarami, które w 2030 r. będą się nadal znajdowały poza Unią Europejską (Ukraina, Białoruś).

Wzmacnianie roli Łodzi w obrębie bipolarnego układu metropolitalnego będzie wynikało z oddziaływania decyzji politycznych, tj. przeniesienia w jego obrębie różnych instytucji mających swe siedziby w stolicy. W Łodzi będą miały siedziby niektóre agencje podległe ministerstwom. Powodzenie funkcjonowania agencji ministerialnych będzie początkiem rozważań o przeniesieniu do Łodzi kompleksu powiązanych ze sobą ministerstw (np. kompleksu ministerstw odpowiedzialnych za gospodarkę – rolnictwo, rozwój regionalny, transport). Sprawne funkcjonowanie węzła transportowego Łódź – Stryków w środku Polski sprawi, że decyzje o decentralizacji aparatu administracyjnego państwa zostaną dobrze przyjęte w innych polskich metropoliach – Poznań, Wrocław, Kraków. Wzmocni to zakładany w Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 proces metropolizacji polskiej przestrzeni. Procesowi przenosin części

instytucji zarządzania i administracji szczebla centralnego, publicznego, a także podążających za nim instytucji komercyjnych, będzie sprzyjał program rewitalizacji i przebudowy centrum miasta, zwłaszcza duże możliwości związane z odnowieniem reprezentacyjnych budynków oraz budową nowoczesnego centrum miejskiego (przy multimodalnym nowym dworcu kolejowym). Istnienie w Łodzi niektórych instytucji zarządzania państwem (początkowo niższego szczebla) wzmocni procesy rozwoju regionalnego oraz przyciągnie do miasta wiele innych instytucji, których istnienie opiera się na kontraktach dotyczących realizacji inwestycji.

Czynnik polityczny będzie również niezbędny do wywierania nacisku ze strony władz centralnych i samorządu wojewódzkiego na realizację międzymetropolitalnej współpracy w ramach pól wyznaczonych w 2014 r. w Koncepcji Strategii Rozwoju Makroregionu Polski Centralnej 2030. W ramach powołanych konsorcjów szkół wyższych różnego typu opracowane zostaną kierunki studiów, które będą wynikały z potencjału kadry naukowej oraz prowadzonych badań. Kierunki te zależnie od siedzib partnerów będą realizowane w różnych ośrodkach. Będzie to służyło zwiększaniu mobilności studentów, w tym poznawaniu przez nich uwarunkowań rozwoju poszczególnych miast (wzrost wiedzy o strukturze układu bipolarnego i uwarunkowaniach rozwoju różnych jego części) oraz mobilności pracowników pomiędzy uczelniami. Podobna sytuacja będzie miała miejsce w przypadku badań naukowych, które będą prowadziły wyspecjalizowane w danej problematyce grupy pochodzące z różnych uczelni. Do 2030 roku zostanie również opracowana mapa drogowa restrukturyzacji uczelni w Łodzi, która ma doprowadzić do zawiązania unii pomiędzy różnymi typami uczelni. Głównym czynnikiem tworzenia takich związków będzie potrzeba uniknięcia wzajemnej konkurencji o mniejszą grupę potencjalnych studentów. Związki takie będą powstawały pomiędzy uczelniami badawczo-rozwojowymi (UŁ, PŁ, UM) i artystycznymi (ASP, AM, PWSFTiT). Wzmocni to pozycję łódzkich uczelni w ustalaniu międzymetropolitalnych projektów badawczych, również w odniesieniu do pozyskiwania środków na ten cel z UE oraz w tworzeniu oryginalnych kierunków studiów, w tym w coraz większym zakresie dla studentów z zagranicy. Badania naukowe oraz część kierunków będą rozwijały współpracę z pracodawcami w regionie metropolitalnym. Istotnym elementem będzie ścisły związek centrów naukowo-badawczych z przemysłem o największym stopniu zaawansowania technologicznego, tj. powstającą siecią innowacji medyczno-farmaceutycznych. Ważną kwestią będzie również wzmacnianie pozycji kierunków humanistycznych, zwłaszcza takich, które zrealizują ujęte w koncepcji rozwoju makroregionu umocnienie tożsamości regionalnej oraz tożsamości miejsc w procesie odnowy dziedzictwa kulturowego, co w przypadku Łodzi i regionu ma odnosić się do pamięci o genezie i procesach, które go ukształtowały, czyli dziedzictwie poprzemysłowym.

Charakter funkcjonalny regionów, a zwłaszcza duży udział rolnictwa w strukturze zatrudnienia oraz źródeł utrzymania ludności, będzie sprzyjał rozbudowie połączeń między instytucjami samorządu rolniczego regionu łódzkiego i warszawskiego oraz innych organizacji wspomagających rozwój rolnictwa. Będzie to o tyle ważne, że obszar bipolarny jest i będzie wielkim rynkiem zbytu dla produktów rolnictwa i przemysłu rolno-spożywczego. Organizacje rolnicze obu regionów powołają wspólny rynek produktów rolniczych oparty o dotychczasowe giełdy i wraz z władzami regionów będą promować je, zwłaszcza z sektora żywności prozdrowotnej. Rolnictwo regionów wypromuje do 2030 r. własne marki, które będą rozpoznawalne przez konsumentów.

6.2. Scenariusz pesymistyczny

6.2.1. Płaszczyzna demograficzno-społeczna

Integracja obszarów metropolitalnych Łodzi i Warszawy będzie miała negatywne konsekwencje dla struktur i procesów demograficznych i społecznych. Liczba ludności Łodzi i jej obszaru metropolitalnego będzie stale się obniżała. Od początku procesu transformacji ubytek ludności miasta centralnego wyniesie ponad 200 tys. osób (do ok. 2030 r.). Jedynym podsystemem osadniczym, który zyska pod tym względem będą wsie podmiejskie, które podobnie jak obecnie, będą przyciągały nowych mieszkańców, zwłaszcza na terenie w pobliżu węzłów na trasie autostrady A1 i A2. Przyczyną tego zjawiska będzie m.in. miejsce pracy części mieszkańców w Warszawie.

Kryzys demograficzny dotknie z dużą siłą mniejsze miasta obszaru metropolitalnego, zwłaszcza te, w których struktury demograficzne charakteryzują się obecnie dużym udziałem ludności w wieku poprodukcyjnym oraz produkcyjnym niemobilnym (np. Pabianice).

Duży spadek liczby ludności łódzkiego obszaru metropolitalnego będzie miał podwójną przyczynę. Po pierwsze nie uda się zahamować emigracji ludności młodej do innych ośrodków metropolitalnych oraz za granicę. Atrakcyjność Warszawy i jej obszaru metropolitalnego będzie wrastała szybciej niż Łodzi i terenu znajdującego się pod jej wpływem. Biorąc pod uwagę wielkość potencjału ekonomicznego obu ośrodków nierówności pomiędzy metropoliami będą się pogłębiały. Stolica i podległy jej obszar funkcjonalny będą przyciągały studiującą młodzież, która przy dobrej dostępności komunikacyjnej wybierać będzie częściej studia w Warszawie. Liczba atrakcyjnych ofert pracy na rynku warszawskim będzie decydowała o wyjeździe na stałe osób po zakończeniu edukacji na poziomie wyższym. Możliwości związane z rozwojem zawodowym i poprawą warunków życia w stolicy będą również atrakcyjne dla osób doświadczonych zawodowo, które coraz częściej będą podejmowały decyzję o wyjeździe na stałe z Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego.

Ubytek ludności młodej będzie negatywnie oddziaływał na przyrost naturalny. Obniżą się znacznie wskaźniki urodzeń, a wzrastać będą wskaźniki zgonów. Przyrost naturalny ok. 2030 r. będzie najniższy (ujemny) wśród wszystkich dużych ośrodków miejskich w Polsce. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym istotnie wzrośnie i w większości obszarów Łodzi ludność w wieku emerytalnym będzie stanowiła ok. 50% mieszkańców (np. osiedla wielkopłytowe). Grupa ludności w wieku poprodukcyjnym będzie natomiast dwukrotnie liczniejsza niż grupa ludności w wieku przedprodukcyjnym. Obszar metropolitalny Łodzi będzie stanowił jeden z głównych obszarów problemowych pod tym względem w kraju i ze względu na rangę miasta będzie wymagał interwencji na poziomie centralnym. Sytuacja ta zrodzi wiele problemów społecznych w obszarze metropolitalnym Łodzi. Samorządy miast i gmin wiejskich z trudem będą sobie radziły z zapewnieniem odpowiedniej, adekwatnej do standardów cywilizacyjnych, opieki zdrowotnej i socjalnej, oraz ze zorganizowaniem przestrzeni na potrzeby tak licznej grupy osób w wieku poprodukcyjnym. Problemem stanie się również ukształtowanie sieci szkolnictwa podstawowego i średniego dopasowanego do głębokiego kryzysu demograficznego związanego ze spadkiem liczby dzieci i młodzieży.

Starzenie się ludności obszaru metropolitalnego Łodzi będzie odbijało się negatywnie na poziomie zdrowotności, co będzie się również wiązało z pauperyzacją społeczeństwa i obniżeniem warunków życia. Struktura płci będzie nadal bardzo zaburzona, tzn. utrzyma się wysoki poziom współczynnika feminizacji na skutek krótszej niż średnio w kraju długości życia mężczyzn.

Utrwalenie trendów demograficznych w zakresie przyrostu rzeczywistego, tj. odpływu migracyjnego oraz znacznej przewagi zgonów nad urodzeniami ograniczy możliwości rozwoju ekonomicznego, a to będzie

niekorzystnie wpływało na wizerunek Łodzi, zwłaszcza w procesie rozwoju związku metropolitalnego z Warszawą. Podtrzymuje to stereotyp Łodzi jako miasta z problemami społecznymi i gospodarczymi, o niższej pozycji względem innych ośrodków wielkomiejskich w Polsce.

Rozpoczęty pod koniec drugiej dekady XXI w. proces rewitalizacji centrum miasta straci dynamikę. Związane będzie to przede wszystkim z brakiem kolejnych środków na kontynuację procesu odnowy śródmieścia miasta, co utrwali dysproporcje w zagospodarowaniu przestrzennym. Jednak najważniejszym czynnikiem decydującym o ograniczeniu jego oddziaływania będzie brak istotnego związku pomiędzy odnową tkanki materialnej a procesem gentryfikacji, czyli wzrostem udziału zamieszkującej tam grupy społecznej, którą określa się kreatywną lub metropolitalną. Rewitalizacja będzie miała charakter „fasadowy”, tzn. nie przyczyni się w istotny sposób do przebudowy struktury społecznej, w tym społeczno-przestrzennej strefy wielkomiejskiej miasta.

Stopniowe starzenie się społeczeństwa będzie skutkowało w dalszej kolejności wieloma negatywnymi zmianami społeczno-ekonomicznymi, tj. spadkiem aktywności ekonomicznej, obniżeniem się kapitału społecznego, zwłaszcza zdolności do działań wspólnotowych, zmniejszeniem się wydatków konsumpcyjnych i spadkiem obrotu nieruchomości. Wrośnie zapotrzebowanie na usługi w ramach tzw. *silver economy*, które będą generowały dużą liczbę miejsc pracy, zwłaszcza dla kobiet.

Do 2030 r. wzrośnie mobilność przestrzenna mieszkańców regionu metropolitalnego utworzonego przez funkcjonalne obszary Warszawy i Łodzi. Wzrost dostępności komunikacyjnej Warszawy i jej bezpośredniej strefy wpływów odbije się negatywnie na procesach rozwoju ekonomicznego obszaru metropolitalnego Łodzi. Pracownicy wykwalifikowani, specjaliści różnych dziedzin, zwłaszcza w pożądanym na rynku pracy zawodach, ze względu na bardziej atrakcyjne warunki płacowe, socjalne, rozwoju zawodowego będą podejmowali coraz częściej pracę w stolicy i w okolicach. Zwiększy się w ten sposób zależność hierarchiczna Łodzi i jej obszaru metropolitalnego od uzyskującej coraz większą przewagę Warszawy wraz z jej obszarem bezpośrednich wpływów. Słaby rozwój funkcji metropolitalnych oraz innych innowacyjnych dziedzin gospodarki w Łodzi i na otaczających ją obszarach będzie niekorzystnie wpływał na migracje stałe i wahadłowe. Mieszkańcy Warszawy i jej obszaru funkcjonalnego, mimo korzystnych cen nieruchomości i dobrej dostępności komunikacyjnej, nie będą traktowali Łodzi i sąsiednich terenów w kategoriach atrakcyjnych do osiedlenia się na stałe. Słabość strukturalna rynku pracy Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego sprawi, że do 2030 r. nie będzie on poważną konkurencją dla ośrodka stołecznego, a tym samym nie pojawi się duża grupa osób dojeżdżająca tu codziennie do pracy. Sytuacja ta sprawi, że świadomość mieszkańców warszawskiego obszaru metropolitalnego w zakresie wiedzy o atutach i możliwościach rozwojowych Łodzi oraz otaczających ją terenów będzie niska. Będzie to jednocześnie przyczyną instrumentalnego wykorzystywania przez Warszawę tylko tych zasobów Łodzi, które posłużą wzmocnieniu ośrodka stołecznego, np. wymywania zasobów związanych z kapitałem ludzkim i społecznym.

Pomimo poprawy wzajemnej dostępności komunikacyjnej obu obszarów metropolitalnych, w tym przede wszystkim samych ośrodków metropolitalnych, nie zintensyfikują się wewnętrzne powiązania funkcjonalne i społeczne. Strefa podmiejska Łodzi będzie miała strukturę mało zróżnicowaną pod względem gospodarczym. Problemy demograficzne Łodzi i innych miast obszaru metropolitalnego oraz niski poziom rozwoju gospodarczego będą negatywnie oddziaływały na decentralizację działalności ekonomicznych w obrębie regionu miejskiego oraz nowych inwestycji mieszkaniowych. Około 2020 roku osłabnie ruch budowlany w zakresie indywidualnych inwestycji budownictwa jednorodzinnego. Inwestycje deweloperskie w tym zakresie będą bardzo rzadkie z tendencją do koncentracji bardzo blisko granic administracyjnych Łodzi. Podaż działek budowlanych wyznaczonych w planach zagospodarowania przestrzennego gmin wiejskich i obszarów wiejskich w gminach miejsko-wiejskich będzie kilkakrotnie większa od popytu na nie.

Odejście od działalności rolniczej przy słabym rozwoju innych funkcji na terenach podmiejskich oraz trudności ekonomiczne Łodzi i innych miast spowodują pauperyzację ludności zasiedziałej, wywodzącej się z dawnych społeczności rolniczych. Pogłębi to kontrasty społeczne w strefie podmiejskiej pomiędzy ludnością napływową i zasiedziałą. Ubożenie ludności autochtonicznej sprawi, że będzie się ona wyzywała nieruchomości, głównie działek budowlanych, po cenach poniżej wartości rynkowej, a inwestorzy w dużej mierze będą pochodzić z ośrodka stołecznego, zwłaszcza w strefach dobrze funkcjonalnie powiązanych z Warszawą.

Słabość strukturalna i funkcjonalna strefy podmiejskiej Łodzi będzie m.in. przyczyną dyfuzji przestrzennej procesów społeczno-ekonomicznych, których ośrodkiem będzie obszar metropolitalny Warszawy. Spadek rangi społeczno-ekonomicznej Łodzi w stosunku do Warszawy wywoła proces coraz powszechniejszego włączania miast i ich stref funkcjonalnych położonych we wschodniej części województwa łódzkiego w orbitę wpływów miasta stołecznego. Mieszkańcy Łowicza, Rawy Maz., Skierniewic i otaczających je ośrodków gminnych będą jeszcze częściej niż obecnie dojeżdżali do pracy w Warszawie i jej obszarze metropolitalnym. Do 2030 r. tereny te staną się de facto częścią obszaru metropolitalnego stolicy, choć ze względów formalnych (granica województw) nie będą one tak traktowane w planach zagospodarowania przestrzennego. Oddziaływanie autostrady A2 oraz dróg ekspresowych na zmiany ciężarów społeczno-gospodarczych będzie bardzo duże. Skutkować to będzie coraz większym związkiem takich powiatów jak kutnowski, łęczycki oraz tomaszowski i piotrkowski z Warszawą. Ograniczenie pola oddziaływania funkcjonalnego obszaru metropolitalnego Łodzi będzie jedną z przyczyn narastających trudności ekonomicznych, w tym oferty rynku pracy dla osób o wysokich kwalifikacjach.

Negatywną konsekwencją słabości ekonomicznej Łodzi będzie proces osłabiania tożsamości regionalnej. Do 2030 r. mimo różnych działań o charakterze informacyjno-marketingowym nie uda się wytworzyć w mieszkańcach regionalnych peryferii poczucia silnego związku z Łodzią (w płaszczyźnie symbolicznej). Na terenach pomiędzy obszarem metropolitalnym Warszawy i obszarem metropolitalnym Łodzi, w granicach województwa łódzkiego, będzie to jednym z czynników przyspieszających integrację społeczno-gospodarczą z Warszawą.

6.2.2. Płaszczyzna funkcjonalna i ekonomiczna

W najbliższych latach poziom rozwoju funkcji metropolitalnych w Łodzi i w powiązanej z nią bezpośrednio strefie zasadniczo nie zmieni się. Początkowy, związany z wejściem do Unii Europejskiej, rozwój funkcji metropolitalnych nie będzie miał już takiej dynamiki, a bezpośrednia przyczyna będzie się wiązała z silną konkurencją dynamicznie wzrastających działalności tego typu w Warszawie. Decentralizacja niektórych działalności o charakterze metropolitalnym z ośrodka centralnego do obszaru metropolitalnego, głównie w zakresie innowacyjnego przemysłu, logistyki i komunikacji, spowoduje wzmocnienie przewagi konkurencyjnej Warszawy i jej obszaru metropolitalnego. Kluczowe znaczenie będzie miała w tym przypadku autostrada A2, która przyspieszy rozwój ekonomiczny obszarów pomiędzy węzłem Konotopa i Stryków. Autostrada A2 będzie „pasem transmisyjnym” bodźców wysyłanych z Warszawy i jej obszaru funkcjonalnego.

Wielkość potencjału metropolitalnego Warszawy, zarówno w zakresie oddziaływania bliskiego (subregionalny i regionalny), jak i dalszego (krajowy i międzynarodowy) będzie negatywnie oddziaływał (ograniczał rozwój) na rangę funkcjonalną Łodzi w obrębie bipolarnego układu metropolitalnego.

Do 2030 r. nastąpi relatywne obniżenie się rangi Łodzi jako ośrodka wyspecjalizowanego w ochronie zdrowia, co będzie miało przyczyny przede wszystkim w rosnących nakładach finansowych na usługi medyczne (po części związane ze starzeniem się ludności), w odpływie specjalistów do innych placówek medycznych w warszawskim obszarze metropolitalnym, w obniżeniu się rangi szkolnictwa wyższego w tym zakresie oraz w słabym powiązaniu funkcji akademickiej z praktyką, zwłaszcza przemysłem farmaceutycznym.

Łódź oraz znajdujące się w jej bezpośrednim wpływie miasta będą miały trudności we wzmacnianiu funkcji kultury i rozrywki, a jednym z ograniczeń będzie wysoki koszt utrzymania obiektów obecnie realizowanych. Bliskość znaczących instytucji tego typu zlokalizowanych w Warszawie wzmocni konkurencję, zwłaszcza o bardziej wymagającego obiorcę. Trudności będą przeżywały placówki oferujące ambitne spektakle, wystawy, koncerty, przedstawienia, itp., co będzie wiązało się z pauperyzacją społeczeństwa, niską świadomością kulturalną oraz realizacją potrzeb kulturowych w Warszawie przez osoby dojeżdżające tam do pracy. Funkcjonowanie teatrów różnego typu nie będzie zagrożone, ale ze względu na trudności finansowe liczba spektakli, zwłaszcza premier, będzie ograniczona. Część środowiska artystycznego przeniesie się na stałe do Warszawy, a duża liczba osób uprawiająca zawody artystyczne będzie poszukiwała odbiorców sztuki w ośrodku stołecznym. Wobec ogromnego zróżnicowania działalności artystycznej w obszarze metropolitalnym Warszawy, zainteresowanie ofertą kulturalną w Łodzi przez mieszkańców stolicy będzie słabe.

Największym zagrożeniem dla metropolitalnej rangi Łodzi oraz dla ogólnej kondycji społecznej i ekonomicznej miasta, a tym samym pozycji w stosunku do Warszawy, będzie kryzys szkolnictwa wyższego. Będzie on się wiązał przede wszystkim z bardzo dużym spadkiem liczby absolwentów szkół średnich wybierających łódzkie uczelnie państwowe. Trudna sytuacja demograficzna w regionie (obniżająca się liczba dzieci i niepełnoletniej młodzieży) oraz w obszarze metropolitalnym Łodzi ograniczy liczbę młodzieży podejmującej studia w 2030 r. o połowę w stosunku do roku 2010. Ważną przeszkodą w utrzymaniu pozycji uczelni, zwłaszcza UŁ, PŁ i UM, będzie silna konkurencja ze strony uczelni warszawskich. Dobra dostępność komunikacyjna we wschodniej części województwa łódzkiego sprawi, że więcej tamtejszych absolwentów szkół średnich będzie podejmowała studia w Warszawie niż w Łodzi. Powszechną sytuacją będą codzienne dojazdy studentów z Łodzi do uczelni warszawskich. Sytuacja będzie skutkowała dużą redukcją zatrudnienia pracowników naukowo-dydaktycznych, co w konsekwencji wzmocni inne ośrodki naukowe, w tym głównie Warszawę. Część naukowców sama zrezygnuje z pracy z uwagi na brak właściwego wsparcia dla badań naukowych (duża konkurencja o środki w instytucjach krajowych) lub z braku studentów zainteresowanych studiami w określonej dziedzinie, a tym samym ograniczenia możliwości rozwoju kadry naukowej.

Problemy demograficzne i ekonomiczne miasta, duże zainteresowanie studiującą młodzieżą Warszawą, mały ruch inwestycyjny, będą ograniczały funkcje rozrywkowe i bazę hotelowo-gastronomiczną miasta. Konkurencja obszaru metropolitalnego Warszawy w zakresie bazy dla organizacji konferencji, zjazdów, itp., zwłaszcza międzynarodowych, skutecznie osłabi w tym zakresie ośrodek łódzki. Inwestorzy nie będą realizowali nowych projektów w tym zakresie, co przełoży się na osłabienie procesów przekształcania przestrzeni śródmiejskiej Łodzi. Niedokończony proces rewitalizacji centrum, lokalne dysproporcje w zakresie prac renowacyjnych i brak realnych pomysłów na zrealizowanie przedsięwzięcia „nowe centrum Łodzi”, sprawi, że w powszechnym odbiorze główne miasto regionu będzie postrzegane jako „wieczny” plac budowy, przestrzeń fasadowych i prowizorycznych inwestycji, zdeintegrowane społecznie i przestrzennie. Zainteresowanie mieszkańców warszawskiego obszaru metropolitalnego spędzeniem wolnego czasu w Łodzi będzie małe, pomimo dobrej dostępności komunikacyjnej.

Ruch budowlany i remontowy będzie dużo niższy niż w pierwszych dwóch dekadach XX w. Ograniczy to przedsiębiorczość mieszkańców zarówno w tej dziedzinie, jak i wielu z nią związanych, np. dekoratorstwo, wyposażenie wnętrz, transport, itd. Z uwagi, że budownictwo zapewnia pracę dużej liczbie nisko wykwalifikowanych osób, obniży się poziom bezpieczeństwa finansowego części ludności w obszarze metropolitalnym Łodzi. Będzie to skutkowało emigracją tej grupy do innych, silnych ośrodków, a także do pracy za granicą.

Baza ekonomiczna obszaru metropolitalnego Łodzi będzie słabo rozwinięta, zwłaszcza w zakresie funkcji wyższego rzędu. Specjalizacja miasta obniży się prawie we wszystkich znaczących funkcjach, tj. ochronie zdrowia, nauce i badaniach, obsłudze biznesu i w działalnościach finansowych. Zwiększy się natomiast udział w strukturze bazy ekonomicznej działalności o charakterze administracyjnym, czyli finansowanej ze środków publicznych. Wzrośnie rola funkcji związanych z logistyką i transportem, jednak będzie ona koncentrowała się tylko w niektórych miejscach, głównie w pobliżu węzłów transportowych, a działalność ta będzie dawała zatrudnienie w takim samym stopniu mieszkańcom obszaru metropolitalnego Łodzi, co z innych części układu bipolarnego.

W obszarze metropolitalnym Łodzi do 2030 utrzyma się relatywnie wysoki wskaźnik bezrobocia, czego przyczyną będzie przed wszystkim słaby rozwój funkcji metropolitalnych i wielu działalności je wspomagających. Bezrobocie w łódzkim obszarze metropolitalnym będzie największe wśród wszystkich dużych miast Polski (powyżej 300 tys. mieszkańców). Duże bezrobocie będzie korelowało ze znacznym udziałem ludności zagrożonej biedą i ubóstwem. Niezmiennie w największym stopniu ludność ta będzie się koncentrowała w strefie wielkomiejskiej, a dodatkowo terenami gdzie zjawisko to będzie coraz powszechniejsze staną się blokowiska z lat 60. i 70. XX w. Pauperyzacja społeczeństwa będzie jednym z czynników obniżających pozycję miasta w stosunku do głównego ośrodka bipola czyli Warszawy. W niektórych dziedzinach (profesjonalnych) może jednocześnie brakować specjalistów z uwagi na starzenie się zasobów pracy oraz migracje do bardziej atrakcyjnych ośrodków (brak „rąk” do pracy).

Drobna i średnia przedsiębiorczość, choć będzie ważnym elementem tworzącym podstawy gospodarcze miasta, napotka na duże problemy funkcjonowania. Wśród nich największym będzie obniżenie poziomu konsumpcji ludności (zmniejszenie liczby mieszkańców, pauperyzacja, odpływ ludzi o większych dochodach) oraz konkurencja ze strony dobrze skomunikowanej z Łodzią Warszawy i jej strefy funkcjonalnej (łącznie z dobrze rozwijającymi się miastami we wschodniej części regionu).

6.2.3. Płaszczyzna infrastrukturalna

Jednym z najważniejszych czynników kształtowania bipolarnego metropolitalnego układu osadniczego będzie rozbudowa połączeń komunikacyjnych. Głównymi elementami spajającymi bipol będą autostrada A2 oraz linia kolejowa Warszawa – Koluszki – Łódź Fabryczna, która po całkowitej modernizacji będzie najszybszym sposobem podróży pomiędzy centrami dualnego układu.

Rozwój sieci komunikacyjnej, zarówno głównych elementów, jak i ją uzupełniających wpłynie na proces ekspansji urbanizacji na obszary wiejskie (suburbanizacja). W dużo większym stopniu będzie to dotyczyło strefy podmiejskiej Warszawy, która rozszerzać będzie się na tereny województwa łódzkiego. Dobra dostępność komunikacyjna, zwłaszcza wzdłuż autostrady A2, spowoduje wzrost rangi tych obszarów jako miejsc lokalizacji nowych przedsiębiorstw różnych branż. Wpłynie to niekorzystnie na obszar metropolitalny Łodzi, gdyż inwestorzy będą wybierali na miejsce działalności tereny poza nim, w bliższym sąsiedztwie Warszawy, ale na tyle daleko od niej, aby korzystać z niższych cen gruntów, kosztów pracy itp.

(powiaty: łowicki, skierniewicki). Wrosną koszty obsługi infrastruktury technicznej, transportowej i komunalnej, zwłaszcza w obszarach o gorszej pozycji ekonomicznej (konieczne remonty po ok. 20 latach użytkowania).

Do 2030 zostanie zarzucony projekt kolei wysokich prędkości, co związane będzie przede wszystkim z kosztownością realizacji projektu oraz licznymi konfliktami społecznymi powstającymi na tle jej przebiegu.

Port Lotniczy im. Władysława Reymonta w Łodzi zostanie zamknięty dla ruchu pasażerskiego, z uwagi na wysokie koszty utrzymania przy bardzo małych wpływach. Przekształcony zostanie on w lotnisko typu cargo, którego rola będzie stosunkowo nieduża. Do 2030 nie zostanie podjęta decyzja o budowie Centralnego Portu Lotniczego. Łodzianie i mieszkańcy obszaru metropolitalnego będą korzystali przede wszystkim z dwóch portów lotniczych położonych w obszarze metropolitalnym Warszawy, tj. Portu Lotniczego im. Fryderyka Chopina oraz w Modlinie.

6.2.4. Płaszczyzna polityczna i instytucjonalna

Organizacja bipolarnego układu metropolitalnego Warszawy i Łodzi będzie przede wszystkim efektem działań władz samorządowych obu województw. Brak włączenia się władz centralnych do idei tworzenia silnego regionu metropolitalnego będzie jednym z głównych czynników osłabiających ideę powstawania multipolarnych układów osadniczych w Polsce.

Współpraca pomiędzy władzami samorządowymi regionów w zakresie pomysłów powstania związku pomiędzy obszarami metropolitalnymi Warszawy i Łodzi będzie silna, jednak większość zapisów w strategiach rozwoju takiego obszaru będzie miała charakter deklaracyjny. Procesy kształtujące związek obu metropolii będą zachodziły żywiołowo. Przy szybkim wzroście pozycji ekonomicznej Warszawy wraz z jej obszarem metropolitalnym Łódź nie będzie w stanie podjąć wyzwania konkurencji, zwłaszcza w zakresie przyciągania nowych inwestycji, które umocniłyby funkcje metropolitalne miasta.

Do 2030 r. nie wytworzy się rada metropolitalna, która skupiałaby przedstawicieli samorządów różnych szczebli zarówno ze strony obszaru metropolitalnego Warszawy jak i Łodzi. Brak istotnego wsparcia ze strony władz centralnych oraz bezwładność poczynań samorządów szczebla regionalnego sprawi, że nie zostaną powołane międzyregionalne instytucje do spraw planowania przestrzennego i realizacji strategii rozwoju. Brak takiej koordynacji ograniczy możliwości wsparcia procesów integracyjnych obszarów metropolitalnych. Do 2030 r. procesy dezintegrujące układ bipolarny będą przeważały nad procesami integrującymi, a tym samym spójność terytorialna będzie bardzo mała.

Próby przekonania władz centralnych do przeniesienia siedzib niektórych instytucji rządowych, zwłaszcza podległych ministerstwom różnych agencji redystrybuujących środki publiczne oraz UE, nie odniosą skutku, a tym samym potencjał funkcjonalny Łodzi w zakresie funkcji zarządzania będzie nadal bardzo słaby. Brak wsparcia centralnego i małe wsparcie samorządów wojewódzkich dla rozwoju funkcji komplementarnych sprawi, że obszar metropolitalny Łodzi nie wykształci dominant rozwojowych, a tym samym nie będzie dziedzin, w której mógłby konkurować z ośrodkiem stołecznym. Dobra wzajemna dostępność komunikacyjna obu miast metropolitalnych sprawi, że miażdżącą przewagę w tym związku uzyska Warszawa a jej elity ekonomiczne, społeczne oraz polityczne będą w selektywny sposób podchodzić do zasobów tkwiących w Łodzi i strefie jej bezpośrednich wpływów, rozwijając te dziedziny, które w konsekwencji wpłyną przede wszystkim na rozwój ośrodka stołecznego. Obszar metropolitalny Łodzi będzie przede wszystkim konkurował w tym układzie taną siłą roboczą i czynnikami lokalizacji opierającymi

się na rencie położenia (centralny węzeł komunikacyjny). Ośrodkiem decyzyjnym oraz źródłem kapitału będzie przede wszystkim Warszawa. Taki podział ról całkowicie podporządkuje obszar metropolitalny Łodzi ośrodkowi stołecznemu, co sprawi, że układ bipolarny będzie miał charakter wybitnie nie zrównoważony z tendencją do dalszego osłabiania Łodzi.

Zapisane w Koncepcji Strategii Rozwoju Makroregionu Polski Centralnej 2030 działania w zakresie wybranych pól współpracy międzymetropolitalnej będą trudne do realizacji, co będzie wynikało przede wszystkim z hegemonii obszaru metropolitalnego Warszawy. Konsensus w potencjalnych dziedzinach współpracy będzie bardzo trudny do ustalenia. Przyzwyczajenie do dominacji po stronie Warszawy oraz obawy i kompleksy niższości Łodzi nie będą budowały atmosfery zaufania, a tym bardziej dalszych konkretnych działań. Nie zostanie powołane konsorcjum szkół wyższych, które mogłoby określić priorytety i politykę rozwoju naukowego oraz badawczego w układzie bipolarnym. Szkoły wyższe w większym zakresie będą ze sobą konkurowały niż współpracowały. Podobnie rzecz się będzie miała ze współpracą w zakresie sieci innowacji farmaceutyczno-medycznych czy promocji dziedzictwa historycznego.

Pewne postępy współpracy będą widoczne w zakresie współpracy pomiędzy organizacjami rolniczymi oraz w przypadku budowy jednego rynku rolno-spożywczego, jednak do 2030 r. nie zostaną podjęte decyzje o budowie dużego rynku hurtowego dla towarów rolnych produkowanych w obszarze obu województw (rynki hurtowe będą ze sobą konkurowały).

6.3. Scenariusz neutralny

6.3.1. Płaszczyzna demograficzno-społeczna

Aktywność społeczna, obywatelska, budowa elit zdolnych do pokierowania procesami rozwoju jest niezbędna do osiągnięcia korzyści jak również minimalizowania kosztów integracji metropolitalnej, które niewątpliwie będą miały miejsce.

Integracja metropolitalna obejmująca dwa obszary metropolitalne – Warszawy i Łodzi będzie korzystna dla obu ośrodków, jednak z uwagi na słabszą pozycję Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego w tym układzie będzie on miał mniejsze korzyści niż miasto stołeczne wraz ze strefą wpływu.

W Łódzkim Obszarze Metropolitalnym do 2030 roku liczba ludności będzie się systematycznie zmniejszała. W największym zakresie dotknie to Łódź oraz inne większe, pobliskie miasta – Pabianice i Zgierz. Ujemny przyrost rzeczywisty będzie wynikał przede wszystkim z zaawansowanych procesów starzenia się społeczeństwa. Duży odpływ ludności młodej z Łodzi i okolic, który zachodził przez pierwsze 25 lat po zmianach ustrojowych oraz bardzo niskie wskaźniki urodzeń w tym czasie, doprowadziły do powiększenia się udziału ludności w wieku poprodukcyjnym. Udział ludności w tym wieku będzie w najbliższych latach nadal wzrastał, choć nie w tak dużym tempie jak dotychczas.

Największy wpływ na ubytek ludności będzie miał bardzo duży ujemny przyrost naturalny, wynikający z niskich wskaźników urodzeń i bardzo wysokich wskaźników zgonów. Korzystnym zjawiskiem będzie częściowe zahamowanie procesów odpływu migracyjnego. W niektórych latach saldo migracji będzie dodatnie, choć w całym okresie do 2030 r. odpływający na stałe będą przeważali na osobami przybywającymi. Największy ruch migracyjny będzie charakterystyczny dla Łodzi oraz dla pobliskich terenów wiejskich, które będą w coraz większym stopniu przyciągały na stałe również ludność w wieku produkcyjnym mobilnym z terenów poza obszarem metropolitalnym, głównie z Warszawy i okolic.

Głównym czynnikiem migracji stałych ze stolicy będzie wzrost inwestycji w Łodzi, wzmocnienie części funkcji metropolitalnych, korzystne ceny nieruchomości oraz bardzo dobra dostępność komunikacyjna miasta w obrębie bipolarnego układu osadniczego.

Najbardziej korzystną sytuacją demograficzną będą charakteryzowały się niektóre gminy wiejskie położone w najbliższej Łodzi strefie. Równowaga demograficzna, zwłaszcza w zakresie podobnego udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym, będzie efektem przyciągania na te tereny ludności młodej, której znaczną część będą stanowiły rodziny dwupokoleniowe – rodzice z zazwyczaj niepełnoletnimi dziećmi. Podobna sytuacja wystąpi w niektórych małych miastach obszaru metropolitalnego, zwłaszcza tych, którym uda się stworzyć dobre warunki do życia, zwłaszcza dla ludności dysponującej stosunkowo dużym kapitałem (również zdolnościami kredytowymi), aktywnej zawodowo i społecznie.

Istotną rolę wśród wielu czynników o charakterze demograficznym będą miały migracje wahałowe ludności. Nastąpi skrócenie czasu podróży koleją pomiędzy centrami miast do ok. 60-70 minut. Uciążliwości, które występują obecnie, związane z długim czasem podróży pomiędzy centrami miast oddalonymi od siebie o ok. 130 km znikną. Poprawa warunków transportu pasażerskiego sprawi, że liczba ludności zamieszkującej w łódzkim obszarze metropolitalnym, która wyjeżdża codziennie do pracy w Warszawie i jej strefie wpływów wzrośnie. Rynek pracy w łódzkim obszarze metropolitalnym nie będzie poważną konkurencją w tym zakresie dla ośrodka stołecznego, a tym samym codzienne dojazdy mieszkańców Warszawy i okolic nie będą zjawiskiem masowym.

Stopniowo będzie zanikał stereotyp Łodzi jako miasta postprzemysłowego, kryzysowego, o mało uporządkowanej strukturze przestrzennej. Czynnikiem zmiany wizerunku obszaru metropolitalnego Łodzi będą przede wszystkim procesy rewitalizacji, a wraz nią początki procesu gentryfikacji społecznej, fragmentów strefy wielkomiejskiej, obejmującej historyczne obszary rezydencjalne (zabudowa przełomu XIX i XX w.). Strefa podmiejska Łodzi, rozwijająca się do tej pory znacznie słabiej niż w przypadku innych wielkich polskich metropolii, zacznie się rozrastać, a ważnym czynnikiem będzie sprawnie funkcjonujący węzeł komunikacyjny w Łódzkim Obszarze Metropolitalnym oraz inne węzły wzdłuż szlaków komunikacyjnych (zwłaszcza autostrady i drogi szybkiego ruchu). Wzrost dostępności czasowej centrum Łodzi i centrum Warszawy w obrębie układu bipolarnego doprowadzi do presji urbanizacji przestrzennej na tereny pomiędzy tymi ośrodkami wzdłuż autostrady A2, jednak głównym ośrodkiem generującym ten proces będzie obszar metropolitalny Warszawy. Tym samym konkurencję o strefę nakładających się wpływów pomiędzy obszarem metropolitalnym Warszawy i Łodzi będzie wygrywał ośrodek stołeczny.

Łódź i jej obszar metropolitalny będzie miastem dualnym pod względem charakteru zjawisk społeczno-gospodarczych i ich rozmieszczenia w przestrzeni. Dualizm ten będzie się odzwierciedlał we wrastających dysproporcjach, które pod względem krajobrazowo-fizjonomicznym będą widoczne przede wszystkim w strefie wielkomiejskiej. Dysproporcje te będą wynikiem dwóch przeciwstawnych sobie procesów. Z jednej strony w obszarze metropolitalnym będzie się kształtowała grupa społeczna nazywana współcześnie klasą kreatywną lub metropolitalną. Elastyczność zatrudnienia oraz częste zmiany pracodawcy wywołają wzrost mobilności przestrzennej tej grupy w obrębie bipola. Wzrost znaczenia niektórych funkcji metropolitalnych, ruch inwestycyjny, procesy odnowy śródmieścia i dobra dostępność komunikacyjna będą przyczyną zahamowania wyjazdu części osób, zwłaszcza młodych specjalistów, po studiach wyższych, oraz przyciągną również kadry z warszawskiego obszaru metropolitalnego poszukujące nowych wyzwań, oryginalnych przestrzeni życia i pracy, miasta z niepowtarzalnym „klimatem”. Częste będą przypadki powrotów do Łodzi po latach spędzonych w stolicy.

Z drugiej strony będzie dochodziło do pauperyzacji części społeczeństwa i powstawania zwartych obszarów zamieszkiwanych przez ludność „przegraną” w procesie transformacji społeczno-gospodarczej, integracji europejskiej oraz integracji metropolitalnej. Sytuacja ta zrodzi wiele problemów społecznych w obszarze metropolitalnym Łodzi. Samorządy miast i gmin wiejskich z trudem będą sobie radziły z zapewnieniem odpowiedniej, adekwatnej do standardów cywilizacyjnych, opieki zdrowotnej i socjalnej dla ludności zagrożonej biedą i ubóstwem.

Utworzenie bipolarnego układu metropolitalnego i rozwój powiązań funkcjonalnych w jego obrębie wyzwoli pozytywne impulsy dla przemian społeczno-gospodarczych w samym obszarze metropolitalnym Łodzi i zacieśni jego współpracę ze stolicą w różnych aspektach, zwłaszcza ekonomicznych. Pozycja Łodzi będzie stopniowo wzrastała. Jednak brak realnych szans na wygranie konkurencji z Warszawą o przestrzeń powiązań pomiędzy nimi sprawi, że zasadniczym ośrodkiem dyfuzji procesów społeczno-ekonomicznych będzie obszar metropolitalny ośrodka stołecznego. Będzie to skutkowało włączaniem miast i ich stref funkcjonalnych położonych we wschodniej części województwa łódzkiego w orbitę wpływów Warszawy. Mieszkańcy Łowicza, Rawy Maz., Skierniewic i otaczających je ośrodków gminnych będą w dużej mierze dojeżdżali do pracy w Warszawie i jej obszarze metropolitalnym. Do 2030 r. tereny te staną się de facto częścią obszaru metropolitalnego stolicy, choć ze względów formalnych (granica województw) nie będą one tak traktowane w planach zagospodarowania przestrzennego. Oddziaływanie autostrady A2 oraz dróg ekspresowych na zmiany ciężarów społeczno-gospodarczych będzie bardzo duże. Skutkować to będzie coraz większym związkiem takich powiatów jak kutnowski, łęczycki oraz tomaszowski i piotrkowski z Warszawą. Negatywną konsekwencją związku Łodzi z Warszawą będzie proces osłabiania tożsamości regionalnej. Do 2030 r. mimo różnych działań o charakterze informacyjno-marketingowym nie uda się wytworzyć w mieszkańcach regionalnych peryferii poczucia silnego związku z Łodzią (w płaszczyźnie symbolicznej). Na terenach pomiędzy obszarem metropolitalnym Warszawy i obszarem metropolitalnym Łodzi, w granicach województwa łódzkiego, będzie to jednym z czynników przyspieszających integrację społeczno-gospodarczą ze stolicą.

Wzrost znaczenia niektórych funkcji ekonomicznych wyższego rzędu, w tym również funkcji metropolitalnych, przy ograniczeniu wyjazdów na stałe mieszkańców Łodzi, spowoduje wzrost atrakcyjności rynku pracy dla osób z wyższym wykształceniem (specjalistów z sektora nauki oraz kreatywnego). Wzrost zróżnicowania działalności ekonomicznej i społecznej spowoduje również zapotrzebowanie na specjalistów średniego szczebla oraz pracowników niewykwalifikowanych. Sytuacja ta wystąpi głównie w Łodzi. W innych większych miastach obszaru metropolitalnego Łodzi (Pabianice, Zgierz) dojdzie pod względem do stagnacji lub kryzysu.

6.3.2. Płaszczyzna funkcjonalna i ekonomiczna

Uruchomiony przede wszystkim wejściem do Unii Europejskiej proces tworzenia i wzmacniania już istniejących funkcji metropolitalnych w Łodzi będzie kontynuowany. Proces ten będzie uwarunkowany poprawą jakości rynku pracy, decentralizacją niektórych funkcji metropolitalnych Warszawy, poprawą dostępności komunikacyjnej.

Do 2030 roku w strukturze funkcjonalnej Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego wzrośnie znaczenie funkcji, które będą oddziaływać na przestrzeń polską i europejską. Przede wszystkim wzrośnie znaczenie funkcji metropolitalnych w zakresie usług wyższego rzędu. W 2030 r. Łódź i jej obszar metropolitalny, podobnie jak jest to obecnie, będzie miejscem wysokiej koncentracji zatrudnienia w specjalistycznych ośrodkach ochrony zdrowia, zwłaszcza, że utrzyma się w tym zakresie silna pozycja miasta jako ośrodka akademickiego

kształcącego studentów medycyny i istnienia powiązań z firmami wdrażającymi i rozpowszechniającymi produkty farmaceutyczno-medyczne. Łódź ze względu na duży udział ludzi w wieku poprodukcyjnym stanie się bardzo atrakcyjnym rynkiem zbytu dla firm farmaceutycznych i medycznych.

Istotne znaczenie dla budowy rangi Łodzi i jej wkładu w związek metropolitalny z Warszawą będą miały funkcje kultury i rozrywki. Miasto w większym zakresie będzie realizowało projekty kultury dla wymagającego odbiorcy. Łódzkie teatry: dramatyczne, muzyczny, opera i balet, nawiążą ścisłą współpracę z instytucjami tego typu w Warszawie. Łódzkie muzea specjalistyczne uzyskają możliwość częstszego wystawiania bogatych zbiorów muzeów warszawskim, natomiast specjalistyczne i unikatowe kolekcje łódzkich placówek będą promowane w ośrodku warszawskim. Uczelnie wyższe obu metropolii, zwłaszcza UŁ i UW będą wspólnie wprowadzać z życia inicjatywy kulturotwórcze, odwołując się do oryginalnego dziedzictwa kulturowego miast regionu metropolitalnego opartego na układzie bipolarnym Warszawy i Łodzi.

Największym zagrożeniem dla metropolitalnej rangi Łodzi oraz dla ogólnej kondycji społecznej i ekonomicznej miasta, a tym samym pozycji w stosunku do Warszawy, będzie kryzys szkolnictwa wyższego. Będzie on się wiązał przede wszystkim z bardzo dużym spadkiem liczby absolwentów szkół średnich wybierających łódzkie uczelnie państwowe. Trudna sytuacja demograficzna w regionie (obniżająca się liczba dzieci i niepełnoletniej młodzieży) oraz w obszarze metropolitalnym Łodzi ograniczy liczbę młodzieży podejmującej studia w 2030 r. o połowę w stosunku do roku 2010. Ważną przeszkodą w utrzymaniu pozycji uczelni, zwłaszcza UŁ, PŁ i UM, będzie silna konkurencja ze strony uczelni warszawskich. Dobra dostępność komunikacyjna do stolicy we wschodniej części województwa łódzkiego sprawi, że więcej tamtejszych absolwentów szkół średnich będzie podejmowała studia w Warszawie niż w Łodzi. Powszechną sytuacją będą codzienne dojazdy studentów z Łodzi do uczelni warszawskich. Sytuacja będzie skutkowała dużą redukcją zatrudnienia pracowników naukowo-dydaktycznych, co w konsekwencji wzmocni inne ośrodki naukowe, w tym głównie Warszawę.

Specjalizacja Łodzi będzie się również opierała na ofercie (przełoży się to również na wyższe zatrudnienie) przedsiębiorstw oferujących programy rozrywkowe, połączone z promocją oferty gastronomicznej. Częściowa do 2030 r. rewitalizacja wielkomiejskiego centrum oraz dawnych kompleksów fabryczno-rezydencjalnych spowoduje wzrost odbioru Łodzi jako miasta mającego własny oryginalny „klimat”, atrakcyjnego turystycznie i przyciągającego gości z Polski oraz z zagranicy. Łódź i okolice staną się miejscem atrakcyjnym dla realizacji konferencji, spotkań biznesowych, imprez pracowniczych i do spędzania czasu w gronie rodziny i znajomych. Dzięki całonocnym, szybkim połączeniom z Warszawą i ofercie rozrywkowej w nowo kreowanej przestrzeni wokół dworca Łódź-Fabryczna, uruchomiony zostanie „potok” migracji wahańlowych mieszkańców obszaru metropolitalnego Warszawy. Bogaty program wydarzeń kulturalnych i rozrywkowych będzie jedną z najważniejszych funkcji komplementarnych obszaru metropolitalnego Łodzi względem metropolii stołecznej. „Nowe centrum Łodzi” będzie atrakcyjne pod tym względem również z uwagi na połączenie nowoczesnego dworca tunelem średnicowym, co umożliwi szybki dojazd zainteresowanym różnymi wydarzeniami z kierunku zachodniego, tj. np. Wrocławia i Poznania.

Łódzki obszar metropolitalny będzie konkurował o inwestycje, zwłaszcza o przyciągnięcie filii wielkich transnarodowych korporacji. Około 2030 roku Łódź będzie lokalizacją dla kilku poważnych filii instytucji finansowych i ubezpieczeniowych. Wzrośnie znaczenie firm otoczenia biznesu, zwłaszcza logistycznych, doradczych, obsługi nieruchomości. Firmy te zaczną budować również własne siedziby w Łodzi, w okolicach „nowego” dworca Łódź-Fabryczna, co ukształtuje w architekturze miasta nową dominantę, nadając mu rys nowoczesnego ośrodka.

W obszarze metropolitalnym Łodzi do 2030 utrzyma się stosunkowo wysoki wskaźnik bezrobocia, czego przyczyną będzie przede wszystkim duży udział ludności o niskich kwalifikacjach zawodowych. Bezrobocie w łódzkim obszarze metropolitalnym będzie nadal jednym z większych wśród wszystkich dużych miast Polski (powyżej 300 tys. mieszkańców). Duże bezrobocie będzie korelowało ze znacznym udziałem ludności zagrożonej biedą i ubóstwem. Niezmiennie w największym stopniu ludność ta będzie się koncentrowała w strefie wielkomiejskiej, a dodatkowo terenami gdzie zjawisko to będzie coraz powszechniejsze staną się blokowiska z lat 60. i 70. XX w. Pauperyzacja społeczeństwa będzie jednym z czynników obniżających pozycję miasta w stosunku do głównego ośrodka bipola czyli Warszawy.

Drobna i średnia przedsiębiorczość, choć będzie ważnym elementem tworzącym podstawy gospodarcze miasta, napotka na duże problemy funkcjonowania. Wśród nich największym będzie obniżenie poziomu konsumpcji ludności (zmniejszenie liczby mieszkańców, pauperyzacja, konkurencja sieci transnarodowych) oraz konkurencja ze strony dobrze skomunikowanej z Łodzią Warszawy i jej strefy funkcjonalnej (łącznie z dobrze rozwijającymi się miastami we wschodniej części regionu).

Po zapaści okresu transformacji i utraty silnych funkcji egzogenicznych, nastąpi wzrost znaczenia funkcji innowacyjnego przemysłu. Specjalizacja obszaru metropolitalnego Łodzi będzie silna w zakresie funkcji ochrony zdrowia, administracji, transportu i logistyki, kultury, nauki i badań oraz finansów oraz obsługi biznesu. Do 2030 roku duża część funkcji egzogenicznych będzie ukierunkowana na obszar metropolitalny Warszawy. Wzrośnie znaczenie funkcji egzogenicznych w rolnictwie z uwagi na jego ogólną profesjonalizację (utowarowienie i modernizacja techniczna). Wyższe wskaźniki względnego poziomu bazy ekonomicznej będą miały obszary przenikania się wpływów Warszawy i Łodzi (wynika to z mniejszego zapotrzebowania wewnętrznego na określone produkowane dobra lub oferowane usługi).

6.3.3. Płaszczyzna infrastrukturalna

Jednym z najważniejszych czynników kształtowania bipolarnego metropolitalnego układu osadniczego będzie rozbudowa połączeń komunikacyjnych. Głównymi elementami spajającymi bipol będą autostrada A2 oraz linia kolejowa Warszawa – Koluszki – Łódź Fabryczna, która po całkowitej modernizacji będzie najszybszym sposobem podróży pomiędzy centrami dualnego układu osadniczego.

Rozwój sieci komunikacyjnej, zarówno głównych elementów, jak ją uzupełniających wpłynie na proces ekspansji urbanizacji na obszary wiejskie (suburbanizacja). W dużo większym stopniu będzie to dotyczyło strefy podmiejskiej Warszawy, która rozszerzać będzie się na tereny województwa łódzkiego. Dobra dostępność komunikacyjna, zwłaszcza wzdłuż autostrady A2, spowoduje wzrost rangi tych obszarów jako miejsc lokalizacji nowych przedsiębiorstw różnych branż. Wpłynie to niekorzystnie na obszar metropolitalny Łodzi, gdyż inwestorzy będą wybierali na miejsce działalności tereny poza nim, w bliższym sąsiedztwie Warszawy, ale na tyle daleko od niej, aby korzystać z niższych cen gruntów, kosztów pracy itp. (powiaty: łowicki, skierniewicki).

Do 2030 zostanie zarzucony projekt kolei wysokich prędkości, co związane będzie przede wszystkim z kosztownością realizacji projektu oraz licznymi konfliktami społecznymi powstającymi na tle jej przebiegu.

Transport kolejowy będzie przeżywał „odrodzenie”. Zakończenie modernizacji linii kolejowej Łódź Fabryczna (nowy podziemny dworzec) i uruchomienie szybkich składów pomiędzy Warszawą i Łodzią wpłynie korzystnie na poziom wymiany społeczno-gospodarczej. Budowa nowoczesnej infrastruktury hotelowej i gastronomicznej w Łodzi sprawi, że miasto to będzie stanowiło konkurencję dla innych dużych

ośrodków usług dla biznesu i przedsięwzięć elitarnych. Ważne dla intensyfikacji kontaktów pomiędzy metropoliami będzie uruchomienie pociągów niezatrzymujących się na stacjach pośrednich. Ten typ połączeń będzie miał uzupełnienia w składach przyspieszonych (zatrzymują się na głównych stacjach) oraz regionalnych i aglomeracyjnych (rozbudowa Łódzkiej Kolei Aglomeracyjnej).

Intensyfikacja ruchu komunikacyjnego sprawi, że lepiej będzie wykorzystywany Port Lotniczy im. Władysława Reymonta w Łodzi, który będzie również miał znaczenie w obsłudze ruchu towarowego (cargo), tym bardziej, że wrośnie liczba centrów logistyczno-magazynowych w obszarze metropolitalnym. Do 2030 nie zostanie podjęta decyzja o budowie Centralnego Portu Lotniczego. Łodzianie i mieszkańcy obszaru metropolitalnego będą korzystali w dużej mierze z dwóch portów lotniczych położonych w obszarze metropolitalnym Warszawy, tj. Portu Lotniczego im. Fryderyka Chopina oraz w Modlinie.

6.3.4. Płaszczyzna polityczna i instytucjonalna

Organizacja bipolarnego układu metropolitalnego Warszawy i Łodzi będzie przede wszystkim efektem działań władz samorządowych obu województw. Brak włączenia się władz centralnych do idei tworzenia silnego regionu metropolitalnego będzie jednym z głównych czynników osłabiających ideę powstawania multipolarnych układów osadniczych w Polsce.

Współpraca pomiędzy władzami samorządowymi regionów w zakresie pomysłów powstania związku pomiędzy obszarami metropolitalnymi Warszawy i Łodzi będzie stosunkowo silna, jednak większość zapisów w strategiach rozwoju takiego obszaru będzie miała charakter deklaracyjny. Procesy kształtujące związek obu metropolii będą zachodziły żywiołowo, a stroną bardziej zainteresowaną integracją będą władze województwa łódzkiego.

Do 2030 r. nie wytworzy się rada metropolitalna, które skupiałyby przedstawicieli samorządów różnych szczebli zarówno ze strony obszaru metropolitalnego Warszawy jak i Łodzi. Brak istotnego wsparcia ze strony władz centralnych oraz duża żywiołowość procesów sprawi, że nie zostaną powołane międzyregionalne instytucje do spraw planowania przestrzennego i realizacji strategii rozwoju.

Próby przekonania władz centralnych do przeniesienia siedzib niektórych instytucji rządowych, zwłaszcza podległych ministerstwom różnych agencji redystrybuujących środki publiczne oraz UE, nie odniosą skutku, a tym samym potencjał funkcjonalny Łodzi w zakresie funkcji zarządzania będzie nadal bardzo słaby. Brak wsparcia centralnego i małe wsparcie samorządów wojewódzkich dla rozwoju funkcji komplementarnych sprawi, że obszar metropolitalny Łodzi nie wykształci dominant rozwojowych w obrębie bipola. Dobra wzajemna dostępność komunikacyjna obu miast metropolitalnych sprawi, że bardzo dużą przewagę w tym związku uzyska Warszawa a jej elity ekonomiczne, społeczne oraz polityczne będą w selektywny sposób podchodzić do zasobów tkwiących w Łodzi i strefie jej bezpośrednich wpływów, rozwijając te dziedziny, które w konsekwencji wpłyną przede wszystkim na rozwój ośrodka stołecznego. Obszar metropolitalny Łodzi będzie przede wszystkim konkurował w tym układzie tanią siłą roboczą i czynnikami lokalizacji opierającymi się na rencie położenia (centralny węzeł komunikacyjny). Ośrodkiem decyzyjnym oraz źródłem kapitału będzie przede wszystkim Warszawa.

Czynnik polityczny będzie również niezbędny do wywierania nacisku ze strony władz samorządu wojewódzkiego na realizację pól współpracy międzymetropolitalnej, wyznaczonych w 2014 r. w Koncepcji Strategii Rozwoju Makroregionu Polski Centralnej 2030. W ramach powołanych konsorcjów szkół wyższych różnego typu opracowane zostaną kierunki studiów, które będą wynikały z potencjału kadry naukowej oraz prowadzonych badań. Kierunki te zależnie od siedzib partnerów będą realizowane w różnych ośrodkach.

Będzie to służyło wytwarzaniu się mobilności studentów, w tym poznawaniu przez nich uwarunkowań rozwoju poszczególnych miast oraz mobilności pracowników pomiędzy uczelniami. Podobna sytuacja będzie miała miejsce w przypadku badań naukowych, które będą prowadziły wyspecjalizowane w danej problematyce grupy pochodzące z różnych uczelni.

Istotnym elementem będzie ścisły związek centrów naukowo-badawczych z przemysłem o największym stopniu zaawansowania technologicznego, tj. powstającą siecią innowacji medyczno-farmaceutycznych. Ważną kwestią będzie również wzmacnianie pozycji kierunków humanistycznych, zwłaszcza takich, które zrealizują ujęte w koncepcji rozwoju makroregionu umocnienie tożsamości regionalnej oraz tożsamości miejsc w procesie odnowy dziedzictwa kulturowego.

Charakter funkcjonalny regionów, a zwłaszcza duży udział rolnictwa w strukturze zatrudnienia oraz źródeł utrzymania ludności, będzie sprzyjał rozbudowie połączeń między instytucjami samorządu rolniczego regionu łódzkiego i mazowieckiego oraz innych organizacji wspomagających rozwój rolnictwa. Będzie to o tyle ważne, że obszar bipolarny jest i będzie wielkim rynkiem zbytu dla produktów rolnictwa i przemysłu rolno-spożywczego. Organizacje rolnicze obu regionów powołają wspólną giełdę produktów rolniczych w oparciu o istniejące instytucje i wraz z władzami regionów będą promować je, zwłaszcza z sektora żywności prozdrowotnej. Rolnictwo regionów wypromuje do 2030 r. własne marki, które będą rozpoznawalne przez konsumentów.

7. Niefinansowy bilans kosztów i korzyści

Opracowane powyżej scenariusze (zarówno optymistyczny, jak i pesymistyczny oraz neutralny) pozwalają zidentyfikować procesy, które przyniosą korzyści dla Łodzi i Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego. Idea scenariusza optymistycznego opiera się na założeniu, że zaistniałe procesy przyniosą korzyści dla Łodzi i jej obszaru metropolitalnego, co wiązać się będzie z koniecznością poniesienia kosztów związanych z „uruchomieniem” danego procesu. Z kolei scenariusz pesymistyczny wskazuje na dominującą rolę procesów generujących głównie koszty dla Łodzi i ŁOM. Poniżej przedstawiono niefinansowy bilans potencjalnych kosztów i korzyści wynikających z powstania układu bipolarnego Łodzi i Warszawy.

Tabela 11 - Niefinansowy bilans kosztów i korzyści

Procesy	Scenariusz	Korzyści	Główne koszty
Zatrzymanie procesów depopulacji. Odmłodzenie struktury demograficznej. Poprawa struktury demograficznej.	Optymistyczny	Stabilizacja liczby ludności. Wzrost aktywności ekonomicznej, zaangażowania w inicjatywy społeczne, zwiększenie wydatków konsumpcyjnych, zwiększenie obrotu nieruchomościami.	Ograniczenie wyjazdów na stałe do innych miast polskich i za granicę (głównie z powodów ekonomicznych) ludności w wieku produkcyjnym mobilnym, głównie osób kończących edukację na poziomie wyższym. Budowanie pozytywnego wizerunku Łodzi w Polsce. Rewitalizacja Łodzi i miast ŁOM.
Depopulacja Łodzi i ŁOM. Starzenie się społeczeństwa (biologiczne i wyludnianie - migracje osób młodych do WOM)	Pesymistyczny/ Neutralny	Brak	Koszt związany z budową tzw. <i>silver economy</i> i ogólnie z profilaktyką zdrowotną. Koszt dostosowania przestrzeni do dużej liczby osób starszych. Koszt przekształcenia i dopasowania systemu szkolnictwa do warunków kryzysu demograficznego związanego ze spadkiem liczby dzieci i młodzieży.
Wzrost mobilności przestrzennej ludności, zwłaszcza grupy społecznej nazywanej współcześnie klasą kreatywną lub metropolitalną.	Optymistyczny	Rozwijający się rynek pracy. Rozwijający się rynek mieszkaniowy.	Rozbudowa infrastruktury transportowej.
	Pesymistyczny/ Neutralny	Brak	Utracone korzyści wynikające z licznej populacji ludności w wieku produkcyjnym i o wyższych dochodach (m.in. z podatków). Pauperyzacja społeczeństwa. Brak specjalistów i wykształconych kadr.
Wzrost dostępności komunikacyjnej obszarów metropolitalnych.	Optymistyczny/ Pesymistyczny/ Neutralny	Wzrost roli ruchów wahadłowych i ograniczenie stałych migracji do WOM. Intensyfikacja i zróżnicowanie powiązań Łodzi z pozostałą częścią bipola.	Rozbudowa infrastruktury transportowej. Wzrost dynamiki suburbanizacji.
Rozwój funkcji metropolitalnych.	Optymistyczny/ Neutralny	Wzrost wykształcenia, kwalifikacji i zamożności mieszkańców	Rozbudowa infrastruktury i realizacja projektów i inwestycji towarzyszących funkcjom metropolitalnym.

Zahamowanie rozwoju funkcji metropolitalnych	Pesymistyczny	Brak	Obniżenie rangi Łodzi. Utrwalenie stereotypu Łodzi jako miasta z problemami społecznymi i gospodarczymi, o niższej pozycji względem innych ośrodków wielkomiejskich w Polsce.
Rozwój bazy ekonomicznej. Rozwój małej i średniej przedsiębiorczości.	Optymistyczny	Wzrost specjalizacji i potencjału ekonomicznego. Wzrost konkurencyjności.	Koszt lokalizacji nowych zakładów i przedsiębiorstw. Koszt działań zachęcających do przenoszenia / lokowania siedzib firm (m.in. promocja, ulgi podatkowe).
Wzrost bezrobocia	Pesymistyczny/ Neutralny	Brak	Koszty pomocy społecznej i walki z bezrobociem. Pauperyzacja społeczeństwa.
Wzrost ruchu budowlanego.	Optymistyczny	Wzrost poziomu urbanizacji.	Rozbudowa infrastruktury. Opracowanie planów miejscowych.
Zahamowanie ruchu budowlanego	Pesymistyczny	Brak	Koszt utrzymania nieukończonych inwestycji i projektów. Utrata miejsc pracy.
Rozwój inwestycji logistycznych i magazynowych. Powstawanie węzłów multimodalnych.	Optymistyczny	Wzrost poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego.	Uzbrajanie terenów inwestycyjnych. Modernizacja dróg zniszczonych pod wpływem ruchu.
Rozwój transportu kolejowego	Optymistyczny	Wzrost dostępności komunikacyjnej. Wzrost konkurencyjności.	Rozbudowa infrastruktury.
Integracja terytorialna systemów planowania przestrzennego	Optymistyczny	Budowa wizji rozwoju ŁOM w kontekście dużego i silnego bipolarnego regionu metropolitalnego	Powołanie instytucji odpowiedzialnej za zintegrowanie procesów planowania.

8. Strategiczne kierunki działań

Analiza zebranego materiału, zarówno w wymiarze ilościowym jak i jakościowym pozwala na wskazanie strategicznych kierunków działań, które powinny wzmocnić rolę czynników prowadzących do realizacji scenariusza optymistycznego dalszych przemian społeczno-gospodarczych, zwłaszcza wytworzenia większej spójności bipolarnego układu metropolitalnego Warszawa – Łódź.

Do najważniejszych kierunków działań strategicznych można zaliczyć:

1. Utrzymanie w planistyce regionalnej obu województw koncepcji rozwoju bipolarnego układu osadniczego opartego na obszarze metropolitalnym Warszawy i obszarze metropolitalnym Łodzi oraz stały monitoring procesów, które prowadzą do wzmacniania spójności w różnych płaszczyznach.
2. Wzmacnianie współpracy pomiędzy samorządami różnych szczebli, zwłaszcza samorządów województw oraz samorządów dwóch głównych ośrodków tj. Warszawy i Łodzi oraz doprowadzenie do powołania stałych rad konsultacyjnych dla promocji kluczowych inwestycji, które utrwalać związki pomiędzy metropoliami.
3. Rozwijanie połączeń komunikacyjnych, zwiększanie liczby połączeń (dróg), zwłaszcza w zakresie nowych dróg ekspresowych oraz szybkich połączeń kolejowych z Warszawą. Strategicznym działaniem jest usprawnienie funkcjonowania łódzkiego węzła komunikacyjnego, aby znacząco poprawić dostępność komunikacyjną Łodzi w obrębie ŁOM i województwa łódzkiego.
4. Wykorzystanie potencjału układu komunikacyjnego w obrębie ŁOM na rzecz stworzenia na tym terenie centralnego dla kraju węzła transportowego z zapleczem logistyczno-magazynowym na bazie możliwych do zagospodarowania terenów inwestycyjnych.
5. Przebudowa struktury funkcjonalno-przestrzennej strefy wielkomiejskiej Łodzi poprzez poprawę jej dostępności komunikacyjnej, zakrojonej na szeroką skalę rewitalizacji wraz z budową „nowego centrum” Łodzi i tunelu średnicowego.
6. Przyciąganie nowych inwestycji, zwłaszcza w zakresie innowacyjnych i kreatywnych branż przemysłowych, tworzenie na tej bazie inteligentnych specjalizacji regionu. Współpraca w tym zakresie z uczelniami wyższymi.
7. Wzmacnianie bazy instytucjonalnej przez przeciąganie do ŁOM kreatywnych przedsiębiorstw obsługi producentów (finanse, bankowość, ubezpieczenia), firm z branży rozrywkowej, gastronomicznej i hotelarskiej oraz komercyjnych działalności w zakresie badawczo-rozwojowym.
8. Tworzenie dobrych warunków życia dla młodzieży kończącej edukację na poziomie wyższym, zwłaszcza w zakresie atrakcyjnych miejsc zamieszkania i pracy.
9. Tworzenie warunków dla działania instytucji w zakresie wyznaczonych pól współpracy międzymetropolitalnej, tj. szkolnictwa wyższego, placówek kultury i firm projektowych w obrębie sektora kreatywnego, przedsiębiorstw farmaceutyczno-medycznych i żywności prozdrowotnej oraz komunikacji pomiędzy głównymi ośrodkami bipola.
10. Przeciwdziałanie zjawiskom wykluczenia społecznego, pauperyzacji, zwłaszcza dzieci i młodzieży.

9. Rekomendacje dla Samorządu Województwa Łódzkiego

Analiza zebranego materiału, zarówno w aspekcie ilościowym, jak i jakościowym, oraz próba określenia dalszych scenariuszy przemian społeczno-ekonomicznych wraz z bilansem korzyści i kosztów dla formującego się bipolarnego układu metropolitalnego, pozwala na opracowanie rekomendacji dla Samorządu Województwa Łódzkiego oraz powiązanych z nim instytucji wsparcia publicznego i prywatnego.

Rekomendacja 1.

Plan rozwoju bipolarnego układu metropolitalnego oparty na związku obszarów metropolitalnych Warszawy i Łodzi powinien uzyskać wsparcie ze strony Rady Ministrów RP, zwłaszcza ministerstw i podległych im agencji odpowiedzialnych za planowanie i realizację strategii rozwoju państwa. Budowa rzeczywistych związków pomiędzy tak dużymi miejskimi obszarami funkcjonalnymi, w tym miastem stołecznym, wymaga opracowania i uchwalenia ustaw regulujących zakres działania i kompetencji związków metropolitalnych, w tym takich, które obejmują dwa lub więcej obszary metropolitalne. Szczególna pozycja układu bipolarnego Warszawy i Łodzi powinna być wpisana do głównych dokumentów planowania krajowego, regionalnego (Narodowa Strategia Rozwoju) oraz przestrzennego (Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju).

W perspektywie następnych lat powinny zostać podjęte na szczeblu centralnych decyzje, które zagwarantowałyby lokalizację w Łodzi wybranych siedzib instytucji rządowych (np. wybranych ministerstw lub podległych im agencji). Interwencja taka, na poziomie centralnym, może bowiem uruchomić mechanizm szybkiego wzrostu ekonomicznego metropolii łódzkiej i ściślej połączyć ją z metropolią Warszawy.

Rekomendacja 2.

Rozpoczęta w ostatnich latach współpraca Samorządów Województwa Łódzkiego i Województwa Mazowieckiego powinna być kontynuowana. Długofalowa współpraca oparta na zatwierdzonej przez władze obu regionów Koncepcji Strategii Rozwoju Makroregionu Centralnego może przynieść wzmocnienie pozycji obszaru metropolitalnego Łodzi pod warunkiem realizacji wszystkich określonych priorytetów, zwłaszcza w zakresie proponowanych pól współpracy. Ewentualne przyszłe zmiany w tym zakresie będą bowiem osłabiały polityczne uwarunkowania kształtujących się związków pomiędzy metropoliami. Ewentualne zmiany władz województw oraz struktur organizacyjnych podległych im urzędów nie powinny wpływać na opracowaną w dotychczasowych dokumentach wizję rozwoju układu metropolitalnego.

Rekomendacja 3.

Zaleca się powołanie na wysokim szczeblu stałej rady do spraw rozwoju układu metropolitalnego Warszawy i Łodzi, która byłaby odpowiedzialna organizacyjnie za nadzorowanie specjalnej instytucji o charakterze planistycznym ds. monitoringu procesów integracji. W skład rady powinny wchodzić osoby reprezentujące różne szczeble samorządu terytorialnego oraz władz państwa. Instytucja monitorująca powinna zostać powołana na bazie istniejącego potencjału regionalnych biur planowania przestrzennego.

Rekomendacja 4.

Priorytetem władz regionalnych i odpowiednich instytucji rządowych powinno być wzmocnianie połączeń komunikacyjnych pomiędzy metropoliami. Mają one bowiem szczególne znaczenie w kształtowaniu obecnych i przyszłych powiązań funkcjonalnych oraz wytwarzania się więzi społecznych. Zaleca się maksymalne wykorzystanie potencjału głównych dróg łączących oba obszary metropolitalne, tj. autostrady

A2 oraz zmodernizowanej linii kolejowej Łódź Fabryczna – Koluszki – Warszawa Centralna przede wszystkim z zakresie planu decentralizacji funkcji metropolitalnych i innych działalności społeczno-gospodarczych.

Rekomendacja 5.

Zaleca się zwrócenie uwagi na plany Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w obu obszarach metropolitalnych Warszawy i Łodzi i wyróżnienie tych, które w szerszym zakresie mogą umacniać związek głównych miast i podległych im bezpośrednio terenów. Rekomenduje się również stworzenie „lobby” obu regionów w staraniach o środki finansowe na rzecz budowy Centralnego Portu Lotniczego pomiędzy Warszawą i Łodzią. Inwestycja tej skali może być nie tylko integratorem przestrzeni obu obszarów metropolitalnych, ale również wzmocni potencjał społeczno-ekonomiczny Łodzi.

Rekomendacja 6.

Zaleca się tworzenie pola współpracy pomiędzy najważniejszymi instytucjami w dziedzinie nauki i kultury w obu regionach, w tym za najważniejsze uznaje się powołanie konsorcjum uczelni wyższych, którego efektem może być największy w Polsce potencjał badawczy, naukowy i edukacji na poziomie wyższym. Korzyści z takiej współpracy w największym stopniu osiągną uczelnie łódzkie, zagrożone spadającą liczbą kandydatów na studia oraz marginalizacją w pozyskiwaniu środków na badania naukowe.

Rekomendacja 7.

Zaleca się wzmacnianie procesu rewitalizacji strefy wielkomiejskiej Łodzi oraz miast obszaru metropolitalnego. Wizerunek miast oparty na odnowionych centrach, zwłaszcza Łodzi, i wyznaczenie w nich dominant urbanistyczno-architektonicznych, będzie wpływał na ograniczenie dotychczasowych negatywnych stereotypów przestrzennych, przyciąganie inwestorów oraz kreatywnych grup społeczno-zawodowych.

Rekomendacja 8.

Rekomenduje się zakrojone na szeroką skalę badania nad potencjałem produkcji rolniczej oraz przemysłu rolno-spożywczego. Działania te powinny określić obecny charakter produkcyjno-specjalizacyjny strefy żywicielskiej dla obu obszarów metropolitalnych oraz stworzyć podwaliny pod organizację jednego dużego rynku produkcji rolnictwa na potrzeby zurbanizowanej strefy centralnej (bipola). Działania te leżą w zakresie realizacji priorytetu bezpieczeństwa żywnościowego państwa.

Rekomendacja 9.

Zaleca się wsparcie dla specjalizacji funkcjonalnej obszaru metropolitalnego w zakresie przemysłu farmaceutycznego i innych środków medycznych, co wzmocni nie tylko potencjał ekonomiczny obszaru metropolitalnego Łodzi, ale również umiejscowione tu ośrodki naukowo-badawcze (UM, UŁ, PŁ). Podobna sytuacja powinna mieć miejsce w przypadku stwarzania dogodnych warunków lokalizacji i funkcjonowania przedsiębiorstw z branży przemysłów kreatywnych, co pozwoli wykorzystać również kompetencje młodzieży kończącej studia wyższe oraz przyciągnie pracowników z zewnątrz.

Rekomendacja 10.

Zaleca się przeprowadzenie szerokiej kampanii wśród mieszkańców obu regionów na rzecz upowszechniania wiedzy o idei i instrumentach integracji metropolitalnej. Wiedza o korzyściach i kosztach płynących z budowy duopolis powinna mieć charakter powszechny i znajdować odzwierciedlenie w ogólnym społecznym dyskursie obu obszarów metropolitalnych, tj. w mediach, w prasie, w wiedzy potocznej.

LITERATURA

- Bonde J., 2007, From EU Constitution to Lisbon Treaty, Foundation for EU Democracy and the EU Democrats in cooperation with Group for Independence and Democracy in the European Parliament;
- Eberhardt P., Gontarski Z., Siemiński J., 1973, Koncepcje delimitacji aglomeracji miejskich w Polsce, w: Aglomeracje miejskie w Polsce. Pojęcie i terminologia, Biuletyn KPZK PAN, 79;
- Golachowski S., Kostrubiec B., Zagożdżon A., 1974, Metody badań geograficzno-osadniczych, PWN, Warszawa;
- Grabowiecki R., Zawadzki S. M., Planowanie struktury osadnictwa jako element planu krajowego, [w:] Malisz B. (red.), 40 lat planowania struktury przestrzennej Polski, KPZK PAN, Warszawa;
- Hall P., Pain K., 2006, The Polycentric Metropolis Learning from Mega-City Regions in Europe, Earthscan, London;
- Jakubowicz E., Ciok S., 2003, Wybrane problemy układów bipolarnych w sieci osadniczej, Biuletyn KPZK PAN, 209;
- Kaczmarek T., Mikuła Ł., 2007, Ustroje terytorialno-administracyjne obszarów metropolitalnych w Europie, Bugucki, Poznań;
- Karłowicz R., 1978, Rozwój wielkich aglomeracji miejskich w Polsce, IUIPP, PW, PWN;
- Kołodziejski J. (red.), 1997, Polska przestrzeń a wyzwania XXI w., Biuletyn KPZK PAN, Warszawa;
- Kołodziejski J., 2000, Rozwój zrównoważony (sustainable) w strategii rozwoju regionalnego Polski w perspektywie średniookresowej 2000-2006, Biuletyn KPZK PAN, 191;
- Leszczycki S., Eberhardt P., Herman S., 1971, Aglomeracje miejsko-przemysłowe w Polsce (1966-2000), Biuletyn KPZK PAN, 67;
- Liszewski S., 2009, Geneza, stan obecny i scenariusze rozwoju aglomeracji bipolarnych w Polsce, [w:] Maik W. (red.), Aglomeracje miejskie w Polsce, WSG, Bydgoszcz;
- Maik W. (red.), 2009, Aglomeracje miejskie w Polsce, WSG, Bydgoszcz;
- Malisz B. (red.), 1978, 40 lat planowania struktury przestrzennej Polski, KPZK PAN, Warszawa;
- Markowski T., Marszał T. (red.), 2002, Multipolar patterns of urban development, Biuletyn KPZK PAN, 201;
- Smętkowski M., 2013, Miasta jako bieguny wzrostu, [w:] Olechnicka A., Wojnar K. (red.), Terytorialny wymiar rozwoju: Polska z perspektywy badań ESPON, Warszawa;
- Sokołowski D., 2009, Aglomeracja bydgosko-toruńska w strukturze osadniczej kraju i regionu, [w:] Maik W. (red.), Aglomeracje miejskie w Polsce, WSG, Bydgoszcz;
- Stasiak A. (red.), 1994, Podstawowe węzły układu osadniczego Polski, Biuletyn KPZK PAN, 167;
- Toeplitz K. L., 1978, Pierwszy plan krajowy, [w:] Malisz B. (red.), 40 lat planowania struktury przestrzennej Polski, KPZK PAN, Warszawa;
- Trafas K., 2003, Układ metropolitalny a polarny (na przykładzie aglomeracji Krakowa i Katowic), Biuletyn KPZK PAN, 209;
- Zagożdżon A., 1974, Rozwój sieci osadniczej w Legnicko-Głogowskim Okręgu Miedziowym, [w:] Golachowski S., Zagożdżon A. (red.), Dolnośląski Okręg Miedziowy 1960–1970. Początki przemian społeczno-ekonomicznych, Komitet Badań Rejonów Uprzemysławianych, Wrocław–Warszawa;
- Ziolo Z., 2003, Model funkcjonowania układu bipolarnego, Biuletyn KPZK PAN, 209;
- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, 2012, MRR, Warszawa;
- Koncepcja Strategii Rozwoju Makroregionu Polski Centralnej 2030;
- Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020;
- Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030 Innowacyjne Mazowsze;
- Strategia Zintegrowanego Rozwoju Łodzi 2020+;
- Strategia przestrzennego rozwoju Łodzi 2020+;
- Strategia Rozwoju Miasta Stołecznego Warszawy do 2020 roku;
- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego;
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego;
- Strategia Rozwoju Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego 2020+;
- Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego 2014-2020+.

Spis rysunków

RYSUNEK 1 - GRANICE OBSZARU OBJĘTEGO BADANIEM (OPRACOWANIE WŁASNE)	6
RYSUNEK 2 - WYMIARY ANALIZY PRZESTRZENNEJ BIPOLARNEGO UKŁADU METROPOLITALNEGO (OPRACOWANIE WŁASNE)	10
RYSUNEK 3 - WYBRANE GENETYCZNE TYPY MIEJSKICH UKŁADÓW MULTIPOLARNYCH	15
RYSUNEK 4 – REGION LONDŃSKI, OPRACOWANIE WYKONANE NA PODSTAWIE PRACY HALL P., PAIN K., 2006, THE POLYCENTRIC METROPOLIS LEARNING FROM MEGA-CITY REGIONS IN EUROPE, EARTHSCAN, LONDON (RYCINA ZACZERPNIĘTA Z WW. OPRACOWANIA)	17
RYSUNEK 5 – REGION RANDSTAD, OPRACOWANIE WYKONANE NA PODSTAWIE PRACY HALL P., PAIN K., 2006, THE POLYCENTRIC METROPOLIS LEARNING FROM MEGA-CITY REGIONS IN EUROPE, EARTHSCAN, LONDON (RYCINA ZACZERPNIĘTA Z WW. OPRACOWANIA)	18
RYSUNEK 6 – REGION NADRENIA, OPRACOWANIE WYKONANE NA PODSTAWIE PRACY HALL P., PAIN K., 2006, THE POLYCENTRIC METROPOLIS LEARNING FROM MEGA-CITY REGIONS IN EUROPE, EARTHSCAN, LONDON (RYCINA ZACZERPNIĘTA Z WW. OPRACOWANIA)	19
RYSUNEK 7- REGION PARYŻA, OPRACOWANIE WYKONANE NA PODSTAWIE PRACY HALL P., PAIN K., 2006, THE POLYCENTRIC METROPOLIS LEARNING FROM MEGA-CITY REGIONS IN EUROPE, EARTHSCAN, LONDON (RYCINA ZACZERPNIĘTA Z WW. OPRACOWANIA)	20
RYSUNEK 8 - PODSTAWOWE FORMY, STRUKTURY PRZESTRZENNE I PRZYKŁADY AGLOMERACJI MIEJSKICH (ŹRÓDŁO: R. KARŁOWICZ, 1978).....	21
RYSUNEK 9 - TENDENCJE KIERUNKOWE WYZNACZONE W STUDIUM PLANU KRAJOWEGO (1946) (ŹRÓDŁO: K. L. TOEPLITZ, 1978).....	24
RYSUNEK 10 - HIPOTEZA ROZMIESZCZENIA PRZEMYSŁU (1947) (ŹRÓDŁO: K. L. TOEPLITZ, 1978)	25
RYSUNEK 11 - SYSTEM OSADNICZY POLICENTRYCZNEJ UMIARKOWANEJ KONCENTRACJI	27
RYSUNEK 12 - DELIMITACJA AGLOMERACJI MIEJSKICH WEDŁUG INSTYTUTU GEOGRAFII PAN (1972)	28
RYSUNEK 13 - MODEL RÓWNOWAŻENIA ROZWOJU (ŹRÓDŁO: J. KOŁODZIEJSKI, 2000)	30
RYSUNEK 14 - GŁÓWNE CECHY POLSKIEJ PRZESTRZENI 2030 (ŹRÓDŁO: KPZK 2030).....	33
RYSUNEK 15 - POWIĄZANIA FUNKCJONALNE GŁÓWNYCH OŚRODKÓW MIEJSKICH 2010 I 2030 (ŹRÓDŁO: KPZK 2030).....	33
RYSUNEK 16 - KIERUNKI INTEGRACJI POLSKIEJ PRZESTRZENI 2010 I 2030 (ŹRÓDŁO: KPZK 2030)	34
RYSUNEK 17 - KIERUNKI DZIAŁAŃ POLITYKI PRZESTRZENNEJ SŁUŻĄCE PODNIESIENIU KONKURENCYJNOŚCI GŁÓWNYCH OŚRODKÓW MIEJSKICH (ŹRÓDŁO: KPZK 2030)	35
RYSUNEK 18 - LICZBA LUDNOŚCI W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM W 2013 R (OPRACOWANIE WŁASNE)	36
RYSUNEK 19 - GĘSTOŚĆ ZAŁUDNIENIA W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM W 2013 R.	37
RYSUNEK 20 - WSPÓŁCZYNNIK URODZEŃ W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM W 2009 I 2013 R.	38
RYSUNEK 21 - WSPÓŁCZYNNIK ZGONÓW W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM W 2009 I 2013 R.	39
RYSUNEK 22 - WSPÓŁCZYNNIK PRZYROSTU W NATURALNEGO BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM W 2009 I 2013 R. (OPRACOWANIE WŁASNE)	40
RYSUNEK 23 - SALDO MIGRACJI W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM W 2009 I 2013 R (OPRACOWANIE WŁASNE)	41
RYSUNEK 24 - UDZIAŁ ZAMELDOWAŃ Z MIAST W OGÓLNEJ LICZBIE ZAMELDOWAŃ W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM W 2009 I 2013 R (OPRACOWANIE WŁASNE)	42
RYSUNEK 25 - UDZIAŁ WYMELDOWAŃ DO MIAST W OGÓLNEJ LICZBIE WYMELDOWAŃ W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM W 2009 I 2013 R (OPRACOWANIE WŁASNE)	43
RYSUNEK 26 - WIELKOŚĆ MIGRACJI ZAGRANICZNYCH W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM W 2013 R.....	44
RYSUNEK 27 - WSPÓŁCZYNNIK PRZYROSTU RZECZYWISTEGO W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM W 2009 I 2013 R. (OPRACOWANIE WŁASNE)	45
RYSUNEK 28 - ZMIANA LICZBY LUDNOŚĆ W POWIATACH W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM W LATACH 2014 -2030 (2014=100%) (OPRACOWANIE WŁASNE)	46
RYSUNEK 29 - ZMIANA LICZBY LUDNOŚĆ W WIEKU PRZEDPRODUKCYJNYM W POWIATACH W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM W LATACH 2014 -2030 (2014=100%)	46
RYSUNEK 30 - ZMIANA LICZBY LUDNOŚĆ W WIEKU PRODUKCYJNYM W POWIATACH W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM W LATACH 2014 -2030 (2014=100%) (OPRACOWANIE WŁASNE)	47
RYSUNEK 31 - ZMIANA LICZBY LUDNOŚĆ W WIEKU POPRODUKCYJNYM W POWIATACH W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM W LATACH 2014 -2030 (2014=100%) (OPRACOWANIE WŁASNE).....	47
RYSUNEK 32 - WSKAŹNIK OBCIĄŻENIA DEMOGRAFICZNEGO W POWIATACH W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM W 2014 R. (OPRACOWANIE WŁASNE)	48

RYSUNEK 33 - WSKAŹNIK OBCIĄŻENIA DEMOGRAFICZNEGO W POWIATACH W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM W 2030 R. (OPRACOWANIE WŁASNE)	48
RYSUNEK 34 - WZROST WSKAŹNIKA OBCIĄŻENIA DEMOGRAFICZNEGO W POWIATACH W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM W 2030 R. W STOSUNKU DO 2014 R. (OPRACOWANIE WŁASNE)	49
RYSUNEK 35 - ŁĄCZNA POWIERZCHNIA MIESZKAŃ W BUDYNKACH NOWYCH ODDANYCH DO UŻYTKU W LATACH 2009-2013 W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM (OPRACOWANIE WŁASNE)	50
RYSUNEK 36 - TEMPO ZMIAN ODSETKA PRACUJĄCYCH W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM W LATACH 2006-2013 (OPRACOWANIE WŁASNE)	51
RYSUNEK 37 - TEMPO ZMIAN ODSETKA LUDNOŚCI W WIEKU PRODUKCYJNYM W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM W LATACH 2006- 2013 (OPRACOWANIE WŁASNE)	51
RYSUNEK 38 - TYPY GMIN WEDŁUG DYNAMIKI ZMIAN ODSETKA PRACUJĄCYCH I LUDNOŚCI W WIEKU PRODUKCYJNYM W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM W LATACH 2006-2013 (OPRACOWANIE WŁASNE)	52
RYSUNEK 39 - FUNKCJA MIESZKANIOWA I DOMINUJĄCE RYNKI PRACY W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM W 2013 R.	53
RYSUNEK 40 - ODSETEK POWIERZCHNI POKRYTEJ PLANAMI MIEJSCOWYMI W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM W 2013 R. (OPRACOWANIE WŁASNE)	54
RYSUNEK 41 - ZMIANA ODSETKA POWIERZCHNI POKRYTEJ PLANAMI MIEJSCOWYMI W 2013 R. W STOSUNKU DO 2009 R. W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM (OPRACOWANIE WŁASNE)	55
RYSUNEK 42 - GĘSTOŚĆ BUDYNKÓW NOWYCH ODDANYCH DO UŻYTKOWANIA ŁĄCZNIE W LATACH 2006-2013 W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM (OPRACOWANIE WŁASNE)	56
RYSUNEK 43 - TEMPO ZMIAN LICZBY BUDYNKÓW NOWYCH ODDANYCH DO UŻYTKOWANIA W LATACH 2006-2013 W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM (OPRACOWANIE WŁASNE)	56
RYSUNEK 44 - ATRAKCYJNOŚĆ INWESTYCYJNA POWIATÓW BIPOLARNEGO UKŁADU METROPOLITALNEGO W 2012 R.	58
RYSUNEK 45 - POZIOM UZBROJENIA, POWIERZCHNIA (HA) I UDZIAŁ TERENÓW INWESTYCYJNYCH W GMINACH WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO NA TLE STRUKTUR BIPOLARNEGO UKŁADU METROPOLITALNEGO W 2014 R. (OPRACOWANIE WŁASNE)	58
RYSUNEK 46 - POWIERZCHNIA BUDYNKÓW BIUROWYCH W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM W 2013 R.	59
RYSUNEK 47 - ZMIANA POWIERZCHNI BUDYNKÓW BIUROWYCH W LATACH 2009-2013 R. (2013=100%) W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM (OPRACOWANIE WŁASNE)	60
RYSUNEK 48 - UDZIAŁ PODMIOTÓW INSTYTUCJI OTOCZENIA BIZNESU (IOB) W OGÓLNEJ LICZBIE PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM W 2009 I 2013 R. (OPRACOWANIE WŁASNE)	61
RYSUNEK 49 - TEMPO ZMIAN LICZBY PODMIOTÓW INSTYTUCJI OTOCZENIA BIZNESU (IOB) W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM W LATACH 2009-2013 (OPRACOWANIE WŁASNE)	62
RYSUNEK 50 - BAZA EKONOMICZNA W POWIATACH W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM W 2005 I 2012 ROKU	63
RYSUNEK 51 - DROGI GŁÓWNE W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM W 2014 R. (W PRZYPADKU AUTOSTRAD UKAZANO RÓWNIEŻ ODCINKI W TRAKCIE REALIZACJI I ZAPLANOWANE) (OPRACOWANIE WŁASNE)	64
RYSUNEK 52 - ŚREDNI DOBOWY RUCH POJAZDÓW SILNIKOWYCH NA SIECI DRÓG KRAJOWYCH W BIPOLARNYM OBSZARZE METROPOLITALNYM W 2010 R. (ŹRÓDŁO: GDDKiA)	65
RYSUNEK 53 - SIEĆ KOLEJOWA I GĘSTOŚĆ SIECI DROGOWEJ W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM W 2011 R.	66
RYSUNEK 54 - OBSZARY DOSTĘPNOŚCI KOMUNIKACYJNEJ WARSZAWY I ŁODZI W METROPOLITALNYM UKŁADZIE BIPOLARNYM	67
RYSUNEK 55 - OBSZARY DOSTĘPNOŚCI KOMUNIKACYJNEJ LOTNISK W METROPOLITALNYM UKŁADZIE BIPOLARNYM (OPRACOWANIE WŁASNE) ..	68
RYSUNEK 56 - STRUKTURA I KIERUNKI DOJAZDÓW I WYJAZDÓW DO PRACY W ŁODZI I WARSZAWIE W 2011 R.	69
RYSUNEK 57 - SALDO DOJAZDÓW I WYJAZDÓW DO PRACY W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM Z UWZGLĘDNIENIEM KIERUNKÓW Z GMINAMI W POLSCE W 2011 R. (OPRACOWANIE WŁASNE)	70
RYSUNEK 58 - SALDO DOJAZDÓW I WYJAZDÓW DO PRACY WEWNĄTRZ BIPOLARNEGO UKŁADU METROPOLITALNEGO W 2011 R.	70
RYSUNEK 59 - PORÓWNIANIE ODSETKA DOJEŻDŻAJĄCYCH DO PRACY W WARSZAWIE I ŁODZI W OGÓLNEJ LICZBIE WYJEŻDŻAJĄCYCH DO PRACY W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM W 2011 R. (OPRACOWANIE WŁASNE)	71
RYSUNEK 60 - POZIOM ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO GMIN W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM (OPRACOWANIE WŁASNE)	73
RYSUNEK 61 - GRUPY ZALEŻNOŚCI MIĘDZY POWIĄZANAMI FUNKCJONALNYMI A POZIOMEM ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO W BIPOLARNYM UKŁADZIE METROPOLITALNYM (OPRACOWANIE WŁASNE)	74

RYSUNEK 62 - KONCENTRACJA FUNKCJI METROPOLITALNYCH W GMINACH METROPOLITALNEGO UKŁADU BIPOLARNEGO W 2009 I 2013 R. (OPRACOWANIE WŁASNE)	77
RYSUNEK 63 - KONCENTRACJA ROLNICTWA I PRZETWÓRSTWA W GMINACH METROPOLITALNEGO UKŁADU BIPOLARNEGO W 2009 I 2013 R. (OPRACOWANIE WŁASNE)	78
RYSUNEK 64 - KONCENTRACJA TRANSPORTU I LOGISTYKI W GMINACH METROPOLITALNEGO UKŁADU BIPOLARNEGO W 2009 I 2013 R. (OPRACOWANIE WŁASNE)	79
RYSUNEK 65 - KONCENTRACJA PRZEMYSŁÓW KREATYWNYCH W GMINACH METROPOLITALNEGO UKŁADU BIPOLARNEGO W 2009 I 2013 R. (OPRACOWANIE WŁASNE)	80
RYSUNEK 66 - KONCENTRACJA BADAŃ I NAUKI W GMINACH METROPOLITALNEGO UKŁADU BIPOLARNEGO W 2009 I 2013 R. (OPRACOWANIE WŁASNE)	81
RYSUNEK 67 - KONCENTRACJA MEDYCYN I FARMACJI W GMINACH METROPOLITALNEGO UKŁADU BIPOLARNEGO W 2009 I 2013 R. (OPRACOWANIE WŁASNE)	82
RYSUNEK 68 - TYPY ROZWOJOWE GMIN METROPOLITALNEGO UKŁADU BIPOLARNEGO W ZAKRESIE FUNKCJI METROPOLITALNYCH (OPRACOWANIE WŁASNE)	83
RYSUNEK 69 - TYPY ROZWOJOWE GMIN METROPOLITALNEGO UKŁADU BIPOLARNEGO W ZAKRESIE ROLNICTWA I PRZETWÓRSTWA (OPRACOWANIE WŁASNE)	84
RYSUNEK 70 - TYPY ROZWOJOWE GMIN METROPOLITALNEGO UKŁADU BIPOLARNEGO W ZAKRESIE TRANSPORTU I LOGISTYKI (OPRACOWANIE WŁASNE)	84
RYSUNEK 71 - TYPY ROZWOJOWE GMIN METROPOLITALNEGO UKŁADU BIPOLARNEGO W ZAKRESIE PRZEMYSŁÓW KREATYWNYCH (OPRACOWANIE WŁASNE)	85
RYSUNEK 72 - TYPY ROZWOJOWE GMIN METROPOLITALNEGO UKŁADU BIPOLARNEGO W ZAKRESIE BADAŃ I ROZWOJU	85
RYSUNEK 73 - TYPY ROZWOJOWE GMIN METROPOLITALNEGO UKŁADU BIPOLARNEGO W ZAKRESIE FARMACJI I MEDYCYN	86
RYSUNEK 74 – ZESTAWIENIE NAJBARDZIEJ OPINIOTWÓRCZYCH MEDIÓW – W LATACH 2004 – 2013	114
RYSUNEK 75 - PRAWDOPODOBIEŃSTWO WYSTĄPIENIA CZYNNIKÓW WPŁYWAJĄCYCH NA KSZTAŁTOWANIE BIPOLARNEGO UKŁADU METROPOLITALNEGO WEDŁUG EKSPERTÓW – ELIT POLITYCZNYCH, PLANOWANIA I ZARZĄDZANIA	128
RYSUNEK 76 - OCENA WPŁYWU CZYNNIKÓW NA KSZTAŁTOWANIE BIPOLARNEGO UKŁADU METROPOLITALNEGO WEDŁUG NAJBARDZIEJ PRAWDOPODOBNEGO SCENARIUSZA W OPINII EKSPERTÓW – ELIT POLITYCZNYCH, PLANOWANIA I ZARZĄDZANIA (OCENA -5 – BARDZO SILNY NEGATYWNY WPŁYW, OCENA 0 – BRAK WPŁYWU, OCENA 5 – BARDZO SILNY POZYTYWNY WPŁYW)	129

Spis tabel

TABELA 1 - TYPY OBSZARÓW PRZYJĘTE DO ANALIZY FUNKCJA MIESZKANIOWA A RYNKI PRACY	53
TABELA 2 - WSKAŹNIKI ATRAKCYJNOŚCI INWESTYCYJNEJ	57
TABELA 3 - WSKAŹNIKI CHARAKTERYZUJĄCE POZIOM ROZWOJU GMIN	72
TABELA 4 - WARTOŚCI WZORCA DLA ANALIZOWANYCH WSKAŹNIKÓW	72
TABELA 5 - PODMIOTY GOSPODARCZE WYBRANE DO OCENY POZIOMU ROZWOJU FUNKCJI METROPOLITALNYCH ORAZ POTENCJAŁU ROZWOJU STRATEGICZNYCH PÓŁ WSPÓŁPRACY	75
TABELA 6 - SPRZEDAŻ GAZET W KIOSKACH W SIERPNIU 2013 ORAZ 2014 ROKU	115
TABELA 7 - SPRZEDAŻ GAZET W KIOSKACH W 2012 ORAZ 2011 ROKU	116
TABELA 8 - WYKAZ ARTYKUŁÓW WYBRANYCH DO ANALIZY	118
TABELA 9 - KORZYŚCI I KOSZTY W OPINII LIDERÓW I EKSPERTÓW	125
TABELA 10 - WYKAZ EKSPERTÓW ZAANGAŻOWANYCH W BADANIE	126
TABELA 11 - NIEFINANSOWY BILANS KOSZTÓW I KORZYŚCI	151

Spis zestawień

ZESTAWIENIE 1 - JAKA JEST OBJĘTOŚĆ ARTYKUŁU?	119
ZESTAWIENIE 2 - JAKI JEST KONTEKST ARTYKUŁU?	119
ZESTAWIENIE 3 - KIM JEST AUTOR TEKSTU?	119

ZESTAWIENIE 4 - JAKI JEST TYTUŁ ARTYKUŁU?	120
ZESTAWIENIE 5 - JAKI JEST CEL ARTYKUŁU?	120
ZESTAWIENIE 6 - JAKIE JEST STANOWISKO AUTORA?	120
ZESTAWIENIE 7 - CZY ARTYKUŁ JEST NACECHOWANY EMOCJONALNIE?	121
ZESTAWIENIE 8 - CZY ARTYKUŁ POSIADA ZDJĘCIE?	121
ZESTAWIENIE 9 - JAKI JEST JĘZYK ARTYKUŁU?	121

Spis schematów

SCHEMAT 1 - WSKAZANIE ZBIEŻNYCH KIERUNKÓW ROZWOJU AGLOMERACJI ŁÓDZKIEJ I WARSZAWSKIEJ	113
---	-----

Spis załączników

Załącznik 1 - PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY BIPOLARNEGO UKŁADU METROPOLITALNEGO	161
---	-----

Załącznik 1 - podział administracyjny bipolarnego układu metropolitalnego

* Uwaga: w WOM znajduje się jedynie część powiatu wyszkowskiego (gminy: Wyszków, Somanika i Zabrodzie), dlatego też został on wyłączony z analizy na poziomie analizy powiatów bipolarnego układu metropolitalnego.